॥ ਨਮੋ ਤਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ॥

ਖੁਦ੍ਦਕਨਿਕਾਯੇ

ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣਪਾਲ਼ਿ

੧. ਸਙ੍ਗਹਵਾਰੋ

ਯਂ ਲੋਕੋ ਪੂਜਯਤੇ, ਸਲੋਕਪਾਲੋ ਸਦਾ ਨਮਸ੍ਸਤਿ ਚ।
ਤਸ੍ਸੇਤ ਸਾਸਨਵਰਂ, ਵਿਞ੍ਞੂਹਿ ਞੇਯ੍ਯਂ ਨਰਵਰਸ੍ਸ॥

ਦ੍ਵਾਦਸ ਪਦਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥੋ ਚ।
ਤਂ ਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ ਉਭਯਂ, ਕੋ ਅਤ੍ਥੋ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਕਤਮਂ॥

ਸੋਲ਼ਸਹਾਰਾ ਨੇਤ੍ਤਿ [ਨੇਤ੍ਤੀ (ਕ॰)], ਪਞ੍ਚਨਯਾ ਸਾਸਨਸ੍ਸ ਪਰਿਯੇਟ੍ਠਿ।
ਅਟ੍ਠਾਰਸਮੂਲਪਦਾ, ਮਹਕਚ੍ਚਾਨੇਨ [ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਨੇਨ (ਸੀ॰)] ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ॥

ਹਾਰਾ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਵਿਚਯੋ, ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨਯਾ ਤਯੋ ਚ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ।
ਉਭਯਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੀਤਂ, ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੁਤ੍ਤਂ ਯਥਾਸੁਤ੍ਤਂ॥

ਯਾ ਚੇਵ ਦੇਸਨਾ ਯਞ੍ਚ, ਦੇਸਿਤਂ ਉਭਯਮੇਵ ਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ।
ਤਤ੍ਰਾਯਮਾਨੁਪੁਬ੍ਬੀ, ਨਵਵਿਧਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਪਰਿਯੇਟ੍ਠੀਤਿ॥

ਸਙ੍ਗਹਵਾਰੋ।

੨. ਉਦ੍ਦੇਸਵਾਰੋ

੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ? ਦੇਸਨਾ ਵਿਚਯੋ ਯੁਤ੍ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਵੇਵਚਨੋ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਓਤਰਣੋ ਸੋਧਨੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਇਤਿ।

ਤਸ੍ਸਾਨੁਗੀਤਿ

ਦੇਸਨਾ ਵਿਚਯੋ ਯੁਤ੍ਤਿ, ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਚ ਲਕ੍ਖਣੋ।
ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਚ ਆਵਟ੍ਟੋ, ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ॥

ਵੇਵਚਨੋ ਚ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਓਤਰਣੋ ਚ ਸੋਧਨੋ।
ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ, ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਸੋਲ਼ਸੋ [ਸੋਲ਼ਸ (ਸੀ॰)]॥

ਏਤੇ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ, ਪਕਿਤ੍ਤਿਤਾ ਅਤ੍ਥਤੋ ਅਸਂਕਿਣ੍ਣਾ।
ਏਤੇਸਞ੍ਚੇਵ ਭਵਤਿ, ਵਿਤ੍ਥਾਰਤਯਾ ਨਯਵਿਭਤ੍ਤੀਤਿ॥

੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਪਞ੍ਚ ਨਯਾ? ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੋ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੋ ਦਿਸਾਲੋਚਨੋ ਅਙ੍ਕੁਸੋ ਇਤਿ।

ਤਸ੍ਸਾਨੁਗੀਤਿ

ਪਠਮੋ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੋ, ਦੁਤਿਯੋ ਚ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ।
ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੋ ਨਾਮ, ਤਤਿਯੋ ਨਯਲਞ੍ਜਕੋ [ਨਯਲਞ੍ਛਕੋ (ਸੀ॰)]॥

ਦਿਸਾਲੋਚਨਮਾਹਂਸੁ , ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਨਯਮੁਤ੍ਤਮਂ।
ਪਞ੍ਚਮੋ ਅਙ੍ਕੁਸੋ ਨਾਮ, ਸਬ੍ਬੇ ਪਞ੍ਚ ਨਯਾ ਗਤਾਤਿ॥

੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ? ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ, ਤਣ੍ਹਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਲੋਭੋ ਦੋਸੋ ਮੋਹੋ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਤਿ, ਇਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨਿ, ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬੋ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਸਙ੍ਗਹਂ ਸਮੋਸਰਣਂ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ? ਸਮਥੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਅਲੋਭੋ ਅਦੋਸੋ ਅਮੋਹੋ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਤਿ, ਇਮਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ, ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਸਙ੍ਗਹਂ ਸਮੋਸਰਣਂ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਉਦ੍ਦਾਨਂ

ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਿ ਚ, ਲੋਭੋ ਦੋਸੋ ਤਥੇਵ ਮੋਹੋ ਚ।
ਚਤੁਰੋ ਚ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ, ਕਿਲੇਸਭੂਮੀ ਨਵ ਪਦਾਨਿ॥

ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ, ਕੁਸਲਾਨਿ ਚ ਯਾਨਿ ਤੀਣਿ ਮੂਲਾਨਿ।
ਚਤੁਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭੂਮੀ ਨਵ ਪਦਾਨਿ॥

ਨ੧ਹਿ ਚ ਪਦੇਹਿ ਕੁਸਲਾ, ਨ੧ਹਿ ਚ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖਾ।

ਏਤੇ ਖੋ ਮੂਲਪਦਾ, ਭ੧ਨ੍ਤਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਪਦਾਨੀਤਿ॥

ਉਦ੍ਦੇਸ੧ਾਰੋ।

੩. ਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰੋ

੪. ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਨੇਤ੍ਤਿ ਕਿਤ੍ਤਿਤਾ।

ਹਾਰਸਙ੍ਖੇਪੋ

੧. ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਵਤਾ , ਨਿਸ੍ਸਰਣਮ੍ਪਿ ਚ ਫਲਂ ਉਪਾਯੋ ਚ।
ਆਣਤ੍ਤੀ ਚ ਭਗਵਤੋ, ਯੋਗੀਨਂ **ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ**॥

੨. ਯਂ ਪੁਚ੍ਛਿਤਞ੍ਚ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਞ੍ਚ, ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਯਾ ਚ ਅਨੁਗੀਤਿ।
ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਯੋ ਪਵਿਚਯੋ, ਹਾਰੋ **ਵਿਚਯੋ**ਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ॥

੩. ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਹਾਰਾਨਂ, ਯਾ ਭੂਮੀ ਯੋ ਚ ਗੋਚਰੋ ਤੇਸਂ।
ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤਪਰਿਕ੍ਖਾ, ਹਾਰੋ **ਯੁਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ॥

੪. ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ ਜਿਨੋ, ਤਸ੍ਸ ਚ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।
ਇਤਿ ਯਾਵ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾ, ਏਸੋ ਹਾਰੋ **ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ**॥

੫. ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਏਕਧਮ੍ਮੇ, ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ ਕੇਚਿ।
ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬੇ, ਸੋ ਹਾਰੋ **ਲਕ੍ਖਣੋ** ਨਾਮ॥

੬. ਨੇਰੁਤ੍ਤਮਧਿਪ੍ਪਾਯੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮਥ ਦੇਸਨਾਨਿਦਾਨਞ੍ਚ।
ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਾਨੁਸਨ੍ਧੀ, ਏਸੋ ਹਾਰੋ **ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ**॥

੭. ਏਕਮ੍ਹਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੇ, ਪਰਿਯੇਸਤਿ ਸੇਸਕਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।
ਆਵਟ੍ਟਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ, **ਆਵਟ੍ਟੋ** ਨਾਮ ਸੋ ਹਾਰੋ॥

੮. ਧਮ੍ਮਞ੍ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਭੂਮਿਞ੍ਚ ਵਿਭਜ੍ਜਤੇ ਅਯਂ ਹਾਰੋ।
ਸਾਧਾਰਣੇ ਅਸਾਧਾਰਣੇ ਚ ਨੇਯ੍ਯੋ **ਵਿਭਤ੍ਤੀ**ਤਿ॥

੯. ਕੁਸਲਾਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ, ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੇ ਭਾਵਿਤੇ ਪਹੀਨੇ ਚ।
ਪਰਿਵਤ੍ਤਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ, ਹਾਰੋ **ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ** ਨਾਮ॥

੧੦. ਵੇਵਚਨਾਨਿ ਬਹੂਨਿ ਤੁ, ਸੁਤ੍ਤੇ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਏਕਧਮ੍ਮਸ੍ਸ।
ਯੋ ਜਾਨਾਤਿ ਸੁਤ੍ਤਵਿਦੂ, **ਵੇਵਚਨੋ** ਨਾਮ ਸੋ ਹਾਰੋ॥

੧੧. ਏਕਂ ਭਗਵਾ ਧਮ੍ਮਂ, ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਹਿ ਵਿਵਿਧਾਹਿ ਦੇਸੇਤਿ।
ਸੋ ਆਕਾਰੋ ਞੇਯ੍ਯੋ, **ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀ** ਨਾਮ ਹਾਰੋਤਿ॥

੧੨. ਯੋ ਚ ਪਟਿਚ੍ਚੁਪ੍ਪਾਦੋ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਖਨ੍ਧਾ ਚ ਧਾਤੁ ਆਯਤਨਾ।
ਏਤੇਹਿ ਓਤਰਤਿ ਯੋ, **ਓਤਰਣੋ** ਨਾਮ ਸੋ ਹਾਰੋ॥

੧੩. ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਮ੍ਹਿ ਪਞ੍ਹੇ, ਗਾਥਾਯਂ ਪੁਚ੍ਛਿਤਾਯਮਾਰਬ੍ਭ।
ਸੁਦ੍ਧਾਸੁਦ੍ਧਪਰਿਕ੍ਖਾ, ਹਾਰੋ ਸੋ **ਸੋਧਨੋ** ਨਾਮ॥

੧੪. ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਧਮ੍ਮਾ, ਯੇਪਿ ਚ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ।
ਤੇਨ ਵਿਕਪ੍ਪਯਿਤਬ੍ਬਾ, ਏਸੋ ਹਾਰੋ **ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ**॥

੧੫. ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯਂ ਧਮ੍ਮਂ, ਜਨਯਨ੍ਤਿਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਪਰਮ੍ਪਰਤੋ।
ਹੇਤੁਮਵਕਡ੍ਢਯਿਤ੍ਵਾ, ਏਸੋ ਹਾਰੋ **ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ**॥

੧੬. ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯਂ ਮੂਲਾ, ਯੇ ਚੇਕਤ੍ਥਾ ਪਕਾਸਿਤਾ ਮੁਨਿਨਾ।
ਤੇ ਸਮਰੋਪਯਿਤਬ੍ਬਾ, ਏਸ **ਸਮਾਰੋਪਨੋ** ਹਾਰੋ॥

ਨਯਸਙ੍ਖੇਪੋ

੧੭. ਤਣ੍ਹਞ੍ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਮ੍ਪਿ ਚ, ਸਮਥੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਯੋ ਨੇਤਿ।
ਸਚ੍ਚੇਹਿ ਯੋਜਯਿਤ੍ਵਾ, ਅਯਂ ਨਯੋ **ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੋ**॥

੧੮. ਯੋ ਅਕੁਸਲੇ ਸਮੂਲੇਹਿ, ਨੇਤਿ ਕੁਸਲੇ ਚ ਕੁਸਲਮੂਲੇਹਿ।
ਭੂਤਂ ਤਥਂ ਅਵਿਤਥਂ, **ਤਿਪੁਕ੍ਖਲਂ** ਤਂ ਨਯਂ ਆਹੁ॥

੧੯. ਯੋ ਨੇਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਹਿ, ਕਿਲੇਸੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮੇ।
ਏਤਂ ਨਯਂ ਨਯਵਿਦੂ, **ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਂ** ਆਹੁ॥

੨੦. ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੇਸੁ ਹਿ ਯੇ, ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਵੁਤ੍ਤਾ।
ਮਨਸਾ ਵੋਲੋਕਯਤੇ, ਤਂ ਖੁ **ਦਿਸਾਲੋਚਨਂ** ਆਹੁ॥

੨੧. ਓਲੋਕੇਤ੍ਵਾ ਦਿਸਲੋਚਨੇਨ, ਉਕ੍ਖਿਪਿਯ ਯਂ ਸਮਾਨੇਤਿ।
ਸਬ੍ਬੇ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲੇ, ਅਯਂ ਨਯੋ **ਅਙ੍ਕੁਸੋ** ਨਾਮ॥

੨੨. ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ ਪਠਮਂ, ਦਿਸਲੋਚਨਤੋ [ਦਿਸਲੋਚਨੇਨ (ਕ॰)] ਦਿਸਾ ਵਿਲੋਕੇਤ੍ਵਾ।
ਸਙ੍ਖਿਪਿਯ ਅਙ੍ਕੁਸੇਨ ਹਿ, ਨਯੇਹਿ ਤੀਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸੇ ਸੁਤ੍ਤਂ॥

ਦ੍ਵਾਦਸਪਦ

੨੩. ਅਕ੍ਖਰਂ ਪਦਂ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ, ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਤਥੇਵ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।
ਆਕਾਰਛਟ੍ਠਵਚਨਂ, ਏਤ੍ਤਾਵ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਸਬ੍ਬਂ॥

२४. ਸਙ੍ਕਾਸਨਾ ਪਕਾਸਨਾ, ਵਿਵਰਣਾ ਵਿਭਜਨੁੱਤਾਨੀਕਮ੍ਮਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ।
ਏਤੇਹਿ ਛਹਿ ਪਦੇਹਿ, ਅਤ੍ਥੋ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ॥

२५. ਤੀਣਿ ਚ ਨਯਾ ਅਨੂਨਾ, ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਚ ਛਪ੍ਪਦਾਨਿ ਗਣਿਤਾਨਿ।
ਨਵਹਿ ਪਦੇਹਿ ਭਗਵਤੋ, ਵਚਨਸ੍ਸਤ੍ਥੋ ਸਮਾਯੁਤ੍ਤੋ॥

२६. ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਨਵਪ੍ਪਦਾਨਿ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਪਰਿਯੇਟ੍ਠਿਯਾ ਚਤੁਬ੍ਬੀਸ।
ਉਭਯਂ ਸਙ੍ਕਲਯਿਤ੍ਵਾ [ਸਙ੍ਖੇਪਯਤੋ (ਕ॰)], ਤੇਤ੍ਤਿਂਸਾ ਏਤ੍ਤਿਕਾ ਨੇਤ੍ਤੀਤਿ॥

ਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰੋ।

੪. ਪਟਿਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰੋ

੧. ਦੇਸਨਾਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ? ''ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਵਤਾ''ਤਿ ਗਾਥਾ ਅਯਂ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ। ਕਿਂ ਦੇਸਯਤਿ? ਅਸ੍ਸਾਦਂ ਆਦੀਨਵਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਫਲਂ ਉਪਾਯਂ ਆਣਤ੍ਤਿਂ। ਧਮ੍ਮਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮਿ ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣਂ ਮਜ੍ਝੇਕਲ੍ਯਾਣਂ ਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣਂ ਸਾਤ੍ਥਂ ਸਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਕੇਵਲਪਰਿਪੁਣ੍ਣਂ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਪਕਾਸੇਸ੍ਸਾਮੀਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋ?

> ''ਕਾਮਂ [ਕਾਮਮਾਦਿਕਾ ਇਮਾ ਛ ਗਾਥਾ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੭੨ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ] ਕਾਮਯਮਾਨਸ੍ਸ, ਤਸ੍ਸ ਚੇਤਂ ਸਮਿਜ੍ਝਤਿ।
> ਅਦ੍ਧਾ ਪੀਤਿਮਨੋ ਹੋਤਿ, ਲਦ੍ਧਾ ਮਚ੍ਚੋ ਯਦਿਚ੍ਛਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਦੀਨਵੋ?

> ''ਤਸ੍ਸ ਚੇ ਕਾਮਯਾਨਸ੍ਸ, ਛਨ੍ਦਜਾਤਸ੍ਸ ਜਨ੍ਤੁਨੋ।
> ਤੇ ਕਾਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ, ਸਲ੍ਲਵਿਦ੍ਧੋਵ ਰੁਪ੍ਪਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਆਦੀਨਵੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ?

> ''ਯੋ ਕਾਮੇ ਪਰਿਵਜ੍ਜੇਤਿ, ਸਪ੍ਪਸ੍ਸੇਵ ਪਦਾ ਸਿਰੋ।
> ਸੋਮਂ ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਂ ਲੋਕੇ, ਸਤੋ ਸਮਤਿਵਤ੍ਤਤੀ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋ?

> ''ਖੇਤ੍ਤਂ ਵਤ੍ਥੁਂ ਹਿਰਞ੍ਞਂ ਵਾ, ਗਵਾਸ੍ਸਂ ਦਾਸਪੋਰਿਸਂ।
> ਥਿਯੋ ਬਨ੍ਧੂ ਪੁਥੂ ਕਾਮੇ, ਯੋ ਨਰੋ ਅਨੁਗਿਜ੍ਝਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਦੀਨਵੋ?

> ''ਅਬਲਾ ਨਂ ਬਲੀਯਨ੍ਤਿ, ਮਦ੍ਦਨ੍ਤੇ ਨਂ ਪਰਿਸ੍ਸਯਾ।
> ਤਤੋ ਨਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਨਾਵਂ ਭਿਨ੍ਨਮਿਵੋਦਕ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਂ ਆਦੀਨਵੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ?

“ਤਸ੍ਮਾ ਜਨ੍ਤੁ ਸਦਾ ਸਤੋ, ਕਾਮਾਨਿ ਪਰਿਵਜ੍ਜਯੇ।
ਤੇ ਪਹਾਯ ਤਰੇ ਓਘਂ, ਨਾਵਂ ਸਿਤ੍ਵਾਵ ਪਾਰਗੂ”ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਫਲਂ?

“ਧਮ੍ਮੋ ਹਵੇ ਰਕ੍ਖਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿਂ, ਛਤ੍ਤਂ ਮਹਨ੍ਤਂ ਯਥ ਵਸ੍ਸਕਾਲੇ।
ਏਸਾਨਿਸਂਸੋ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਚਿਣ੍ਣੇ, ਨ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰੀ”ਤਿ॥

ਇਦਂ ਫਲਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਉਪਾਯੋ?

“ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ”ਤਿ...ਪੇ॰...
“ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ [ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੭੭] ਦੁਕ੍ਖਾ”ਤਿ...ਪੇ॰...
“ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਤ੍ਤਾ”ਤਿ, ਯਦਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਥ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਦੁਕ੍ਖੇ, ਏਸ ਮਗ੍ਗੋ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ”ਤਿ॥

ਅਯਂ ਉਪਾਯੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਆਣਤ੍ਤਿ?

“ਚਕ੍ਖੁਮਾ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੪੩] ਵਿਸਮਾਨੀਵ, ਵਿਜ੍ਜਮਾਨੇ ਪਰਕ੍ਕਮੇ।
ਪਣ੍ਡਿਤੋ ਜੀਵਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਪਾਪਾਨਿ ਪਰਿਵਜ੍ਜਯੇ”ਤਿ॥

ਅਯਂ ਆਣਤ੍ਤਿ।

“‘ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਲੋਕਂ ਅਵੇਕ੍ਖਸ੍ਸੁ,
ਮੋਘਰਾਜਾ’ਤਿ ਆਣਤ੍ਤਿ, ‘ਸਦਾ ਸਤੋ’ਤਿ ਉਪਾਯੋ।
‘ਅਤ੍ਤਾਨੁਦਿਟ੍ਠਿਂ ਊਹਚ੍ਚ [ਉਹਚ੍ਚ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੧੨੫], ਏਵਂ ਮਚ੍ਚੁਤਰੋ ਸਿਯਾ’”॥

ਇਦਂ ਫਲਂ।

੬. ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਦੇਸਯਤਿ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਦੇਸਯਤਿ, ਨੇਯ੍ਯਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਦੇਸਯਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਮਨ੍ਦੋ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਹਿ ਨਿਸ੍ਸਯੇਹਿ। ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਉਦਤ੍ਤੋ [ਉਦਤ੍ਥੋ (ਸੀ॰) ਉ + ਆ + ਦਾ + ਤ] ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ ਝਾਨੇਹਿ ਨਿਸ੍ਸਯੇਹਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਮਨ੍ਦੋ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੇਹਿ ਨਿਸ੍ਸਯੇਹਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਉਦਤ੍ਤੋ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ ਸਚ੍ਚੇਹਿ ਨਿਸ੍ਸਯੇਹਿ।

ਉਭੋ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਸਮਥਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ। ਉਭੋ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੇ ਸਮਥੇਨ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾਯ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਸਮਥਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਹਿ ਪਟਿਪਦਾਹਿ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟੇਨ ਨਯੇਨ ਹਾਤਬ੍ਬਾ, ਯੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਹਿ ਪਟਿਪਦਾਹਿ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੇਨ ਨਯੇਨ ਹਾਤਬ੍ਬਾ।

੭. ਸ੍ਵਾਯਂ ਹਾਰੋ ਕਤ੍ਥ ਸਮ੍ਭਵਤਿ, ਯਸ੍ਸ ਸਤ੍ਥਾ ਵਾ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸਯਤਿ ਅਞ੍ਞਤਰੋ ਵਾ ਗਰੁਟ੍ਠਾਨੀਯੋ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ, ਸੋ ਤਂ ਧਮ੍ਮਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ਸਦ੍ਧਂ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਵੀਮਂਸਾ ਉਸ੍ਸਾਹਨਾ ਤੁਲਨਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਾ, ਅਯਂ ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਤਥਾ ਸੁਤੇਨ ਨਿਸ੍ਸਯੇਨ ਯਾ ਵੀਮਂਸਾ ਤੁਲਨਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਾ ਮਨਸਾਨੁਪੇਕ੍ਖਣਾ, ਅਯਂ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਇਮਾਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਞ੍ਞਾਹਿ ਮਨਸਿਕਾਰਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਯਂ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯਂ ਵਾ ਭਾਵਨਾਭੂਮਿਯਂ ਵਾ, ਅਯਂ ਭਾਵਨਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ।

੮. ਪਰਤੋਘੋਸਾ ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਿਤਾ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰਾ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਯਂ ਪਰਤੋ ਚ ਘੋਸੇਨ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਿਤੇਨ ਚ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਅਯਂ ਭਾਵਨਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ। ਯਸ੍ਸ ਇਮਾ ਦ੍ਵੇ ਪਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਥਿ ਸੁਤਮਯੀ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਚ, ਅਯਂ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ। ਯਸ੍ਸ ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਥਿ, ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਨਤ੍ਥਿ, ਅਯਂ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ [ਵਿਪਚ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ (ਸੀ॰)]। ਯਸ੍ਸ ਨੇਵ ਸੁਤਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਥਿ ਨ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ, ਅਯਂ ਨੇਯ੍ਯੋ।

੯. ਸਾਯਂ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ ਕਿਂ ਦੇਸਯਤਿ? ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਮੁਦਯਂ ਨਿਰੋਧਂ ਮਗ੍ਗਂ। ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਫਲਞ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਸਮੁਦਯੋ, ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਨਿਰੋਧੋ, ਉਪਾਯੋ ਆਣਤ੍ਤਿ ਚ ਮਗ੍ਗੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਇਦਂ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਂ।

ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ – ‘‘ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖ’’ਨ੍ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਰਾਣਸਿਯਂ ਇਸਿਪਤਨੇ ਮਿਗਦਾਯੇ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਂ ਪਵਤ੍ਤਿਤਂ ਅਪ੍ਪਟਿਵਤ੍ਤਿਯਂ ਸਮਣੇਨ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੇਨ ਵਾ ਦੇਵੇਨ ਵਾ ਮਾਰੇਨ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨਾ ਵਾ ਕੇਨਚਿ ਵਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਂ।

ਤਤ੍ਥ ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਪਦਾ, ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਅਕ੍ਖਰਾ, ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾ, ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਆਕਾਰਾ ਨੇਰੁਤ੍ਤਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸਾ। ਏਤਸ੍ਸੇਵ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸਙ੍ਕਾਸਨਾ ਪਕਾਸਨਾ ਵਿਵਰਣਾ ਵਿਭਜਨਾ ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਮ੍ਮਂ [ਉਤ੍ਤਾਨਿਕਮ੍ਮਂ (ਕ॰)] ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਇਤਿਪਿਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ।

‘‘ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ’’ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਰਾਣਸਿਯਂ ਇਸਿਪਤਨੇ ਮਿਗਦਾਯੇ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਂ ਪਵਤ੍ਤਿਤਂ...ਪੇ॰... ‘‘ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ’’ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ...ਪੇ॰... ‘‘ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ’’ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਰਾਣਸਿਯਂ ਇਸਿਪਤਨੇ ਮਿਗਦਾਯੇ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਂ ਪਵਤ੍ਤਿਤਂ ਅਪ੍ਪਟਿਵਤ੍ਤਿਯਂ ਸਮਣੇਨ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੇਨ ਵਾ ਦੇਵੇਨ ਵਾ ਮਾਰੇਨ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨਾ ਵਾ ਕੇਨਚਿ ਵਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ।

ਤਤ੍ਥ ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਪਦਾ, ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਅਕ੍ਖਰਾ, ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾ, ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਆਕਾਰਾ ਨੇਰੁਤ੍ਤਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸਾ। ਏਤਸ੍ਸੇਵ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸਙ੍ਕਾਸਨਾ ਪਕਾਸਨਾ ਵਿਵਰਣਾ ਵਿਭਜਨਾ ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਮ੍ਮਂ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਇਤਿਪਿਦਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ।

ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਅਕ੍ਖਰੇਹਿ ਸਙ੍ਕਾਸੇਤਿ, ਪਦੇਹਿ ਪਕਾਸੇਤਿ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਹਿ ਵਿਵਰਤਿ, ਆਕਾਰੇਹਿ ਵਿਭਜਤਿ, ਨਿਰੁਤ੍ਤੀਹਿ ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਰੋਤਿ [ਉਤ੍ਤਾਨਿਂ ਕਰੋਤਿ (ਕ॰)], ਨਿਦ੍ਦੇਸੇਹਿ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਅਕ੍ਖਰੇਹਿ ਚ ਪਦੇਹਿ ਚ ਉਗ੍ਘਟੇਤਿ [ਉਗ੍ਘਾਟੇਤਿ (ਸੀ॰)], ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਹਿ ਚ ਆਕਾਰੇਹਿ ਚ ਵਿਪਞ੍ਚਯਤਿ, ਨਿਰੁਤ੍ਤੀਹਿ ਚ ਨਿਦ੍ਦੇਸੇਹਿ ਚ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਉਗ੍ਘਟਨਾ [ਉਗ੍ਘਾਟਨਾ (ਸੀ॰)] ਆਦਿ, ਵਿਪਞ੍ਚਨਾ ਮਜ੍ਝੇ, ਵਿਤ੍ਥਾਰਣਾ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ। ਸੋਯਂ ਧਮ੍ਮਵਿਨਯੋ ਉਗ੍ਘਟੀਯਨ੍ਤੋ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਪੁਗ੍ਗਲਂ ਵਿਨੇਤਿ, ਤੇਨ ਨਂ ਆਹੁ ''ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣੋ''ਤਿ। ਵਿਪਞ੍ਚੀਯਨ੍ਤੋ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਪੁਗ੍ਗਲਂ ਵਿਨੇਤਿ, ਤੇਨ ਨਂ ਆਹੁ ''ਮਜ੍ਝੇਕਲ੍ਯਾਣੋ''ਤਿ। ਵਿਤ੍ਥਾਰੀਯਨ੍ਤੋ ਨੇਯ੍ਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲਂ ਵਿਨੇਤਿ, ਤੇਨ ਨਂ ਆਹੁ ''ਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣੋ''ਤਿ।

੧੦. ਤਤ੍ਥ ਛਪ੍ਪਦਾਨਿ ਅਤ੍ਥੋ ਸਙ੍ਕਾਸਨਾ ਪਕਾਸਨਾ ਵਿਵਰਣਾ ਵਿਭਜਨਾ ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਮ੍ਮਂ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਇਮਾਨਿ ਛਪ੍ਪਦਾਨਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਛਪ੍ਪਦਾਨਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਅਕ੍ਖਰਂ ਪਦਂ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਆਕਾਰੋ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ, ਇਮਾਨਿ ਛਪ੍ਪਦਾਨਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਧਮ੍ਮਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮਿ ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣਂ ਮਜ੍ਝੇਕਲ੍ਯਾਣਂ ਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣਂ ਸਾਤ੍ਥਂ ਸਬ੍ਯਞ੍ਜਨ''ਨ੍ਤਿ।

ਕੇਵਲਨ੍ਤਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ, ਨ ਮਿਸ੍ਸਂ ਲੋਕਿਯੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ। **ਪਰਿਪੁਣ੍ਣ**ਨ੍ਤਿ ਪਰਿਪੂਰਂ ਅਨੂਨਂ ਅਨਤਿਰੇਕਂ। **ਪਰਿਸੁਦ੍ਧ**ਨ੍ਤਿ ਨਿਮ੍ਮਲਂ ਸਬ੍ਬਮਲਾਪਗਤਂ ਪਰਿਯੋਦਾਤਂ ਉਪਟ੍ਠਿਤਂ ਸਬ੍ਬਵਿਸੇਸਾਨਂ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਤਥਾਗਤਪਦਂਇਤਿਪਿ ਤਥਾਗਤਨਿਸੇਵਿਤਂਇਤਿਪਿ ਤਥਾਗਤਾਰਞ੍ਜਿਤਂਇਤਿਪਿ, ਅਤੋਚੇਤਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਕੇਵਲਪਰਿਪੁਣ੍ਣਂ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਪਕਾਸੇਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ।

ਕੇਸਂ ਅਯਂ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ, ਯੋਗੀਨਂ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ –

''ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਵਤਾ, ਨਿਸ੍ਸਰਣਮ੍ਪਿ ਚ ਫਲਂ ਉਪਾਯੋ ਚ।
ਆਣਤ੍ਤੀ ਚ ਭਗਵਤੋ, ਯੋਗੀਨਂ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ''ਤਿ॥

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ।

੨. ਵਿਚਯਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੧੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ? ''ਯਂ ਪੁਚ੍ਛਿਤਞ੍ਚ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਞ੍ਚਾ''ਤਿ ਗਾਥਾ, ਅਯਂ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ।

ਕਿਂ ਵਿਚਿਨਤਿ? ਪਦਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਪਞ੍ਹਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਵਿਸਜ੍ਜਨਂ [ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਵਿਚਿਨਤਿ, ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਅਸ੍ਸਾਦਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਆਦੀਨਵਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਫਲਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਉਪਾਯਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਆਣਤ੍ਤਿਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਅਨੁਗੀਤਿਂ ਵਿਚਿਨਤਿ, ਸਬ੍ਬੇ ਨਵ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇ ਵਿਚਿਨਤਿ। ਯਥਾ ਕਿਂ ਭਵੇ, ਯਥਾ ਆਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ ਪਾਰਾਯਨੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪਞ੍ਹਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ –

''ਕੇਨਸ੍ਸੁ [ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੩੮] ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ, [ਇਚ੍ਚਾਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ,]
ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤਿ।
ਕਿਸ੍ਸਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਸਿ, ਕਿਂ ਸੁ ਤਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤਾਨਿ, ਸੋ ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋ। ਕਸ੍ਮਾ? ਏਕਵਤ੍ਥੁ ਪਰਿਗ੍ਗਹਾ, ਏਵਞ੍ਹਿ ਆਹ ''ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ''ਤਿ ਲੋਕਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ''ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤੀ''ਤਿ ਲੋਕਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਕਾਸਨਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ''ਕਿਸ੍ਸਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਸੀ''ਤਿ ਲੋਕਸ੍ਸ ਅਭਿਲੇਪਨਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ''ਕਿਂਸੁ ਤਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ''ਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸੇਵ ਲੋਕਸ੍ਸ ਮਹਾਭਯਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਲੋਕੋ ਤਿਵਿਧੋ ਕਿਲੇਸਲੋਕੋ ਭਵਲੋਕੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਲੋਕੋ।

ਤਤ੍ਥ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ –

''ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ, [ਅਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾ,]
ਵਿਵਿਚ੍ਛਾ [ਵੇਵਿਚ੍ਛਾ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੩੯)] ਪਮਾਦਾ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤਿ।
ਜਪ੍ਪਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਮਿ, ਦੁਕ੍ਖਮਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਪਦੇਹਿ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤਾਨਿ ਪਠਮਂ ਪਠਮੇਨ, ਦੁਤਿਯਂ ਦੁਤਿਯੇਨ, ਤਤਿਯਂ ਤਤਿਯੇਨ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ।

''ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ''ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ''ਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ। ਨੀਵਰਣੇਹਿ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਾ ਹਿ ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾ। ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ ''ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਾਨਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਬ੍ਬਪਾਣਾਨਂ ਸਬ੍ਬਭੂਤਾਨਂ ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਏਕਮੇਵ ਨੀਵਰਣਂ ਵਦਾਮਿ ਯਦਿਦਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਾ ਹਿ ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾ। ਸਬ੍ਬਸੋਵ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਰੋਧਾ ਚਾਗਾ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾ ਨਤ੍ਥਿ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਨੀਵਰਣਨ੍ਤਿ ਵਦਾਮੀ''ਤਿ। ਤੇਨ ਚ ਪਠਮਸ੍ਸ ਪਦਸ੍ਸ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ ਯੁਤ੍ਤਾ।

''ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤੀ''ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਵਿਵਿਚ੍ਛਾ ਪਮਾਦਾ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤੀ''ਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ। ਯੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਨੀਵਰਣੇਹਿ ਨਿਵੁਤੋ, ਸੋ ਵਿਵਿਚ੍ਛਤਿ। ਵਿਵਿਚ੍ਛਾ ਨਾਮ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ। ਸੋ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਨਾਭਿਸਦ੍ਦਹਤਿ, ਨ ਅਭਿਸਦ੍ਦਹਨ੍ਤੋ ਵੀਰਿਯਂ ਨਾਰਭਤਿ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਹਾਨਾਯ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਯ। ਸੋ ਇਧਪ੍ਪਮਾਦਮਨੁਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਹਰਤਿ ਪਮਤ੍ਤੋ, ਸੁਕ੍ਕੇ ਧਮ੍ਮੇ ਨ ਉਪ੍ਪਾਦਿਯਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤੇ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਿਯਮਾਨਾ ਨਪ੍ਪਕਾਸਨ੍ਤਿ, ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ –

''ਦੂਰੇ ਸਨ੍ਤੋ ਪਕਾਸਨ੍ਤਿ [ਪਕਾਸੇਨ੍ਤਿ ਧ॰ ਪ॰ ੩੦੪], ਹਿਮਵਨ੍ਤੋਵ ਪਬ੍ਬਤੋ।
ਅਸਨ੍ਤੇਤ੍ਥ ਨ ਦਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਰਤ੍ਤਿਂ ਖਿਤ੍ਤਾ [ਰਤ੍ਤਿ ਖਿਤ੍ਤਾ (ਸੀ॰), ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੩੦੪] ਯਥਾ ਸਰਾ।
ਤੇ ਗੁਣੇਹਿ ਪਕਾਸਨ੍ਤਿ, ਕਿਤ੍ତਿਯਾ ਚ ਯਸੇਨ ਚਾ''ਤਿ॥

ਤੇਨ ਚ ਦੁਤਿਯਸ੍ਸ ਪਦਸ੍ਸ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ ਯੁਤ੍ਤਾ।

''ਕਿਸ੍ਸਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਸੀ''ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਜਪ੍ਪਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਮੀ''ਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ। ਜਪ੍ਪਾ ਨਾਮ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਤਣ੍ਹਾ। ਸਾ ਕਥਂ ਅਭਿਲਿਮ੍ਪਤਿ? ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ –

''ਰਤ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ, ਰਤ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਨ੍ਧਤਮਂ [ਅਨ੍ਧਤਮਂ (ਕ॰)] ਤਦਾ ਹੋਤਿ, ਯਂ ਰਾਗੋ ਸਹਤੇ ਨਰ''ਨ੍ਤਿ॥

ਸਾਯਂ ਤਣ੍ਹਾ ਆਸਤ੍ਤਿਬਹੁਲਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ''ਏਵਂ ਅਭਿਜਪ੍ਪਾ''ਤਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਲੋਕੋ ਅਭਿਲਿਤ੍ਤੋ ਨਾਮ ਭਵਤਿ, ਤੇਨ ਚ ਤਤਿਯਸ੍ਸ ਪਦਸ੍ਸ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ ਯੁਤ੍ਤਾ।

“ਕਿਂ ਸੁ ਤਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ”ਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ “ਦੁਕ੍ਖਮਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ”ਨ੍ਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ। ਦੁਵਿਧਂ ਦੁਕ੍ਖਂ – ਕਾਯਿਕਞ੍ਚ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ। ਯਂ ਕਾਯਿਕਂ ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਯਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਇਦਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ। ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਉਬ੍ਬਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਭਯਂ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਸਮਸਮਂ, ਕੁਤੋ ਵਾ ਪਨ ਤਸ੍ਸ ਉਤ੍ਤਰਿਤਰਂ? ਤਿਸ੍ਸੋ ਦੁਕ੍ਖਤਾ – ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਲੋਕੋ ਓਧਸੋ ਕਦਾਚਿ ਕਰਹਚਿ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਮੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਥਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾਯ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਹੋਨ੍ਤਿ ਲੋਕੇ ਅਪ੍ਪਾਬਾਧਾਪਿ ਦੀਘਾਯੁਕਾਪਿ। ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਪਨ ਲੋਕੋ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾਯ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯਾ ਮੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾ ਦੁਕ੍ਖਂ ਲੋਕਸ੍ਸਾਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਮਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਚ ਚਤੁਤ੍ਥਸ੍ਸ ਪਦਸ੍ਸ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ ਯੁਤ੍ਤਾ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ “ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ”ਤਿ।

> ਸਵਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਧਿ ਸੋਤਾ, [ਇਚ੍ਚਾਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ,]
> ਸੋਤਾਨਂ ਕਿਂ ਨਿਵਾਰਣਂ।
> ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਹਿ, ਕੇਨ ਸੋਤਾ ਪਿਧੀਯਰੇ [ਪਿਥੀਯਰੇ (ਸੀ॰), ਪਿਧਿਯ੍ਯਰੇ (ਕ॰), ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੪੦]॥

ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤਾਨਿ। ਤੇ ਦ੍ਵੇ ਪਞ੍ਹਾ। ਕਸ੍ਮਾ? ਇਮੇਹਿ ਬਤ੍ਵਾਧਿਵਚਨੇਨ ਪੁਚ੍ਛਿਤਾ। ਏਵਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਏਵਂ ਸਂਕਿਲਿਟ੍ਠਸ੍ਸ ਕਿਂ ਲੋਕਸ੍ਸ ਵੋਦਾਨਂ ਵੁਟ੍ਠਾਨਮਿਤਿ, ਏਵਞ੍ਹਿ ਆਹ।

ਸਵਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਧਿ ਸੋਤਾਤਿ। ਅਸਮਾਹਿਤਸ੍ਸ ਸਵਨ੍ਤਿ ਅਭਿਜ੍ਝਾਬ੍ਯਾਪਾਦਪ੍ਪਮਾਦਬਹੁਲਸ੍ਸ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਅਯਂ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ, ਯੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਅਯਂ ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ, ਯੋ ਪਮਾਦੋ ਅਯਂ ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਅਸਮਾਹਿਤਸ੍ਸ ਛਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ ਤਣ੍ਹਾ ਸਵਨ੍ਤਿ ਰੂਪਤਣ੍ਹਾ ਸਦ੍ਦਤਣ੍ਹਾ ਗਨ੍ਧਤਣ੍ਹਾ ਰਸਤਣ੍ਹਾ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਤਣ੍ਹਾ ਧਮ੍ਮਤਣ੍ਹਾ, ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ –

“**ਸਵਤੀ**”ਤਿ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਛਨ੍ਨੇਤਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਂ ਆਯਤਨਾਨਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਚਕ੍ਖੁ ਸਵਤਿ ਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਰੂਪੇਸੁ, ਅਮਨਾਪਿਕੇਸੁ [ਅਮਨਾਪਿਯੇਸੁ (ਕ॰)] ਪਟਿਹਞ੍ਞਤੀਤਿ। ਸੋਤਂ...ਪੇ॰... ਘਾਨਂ... ਜਿਵ੍ਹਾ... ਕਾਯੋ... ਮਨੋ ਸਵਤਿ ਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਪਟਿਹਞ੍ਞਤੀਤਿ। ਇਤਿ ਸਬ੍ਬਾ ਚ ਸਵਤਿ, ਸਬ੍ਬਥਾ ਚ ਸਵਤਿ। ਤੇਨਾਹ “ਸਵਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਧਿ ਸੋਤਾ”ਤਿ।

“ਸੋਤਾਨਂ ਕਿਂ ਨਿਵਾਰਣ”ਨ੍ਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਵਿਘਾਤਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਇਦਂ ਵੋਦਾਨਂ। “ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਹਿ, ਕੇਨ ਸੋਤਾ ਪਿਧੀਯਰੇ”ਤਿ ਅਨੁਸਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਇਦਂ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ –

> “ਯਾਨਿ ਸੋਤਾਨਿ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, [ਅਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾ,]
> ਸਤਿ ਤੇਸਂ ਨਿਵਾਰਣਂ।
> ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਮਿ, ਪਞ੍ਞਾਯੇਤੇ ਪਿਧੀਯਰੇ”ਤਿ॥

ਕਾਯਗਤਾਯ ਸਤਿਯਾ ਭਾਵਿਤਾਯ ਬਹੁਲੀਕਤਾਯ ਚਕ੍ਖੁ ਨਾਵਿਞ੍ਛਤਿ ਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਰੂਪੇਸੁ, ਅਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਨ ਪਟਿਹਞ੍ਞਤਿ, ਸੋਤਂ...ਪੇ॰... ਘਾਨਂ... ਜਿਵ੍ਹਾ... ਕਾਯੋ... ਮਨੋ ਨਾਵਿਞ੍ਛਤਿ ਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ, ਅਮਨਾਪਿਕੇਸੁ ਨ ਪਟਿਹਞ੍ਞਤਿ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ? ਸਂਵੁਤਨਿਵਾਰਿਤਤ੍ਤਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ । ਕੇਨ ਤੇ ਸਂਵੁਤਨਿਵਾਰਿਤਾ? ਸਤਿਆਰਕ੍ਖੇਨ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ – “ਸਤਿ ਤੇਸਂ ਨਿਵਾਰਣ”ਨ੍ਤਿ।

ਪਞ੍ਞਾਯ ਅਨੁਸਯਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਅਨੁਸਯੇਸੁ ਪਹੀਨੇਸੁ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ। ਕਿਸ੍ਸ [ਤਸ੍ਸ (ਸੀ॰)], ਅਨੁਸਯਸ੍ਸ ਪਹੀਨਤ੍ਤਾ? ਤਂ ਯਥਾ ਖਨ੍ਧਵਨ੍ਤਸ੍ਸ ਰੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਨਵਸੇਸਮੂਲੁਦ੍ਧਰਣੇ ਕਤੇ ਪੁਪ੍ਫਫਲਪਲ੍ਲਵਙ੍ਕੁਰਸਨ੍ਤਤਿ ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾ ਭਵਤਿ। ਏਵਂ

ਅਨੁਸਯੇਸੁ ਪਹੀਨੇਸੁ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸਨ੍ਤਤਿ ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾ ਭਵਤਿ ਪਿਦਹਿਤਾ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਾ। ਕੇਨ? ਪਞ੍ਞਾਯ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ “ਪਞ੍ਞਾਯੇਤੇ ਪਿਧੀਯਰੇ”ਤਿ।

“ਪਞ੍ਞਾ ਚੇਵ ਸਤਿ ਚ, [ਇਚ੍ਚਾਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ,]
ਨਾਮਰੂਪਞ੍ਚ ਮਾਰਿਸ।
ਏਤਂ ਮੇ ਪੁਟ੍ਠੋ ਪਬ੍ਰੂਹਿ, ਕਤ੍ਥੇਤਂ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤੀ”ਤਿ॥

“ਯਮੇਤਂ ਪਞ੍ਹਂ ਅਪੁਚ੍ਛਿ [ਮਂ ਪੁਚ੍ਛਿ (ਕ॰), ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੪੩], ਅਜਿਤ ਤਂ ਵਦਾਮਿ ਤੇ।
ਯਤ੍ਥ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ, ਅਸੇਸਂ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤਿ।
ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੇਨ, ਏਤ੍ਥੇਤਂ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤੀ”ਤਿ॥

ਅਯਂ ਪਞ੍ਹੇ [ਪਞ੍ਹੋ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਨੇਤ੍ਤਿਵਿਭਾਵਨੀ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ] ਅਨੁਸਨ੍ਧਿਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ। ਅਨੁਸਨ੍ਧਿਂ ਪੁਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਕਿਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ? ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਂ। ਤੀਣਿ ਚ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਸਙ੍ਖਤਾਨਿ ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਮੁਦਯੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਨਿਰੋਧੋ ਅਸਙ੍ਖਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਸਮੁਦਯੋ ਦ੍ਵੀਸੁ ਭੂਮੀਸੁ ਪਹੀਯਤਿ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯਾ ਚ ਭਾਵਨਾਭੂਮਿਯਾ ਚ। ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਤੀਣਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ, ਭਾਵਨਾਯ ਸਤ੍ਤ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਰੂਪਰਾਗੋ ਅਰੂਪਰਾਗੋ ਮਾਨੋ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਸੇਸਾ [ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਨਿਰਵਸੇਸਾ (ਸੀ॰ ਕ॰)]। ਤੇਧਾਤੁਕੇ ਇਮਾਨਿ ਦਸ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਞ੍ਚੋਰਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਿ ਪਞ੍ਚੁਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯਾਨਿ।

੧੨. ਤਤ੍ਥ ਤੀਣਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਯ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਸਤ੍ਤ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਰੂਪਰਾਗੋ ਅਰੂਪਰਾਗੋ ਮਾਨੋ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਸੇਸਾ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਯ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਯਂ ਪਨ ਏਵਂ ਜਾਨਾਤਿ “ਖੀਣਾ ਮੇ ਜਾਤੀ”ਤਿ, ਇਦਂ ਖਯੇ ਞਾਣਂ। “ਨਾਪਰਂ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਾਯਾ”ਤਿ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਇਦਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣਂ। ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਞਾਣਾਨਿ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਯਞ੍ਚ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਇਮਾਨਿ ਅਗ੍ਗਫਲਂ ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਖਯੇ ਞਾਣਂ ਯਞ੍ਚ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣਂ, ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਞਾਣਾਨਿ ਏਕਪਞ੍ਞਾ।

ਅਪਿ ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਸਙ੍ਕੇਤੇਨ ਦ੍ਵੇ ਨਾਮਾਨਿ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤਿ, “ਖੀਣਾ ਮੇ ਜਾਤੀ”ਤਿ ਪਜਾਨਨ੍ਤਸ੍ਸ ਖਯੇ ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਨਾਮਂ ਲਭਤਿ, “ਨਾਪਰਂ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਾਯਾ”ਤਿ ਪਜਾਨਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਨਾਮਂ ਲਭਤਿ। ਸਾ ਪਜਾਨਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ, ਯਥਾਦਿਟ੍ਠਂ ਅਪਿਲਾਪਨਟ੍ਠੇਨ ਸਤਿ।

੧੩. ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ, ਇਦਂ ਨਾਮਰੂਪਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਕਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਇਦਂ ਨਾਮਂ। ਯਾਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਰੂਪਾਨਿ, ਇਦਂ ਰੂਪਂ। ਤਦੁਭਯਂ ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਤਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧਂ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪੁਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ ਪਾਰਾਯਨੇ ਏਵਮਾਹ –

“ਪਞ੍ਞਾ ਚੇਵ ਸਤਿ ਚ, ਨਾਮਰੂਪਞ੍ਚ ਮਾਰਿਸ।
ਏਤਂ ਮੇ ਪੁਟ੍ਠੋ ਪਬ੍ਰੂਹਿ, ਕਤ੍ਥੇਤਂ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤੀ”ਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ ਸਤਿ ਚ ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਸਤਿ ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ, ਪਞ੍ਞਾ ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ। ਯਾ ਇਮੇਸੁ ਚਤੂਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਸਦ੍ਦਹਨਾ ਓਕਪ੍ਪਨਾ, ਇਦਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਸਦ੍ਧਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ, ਅਯਂ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ। ਸਮਾਹਿਤੇ ਚਿਤ੍ਤੇ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਤਾਯ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨਬਲੇਨ ਵਾ ਭਾਵਨਾਬਲੇਨ ਵਾ, ਇਦਂ ਪਹਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਅਸ੍ਸਾਸਪਸ੍ਸਾਸਾ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾ ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਾ ਸਰਸਙ੍ਕਪ੍ਪਾ, ਇਮੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਇਤਿ ਪੁਰਿਮਕੋ ਚ

ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ, ਕਿਲੇਸਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਤਾਯ ਚ ਪਹਾਨਂ ਇਮੇ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਤਦੁਭਯਂ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਪ੍ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਂ ਭਾਵੇਤਿ ਵਿਵੇਕਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਵਿਰਾਗਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਨਿਰੋਧਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਵੋਸ੍ਸਗ੍ਗਪਰਿਣਾਮਿਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਵੀਰਿਯਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ, ਅਯਂ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿ...ਪੇ॰... ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਚਿਤ੍ਤਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ, ਅਯਂ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ...ਪੇ॰... ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਵੀਮਂਸਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ, ਅਯਂ ਵੀਮਂਸਾਸਮਾਧਿ। ਸਮਾਹਿਤੇ ਚਿਤ੍ਤੇ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਤਾਯ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨਬਲੇਨ ਵਾ ਭਾਵਨਾਬਲੇਨ ਵਾ, ਇਦਂ ਪਹਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਅਸ੍ਸਾਸਪਸ੍ਸਾਸਾ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾ ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਾ ਸਰਸਙ੍ਕਪ੍ਪਾ, ਇਮੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਇਤਿ ਪੁਰਿਮਕੋ ਚ ਵੀਮਂਸਾਸਮਾਧਿ, ਕਿਲੇਸਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਤਾਯ ਚ ਪਹਾਨਂ ਇਮੇ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਤਦੁਭਯਂ ਵੀਮਂਸਾਸਮਾਧਿਪ੍ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਂ ਭਾਵੇਤਿ ਵਿਵੇਕਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਵਿਰਾਗਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਨਿਰੋਧਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਵੋਸ੍ਸਗ੍ਗਪਰਿਣਾਮਿਂ।

੧੪. ਸਬ੍ਬੋ ਸਮਾਧਿ ਞਾਣਮੂਲਕੋ ਞਾਣਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੋ ਞਾਣਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ।

ਯਥਾ ਪੁਰੇ ਤਥਾ ਪਚ੍ਛਾ, ਯਥਾ ਪਚ੍ਛਾ ਤਥਾ ਪੁਰੇ।
ਯਥਾ ਦਿਵਾ ਤਥਾ ਰਤ੍ਤਿਂ [ਰਤ੍ਤਿ (ਕ॰) ਅਯਂ ਗਾਥਾ ਥੇਰਗਾ॰ ੩੯੭ ਦਿਸ੍ਸਤਿ], ਯਥਾ ਰਤ੍ਤਿਂ ਤਥਾ ਦਿਵਾ॥

ਇਤਿ ਵਿਵਟੇਨ ਚੇਤਸਾ ਅਪਰਿਯੋਨਦ੍ਧੇਨ ਸਪ੍ਪਭਾਸਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਭਾਵੇਤਿ। ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਚਿਤ੍ਤਸਹਭੂਨਿ ਚਿਤ੍ਤੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਨਿਰੁਜ੍ਝਮਾਨੇ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਨਾਮਰੂਪਞ੍ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਹੇਤੁਕਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਂ, ਤਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗੇਨ ਹੇਤੁ ਉਪਚ੍ਛਿਨ੍ਨੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨਾਹਾਰਂ ਅਨਭਿਨਨ੍ਦਿਤਂ ਅਪ੍ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕਂ ਤਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਨਾਮਰੂਪਮ੍ਪਿ ਅਹੇਤੁ ਅਪ੍ਪਚ੍ਚਯਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਂ ਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਯਤਿ [ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਯਤਿ (ਕ॰)]। ਏਵਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧਾ ਪਞ੍ਞਾ ਚ ਸਤਿ ਚ ਨਾਮਰੂਪਞ੍ਚ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ –

‘‘ਯਮੇਤਂ ਪਞ੍ਹਂ ਅਪੁਚ੍ਛਿ, ਅਜਿਤ ਤਂ ਵਦਾਮਿ ਤੇ।
ਯਤ੍ਥ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ, ਅਸੇਸਂ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤਿ।
ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੇਨ, ਏਤ੍ਥੇਤਂ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤੀ’’ਤਿ॥

‘‘ਯੇ ਚ [ਅਯਂ ਗਾਥਾ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੪੪ ਅਞ੍ਞਥਾ ਦਿਸ੍ਸਤਿ] ਸਙ੍ਖਾਤਧਮ੍ਮਾਸੇ, [ਇਚ੍ਚਾਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ]
ਯੇ ਚ ਸੇਕ੍ਖਾ ਪੁਥੂ ਇਧ।
ਤੇਸਂ ਮੇ ਨਿਪਕੋ ਇਰਿਯਂ, ਪੁਟ੍ਠੋ ਪਬ੍ਰੂਹਿ ਮਾਰਿਸਾ’’ਤਿ॥

੧੫. ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਪਦਾਨਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤਾਨਿ, ਤੇ ਤਯੋ ਪਞ੍ਹਾ। ਕਿਸ੍ਸ? ਸੇਖਾਸੇਖਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਪ੍ਪਹਾਨਯੋਗੇਨ, ਏਵਞ੍ਹਿ ਆਹ। ‘‘ਯੇ ਚ ਸਙ੍ਖਾਤਧਮ੍ਮਾਸੇ’’ਤਿ ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ‘‘ਯੇ ਚ ਸੇਖਾ ਪੁਥੂ ਇਧਾ’’ਤਿ ਸੇਖਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ‘‘ਤੇਸਂ ਮੇ ਨਿਪਕੋ ਇਰਿਯਂ, ਪੁਟ੍ਠੋ ਪਬ੍ਰੂਹਿ ਮਾਰਿਸਾ’’ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਂ ਪਹਾਨਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਵਿਸਜ੍ਜਨਾ –

‘‘ਕਾਮੇਸੁ ਨਾਭਿਗਿਜ੍ਝੇਯ੍ਯ, [ਅਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਮਨਸਾਨਾਵਿਲੋ ਸਿਯਾ।
ਕੁਸਲੋ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾਨਂ, ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ’’ਤਿ॥

ਭਗਵਤੋ ਸਬ੍ਬਂ ਕਾਯਕਮ੍ਮਂ ਞਾਣਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਂ ਞਾਣਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬਂ ਵਚੀਕਮ੍ਮਂ ਞਾਣਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਂ ਞਾਣਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਂ ਞਾਣਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਂ ਞਾਣਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ। ਅਤੀਤੇ ਅਂਸੇ ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ, ਅਨਾਗਤੇ ਅਂਸੇ ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ,

ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਅੰਸੇ ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ।

ਕੋ ਚ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪਟਿਘਾਤੋ? ਯਂ ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਦੁਕ੍ਖੇ ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਚ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਅਦਸ੍ਸਨਂ, ਅਯਂ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪਟਿਘਾਤੋ। ਯਥਾ ਇਧ ਪੁਰਿਸੋ ਤਾਰਕਰੂਪਾਨਿ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯ, ਨੋ ਚ ਗਣਨਸਙ੍ਕੇਤੇਨ ਜਾਨੇਯ੍ਯ, ਅਯਂ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪਟਿਘਾਤੋ।

ਭਗਵਤੋ ਪਨ ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ, ਅਨਾਵਰਣਞਾਣਦਸ੍ਸਨਾ ਹਿ ਬੁਦ੍ਧਾ ਭਗਵਨ੍ਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਸੇਖੇਨ ਦ੍ਵੀਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤਂ ਰਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂ ਗੇਧਾ ਚ ਰਜਨੀਯੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ, ਦੋਸਾ ਚ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੀਯੇਸੁ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਇਚ੍ਛਾ ਮੁਚ੍ਛਾ ਪਤ੍ਥਨਾ ਪਿਯਾਯਨਾ ਕੀਲ਼ਨਾ, ਤਂ ਭਗਵਾ ਨਿਵਾਰੇਨ੍ਤੋ ਏਵਮਾਹ ''ਕਾਮੇਸੁ ਨਾਭਿਗਿਜ੍ਝੇਯ੍ਯਾ''ਤਿ।

''ਮਨਸਾਨਾਵਿਲੋ ਸਿਯਾ''ਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਵਿਘਾਤਂ ਆਹ। ਤਥਾ ਹਿ ਸੇਖੋ ਅਭਿਗਿਜ੍ਝਨ੍ਤੋ ਅਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਞ੍ਚ ਕਿਲੇਸਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਞ੍ਚ ਕਿਲੇਸਂ ਫਾਤਿਂ ਕਰੋਤਿ। ਯੋ ਪਨ ਅਨਾਵਿਲਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਅਨਭਿਗਿਜ੍ਝਨ੍ਤੋ ਵਾਯਮਤਿ, ਸੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਪਾਪਕਾਨਂ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਯ ਛਨ੍ਦਂ ਜਨੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਆਰਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਦਹਤਿ। ਸੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਪਾਪਕਾਨਂ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਹਾਨਾਯ ਛਨ੍ਦਂ ਜਨੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਆਰਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਦਹਤਿ। ਸੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯ ਛਨ੍ਦਂ ਜਨੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਆਰਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਦਹਤਿ। ਸੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਠਿਤਿਯਾ ਅਸਮ੍ਮੋਸਾਯ ਭਿਯ੍ਯੋਭਾਵਾਯ ਵੇਪੁਲ੍ਲਾਯ ਭਾਵਨਾਯ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਛਨ੍ਦਂ ਜਨੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਆਰਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਦਹਤਿ।

੧੬. ਕਤਮੇ [ਕਤਮੇ ਚ (ਅਟ੍ਠ॰)] ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਪਾਪਕਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ? ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਇਮੇ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਪਾਪਕਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਕਤਮੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਪਾਪਕਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ? ਅਨੁਸਯਾ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ, ਇਮੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਪਾਪਕਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਕਤਮੇ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ? ਯਾਨਿ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਇਮੇ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਕਤਮੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ? ਯਾਨਿ ਅਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਇਮੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ।

ਯੇਨ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕਂ ਵਾਰੇਤਿ, ਇਦਂ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਯੇਨ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕਂ ਵਾਰੇਤਿ, ਇਦਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਯੇਨ ਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕਂ ਵਾਰੇਤਿ, ਇਦਂ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ।

ਯੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਪਾਪਕੇ ਅਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਜਹਤਿ ਵਿਨੋਦੇਤਿ ਬ੍ਯਨ੍ਤੀਕਰੋਤਿ ਅਨਭਾਵਂ ਗਮੇਤਿ ਨਾਧਿਵਾਸੇਤਿ, ਇਦਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਯਾ ਇਮੇਸੁ ਚਤੂਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਸਦ੍ਦੂਹਨਾ ਓਕਪ੍ਪਨਾ, ਇਦਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ।

ਤਤ੍ਥ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ? ਚਤੂਸੁ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਯਙ੍ਗੇਸੁ। ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ? ਚਤੂਸੁ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੇਸੁ। ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ? ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ। ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ? ਚਤੂਸੁ ਝਾਨੇਸੁ। ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ? ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ। ਏਵਂ ਸੇਖੋ ਸਬ੍ਬੇਹਿ ਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ ਅਨਾਵਿਲਤਾਯ ਮਨਸਾ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਮਨਸਾਨਾਵਿਲੋਸਿਯਾ''ਤਿ।

੧੭. ''ਕੁਸਲੋ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾਨ''ਨ੍ਤਿ ਲੋਕੋ ਨਾਮ ਤਿਵਿਧੋ ਕਿਲੇਸਲੋਕੋ ਭਵਲੋਕੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਲੋਕੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਿਲੇਸਲੋਕੇਨ ਭਵਲੋਕੋ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਤਿ, ਸੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਿ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਨੇਯ੍ਯਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਭਵਤਿ। ਸਾ ਦੁਵਿਧੇਨ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ ਦਸ੍ਸਨਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਭਾਵਨਾਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਚ। ਯਦਾ ਹਿ ਸੇਖੋ ਞੇਯ੍ਯਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਤਦਾ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਸਹਗਤੇਹਿ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰੇਹਿ ਞੇਯ੍ਯਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤਂ ਭਵਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੋਸਲ੍ਲਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ – ਦਸ੍ਸਨਕੋਸਲ੍ਲਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾਕੋਸਲ੍ਲਞ੍ਚ।

ਤੰ ਞਾਣੰ ਪਞ੍ਞਵਿਯੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ਼ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਪਹਾਨੰ ਭਾਵਨਾ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਭਿਞ੍ਞਾ? ਯੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਸਲਕ੍ਖਣੇ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ ਚ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ ਚ, ਅਯੰ ਅਭਿਞ੍ਞਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾ? ਏਵਂ ਅਭਿਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ਯਾ ਪਰਿਜਾਨਨਾ ‘‘ਇਦੰ ਕੁਸਲੰ, ਇਦੰ ਅਕੁਸਲੰ, ਇਦੰ ਸਾਵਜ੍ਜੰ, ਇਦੰ ਅਨਵਜ੍ਜੰ, ਇਦੰ ਕਣ੍ਹੰ, ਇਦੰ ਸੁਕ੍ਕੰ, ਇਦੰ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬੰ, ਇਦੰ ਨ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬੰ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਵਂਗਹਿਤਾ, ਇਦੰ ਫਲੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਨ੍ਤਿ [ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾਪੇਨ੍ਤਿ (ਕ॰)], ਤੇਸੰ ਏਵਂਗਹਿਤਾਨੰ ਅਯੰ ਅਤ੍ਥੋ’’ਤਿ, ਅਯੰ ਪਰਿਞ੍ਞਾ।

ਏਵਂ ਪਰਿਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਅਵਸਿਟ੍ਠਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ? ਯੇ ਅਕੁਸਲਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ? ਯੇ ਕੁਸਲਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ? ਯੰ ਅਸਙ੍ਖਤੰ। ਯੋ ਏਵਂ ਜਾਨਾਤਿ ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਤ੍ਥਕੁਸਲੋ ਧਮ੍ਮਕੁਸਲੋ ਕਲ੍ਯਾਣਤਾਕੁਸਲੋ ਫਲਤਾਕੁਸਲੋ, ਆਯਕੁਸਲੋ ਅਪਾਯਕੁਸਲੋ ਉਪਾਯਕੁਸਲੋ ਮਹਤਾ ਕੋਸਲ੍ਲੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋਤਿ, ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ‘‘ਕੁਸਲੋ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾਨ’’ਨ੍ਤਿ।

‘‘ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ’’ਤਿ ਤੇਨ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਸੁਖਵਿਹਾਰਤ੍ਥੰ ਅਭਿਕ੍ਕਨ੍ਤੇ ਪਟਿਕ੍ਕਨ੍ਤੇ ਆਲੋਕਿਤੇ ਵਿਲੋਕਿਤੇ ਸਮਿਞ੍ਜਿਤੇ [ਸਮ੍ਮਿਞ੍ਜਿਤੇ (ਸੀ॰)] ਪਸਾਰਿਤੇ ਸਙ੍ਘਾਟਿਪਤ੍ਤਚੀਵਰਧਾਰਣੇ ਅਸਿਤੇ ਪੀਤੇ ਖਾਯਿਤੇ ਸਾਯਿਤੇ ਉਚ੍ਚਾਰਪਸ੍ਸਾਵਕਮ੍ਮੇ ਗਤੇ ਠਿਤੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਜਾਗਰਿਤੇ ਭਾਸਿਤੇ ਤੁਣ੍ਹਿਭਾਵੇ ਸਤੇਨ ਸਮ੍ਪਜਾਨੇਨ ਵਿਹਾਤਬ੍ਬੰ। ਇਮਾ ਦ੍ਵੇ ਚਰਿਯਾ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਾ ਭਗਵਤਾ ਏਕਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧਾਨੰ, ਏਕਾ ਵਿਸੁਜ੍ਝਨ੍ਤਾਨੰ। ਕੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਾ? ਅਰਹਨ੍ਤੋ। ਕੇ ਵਿਸੁਜ੍ਝਨ੍ਤਾ? ਸੇਕ੍ਖਾ। ਕਤਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਹਿ ਅਰਹਤੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਯੰ ਬੋਜ੍ਝੰ, ਤੰ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੰ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯੇਨ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਭਿਸਮਯੇਨ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯੇਨ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਭਿਸਮਯੇਨ, ਇਦੰ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੰ ਬੋਜ੍ਝੰ ਯੋ ਏਵਂ ਜਾਨਾਤਿ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਤੋ ਅਭਿਕ੍ਕਮਤਿ ਸਤੋ ਪਟਿਕ੍ਕਮਤਿ ਖਯਾ ਰਾਗਸ੍ਸ ਖਯਾ ਦੋਸਸ੍ਸ ਖਯਾ ਮੋਹਸ੍ਸ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ‘‘ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ’’ਤਿ, ਤੇਨਾਹ –

‘‘ਕਾਮੇਸੁ ਨਾਭਿਗਿਜ੍ਝੇਯ੍ਯ, [ਅਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਮਨਸਾਨਾਵਿਲੋ ਸਿਯਾ।
ਕੁਸਲੋ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾਨੰ, ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ’’ਤਿ॥

ਏਵਂ ਪੁਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬੰ, ਏਵਂ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੰ। ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚ ਅਨੁਗੀਤਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਚ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤੋ ਚ ਸਮਾਨੇਤਬ੍ਬਾ [ਸਮਾਨਯਿਤਬ੍ਬਾ (ਸੀ॰ ਕ॰)]। ਅਤ੍ਥਾਪਗਤੰ ਹਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੰ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪੰ ਭਵਤਿ। ਦੁਨ੍ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਦਬ੍ਯਞ੍ਜਨਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋਪਿ ਦੁਨ੍ਨਯੋ ਭਵਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਤ੍ਥਬ੍ਯਞ੍ਜਨੂਪੇਤੰ ਸਙ੍ਗਾਯਿਤਬ੍ਬੰ। ਸੁਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪਵਿਚਿਨਿਤਬ੍ਬੰ। ਕਿੰ ਇਦੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਆਹਚ੍ਚ ਵਚਨੰ ਅਨੁਸਨ੍ਧਿਵਚਨੰ ਨੀਤਤ੍ਥੰ ਨੇਯ੍ਯਤ੍ਥੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ? ਕੁਹਿੰ ਇਮਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਆਦਿਮਜ੍ਝਪਰਿਯੋਸਾਨੇਤਿ? ਏਵਂ ਸੁਤ੍ਤੰ ਪਵਿਚੇਤਬ੍ਬੰ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ – ‘‘ਯੰ ਪੁਚ੍ਛਿਤਞ੍ਚ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਞ੍ਚ, ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਯਾ ਚ ਅਨੁਗੀਤੀ’’ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰੋ।

੩. ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੧੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੋ? ‘‘ਸਬ੍ਬੇਸੰ ਹਾਰਾਨ’’ਨ੍ਤਿ, ਅਯੰ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੋ। ਕਿੰ ਯੋਜਯਤਿ [ਯੋਜੇਤਿ (ਸੀ॰)]? ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹਾਪਦੇਸਾ ਬੁਦ੍ਧਾਪਦੇਸੋ ਸਙ੍ਘਾਪਦੇਸੋ ਸਮ੍ਬਹੁਲਤ੍ਥੇਰਾਪਦੇਸੋ [ਸਮ੍ਪਹੁਲ... (ਕ॰)] ਏਕਤ੍ਥੇਰਾਪਦੇਸੋ। ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹਾਪਦੇਸਾ, ਤਾਨਿ ਪਦਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਓਤਾਰਯਿਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਵਿਨਯੇ ਸਨ੍ਦਸ੍ਸਯਿਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਧਮ੍ਮਤਾਯੰ ਉਪਨਿਕ੍ਖਿਪਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਕਤਮਸ੍ਮਿਂ ਸੁਤ੍ਤੇ ਓਤਾਰਯਿਤਬ੍ਬਾਨਿ? ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ। ਕਤਮਸ੍ਮਿਂ ਵਿਨਯੇ ਸਨ੍ਦਸ੍ਸਯਿਤਬ੍ਬਾਨਿ? ਰਾਗਵਿਨਯੇ ਦੋਸਵਿਨਯੇ ਮੋਹਵਿਨਯੇ। ਕਤਮਿਸ੍ਸਂ [ਕਤਮਿਯਂ (ਸੀ॰)] ਧਮ੍ਮਤਾਯਂ ਉਪਨਿਕ੍ਖਿਪਿਤਬ੍ਬਾਨਿ? ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇ। ਯਦਿ ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ ਅਵਤਰਤਿ, ਕਿਲੇਸਵਿਨਯੇ ਸਨ੍ਦਿਸ੍ਸਤਿ , ਧਮ੍ਮਤਞ੍ਚ ਨ ਵਿਲੋਮੇਤਿ, ਏਵਂ ਆਸਵੇ ਨ ਜਨੇਤਿ। ਚਤੂਹਿ ਮਹਾਪਦੇਸੇਹਿ ਯਂ ਯਂ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਯੇਨ ਯੇਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਯਥਾ ਯਥਾ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ।

੧੯. ਪਞ੍ਹਂ ਪੁਚ੍ਛਿਤੇਨ ਕਤਿ ਪਦਾਨਿ ਪਞ੍ਹੋਤਿ ਪਦਸੋ ਪਰਿਯੋਗਾਹਿਤਬ੍ਬਂ ਵਿਚੇਤਬ੍ਬਂ? ਯਦਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਏਕਂ ਅਤ੍ਥਂ ਅਭਿਵਦਨ੍ਤਿ, ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋ। ਅਥ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਏਕਂ ਅਤ੍ਥਂ ਅਭਿਵਦਨ੍ਤਿ, ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋ। ਅਥ ਤੀਣਿ ਪਦਾਨਿ ਏਕਂ ਅਤ੍ਥਂ ਅਭਿਵਦਨ੍ਤਿ, ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋ। ਅਥ ਦ੍ਵੇ ਪਦਾਨਿ ਏਕਂ ਅਤ੍ਥਂ ਅਭਿਵਦਨ੍ਤਿ, ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋ। ਅਥ ਏਕਂ ਪਦਂ ਏਕਂ ਅਤ੍ਥਂ ਅਭਿਵਦਤਿ, ਏਕੋ ਪਞ੍ਹੋ। ਤਂ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਮਾਨੇਨ ਅਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬਂ ਕਿਂ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨਾਨਤ੍ਥਾ ਨਾਨਾਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾ, ਉਦਾਹੁ ਇਮੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਕਿਂ ਭਵੇ? ਯਥਾ ਸਾ ਦੇਵਤਾ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪਞ੍ਹਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ।

> ''ਕੇਨਸ੍ਸੁਬ੍ਭਾਹਤੋ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੬੬] ਲੋਕੋ, ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਪਰਿਵਾਰਿਤੋ।
> ਕੇਨ ਸਲ੍ਲੇਨ ਓਤਿਣ੍ਣੋ, ਕਿਸ੍ਸ ਧੂਪਾਯਿਤੋ ਸਦਾ''ਤਿ॥

ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤਾਨਿ। ਤੇ ਤਯੋ ਪਞ੍ਹਾ ਕਥਂ ਞਾਯਤਿ? ਭਗਵਾ ਹਿ ਦੇਵਤਾਯ ਵਿਸਜ੍ਜੇਤਿ।

> ''ਮਚ੍ਚੁਨਾਬ੍ਭਾਹਤੋ [ਮਚ੍ਚੁਨਬ੍ਭਾਹਤੋ (ਕ॰) ਥੇਰਗਾ॰ ੪੪੮; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੬੬ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ] ਲੋਕੋ, ਜਰਾਯ ਪਰਿਵਾਰਿਤੋ।
> ਤਣ੍ਹਾਸਲ੍ਲੇਨ ਓਤਿਣ੍ਣੋ, ਇਚ੍ਛਾਧੂਪਾਯਿਤੋ ਸਦਾ''ਤਿ॥

੨੦. ਤਤ੍ਥ ਜਰਾ ਚ ਮਰਣਞ੍ਚ ਇਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਸਙ੍ਖਤਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਾਨਿ। ਜਰਾਯਂ ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤਂ, ਮਰਣਂ ਵਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਜਰਾਯ ਚ ਮਰਣਸ੍ਸ ਚ ਅਤ੍ਥਤੋ ਨਾਨਤ੍ਤਂ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ, ਗਬ੍ਭਗਤਾਪਿ ਹਿ ਮੀਯਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਤੇ ਜਿਣ੍ਣਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਅਤ੍ਥਿ ਚ ਦੇਵਾਨਂ ਮਰਣਂ, ਨ ਚ ਤੇਸਂ ਸਰੀਰਾਨਿ ਜੀਰਨ੍ਤਿ। ਸਕ੍ਕਤੇਵ ਜਰਾਯ ਪਟਿਕਮ੍ਮਂ ਕਾਤੁਂ, ਨ ਪਨ ਸਕ੍ਕਤੇ ਮਰਣਸ੍ਸ ਪਟਿਕਮ੍ਮਂ ਕਾਤੁਂ ਅਞ੍ਞਤ੍ਰੇਵ ਇਦ੍ਧਿਮਨ੍ਤਾਨਂ ਇਦ੍ਧਿਵਿਸਯਾ। ਯਂ ਪਨਾਹ ਤਣ੍ਹਾਸਲ੍ਲੇਨ ਓਤਿਣ੍ਣੋਤਿ ਦਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਵੀਤਰਾਗਾ ਜੀਰਨ੍ਤਾਪਿ ਮੀਯਨ੍ਤਾਪਿ। ਯਦਿ ਚ ਯਥਾ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਏਵਂ ਤਣ੍ਹਾਪਿ ਸਿਯਾ। ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇ ਸਬ੍ਬੇ ਯੋਬ੍ਬਨਟ੍ਠਾਪਿ ਵਿਗਤਤਣ੍ਹਾ ਸਿਯੁਂ। ਯਥਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ, ਏਵਂ ਜਰਾਮਰਣਮ੍ਪਿ ਸਿਯਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ, ਨ ਚ ਸਿਯਾ ਤਣ੍ਹਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ, ਨ ਹਿ ਜਰਾਮਰਣਂ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ, ਤਣ੍ਹਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ। ਯਥਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਮਗ੍ਗਵਜ੍ਝਾ, ਏਵਂ ਜਰਾਮਰਣਮ੍ਪਿ ਸਿਯਾ ਮਗ੍ਗਵਜ੍ਝਂ। ਇਮਾਯ ਯੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਗਵੇਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਦਿ ਚ ਸਨ੍ਦਿਸ੍ਸਤਿ ਯੁਤ੍ਤਿਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਅਤ੍ਥਤੋ ਚ ਅਞ੍ਞਤ੍ਤਂ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤੋਪਿ ਗਵੇਸਿਤਬ੍ਬਂ।

ਸਲ੍ਲੋਤਿ ਵਾ ਧੂਪਾਯਨਨ੍ਤਿ ਵਾ ਇਮੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਤ੍ਥਤੋ ਏਕਤ੍ਤਂ। ਨ ਹਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਇਚ੍ਛਾਯ ਚ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਅਤ੍ਥਤੋ ਅਞ੍ਞਤ੍ਤਂ। ਤਣ੍ਹਾਯ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੇ ਅਪਰਿਪੂਰਮਾਨੇ ਨਵਸੁ ਆਘਾਤਵਤ੍ਥੂਸੁ ਕੋਧੋ ਚ ਉਪਨਾਹੋ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਇਮਾਯ ਯੁਤ੍ਤਿਯਾ ਜਰਾਯ ਚ ਮਰਣਸ੍ਸ ਚ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਅਤ੍ਥਤੋ ਅਞ੍ਞਤ੍ਤਂ।

ਯਂ ਪਨਿਦਂ ਭਗਵਤਾ ਦ੍ਵੀਹਿ ਨਾਮੇਹਿ ਅਭਿਲਪਿਤਂ ਇਚ੍ਛਾਤਿਪਿ ਤਣ੍ਹਾਤਿਪਿ, ਇਦਂ ਭਗਵਤਾ ਬਾਹਿਰਾਨਂ ਵਤ੍ਥੂਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਦ੍ਵੀਹਿ ਨਾਮੇਹਿ ਅਭਿਲਪਿਤਂ ਇਚ੍ਛਾਤਿਪਿ ਤਣ੍ਹਾਤਿਪਿ, ਸਬ੍ਬਾ ਹਿ ਤਣ੍ਹਾ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ। ਯਥਾ ਸਬ੍ਬੋ ਅਗ੍ਗਿ ਉਣ੍ਹਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਪਿ ਚ ਉਪਾਦਾਨਵਸੇਨ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਾਨਿ ਨਾਮਾਨਿ ਲਭਤਿ, ਕਟ੍ਠਗ੍ਗੀਤਿਪਿ ਤਿਣਗ੍ਗੀਤਿਪਿ ਸਕਲਿਕਗ੍ਗੀਤਿਪਿ ਗੋਮਯਗ੍ਗੀਤਿਪਿ ਥੁਸਗ੍ਗੀਤਿਪਿ ਸਙ੍ਕਾਰਗ੍ਗੀਤਿਪਿ, ਸਬ੍ਬੋ ਹਿ ਅਗ੍ਗਿ ਉਣ੍ਹਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣੋਵ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਾ ਤਣ੍ਹਾ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ , ਅਪਿ ਤੁ ਆਰਮ੍ਮਣਉਪਾਦਾਨਵਸੇਨ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਨਾਮੇਹਿ ਅਭਿਲਪਿਤਾ ਇਚ੍ਛਾਇਤਿਪਿ ਤਣ੍ਹਾਇਤਿਪਿ ਸਲ੍ਲੋਇਤਿਪਿ ਧੂਪਾਯਨਾਇਤਿਪਿ ਸਰਿਤਾਇਤਿਪਿ ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਾਇਤਿਪਿ ਸਿਨੇਹੋਇਤਿਪਿ ਕਿਲਮਥੋਇਤਿਪਿ ਲਤਾਇਤਿਪਿ

ਮਞ੍ਞਨਾਇਤਿਪਿ ਬਨ੍ਧੋਇਤਿਪਿ ਆਸਾਇਤਿਪਿ ਪਿਪਾਸਾਇਤਿਪਿ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਾਇਤਿਪਿ, ਇਤਿ ਸਬ੍ਬਾ ਤਣ੍ਹਾ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ। ਯਥਾ ਚ ਵੇਵਚਨੇ ਵੁਤ੍ਤਾ।

‘‘ਆਸਾ ਚ ਪਿਹਾ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਾ ਚ, ਅਨੇਕਧਾਤੂਸੁ ਸਰਾ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ।
ਅਞ੍ਞਾਣਮੂਲਪ੍ਪਭਵਾ ਪਜਪ੍ਪਿਤਾ, ਸਬ੍ਬਾ ਮਯਾ ਬ੍ਯਨ੍ਤਿਕਤਾ ਸਮੂਲਕਾ’’ਤਿ [ਸਮੂਲਿਕਾ (ਸੀ॰)]॥

ਤਣ੍ਹਾਯੇਤੰ ਵੇਵਚਨੰ। ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ – ਰੂਪੇ ਤਿਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਰਾਗਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਚ੍ਛਨ੍ਦਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਪੇਮਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਪਿਪਾਸਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਪਰਿਲ਼ਾਹਸ੍ਸ। ਏਵੰ ਵੇਦਨਾਯ ਸਞ੍ਞਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਅਵਿਗਤਰਾਗਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਚ੍ਛਨ੍ਦਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਪੇਮਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਪਿਪਾਸਸ੍ਸ ਅਵਿਗਤਪਰਿਲ਼ਾਹਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬੰ। ਤਣ੍ਹਾਯੇਤੰ ਵੇਵਚਨੰ। ਏਵੰ ਯੁਜ੍ਜਤਿ।

੨੧. ਸਬ੍ਬੋ ਦੁਕ੍ਖੂਪਚਾਰੋ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਸਙ੍ਖਾਰਮੂਲਕੋ, ਨ ਪਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਸਬ੍ਬੋ ਨਿਬ੍ਬਿਦੂਪਚਾਰੋ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਪਰਿਕ੍ਖਾਰਮੂਲਕੋ। ਇਮਾਯ ਯੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਗਵੇਸਿਤਬ੍ਬੰ।

ਯਥਾ ਹਿ [ਯਥਾਹ (ਸੀ॰)] ਭਗਵਾ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਅਸੁਭੰ ਦੇਸਯਤਿ, ਦੋਸਚਰਿਤਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਮੇਤ੍ਤੰ ਦੇਸਯਤਿ। ਮੋਹਚਰਿਤਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੰ ਦੇਸਯਤਿ। ਯਦਿ ਹਿ ਭਗਵਾ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਮੇਤ੍ਤੰ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿੰ ਦੇਸੇਯ੍ਯ। ਸੁਖੰ ਵਾ ਪਟਿਪਦੰ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞੰ ਸੁਖੰ ਵਾ ਪਟਿਪਦੰ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞੰ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੰ ਵਾ ਪਹਾਨੰ ਦੇਸੇਯ੍ਯ, ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਏਵੰ ਯੰ ਕਿਞ੍ਚਿ ਰਾਗਸ੍ਸ ਅਨੁਲੋਮਪ੍ਪਹਾਨੰ ਦੋਸਸ੍ਸ ਅਨੁਲੋਮਪ੍ਪਹਾਨੰ ਮੋਹਸ੍ਸ ਅਨੁਲੋਮਪ੍ਪਹਾਨੰ। ਸਬ੍ਬੰ ਤੰ ਵਿਚਯੇਨ ਹਾਰੇਨ ਵਿਚਿਨਿਤ੍ਵਾ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੇਨ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ। ਯਾਵਤਿਕਾ ਞਾਣਸ੍ਸ ਭੂਮਿ।

ਮੇਤ੍ਤਾਵਿਹਾਰਿਸ੍ਸ ਸਤੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਠਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਪਹਾਨੰ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਕਰੁਣਾਵਿਹਾਰਿਸ੍ਸ ਸਤੋ ਵਿਹੇਸਾ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਠਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਹੇਸਾ ਪਹਾਨੰ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਮੁਦਿਤਾ ਵਿਹਾਰਿਸ੍ਸ ਸਤੋ ਅਰਤਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਠਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਅਰਤਿ ਪਹਾਨੰ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਵਿਹਾਰਿਸ੍ਸ ਸਤੋ ਰਾਗੋ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਠਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਰਾਗੋ ਪਹਾਨੰ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਹਾਰਿਸ੍ਸ ਸਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੁਸਾਰੀ ਤੇਨ ਤੇਨੇਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ , ਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਪਹਾਨੰ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਅਸ੍ਮੀਤਿ ਵਿਗਤੰ ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀਤਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ। ਅਥ ਚ ਪਨ ਮੇ ਕਿਸ੍ਮੀਤਿ ਕਥਸ੍ਮੀਤਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਕਥੰਕਥਾਸਲ੍ਲੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਠਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਕਥੰਕਥਾਸਲ੍ਲੰ ਪਹਾਨੰ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ।

ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਤੋ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾ ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਵਿਤਕ੍ਕਸਹਗਤਾ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਤੋ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸੁਖਸਹਗਤਾ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਤੋ ਪੀਤਿਸੁਖਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਸਹਗਤਾ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਤੋ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ

ਦੇਸਨਾ, ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ।

ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਤੋ ਰੂਪਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਤੋ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ।

ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਹਗਤਾ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਤੋ ਸਞ੍ਞੂਪਚਾਰਾ ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਨਿਰੋਧਸਹਗਤਾ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਮਨਸਿਕਾਰਾ ਹਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਵਿਸੇਸਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ। ਕਲ੍ਲਤਾਪਰਿਚਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨ ਚ ਅਭਿਨੀਹਾਰਂ ਖਮਤੀਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, ਕਲ੍ਲਤਾਪਰਿਚਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਥ ਚ ਅਭਿਨੀਹਾਰਂ ਖਮਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ।

ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇ ਨਵਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਾ ਯਥਾਧਮ੍ਮਂ ਯਥਾਵਿਨਯਂ ਯਥਾਸਤ੍ਥੁਸਾਸਨਂ ਸਬ੍ਬਤੋ ਵਿਚਯੇਨ ਹਾਰੇਨ ਵਿਚਿਨਿਤ੍ਵਾ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੇਨ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਹਾਰਾਨਂ ਯਾ ਭੂਮਿ ਯੋ ਚ ਗੋਚਰੋ ਤੇਸ''ਨ੍ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਯੁਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ।

੪. ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੨੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ? ''ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ ਜਿਨੋ''ਤਿ, ਅਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ। ਕਿਂ ਦੇਸੇਤਿ? ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਯਾਥਾਵਅਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧਲਕ੍ਖਣਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਲਕ੍ਖਣਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਪਿਯਰੂਪਂ ਸਾਤਰੂਪਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਤ੍ਥਨਲਕ੍ਖਣੋ ਲੋਭੋ, ਤਸ੍ਸ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਣ੍ਣਸਣ੍ਠਾਨਬ੍ਯਞ੍ਜਨਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਾ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਸੰਵਰੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਾਸਵਫਸ੍ਸਉਪਗਮਨਲਕ੍ਖਣਾ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨਲਕ੍ਖਣਾ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾਅਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨਲਕ੍ਖਣਾ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਨਾਮਕਾਯੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧਲਕ੍ਖਣਾ ਵਿਜ੍ਜਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਸਬ੍ਬਂ ਨੇਯ੍ਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਚਿਤ੍ਤਵਿਕ੍ਖੇਪਪਟਿਸੰਹਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਸਮਥੋ, ਤਸ੍ਸ ਅਸੁਭਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਚ੍ਛਾਵਚਰਪਟਿਸੰਹਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਅਲੋਭੋ, ਤਸ੍ਸ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਵੇਰਮਣੀ [ਵੇਰਮਣਿ (ਕ॰)] ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜਲਕ੍ਖਣੋ ਅਦੋਸੋ, ਤਸ੍ਸ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਵੇਰਮਣੀ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਤ੍ਥੁਅਵਿਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣੋ [ਵਤ੍ਥੁਅਵਿਪ੍ਪਟਿਪਾਦਾਨਲਕ੍ਖਣੋ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਅਮੋਹੋ, ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਿਨੀਲਕਵਿਪੁਬ੍ਬਕਗਹਣਲਕ੍ਖਣਾ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਾਸਵਫਸ੍ਸਪਰਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਵੇਦਨਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨਲਕ੍ਖਣਾ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ , ਤਸ੍ਸਾ ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਅਭਿਨਿਵੇਸਲਕ੍ਖਣਾ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਧਮ੍ਮਸਞ੍ਞਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਪਞ੍ਚ ਕਾਮਗੁਣਾ ਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਰੂਪੀਨਿ ਰੂਪਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਂ ਭਵਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਭਵਾਨੁਪਸ੍ਸਿਤਾ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਓਕਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣਾ ਸਦ੍ਧਾ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਚ, ਅਨਾਵਿਲਲਕ੍ਖਣੋ ਪਸਾਦੋ ਸਮ੍ਪਸੀਦਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ ਚ। ਅਭਿਪਤ੍ਥਿਯਨਲਕ੍ਖਣਾ ਸਦ੍ਧਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਅਨਾਵਿਲਲਕ੍ਖਣੋ ਪਸਾਦੋ, ਤਸ੍ਸ ਸਦ੍ਧਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਆਰਮ੍ਭਲਕ੍ਖਣੰ ਵੀਰਿਯੰ, ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਅਪਿਲਾਪਨਲਕ੍ਖਣਾ ਸਤਿ, ਤਸ੍ਸਾ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਏਕਗ੍ਗਲਕ੍ਖਣੋ ਸਮਾਧਿ, ਤਸ੍ਸ ਝਾਨਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਪਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ।

ਅਪਰੋ ਨਯੋ, ਅਸ੍ਸਾਦਮਨਸਿਕਾਰਲਕ੍ਖਣੋ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਤਸ੍ਸ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਸਚ੍ਚਸਮ੍ਮੋਹਨਲਕ੍ਖਣਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਸਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਪੁਨਬ੍ਭਵਵਿਰੋਹਣਲਕ੍ਖਣਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਤੇ [ਤੰ (ਕ॰)] ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਓਪਪਚ੍ਚਯਿਕਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਤੰ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਨਾਮਕਾਯਰੂਪਕਾਯਸਙ੍ਘਾਤਲਕ੍ਖਣੰ ਨਾਮਰੂਪੰ, ਤੰ ਛਲ਼ਾਯਤਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਵਤ੍ਥਾਨਲਕ੍ਖਣੰ ਛਲ਼ਾਯਤਨੰ, ਤੰ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਚਕ੍ਖੁਰੂਪਵਿਞ੍ਞਾਣਸਨ੍ਨਿਪਾਤਲਕ੍ਖਣੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਸੋ ਵੇਦਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਇਟ੍ਠਾਨਿਟ੍ਠਅਨੁਭਵਨਲਕ੍ਖਣਾ ਵੇਦਨਾ, ਸਾ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਲਕ੍ਖਣਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਸਾ ਉਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਓਪਪਚ੍ਚਯਿਕੰ ਉਪਾਦਾਨੰ, ਤੰ ਭਵਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਨਾਮਕਾਯਰੂਪਕਾਯਸਮ੍ਭਵਨਲਕ੍ਖਣੋ ਭਵੋ, ਸੋ ਜਾਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਖਨ੍ਧਪਾਤੁਭਵਨਲਕ੍ਖਣਾ ਜਾਤਿ, ਸਾ ਜਰਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਉਪਧਿਪਰਿਪਾਕਲਕ੍ਖਣਾ ਜਰਾ, ਸਾ ਮਰਣਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੁਪਚ੍ਛੇਦਲਕ੍ਖਣੰ ਮਰਣੰ, ਤੰ ਸੋਕਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਉਸ੍ਸੁਕ੍ਕਕਾਰਕੋ ਸੋਕੋ, ਸੋ ਪਰਿਦੇਵਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ । ਲਾਲਪ੍ਪਕਾਰਕੋ ਪਰਿਦੇਵੋ, ਸੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਕਾਯਸੰਪੀਲ਼ਨੰ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਤੰ ਦੋਮਨਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਚਿਤ੍ਤਸੰਪੀਲ਼ਨੰ ਦੋਮਨਸ੍ਸੰ, ਤੰ ਉਪਾਯਾਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਓਦਹਨਕਾਰਕੋ ਉਪਾਯਾਸੋ, ਸੋ ਭਵਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਇਮਾਨਿ ਭਵਙ੍ਗਾਨਿ ਯਦਾ ਸਮਗ੍ਗਾਨਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ ਸੋ ਭਵੋ, ਤੰ ਸੰਸਾਰਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਲਕ੍ਖਣੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਸੋ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ।

ਤਿਤ੍ਥਞ੍ਞੁਤਾ ਪੀਤਞ੍ਞੁਤਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਪੀਤਞ੍ਞੁਤਾ ਪਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾਯ [ਮਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾਯ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਪਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾ ਅਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਅਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾ ਪੁਬ੍ਬੇਕਤਪੁਞ੍ਞਤਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਪੁਬ੍ਬੇਕਤਪੁਞ੍ਞਤਾ ਪਤਿਰੂਪਦੇਸਵਾਸਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਪਤਿਰੂਪਦੇਸਵਾਸੋ ਸਪ੍ਪੁਰਿਸੂਪਨਿਸ੍ਸਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਸਪ੍ਪੁਰਿਸੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਾਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਾਨੰ ਸੀਲਾਨੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਸੀਲਾਨਿ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਪਾਮੋਜ੍ਜਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਪਾਮੋਜ੍ਜੰ ਪੀਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਪੀਤਿ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਸੁਖਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਸੁਖੰ ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਸਮਾਧਿ ਯਥਾਭੂਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਯਥਾਭੂਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨੰ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਵਿਰਾਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ, ਵਿਰਾਗੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਏਵੰ ਯੋ ਕੋਚਿ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਯੋ ਕੋਚਿ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਬ੍ਬੋ ਸੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ ਜਿਨੋ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ।

੫. ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੨੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ? ''ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਏਕਧਮ੍ਮੇ''ਤਿ, ਅਯੰ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ। ਕਿੰ ਲਕ੍ਖਯਤਿ? ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ, ਤੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਏਕਸ੍ਮਿੰ ਧਮ੍ਮੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਅਵਸਿਟ੍ਠਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਕਿੰ ਭਵੇ? ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ –

''ਚਕ੍ਖੁੰ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਵਟ੍ਠਿਤੰ ਇਤ੍ਤਰੰ ਪਰਿਤ੍ਤੰ ਪਭਙ੍ਗੁ ਪਰਤੋ ਦੁਕ੍ਖੰ ਬ੍ਯਸਨੰ ਚਲਨੰ [ਚਲੰ (ਸੀ॰)] ਕੁਕ੍ਕੁਲ਼ੰ ਸਙ੍ਖਾਰੰ [ਸਸਙ੍ਖਾਰੰ (ਕ॰)] ਵਧਕੰ ਅਮਿਤ੍ਤਮਜ੍ਝੇ। ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਮਿੰ ਵੁਤ੍ਤੇ ਅਵਸਿਟ੍ਠਾਨਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ? ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਹਿ ਛ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਵਧਕਟ੍ਠੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾਨਿ। ਯਥਾ ਚਾਹ ਭਗਵਾ –

‘‘ਅਤੀਤੇ , ਰਾਧ, ਰੂਪੇ ਅਨਪੇਕ੍ਖੋ ਹੋਹਿ, ਅਨਾਗਤੰ ਰੂਪੰ ਮਾ ਅਭਿਨਨ੍ਦਿ [ਅਭਿਨਨ੍ਦੁ (ਕ॰)], ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਯ ਵਿਰਾਗਾਯ ਨਿਰੋਧਾਯ ਚਾਗਾਯ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਯ ਪਟਿਪਜ੍ਜ। ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਅਵਸਿਟ੍ਠਾ ਖਨ੍ਧਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ? ਸਬ੍ਬੇ ਹਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਯਮਕੋਵਾਦਸੁਤ੍ਤੇ [ਪਸ੍ਸ ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੮੪] ਵਧਕਟ੍ਠੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਯਥਾ ਚਾਹ ਭਗਵਾ –

‘‘ਯੇਸਞ੍ਚ [ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੯੩] ਸੁਸਮਾਰਦ੍ਧਾ, ਨਿਚ੍ਚੰ ਕਾਯਗਤਾਸਤਿ।
ਅਕਿਚ੍ਚੰ ਤੇ ਨ ਸੇਵਨ੍ਤਿ, ਕਿਚ੍ਚੇ ਸਾਤਚ੍ਚਕਾਰਿਨੋ’’॥

ਇਤਿ ਕਾਯਗਤਾਯ ਸਤਿਯਾ ਵੁਤ੍ਤਾਯ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਵੇਦਨਾਗਤਾ ਸਤਿ ਚਿਤ੍ਤਗਤਾ ਧਮ੍ਮਗਤਾ ਚ। ਤਥਾ ਯੰ ਕਿਞ੍ਚਿ ਦਿਟ੍ਠੰ ਵਾ ਸੁਤੰ ਵਾ ਮੁਤੰ ਵਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ਵੁਤ੍ਤੰ ਭਵਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਤੰ। ਯਥਾ ਚਾਹ ਭਗਵਾ –

ਤਸ੍ਮਾਤਿਹ ਤ੍ਵੰ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਾਹਿ ਆਤਾਪੀ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਸਤਿਮਾ ਵਿਨੇਯ੍ਯ ਲੋਕੇ ਅਭਿਜ੍ਝਾਦੋਮਨਸ੍ਸੰ। ‘‘ਆਤਾਪੀ’’ਤਿ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, **‘‘ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ’’**ਤਿ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, **‘‘ਸਤਿਮਾ’’**ਤਿ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, **‘‘ਵਿਨੇਯ੍ਯ ਲੋਕੇ ਅਭਿਜ੍ਝਾਦੋਮਨਸ੍ਸ’’**ਨ੍ਤਿ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, ਏਵੰ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ, ਏਕਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾ ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੰ।

੨੪. ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਚਤੂਸੁ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਚਤੂਸੁ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੇਸੁ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਪਞ੍ਚਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਪਞ੍ਚ ਬਲਾਨਿ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਪਞ੍ਚਸੁ ਬਲੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਸਤ੍ਤਸੁ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਸਬ੍ਬੇਵ [ਸਬ੍ਬੇ ਚ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਬੋਧਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ । ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ, ਸਬ੍ਬੇ ਹਿ ਬੋਧਙ੍ਗਮਾ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ ਨੇਯ੍ਯਾਨਿਕਲਕ੍ਖਣੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ, ਤੇ ਏਕਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ।

ਏਵੰ ਅਕੁਸਲਾਪਿ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾ ਪਹਾਨੰ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਆਹਾਰਾ ਚਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਉਪਾਦਾਨੇਹਿ ਅਨੁਪਾਦਾਨੋ ਭਵਤਿ, ਯੋਗੇਹਿ ਚ ਵਿਸੰਯੁਤ੍ਤੋ ਭਵਤਿ, ਗਨ੍ਥੇਹਿ ਚ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ ਭਵਤਿ, ਆਸਵੇਹਿ ਚ ਅਨਾਸਵੋ ਭਵਤਿ, ਓਘੇਹਿ ਚ ਨਿਤ੍ਥਿਣ੍ਣੋ ਭਵਤਿ, ਸਲ੍ਲੇਹਿ ਚ ਵਿਸਲ੍ਲੋ ਭਵਤਿ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ ਚਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਅਗਤਿਗਮਨੇਹਿ ਨ ਅਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਏਵੰ ਅਕੁਸਲਾਪਿ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾ ਪਹਾਨੰ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ।

ਯਤ੍ਥ ਵਾ ਪਨ ਰੂਪਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਦੇਸਿਤੰ, ਦੇਸਿਤਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਰੂਪਧਾਤੁ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਰੂਪਞ੍ਚਾਯਤਨੰ। ਯਤ੍ਥ ਵਾ ਪਨ ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦੇਸਿਤਾ, ਦੇਸਿਤੰ ਤਤ੍ਥ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ ਚ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ। ਯਤ੍ਥ ਵਾ ਪਨ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦੇਸਿਤਾ, ਦੇਸਿਤੰ ਤਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ। ਯਤ੍ਥ ਵਾ ਪਨ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦੇਸਿਤਾ, ਦੇਸਿਤੰ ਤਤ੍ਥ ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਸਬ੍ਬੋ ਚ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾਯ ਹਿ ਵੇਦਨਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਨੁਸੇਤਿ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪੰ, ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨੰ, ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋ, ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵੇਦਨਾ, ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨੰ, ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ, ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤਿ, ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣੰ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਚ ਸਰਾਗਸਦੋਸਸਮੋਹਸੰਕਿਲੇਸਪਕ੍ਖੇਨ ਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਵੀਤਰਾਗਵੀਤਦੋਸਵੀਤਮੋਹਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਹਿ ਹਾਤਬ੍ਬੋ।

ਏਵਂ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ ਕਿਚ੍ਚਤੋ ਚ ਲਕ੍ਖਣਤੋ ਚ ਸਾਮਞ੍ਞਤੋ ਚ ਚੁਤੂਪਪਾਤਤੋ ਚ, ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਧਮ੍ਮੇ ਵੁਤ੍ਤੇ ਅਵਸਿਟ੍ਠਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਏਕਧਮ੍ਮੇ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰੋ।

੬. ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੨੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ? ''ਨੇਰੁਤ੍ਤਮਧਿਪ੍ਪਾਯੋ''ਤਿ ਅਯਂ। ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਨ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨੇਰੁਤ੍ਤਞ੍ਚ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ ਚ ਨਿਦਾਨਞ੍ਚ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਸਨ੍ਧਿ ਚ ਗਵੇਸਿਤਬ੍ਬੋ । ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਨੇਰੁਤ੍ਤਂ, ਯਾ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਦਸਂਹਿਤਾ, ਯਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਨਾਮਸੋ ਞਾਣਂ। ਯਦਾ ਹਿ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਚ ਨਾਮਂ ਜਾਨਾਤਿ, ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਚ ਨਾਮਂ ਜਾਨਾਤਿ, ਤਥਾ ਤਥਾ ਨਂ ਅਭਿਨਿਰੋਪੇਤਿ। ਅਯਞ੍ਚ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਤ੍ਥਕੁਸਲੋ ਧਮ੍ਮਕੁਸਲੋ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਕੁਸਲੋ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਕੁਸਲੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਕੁਸਲੋ ਦੇਸਨਾਕੁਸਲੋ ਅਤੀਤਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਅਨਾਗਤਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਇਤ੍ਥਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਪੁਰਿਸਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਨਪੁਂਸਕਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਏਕਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ ਅਨੇਕਾਧਿਵਚਨਕੁਸਲੋ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਕਾਤਬ੍ਬਾਨਿ ਜਨਪਦਨਿਰੁਤ੍ਤਾਨਿ ਸਬ੍ਬਾ ਚ ਜਨਪਦਨਿਰੁਤ੍ਤਿਯੋ। ਅਯਂ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਦਸਂਹਿਤਾ।

੨੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ?

''ਧਮ੍ਮੋ ਹਵੇ ਰਕ੍ਖਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿਂ, ਛਤ੍ਤਂ ਮਹਨ੍ਤਂ ਯਥ ਵਸ੍ਸਕਾਲੇ [ਵਿਯ ਵਸ੍ਸਕਾਲੇ ਜਾ॰ ੧.੧੦.੧੦੨]।
ਏਸਾਨਿਸਂਸੋ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਚਿਣ੍ਣੇ, ਨ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰੀ''ਤਿ॥

ਇਧ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਅਪਾਯੇਹਿ ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਿਤੁਕਾਮਾ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿਨੋ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯਂ ਏਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

''ਚੋਰੋ ਯਥਾ ਸਨ੍ਧਿਮੁਖੇ ਗਹੀਤੋ, ਸਕਮ੍ਮੁਨਾ ਹਞ੍ਞਤਿ [ਹਞ੍ਞਤੇ (ਸੀ॰)] ਬਜ੍ਝਤੇ ਚ।
ਏਵਂ ਅਯਂ ਪੇਚ੍ਚ ਪਜਾ ਪਰਤ੍ਥ, ਸਕਮ੍ਮੁਨਾ ਹਞ੍ਞਤਿ [ਹਞ੍ਞਤੇ (ਸੀ॰)] ਬਜ੍ਝਤੇ ਚਾ''ਤਿ॥

ਇਧ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਸਞ੍ਚੇਤਨਿਕਾਨਂ ਕਤਾਨਂ ਕਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪਚਿਤਾਨਂ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯਾਨਂ ਅਨਿਟ੍ਠਂ ਅਸਾਤਂ ਵਿਪਾਕਂ ਪਚ੍ਚਨੁਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਯਂ ਏਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

''ਸੁਖਕਾਮਾਨਿ [ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੧੩੧-੧੩੨] ਭੂਤਾਨਿ, ਯੋ ਦਣ੍ਡੇਨ ਵਿਹਿਂਸਤਿ।
ਅਤ੍ਤਨੋ ਸੁਖਮੇਸਾਨੋ, ਪੇਚ੍ਚ ਸੋ ਨ ਲਭਤੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਧ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਸੁਖੇਨ ਅਤ੍ਥਿਕਾ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਪਾਪਕਮ੍ਮਂ [ਪਾਪਕਂ ਕਮ੍ਮਂ (ਕ॰)] ਨ ਕਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯਂ ਏਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

''ਮਿਦ੍ਧੀ [ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੩੨੫] ਯਦਾ ਹੋਤਿ ਮਹਗ੍ਘਸੋ ਚ, ਨਿਦ੍ਦਾਯਿਤਾ ਸਮ੍ਪਰਿਵਤ੍ਤਸਾਯੀ।
ਮਹਾਵਰਾਹੋਵ ਨਿਵਾਪਪੁਟ੍ਠੋ, ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਗਬ੍ਭਮੁਪੇਤਿ ਮਨ੍ਦੋ''ਤਿ॥

ਇਧ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਜਰਾਮਰਣੇਨ ਅਟ੍ਟਿਯਿਤੁਕਾਮਾ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਭੋਜਨੇ ਮਤ੍ਤਞ੍ਞੁਨੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਗੁਤ੍ਤਦ੍ਵਾਰਾ ਪੁਬ੍ਬਰਤ੍ਤਾਪਰਰਤ੍ਤਂ ਜਾਗਰਿਯਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਕਾ ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸਗਾਰਵਾ ਚ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀਸੁ ਥੇਰੇਸੁ ਨਵੇਸੁ ਮਜ੍ਝਿਮੇਸੂਤਿ ਅਯਂ ਏਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

‘‘ਅਪ੍ਪਮਾਦੋ ਅਮਤਪਦਂ [ਅਮਤਂ ਪਦਂ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੧], ਪਮਾਦੋ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਪਦਂ।
ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਾ ਨ ਮੀਯਨ੍ਤਿ, ਯੇ ਪਮਤ੍ਤਾ ਯਥਾ ਮਤਾ’’ਤਿ॥

ਇਧ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਅਮਤਪਰਿਯੇਸਨਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤੁਕਾਮਾ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯਂ ਏਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

੨੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਨਿਦਾਨਂ? ਯਥਾ ਸੋ ਧਨਿਯੋ ਗੋਪਾਲਕੋ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਆਹ –

‘‘ਨਨ੍ਦਤਿ ਪੁਤ੍ਤੇਹਿ ਪੁਤ੍ਤਿਮਾ, ਗੋਮਾ [ਗੋਮਿਕੋ (ਸੀ॰), ਗੋਪਿਕੋ (ਕ॰) ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੩੩; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੪੪ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ] ਗੋਹਿ ਤਥੇਵ ਨਨ੍ਦਤਿ।
ਉਪਧੀ ਹਿ ਨਰਸ੍ਸ ਨਨ੍ਦਨਾ, ਨ ਹਿ ਸੋ ਨਨ੍ਦਤਿ ਯੋ ਨਿਰੂਪਧੀ’’ਤਿ॥

ਭਗਵਾ ਆਹ –

‘‘ਸੋਚਤਿ ਪੁਤ੍ਤੇਹਿ ਪੁਤ੍ਤਿਮਾ, ਗੋਪਿਕੋ [ਗੋਮਿਕੋ (ਸੀ॰)] ਗੋਹਿ ਤਥੇਵ ਸੋਚਤਿ।
ਉਪਧੀ ਹਿ ਨਰਸ੍ਸ ਸੋਚਨਾ, ਨ ਹਿ ਸੋ ਸੋਚਤਿ ਯੋ ਨਿਰੂਪਧੀ’’ਤਿ॥

ਇਮਿਨਾ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਇਮਿਨਾ ਨਿਦਾਨੇਨ ਏਵਂ ਞਾਯਤਿ ‘‘ਇਧ ਭਗਵਾ ਬਾਹਿਰਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਉਪਧਿ ਆਹਾ’’ਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਮਾਰੋ ਪਾਪਿਮਾ ਗਿਜ੍ਝਕੂਟਾ ਪਬ੍ਬਤਾ ਪੁਥੁਸਿਲਂ ਪਾਤੇਸਿ, ਭਗਵਾ ਆਹ –

‘‘ਸਚੇਪਿ ਕੇਵਲਂ ਸਬ੍ਬਂ, ਗਿਜ੍ਝਕੂਟਂ ਚਲੇਸ੍ਸਸਿ [ਚਲੇਯ੍ਯਾਸਿ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੪੭]।
ਨੇਵ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਾਨਂ, ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਅਤ੍ਥਿ ਇਞ੍ਜਿਤਂ॥

ਨਭਂ ਫਲੇਯ੍ਯ ਪਥਵੀ ਚਲੇਯ੍ਯ, ਸਬ੍ਬੇਵ ਪਾਣਾ ਉਦ ਸਨ੍ਤਸੇਯ੍ਯੁਂ।
ਸਲ੍ਲਮ੍ਪਿ ਚੇ ਉਰਸਿ ਕਮ੍ਪਯੇਯ੍ਯੁਂ [ਪਕਮ੍ਪਯੇਯ੍ਯੁਂ (ਸੀ॰), ਕਪ੍ਪਯੇਯ੍ਯੁਂ (ਕ॰)], ਉਪਧੀਸੁ ਤਾਣਂ ਨ ਕਰੋਨ੍ਤਿ ਬੁਦ੍ਧਾ’’ਤਿ॥

ਇਮਿਨਾ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਇਮਿਨਾ ਨਿਦਾਨੇਨ ਏਵਂ ਞਾਯਤਿ ‘‘ਇਧ ਭਗਵਾ ਕਾਯਂ ਉਪਧਿਂ ਆਹਾ’’ਤਿ। ਯਥਾ ਚਾਹ –

‘‘ਨ ਤਂ ਦਲ੍ਹਂ ਬਨ੍ਧਨਮਾਹੁ ਧੀਰਾ, ਯਦਾਯਸਂ ਦਾਰੁਜਪਬ੍ਬਜਞ੍ਚ [ਦਾਰੁਜਂ ਬਬ੍ਬਜਞ੍ਚ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੩੪੫]।
ਸਾਰਤ੍ਤਰਤ੍ਤਾ ਮਣਿਕੁਣ੍ਡਲੇਸੁ, ਪੁਤ੍ਤੇਸੁ ਦਾਰੇਸੁ ਚ ਯਾ ਅਪੇਕ੍ਖਾ’’ਤਿ॥

ਇਮਿਨਾ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਇਮਿਨਾ ਨਿਦਾਨੇਨ ਏਵਂ ਞਾਯਤਿ ‘‘ਇਧ ਭਗਵਾ ਬਾਹਿਰੇਸੁ ਵਤ੍ਥੂਸੁ ਤਣ੍ਹਂ ਆਹਾ’’ਤਿ। ਯਥਾ ਚਾਹ –

‘‘ਏਤਂ ਦਲ੍ਹਂ ਬਨ੍ਧਨਮਾਹੁ ਧੀਰਾ, ਓਹਾਰਿਨਂ ਸਿਥਿਲਂ ਦੁਪ੍ਪਮੁਞ੍ਚਂ।
ਏਤਮ੍ਪਿ ਛੇਤ੍ਵਾਨ ਪਰਿਬ੍ਬਜਨ੍ਤਿ, ਅਨਪੇਕ੍ਖਿਨੋ ਕਾਮਸੁਖਂ ਪਹਾਯਾ’’ਤਿ॥

ਇਮਿਨਾ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਇਮਿਨਾ ਨਿਦਾਨੇਨ ਏਵਂ ਞਾਯਤਿ ‘‘ਇਧ ਭਗਵਾ ਬਾਹਿਰਵਤ੍ਥੁਕਾਯ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਹਾਨਂ ਆਹਾ’’ਤਿ। ਯਥਾ ਚਾਹ –

‘‘ਆਤੁਰਂ ਅਸੁਚਿਂ ਪੂਤਿਂ, ਦੁਗ੍ਗਨ੍ਧਂ ਦੇਹਨਿਸ੍ਸਿਤਂ।

ਪਗ੍ਘਰਨ੍ਤੁਂ ਦਿਵਾ ਰਤ੍ਤਿਂ, ਬਾਲਾਨਂ ਅਭਿਨਨ੍ਦਿਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਮਿਨਾ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਇਮਿਨਾ ਨਿਦਾਨੇਨ ਏਵਂ ਞਾਯਤਿ ''ਇਧ ਭਗਵਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਵਤ੍ਥੁਕਾਯ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਹਾਨਂ ਆਹਾ''ਤਿ। ਯਥਾ ਚਾਹ –

''ਉਚ੍ਛਿਨ੍ਦ [ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੮੫] ਸਿਨੇਹਮਤ੍ਤਨੋ, ਕੁਮੁਦਂ ਸਾਰਦਿਕਂਵ ਪਾਣਿਨਾ।
ਸਨ੍ਤਿਮਗ੍ਗਮੇਵ ਬ੍ਰੂਹਯ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਸੁਗਤੇਨ ਦੇਸਿਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਮਿਨਾ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਇਮਿਨਾ ਨਿਦਾਨੇਨ ਏਵਂ ਞਾਯਤਿ ''ਇਧ ਭਗਵਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਵਤ੍ਥੁਕਾਯ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਹਾਨਂ ਆਹਾ''ਤਿ। ਇਦਂ ਨਿਦਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਸਨ੍ਧਿ। ਯਥਾਹ –

''ਕਾਮਨ੍ਧਾ ਜਾਲਸਞ੍ਛਨ੍ਨਾ, ਤਣ੍ਹਾਛਦਨਛਾਦਿਤਾ।
ਪਮਤ੍ਤਬਨ੍ਧਨਾ [ਪਮਤ੍ਤਬਨ੍ਧੁਨਾ ਉਦਾ॰ ੬੪] ਬਦ੍ਧਾ [ਬਨ੍ਧਾ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੬੪], ਮਚ੍ਛਾਵ ਕੁਮਿਨਾਮੁਖੇ।
ਜਰਾਮਰਣਮਨ੍ਵੇਨ੍ਤਿ, ਵਚ੍ਛੋ ਖੀਰਪਕੋਵ ਮਾਤਰ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਂ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਸਾ ਕਤਮੇਨ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ? ਯਥਾਹ –

''ਰਤ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ, ਰਤ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਨ੍ਧਤਮਂ ਤਦਾ ਹੋਤਿ, ਯਂ ਰਾਗੋ ਸਹਤੇ ਨਰ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਤਿ ਅਨ੍ਧਤਾਯ ਚ ਸਞ੍ਛਨ੍ਨਤਾਯ ਚ ਸਾਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾ ਅਭਿਲਪਿਤਾ। ਯਞ੍ਚਾਹ ਕਾਮਨ੍ਧਾ ਜਾਲਸਞ੍ਛਨ੍ਨਾ, ਤਣ੍ਹਾਛਦਨਛਾਦਿਤਾਤਿ। ਯਞ੍ਚਾਹ ਰਤ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ, ਰਤ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ, ਇਮੇਹਿ ਪਦੇਹਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੇਹਿ ਸਾਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾ ਅਭਿਲਪਿਤਾ। ਯਂ ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ, ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ, ਯਾ ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਪੋਨੋਭਵਿਕਾ, ਯਞ੍ਚਾਹ ਕਾਮਾਤਿ ਇਮੇ ਕਿਲੇਸਕਾਮਾ। ਯਞ੍ਚਾਹ ਜਾਲਸਞ੍ਛਨ੍ਨਾਤਿ ਤੇਸਂ ਯੇਵ ਕਾਮਾਨਂ ਪਯੋਗੇਨ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਕਿਲੇਸਵਸੇਨ ਚ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਚ ਤਣ੍ਹਾਬਨ੍ਧਨਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਯੇ ਏਦਿਸਿਕਾ, ਤੇ ਜਰਾਮਰਣਂ ਅਨ੍ਵੇਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਭਗਵਤਾ ਯਥਾਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਗਾਥਾਬਲੇਨ ਦਸ੍ਸਿਤਾ ਜਰਾਮਰਣਮਨ੍ਵੇਨ੍ਤੀਤਿ।

''ਯਸ੍ਸ ਪਪਞ੍ਚਾ ਠਿਤੀ ਚ ਨਤ੍ਥਿ, ਸਨ੍ਦਾਨਂ ਪਲਿਘਞ੍ਚ [ਪਲ਼ਿਘਞ੍ਚ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੬੭] ਵੀਤਿਵਤ੍ਤੋ।
ਤਂ ਨਿਤ੍ਤਣ੍ਹਂ ਮੁਨਿਂ ਚਰਨ੍ਤਂ, ਨ ਵਿਜਾਨਾਤਿ ਸਦੇਵਕੋਪਿ ਲੋਕੋ''ਤਿ॥

ਪਪਞ੍ਚਾ ਨਾਮ ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਮਾਨਾ, ਤਦਭਿਸਙ੍ਖਤਾ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਠਿਤਿ ਨਾਮ ਅਨੁਸਯਾ। ਸਨ੍ਦਾਨਂ ਨਾਮ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਯਾਨਿ ਛਤ੍ਤਿਂਸਤਣ੍ਹਾਯ ਜਾਲਿਨਿਯਾ ਵਿਚਰਿਤਾਨਿ। ਪਲਿਘੋ ਨਾਮ ਮੋਹੋ। ਯੇ ਚ ਪਪਞ੍ਚਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਯਾ ਚ ਠਿਤਿ ਯਂ ਸਨ੍ਦਾਨਞ੍ਚ ਯਂ ਪਲਿਘਞ੍ਚ ਯੋ ਏਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤੋ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਨਿਤ੍ਤਣ੍ਹੋ ਇਤਿ।

੨੮. ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਵੇਦਨੀਯਾ ਵਾ ਉਪਪਜ੍ਜਵੇਦਨੀਯਾ ਵਾ ਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯਾ ਵਾ, ਏਵਂ ਤਣ੍ਹਾ ਤਿਵਿਧਂ ਫਲਂ ਦੇਤਿ ਦਿਟ੍ਠੇ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪਪਜ੍ਜੇ ਵਾ ਅਪਰੇ ਵਾ ਪਰਿਯਾਯੇ। ਏਵਂ ਭਗਵਾ ਆਹ ''ਯਂ ਲੋਭਪਕਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ ਕਾਯੇਨ ਵਾ ਵਾਚਾਯ ਵਾ ਮਨਸਾ ਵਾ, ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਂ ਅਨੁਭੋਤਿ ਦਿਟ੍ਠੇ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪਪਜ੍ਜੇ ਵਾ ਅਪਰੇ ਵਾ ਪਰਿਯਾਯੇ''ਤਿ। ਇਦਂ ਭਗਵਤੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਵੇਦਨੀਯਂ ਵਾ ਕਮ੍ਮਂ ਉਪਪਜ੍ਜਵੇਦਨੀਯਂ

ਵਾ ਕਮ੍ਮਂ ਅਪਰਾਪਰਿਯਾਯਵੇਦਨੀਯਂ [ਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯਂ (ਸੀ॰)] ਵਾ ਕਮ੍ਮਂ, ਏਵਂ ਕਮ੍ਮਂ ਤਿਧਾ ਵਿਪਚ੍ਚਤਿ ਦਿਟ੍ਠੇ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪਪਜ੍ਜੇ ਵਾ ਅਪਰੇ ਵਾ ਪਰਿਯਾਯੇ। ਯਥਾਹ –

''ਯਞ੍ਚ ਬਾਲੋ ਇਧ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੀ ਹੋਤਿ...ਪੇ॰... ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠੇ ਵਾ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਪਾਕਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤਿ ਉਪਪਜ੍ਜੇ ਵਾ ਅਪਰੇ ਵਾ ਪਰਿਯਾਯੇ''ਤਿ। ਇਦਂ ਭਗਵਤੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨਬਲੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਂ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦਸ੍ਸਨਬਲੇਨ, ਛਤ੍ਤਿਂਸ ਤਣ੍ਹਾਵਿਚਰਿਤਾਨਿ ਭਾਵਨਾਬਲੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨੀਤਿ ਏਵਂ ਤਣ੍ਹਾਪਿ ਤਿਧਾ ਪਹੀਯਤਿ। ਯਾ ਨਿਤ੍ਤਣ੍ਹਤਾ ਅਯਂ ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ। ਭੇਦਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਅਯਂ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ।

ਪਪਞ੍ਚੋ ਨਾਮ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਨੁਬਨ੍ਧੋ। ਯਞ੍ਚਾਹ ਭਗਵਾ ''ਪਪਞ੍ਚੇਤਿ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ ਰੂਪਂ ਆਰਬ੍ਭਾ''ਤਿ। ਯਞ੍ਚਾਹ ਭਗਵਾ – ''ਅਤੀਤੇ, ਰਾਧ, ਰੂਪੇ ਅਨਪੇਕ੍ਖੋ ਹੋਹਿ, ਅਨਾਗਤਂ ਰੂਪਂ ਮਾ ਅਭਿਨਨ੍ਦਿ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਯ ਵਿਰਾਗਾਯ ਨਿਰੋਧਾਯ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਯ ਪਟਿਪਜ੍ਜਾ''ਤਿ। ਇਦਂ ਭਗਵਤੋ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਯੋ ਚਾਪਿ ਪਪਞ੍ਚੋ ਯੇ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਯਾ ਚ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਾ, ਇਦਂ ਏਕਤ੍ਤਂ। ਅਪਿ ਚ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਪਦੇਹਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਅਕ੍ਖਰੇਹਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਹਿ ਅਪਰਿਮਾਣਾ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਗਵਤਾ। ਏਵਂ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਂਸਨ੍ਦਯਿਤ੍ਵਾ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਯੋਜਯਿਤ੍ਵਾ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਭਵਤਿ।

ਸੋ ਚਾਯਂ [ਸ ਚਾਯਂ (ਸੀ॰)] ਪੁਬ੍ਬਾਪਰੋ ਸਨ੍ਧਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਅਤ੍ਥਸਨ੍ਧਿ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਸਨ੍ਧਿ ਦੇਸਨਾਸਨ੍ਧਿ ਨਿਦ੍ਦੇਸਸਨ੍ਧੀਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਸਨ੍ਧਿ ਛਪ੍ਪਦਾਨਿ ਸਙ੍ਕਾਸਨਾ ਪਕਾਸਨਾ ਵਿਵਰਣਾ ਵਿਭਜਨਾ ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਮ੍ਮਤਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ।

ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਸਨ੍ਧਿ ਛਪ੍ਪਦਾਨਿ ਅਕ੍ਖਰਂ ਪਦਂ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ ਆਕਾਰੋ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋਤਿ।

ਦੇਸਨਾਸਨ੍ਧਿ ਨ ਚ ਪਥਵਿਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਝਾਯਤਿ ਝਾਯੀ ਝਾਯਤਿ ਚ। ਨ ਚ ਆਪਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਝਾਯਤਿ ਝਾਯੀ ਝਾਯਤਿ ਚ, ਨ ਚ ਤੇਜਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਝਾਯਤਿ ਝਾਯੀ ਝਾਯਤਿ ਚ, ਨ ਚ ਵਾਯੁਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਝਾਯਤਿ ਝਾਯੀ ਝਾਯਤਿ ਚ। ਨ ਚ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ...ਪੇ॰... ਨ ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ...ਪੇ॰... ਨ ਚ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ...ਪੇ॰... ਨ ਚ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ...ਪੇ॰... ਨ ਚ ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ...ਪੇ॰... ਨ ਚ ਪਰਲੋਕਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਝਾਯਤਿ ਝਾਯੀ ਝਾਯਤਿ ਚ। ਯਮਿਦਂ ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨ ਦਿਟ੍ਠਂ ਸੁਤਂ ਮੁਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਤਂ ਪਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤਂ ਵਿਤਕ੍ਕਿਤਂ ਵਿਚਾਰਿਤਂ ਮਨਸਾਨੁਚਿਨ੍ਤਿਤਂ, ਤਮ੍ਪਿ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਨ ਝਾਯਤਿ ਝਾਯੀ ਝਾਯਤਿ ਚ। ਅਯਂ ਸਦੇਵਕੇ ਲੋਕੇ ਸਮਾਰਕੇ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਕੇ ਸਸ੍ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਿਯਾ ਪਜਾਯ ਸਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਯ ਅਨਿਸ੍ਸਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਨ ਞਾਯਤਿ ਝਾਯਨ੍ਤੋ।

ਯਥਾ ਮਾਰੋ ਪਾਪਿਮਾ ਗੋਧਿਕਸ੍ਸ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੫੯] ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਸਮਨ੍ਵੇਸਨ੍ਤੋ ਨ ਜਾਨਾਤਿ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਸੋ ਹਿ ਪਪਞ੍ਚਾਤੀਤੋ ਤਣ੍ਹਾਪਹਾਨੇਨ ਦਿਟ੍ਠਿਨਿਸ੍ਸਯੋਪਿਸ੍ਸ ਨਤ੍ਥਿ। ਯਥਾ ਚ ਗੋਧਿਕਸ੍ਸ, ਏਵਂ ਵਕ੍ਕਲਿਸ੍ਸ ਸਦੇਵਕੇਨ ਲੋਕੇਨ ਸਮਾਰਕੇਨ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਕੇਨ ਸਸ੍ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਿਯਾ ਪਜਾਯ ਸਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਯ ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਨ ਞਾਯਨ੍ਤਿ ਝਾਯਮਾਨਾ। ਅਯਂ ਦੇਸਨਾਸਨ੍ਧਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸਸਨ੍ਧਿ? ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਕਿਲੇਸੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਵੋਦਾਨੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਸਂਸਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਸਂਸਾਰਨਿਵਤ੍ਤਿਯਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਸਮਥੇਨ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਅਹਿਰਿਕੇਨ ਚ ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਹਿਰਿਯਾ ਚ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਅਸਤਿਯਾ ਚ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੇਨ ਚ

ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਸਤਿਯਾ ਚ ਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਅਯੋਨਿਯਾ ਚ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਯੋਨਿਯਾ ਚ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਕੋਸਜ੍ਜੇਨ ਚ ਦੋਵਚਸ੍ਸੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਵੀਰਿਯਾਰਮ੍ਭੇਨ ਚ ਸੋਵਚਸ੍ਸੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੇਨ ਚ ਪਮਾਦੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਸਦ੍ਧਾਯ ਚ ਅਪ੍ਪਮਾਦੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨੇਨ ਚ ਅਸੰਵਰਣੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨੇਨ ਚ ਸੰਵਰੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਅਭਿਜ੍ਝਾਯ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਅਨਭਿਜ੍ਝਾਯ ਚ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਨੀਵਰਣੇਹਿ ਚ ਸੰਯੋਜਨਿਯੇਹਿ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾਯ ਚ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ତਿਯਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾਯ ਚ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਚਿਤ੍ਤਾ ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾਯ ਚ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾਯ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਯਂ ਨਿਦ੍ਦੇਸਸਨ੍ਧਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਨੇਰੁਤ੍ਤਮਧਿਪ੍ਪਾਯੋ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰੋ।

੭. ਆਵਟ੍ਟਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੨੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ? ''ਏਕਮ੍ਹਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੇ''ਤਿ ਅਯਂ।

> ''ਆਰਮ੍ਭਥ [ਆਰਬ੍ਭਥ (ਸੀ॰) ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੫; ਥੇਰਗਾ॰ ੨੫੬ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ] ਨਿਕ੍ਕਮਥ, ਯੁਞ੍ਜਥ ਬੁਦ੍ਧਸਾਸਨੇ।
> ਧੁਨਾਥ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਸੇਨਂ, ਨਲ਼ਾਗਾਰਂਵ ਕੁਞ੍ਜਰੋ''ਤਿ॥

''ਆਰਮ੍ਭਥ ਨਿਕ੍ਕਮਥਾ''ਤਿ ਵੀਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ''ਯੁਞ੍ਜਥ ਬੁਦ੍ਧਸਾਸਨੇ''ਤਿ ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ''ਧੁਨਾਥ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਸੇਨਂ, ਨਲ਼ਾਗਾਰਂਵ ਕੁਞ੍ਜਰੋ''ਤਿ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ''ਆਰਮ੍ਭਥ ਨਿਕ੍ਕਮਥਾ''ਤਿ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ''ਯੁਞ੍ਜਥ ਬੁਦ੍ਧਸਾਸਨੇ''ਤਿ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ''ਧੁਨਾਥ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਸੇਨਂ, ਨਲ਼ਾਗਾਰਂਵ ਕੁਞ੍ਜਰੋ''ਤਿ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਮਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਦੇਸਨਾ।

ਅਯੁਞ੍ਜਨ੍ਤਾਨਂ ਵਾ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਯੋਗੇ, ਯੁਞ੍ਜਨ੍ਤਾਨਂ ਵਾ ਆਰਮ੍ਭੋ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਨ ਯੁਞ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਪਮਾਦਮੂਲਕਾ ਨ ਯੁਞ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਪਮਾਦੋ ਦੁਵਿਧੋ ਤਣ੍ਹਾਮੂਲਕੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਮੂਲਕੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਮੂਲਕੋ ਯੇਨ ਅਞ੍ਞਾਣੇਨ ਨਿਵੁਤੋ ਞੇਯ੍ਯਟ੍ਠਾਨਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਾਤਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਧਮ੍ਮਾਤਿ, ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਮੂਲਕੋ। ਯੋ ਤਣ੍ਹਾਮੂਲਕੋ, ਸੋ ਤਿਵਿਧੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਭੋਗਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯ ਪਰਿਯੇਸਨ੍ਤੋ ਪਮਾਦਂ ਆਪਜ੍ਜਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਭੋਗਾਨਂ ਆਰਕ੍ਖਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਭੋਗਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪਮਾਦਂ ਆਪਜ੍ਜਤਿ ਅਯਂ ਲੋਕੇ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਪਮਾਦੋ ਏਕਵਿਧੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਤਿਵਿਧੋ ਤਣ੍ਹਾਯ। ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਾਮਕਾਯੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤਣ੍ਹਾਯ ਰੂਪਕਾਯੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ, ਰੂਪੀਸੁ ਭਵੇਸੁ ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਂ, ਅਰੂਪੀਸੁ ਸਮ੍ਮੋਹੋ? ਤਤ੍ਥ ਰੂਪਕਾਯੋ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਨਾਮਕਾਯੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾ। ਇਮੇ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਕਤਮੇਨ ਉਪਾਦਾਨੇਨ ਸਉਪਾਦਾਨਾ, ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ? ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾ ਦ੍ਵੇ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ। ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਦ੍ਵੇ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ। ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਉਪਾਦਾਨੇਹਿ ਯੇ ਸਉਪਾਦਾਨਾ ਖਨ੍ਧਾ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਤੇਸਂ ਭਗਵਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਾਯ ਚ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ।

੩੦. ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਤਿਵਿਧੋ ਤਣ੍ਹਾਮੂਲਕੋ ਪਮਾਦੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਭੋਗਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯ ਪਰਿਯੇਸਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਭੋਗਾਨਂ ਆਰਕ੍ਖਣਞ੍ਚ ਕਰੋਤਿ ਪਰਿਭੋਗਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਚ, ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧੇਨ ਰਕ੍ਖਣਾ ਪਟਿਸਂਹਰਣਾ, ਅਯਂ ਸਮਥੋ।

ਸੋ ਕਥਂ ਭਵਤਿ? ਯਦਾ ਜਾਨਾਤਿ ਕਾਮਾਨਂ ਅਸ੍ਸਾਦਞ੍ਚ ਅਸ੍ਸਾਦਤੋ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵਤੋ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਤੋ ਓਕਾਰਞ੍ਚ ਸਂਕਿਲੇਸਞ੍ਚ ਵੋਦਾਨਞ੍ਚ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੇ ਚ ਆਨਿਸਂਸਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਵੀਮਂਸਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਾ ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ। ਇਮੇਸੁ ਦ੍ਵੀਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ, ਇਮੇਸੁ ਦ੍ਵੀਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਹੀਨੇਸੁ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਉਪਾਦਾਨਨਿਰੋਧਾ ਭਵਨਿਰੋਧੋ, ਭਵਨਿਰੋਧਾ ਜਾਤਿਨਿਰੋਧੋ, ਜਾਤਿਨਿਰੋਧਾ ਜਰਾਮਰਣਂ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੋ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਪੁਰਿਮਕਾਨਿ ਚ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਮੁਦਯੋ ਚ, ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਮਗ੍ਗੋ। ਭਵਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਆਰਮ੍ਭਥ ਨਿਕ੍ਕਮਥਾ''ਤਿ।

ਯਥਾਪਿ ਮੂਲੇ ਅਨੁਪਦ੍ਦਵੇ ਦਲ੍ਹੇ, ਛਿਨ੍ਨੋਪਿ ਰੁਕ੍ਖੋ ਪੁਨਰੇਵ [ਪੁਨਦੇਵ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੩੩੮] ਰੂਹਤਿ।
ਏਵਮ੍ਪਿ ਤਣ੍ਹਾਨੁਸਯੇ ਅਨੂਹਤੇ, ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤੀ ਦੁਕ੍ਖਮਿਦਂ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ॥

ਅਯਂ ਤਣ੍ਹਾਨੁਸਯੋ। ਕਤਮਸ੍ਸਾ ਤਣ੍ਹਾਯ? ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ। ਯੋ ਏਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਹਿ ਭਵਤਣ੍ਹਾ। ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਕਿਲੇਸਾ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ। ਤਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਤੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਉਪਾਦਾਨੇਹਿ ਯੇ ਸਉਪਾਦਾਨਾ ਖਨ੍ਧਾ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਤੇਸਂ ਭਗਵਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਪਹਾਨਾਯ ਚ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ।

ਯੇਨ ਤਣ੍ਹਾਨੁਸਯਂ ਸਮੂਹਨਤਿ [ਸਮੂਹਨ੍ਤਿ (ਸੀ॰)], ਅਯਂ ਸਮਥੋ। ਯੇਨ ਤਣ੍ਹਾਨੁਸਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਂ ਵਾਰਯਤਿ, ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਥਸ੍ਸ ਫਲਂ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਫਲਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਪੁਰਿਮਕਾਨਿ ਚ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਮੁਦਯੋ ਚ, ਸਮਥੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਮਗ੍ਗੋ, ਦ੍ਵੇ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਯਥਾਪਿ ਮੂਲੇ''ਤਿ।

''ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣਂ, ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾ।
ਸਚਿਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਾਪਨਂ [ਪਰਿਯੋਦਪਨਂ (ਸੀ॰) ਧ॰ ਪ॰ ੧੮੩; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੯੦ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ], ਏਤਂ ਬੁਦ੍ਧਾਨ ਸਾਸਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਸਬ੍ਬਪਾਪਂ ਨਾਮ ਤੀਣਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ, ਤੇ ਦਸ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੋ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਂ ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰੋ ਮੁਸਾਵਾਦੋ ਪਿਸੁਣਾ ਵਾਚਾ ਫਰੁਸਾ ਵਾਚਾ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪੋ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਬਜਾਪਾਦੋ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਤਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਚੇਤਨਾ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੋ ਯਾ ਚ ਪਿਸੁਣਾ ਵਾਚਾ ਯਾ ਚ ਫਰੁਸਾ ਵਾਚਾ, ਇਦਂ ਦੋਸਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਞ੍ਚ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਂ ਯੋ ਚ ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰੋ ਯੋ ਚ ਮੁਸਾਵਾਦੋ, ਇਦਂ ਲੋਭਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਯੋ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪੋ, ਇਦਂ ਮੋਹਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਮਾਨਿ ਸਤ੍ਤ ਕਾਰਣਾਨਿ ਚੇਤਨਾਕਮ੍ਮਂ। ਯਾ ਅਭਿਜ੍ਝਾ, ਅਯਂ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਯੋ ਬਜਾਪਾਦੋ, ਅਯਂ ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਯਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਅਯਂ ਮਿਚ੍ਛਾਮਗ੍ਗੋ। ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਕਾਰਣਾਨਿ ਚੇਤਸਿਕਕਮ੍ਮਂ। ਤੇਨਾਹ ''ਚੇਤਨਾਕਮ੍ਮਂ ਚੇਤਸਿਕਕਮ੍ਮ''ਨ੍ਤਿ।

ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪਯੋਗਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਛਨ੍ਦਾ ਦੋਸਾ ਭਯਾ ਮੋਹਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਛਨ੍ਦਾ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਇਦਂ ਲੋਭਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਂ ਦੋਸਾ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਇਦਂ ਦੋਸਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਂ ਭਯਾ ਚ ਮੋਹਾ ਚ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਇਦਂ ਮੋਹਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਲੋਭੋ ਅਸੁਭਾਯ ਪਹੀਯਤਿ। ਦੋਸੋ ਮੇਤ੍ਤਾਯ। ਮੋਹੋ ਪਞ੍ਞਾਯ। ਤਥਾ ਲੋਭੋ ਉਪੇਕ੍ਖਾਯ ਪਹੀਯਤਿ। ਦੋਸੋ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਚ ਕਰੁਣਾਯ ਚ। ਮੋਹੋ ਮੁਦਿਤਾਯ ਪਹਾਨਂ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣ''ਨ੍ਤਿ।

੩੧. ਸਬ੍ਬਪਾਪਂ ਨਾਮ ਅਟ੍ਠ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨਿ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਚਾ ਮਿਚ੍ਛਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਮਿਚ੍ਛਾਆਜੀਵੋ ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਯਾਮੋ ਮਿਚ੍ਛਾਸਤਿ ਮਿਚ੍ਛਾਸਮਾਧਿ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਬ੍ਬਪਾਪਂ। ਇਮੇਸਂ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਨਂ ਯਾ ਅਕਿਰਿਯਾ ਅਕਰਣਂ ਅਨਜ੍ਝਾਚਾਰੋ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣਂ।

ਅਟ੍ਠਸੁ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤੇਸੁ ਪਹੀਨੇਸੁ ਅਟ੍ਠ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਾਨਿ ਸਮ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਾਨਂ ਯਾ ਕਿਰਿਯਾ ਕਰਣਂ ਸਮ੍ਪਾਦਨਂ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾ। ਸਚਿਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਾਪਨਨ੍ਤਿ ਅਤੀਤਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਭਾਵਨਾਕਿਰਿਯਂ ਦਸ੍ਸਯਤਿ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਪਰਿਯੋਦਾਪਿਤੇ [ਪਰਿਯੋਦਪਿਤੇ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਪਰਿਯੋਦਾਪਿਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਏਵਞ੍ਹਿ ਭਗਵਾ ਆਹ ''ਚੇਤੋਵਿਸੁਦ੍ਧਤ੍ਥਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ। ਦੁਵਿਧਾ ਹਿ ਪਰਿਯੋਦਾਪਨਾ ਨੀਵਰਣਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਅਨੁਸਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ ਚ। ਦ੍ਵੇ ਪਰਿਯੋਦਾਪਨਭੂਮਿਯੋ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿ ਚ, ਭਾਵਨਾਭੂਮਿ ਚ, ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਪਟਿਵੇਧੇਨ ਪਰਿਯੋਦਾਪੇਤਿ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਤੋ ਪਰਿਯੋਦਾਪੇਤਿ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੇਨ ਪਰਿਯੋਦਾਪੇਤਿ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਯਂ ਪਰਿਯੋਦਾਪਿਤਂ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣ''ਨ੍ਤਿ।

''ਧਮ੍ਮੋ ਹਵੇ ਰਕ੍ਖਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿਂ, ਛਤ੍ਤਂ ਮਹਨ੍ਤਂ ਯਥ ਵਸ੍ਸਕਾਲੇ।
ਏਸਾਨਿਸਂਸੋ ਧਮ੍ਮੇ ਸੁਚਿਣ੍ਣੇ, ਨ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰੀ''ਤਿ॥

ਧਮ੍ਮੋ ਨਾਮ ਦੁਵਿਧੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਂਵਰੋ ਮਗ੍ਗੋ ਚ। ਦੁਗ੍ਗਤਿ ਨਾਮ ਦੁਵਿਧਾ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸੇ ਵਾ ਉਪਨਿਧਾਯ ਅਪਾਯਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਵਾ ਉਪਨਿਧਾਯ ਸਬ੍ਬਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਯੋ ਦੁਗ੍ਗਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਸਂਵਰਸੀਲੇ ਅਖਣ੍ਡਕਾਰਿਤਾ, ਅਯਂ ਧਮ੍ਮੋ ਸੁਚਿਣ੍ਣੋ ਅਪਾਯੇਹਿ ਰਕ੍ਖਤਿ। ਏਵਂ ਭਗਵਾ ਆਹ – ਦ੍ਵੇਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੀਲਵਤੋ ਗਤਿਯੋ ਦੇਵਾ ਚ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਚ। ਏਵਞ੍ਚ ਨਾਲਨ੍ਦਾਯਂ ਨਿਗਮੇ ਅਸਿਬਨ੍ਧਕਪੁਤ੍ਤੋ ਗਾਮਣਿ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਏਤਦਵੋਚ –

''ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ, ਭਨ੍ਤੇ, ਪਚ੍ਛਾਭੂਮਕਾ ਕਾਮਣ੍ਡਲੁਕਾ ਸੇਵਾਲਮਾਲਿਕਾ ਉਦਕੋਰੋਹਕਾ ਅਗ੍ਗਿਪਰਿਚਾਰਕਾ, ਤੇ ਮਤਂ ਕਾਲਙ੍ਕਤਂ ਉਯਜਾਪੇਨ੍ਤਿ ਨਾਮ, ਸਞ੍ਞਾਪੇਨ੍ਤਿ ਨਾਮ, ਸਗ੍ਗਂ ਨਾਮ ਓਕ੍ਕਾਮੇਨ੍ਤਿ [ਉਗ੍ਗਮੇਨ੍ਤਿ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੫੮]। ਭਗਵਾ ਪਨ, ਭਨ੍ਤੇ, ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਪਹੋਤਿ ਤਥਾ ਕਾਤੁਂ, ਯਥਾ ਸਬ੍ਬੋ ਲੋਕੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯਜਾ''ਤਿ।

''ਤੇਨ ਹਿ, ਗਾਮਣਿ, ਤਞ੍ਞੇਵੇਤ੍ਥ ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਿਸ੍ਸਾਮਿ, ਯਥਾ ਤੇ ਖਮੇਯਜ, ਤਥਾ ਨਂ ਬਜਾਕਰੇਯਜਾਸੀਤਿ।

''ਤਂ ਕਿਂ ਮਞ੍ਞਸਿ, ਗਾਮਣਿ, ਇਧਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸੋ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੀ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਯੀ ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰੀ ਮੁਸਾਵਾਦੀ ਪਿਸੁਣਵਾਚੋ ਫਰੁਸਵਾਚੋ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪੀ ਅਭਿਜ੍ਝਾਲੁ ਬਜਾਪਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕੋ, ਤਮੇਨਂ ਮਹਾਜਨਕਾਯੋ ਸਙ੍ਗਮ੍ਮ ਸਮਾਗਮ੍ਮ ਆਯਾਚੇਯਜ ਥੋਮੇਯਜ ਪਞ੍ਜਲਿਕੋ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕੇਯਜ 'ਅਯਂ ਪੁਰਿਸੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਜ੍ਜਤੂ'ਤਿ। ਤਂ ਕਿਂ ਮਞ੍ਞਸਿ, ਗਾਮਣਿ, ਅਪਿ ਨੁ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਮਹਤੋ ਜਨਕਾਯਸ੍ਸ ਆਯਾਚਨਹੇਤੁ ਵਾ ਥੋਮਨਹੇਤੁ ਵਾ ਪਞ੍ਜਲਿਕਂ [ਪਞ੍ਜਲਿਕਾ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੫੮] ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕਨਹੇਤੁ ਵਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯਜਾ''ਤਿ। ''ਨੋ ਹੇਤਂ, ਭਨ੍ਤੇ''।

''ਸੇਯਜਥਾਪਿ, ਗਾਮਣਿ, ਪੁਰਿਸੋ ਮਹਤਿਂ ਪੁਥੁਸਿਲਂ ਗਮ੍ਭੀਰੇ ਉਦਕਰਹਦੇ [ਉਦਕਦਹੇ (ਕ॰)] ਪਕ੍ਖਿਪੇਯਜ, ਤਮੇਨਂ ਮਹਾਜਨਕਾਯੋ ਸਙ੍ਗਮ੍ਮ ਸਮਾਗਮ੍ਮ ਆਯਾਚੇਯਜ ਥੋਮੇਯਜ ਪਞ੍ਜਲਿਕੋ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕੇਯਜ 'ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜ, ਭੋ, ਪੁਥੁਸਿਲੇ, ਉਪ੍ਲਵ ਭੋ ਪੁਥੁਸਿਲੇ, ਥਲਮੁਪ੍ਲਵ, ਭੋ ਪੁਥੁਸਿਲੇ'ਤਿ। ਤਂ ਕਿਂ ਮਞ੍ਞਸਿ ਗਾਮਣਿ, ਅਪਿ ਨੁ ਸਾ ਮਹਤੀ ਪੁਥੁਸਿਲਾ ਮਹਤੋ ਜਨਕਾਯਸ੍ਸ ਆਯਾਚਨਹੇਤੁ ਵਾ ਥੋਮਨਹੇਤੁ ਵਾ ਪਞ੍ਜਲਿਕਂ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕਨਹੇਤੁ ਵਾ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜੇਯਜ ਵਾ ਉਪ੍ਲਵੇਯਜ ਵਾ ਥਲਂ ਵਾ ਉਪ੍ਲਵੇਯਜਾ''ਤਿ। ''ਨੋ ਹੇਤਂ , ਭਨ੍ਤੇ''। ''ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਗਾਮਣਿ, ਯੋ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੀ...ਪੇ॰... ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕੋ, ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਨਂ ਮਹਾਜਨਕਾਯੋ ਸਙ੍ਗਮ੍ਮ ਸਮਾਗਮ੍ਮ ਆਯਾਚੇਯਜ ਥੋਮੇਯਜ ਪਞ੍ਜਲਿਕੋ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕੇਯਜ 'ਅਯਂ ਪੁਰਿਸੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ

ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਜ੍ਜਤੂ’ਤਿ। ਅਥ ਖੋ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ।

‘‘ਤਂ ਕਿਂ ਮਞ੍ਞਸਿ, ਗਾਮਣਿ, ਇਧਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸੋ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ ਮੁਸਾਵਾਦਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ ਪਿਸੁਣਾਯ ਵਾਚਾਯ ਪਟਿਵਿਰਤੋ ਫਰੁਸਾਯ ਵਾਚਾਯ ਪਟਿਵਿਰਤੋ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ ਅਨਭਿਜ੍ਝਾਲੁ ਅਬ੍ਯਾਪਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕੋ, ਤਮੇਨਂ ਮਹਾਜਨਕਾਯੋ ਸਙ੍ਗਮ੍ਮ ਸਮਾਗਮ੍ਮ ਆਯਾਚੇਯ੍ਯ ਥੋਮੇਯ੍ਯ ਪਞ੍ਜਲਿਕੋ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕੇਯ੍ਯ ‘ਅਯਂ ਪੁਰਿਸੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜਤੂ’ਤਿ। ਤਂ ਕਿਂ ਮਞ੍ਞਸਿ, ਗਾਮਣਿ, ਅਪਿ ਨੁ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਮਹਤੋ ਜਨਕਾਯਸ੍ਸ ਆਯਾਚਨਹੇਤੁ ਵਾ ਥੋਮਨਹੇਤੁ ਵਾ ਪਞ੍ਜਲਿਕਂ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕਨਹੇਤੁ ਵਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯਾ’’ਤਿ। ‘‘ਨੋ ਹੇਤਂ, ਭਨ੍ਤੇ’’।

‘‘ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਗਾਮਣਿ, ਪੁਰਿਸੋ ਸਪ੍ਪਿਕੁਮ੍ਭਂ ਵਾ ਤੇਲਕੁਮ੍ਭਂ ਵਾ ਗਮ੍ਭੀਰੇ [ਗਮ੍ਭੀਰਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੫੮] ਉਦਕਰਹਦੇ ਓਗਾਹੇਤ੍ਵਾ ਭਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ। ਤਤ੍ਰ ਯਾਸ੍ਸ ਸਕ੍ਖਰਾ ਵਾ ਕਠਲਾ [ਕਥਲਾ (ਕ॰)], ਸਾ ਅਧੋਗਾਮੀ ਅਸ੍ਸ। ਯਞ੍ਚ ਖ੍ਵਸ੍ਸ ਤਤ੍ਰ ਸਪ੍ਪਿ ਵਾ ਤੇਲਂ ਵਾ, ਤਂ ਉਦ੍ਧਂਗਾਮਿ ਅਸ੍ਸ। ਤਮੇਨਂ ਮਹਾਜਨਕਾਯੋ ਸਙ੍ਗਮ੍ਮ ਸਮਾਗਮ੍ਮ ਆਯਾਚੇਯ੍ਯ ਥੋਮੇਯ੍ਯ ਪਞ੍ਜਲਿਕੋ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕੇਯ੍ਯ ‘ਓਸੀਦ, ਭੋ ਸਪ੍ਪਿਤੇਲ, ਸਂਸੀਦ, ਭੋ ਸਪ੍ਪਿਤੇਲ, ਅਧੋ ਗਚ੍ਛ [ਅਵਂਗਚ੍ਛ (ਸੀ॰ ਕ॰)]‘ਭੋ ਸਪ੍ਪਿਤੇਲਾ’ਤਿ। ਤਂ ਕਿਂ ਮਞ੍ਞਸਿ ਗਾਮਣਿ, ਅਪਿ ਨੁ ਤਂ ਸਪ੍ਪਿਤੇਲਂ ਮਹਤੋ ਜਨਕਾਯਸ੍ਸ ਆਯਾਚਨਹੇਤੁ ਵਾ ਥੋਮਨਹੇਤੁ ਵਾ ਪਞ੍ਜਲਿਕਂ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕਨਹੇਤੁ ਵਾ ‘ਓਸੀਦੇਯ੍ਯ ਵਾ ਸਂਸੀਦੇਯ੍ਯ ਵਾ ਅਧੋ ਵਾ ਗਚ੍ਛੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ‘‘ਨੋ ਹੇਤਂ, ਭਨ੍ਤੇ’’।

‘‘ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਗਾਮਣਿ, ਯੋ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਪਟਿਵਿਰਤੋ...ਪੇ॰... ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕੋ, ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਨਂ ਮਹਾਜਨਕਾਯੋ ਸਙ੍ਗਮ੍ਮ ਸਮਾਗਮ੍ਮ ਆਯਾਚੇਯ੍ਯ ਥੋਮੇਯ੍ਯ ਪਞ੍ਜਲਿਕੋ ਅਨੁਪਰਿਸਕ੍ਕੇਯ੍ਯ ‘ਅਯਂ ਪੁਰਿਸੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜਤੂ’’’ਤਿ। ਅਥ ਖੋ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ। ਇਤਿ ਧਮ੍ਮੋ ਸੁਚਿਣ੍ਣੋ ਅਪਾਯੇਹਿ ਰਕ੍ਖਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਤਿਕ੍ਖਤਾ ਅਧਿਮਤ੍ਤਤਾ, ਅਯਂ ਧਮ੍ਮੋ ਸੁਚਿਣ੍ਣੋ ਸਬ੍ਬਾਹਿ ਉਪਪਤ੍ਤੀਹਿ ਰਕ੍ਖਤਿ। ਏਵਂ ਭਗਵਾ ਆਹ –

‘‘ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੨], ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ।
ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ, ਞਤ੍ਵਾਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ।
ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹੇ’’ਤਿ॥

੩੨. ਤਤ੍ਥ ਦੁਗ੍ਗਤੀਨਂ ਹੇਤੁ ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ, ਤਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ, ਤੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਉਪਾਦਾਨੇਹਿ ਯੇ ਸਉਪਾਦਾਨਾ ਖਨ੍ਧਾ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਤੇਸਂ ਭਗਵਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਪਹਾਨਾਯ ਚ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ। ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਰੂਪੀਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਰੂਪੀਨਿ ਰਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਸਮਾਧਿਂ ਭਾਵਯਤਿ, ਤਣ੍ਹਞ੍ਚ ਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਰਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵਯਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਞ੍ਚ ਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਨਿਗ੍ਗਹੇਨ ਦ੍ਵੇ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਗ੍ਗਹੇਨ ਦ੍ਵੇ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ। ਚਤੂਸੁ ਉਪਾਦਾਨੇਸੁ ਪਹੀਨੇਸੁ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਸ੍ਸ ਫਲਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨਿ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਂ ਸਕਦਾਗਾਮਿਫਲਂ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲਂ ਅਰਹਤ੍ਤਂ [ਅਰਹਤ੍ਤਫਲਂ (ਕ॰)] ਅਗ੍ਗਫਲਂ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਸ੍ਸ ਫਲਾਨਿ [ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਫਲਾਨੀਤਿ (ਸੀ॰)]। ਇਤਿ ਪੁਰਿਮਕਾਨਿ ਚ ਦ੍ਵੇ

ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਮੁਦਯੋ ਚ। ਸਮਥੋ ਚ ੵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗੋ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਸ੍ਸ ਫਲਾਨਿ ਚ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾ ਚ ਅਸਙ੍ਖਤਾਧਾਤੁ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗੵਾ ''ਧਮ੍ਮੋ ਹੵੇ ਰਕ੍ਖਤੀ''ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਪਟਿੵੇਧੇਨ ਰਕ੍ਖਤਿ, ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਤੋ ਰਕ੍ਖਤਿ, ਅਯਂ ਸਮੁਦਯੋ। ਯੇਨ ਰਕ੍ਖਤਿ, ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ। ਯਂ ਰਕ੍ਖਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਏਕਮ੍ਹਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨੇ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਆੵਟ੍ਟੋ ਹਾਰੋ।

੮. ੵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰੵਿਭਙ੍ਗੋ

੩੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ੵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰੋ? ''ਧਮ੍ਮਞ੍ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਭੂਮਿਞ੍ਚਾ''ਤਿ।

ਦ੍ੵੇ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ੵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ। ਦ੍ੵੇ ਪਟਿਪਦਾ ਪੁਞ੍ਞਭਾਗਿਯਾ ਚ ਫਲਭਾਗਿਯਾ ਚ। ਦ੍ੵੇ ਸੀਲਾਨਿ ਸਂੵਰਸੀਲਞ੍ਚ ਪਹਾਨਸੀਲਞ੍ਚ, ਤਤ੍ਥ ਭਗੵਾ ੵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਪੁਞ੍ਞਭਾਗਿਯਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦੇਸਯਤਿ, ਸੋ ਸਂੵਰਸੀਲੇ ਠਿਤੋ ਤੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ ਭੵਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਭਗੵਾ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਫਲਭਾਗਿਯਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦੇਸਯਤਿ, ਸੋ ਪਹਾਨਸੀਲੇ ਠਿਤੋ ਤੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ ਭੵਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ੵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ? ੵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਨਾਮ ਸੁਤ੍ਤਂ ਦਾਨਕਥਾ ਸੀਲਕਥਾ ਸਗ੍ਗਕਥਾ ਕਾਮਾਨਂ ਆਦੀਨੵੋ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੇ ਆਨਿਸਂਸੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ? ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਨਾਮ ਸੁਤ੍ਤਂ ਯਾ ਚਤੁਸਚ੍ਚਪ੍ਪਕਾਸਨਾ, ੵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਨਤ੍ਥਿ ਪਜਾਨਨਾ, ਨਤ੍ਥਿ ਮਗ੍ਗੋ, ਨਤ੍ਥਿ ਫਲਂ। ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਅਤ੍ਥਿ ਪਜਾਨਨਾ, ਅਤ੍ਥਿ ਮਗ੍ਗੋ, ਅਤ੍ਥਿ ਫਲਂ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਇਮੇਸਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਦੇਸਨਾਯ ਫਲੇਨ ਸੀਲੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਨ ਸਬ੍ਬਤੋ ੵਿਚਯੇਨ ਹਾਰੇਨ ੵਿਚਿਨਿਤ੍ੵਾ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੇਨ ਯੋਜਯਿਤਬ੍ਬਾ ਯਾੵਤਿਕਾ ਞਾਣਸ੍ਸ ਭੂਮਿ।

੩੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਧਾਰਣਾ? ਦ੍ੵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਧਾਰਣਾ ਨਾਮਸਾਧਾਰਣਾ ੵਤ੍ਥੁਸਾਧਾਰਣਾ ਚ। ਯਂ ੵਾ ਪਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਞ੍ਞਮ੍ਪਿ ਏੵਂ ਜਾਤਿਯਂ, ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਾਨਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅਨਿਯਤਾਨਞ੍ਚ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਦਸ੍ਸਨਪ੍ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਕਿਲੇਸਾ ਸਾਧਾਰਣਾ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾ ਸਾਧਾਰਣਾ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਅਨਾਗਾਮਿਸ੍ਸ ਚ ਉਦ੍ਧਂਭਾਗਿਯਾ ਸਂਯੋਜਨਾ ਸਾਧਾਰਣਾ, ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਰਿਯਸਾੵਕੋ ਲੋਕਿਯਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਸਬ੍ਬਾ ਸਾ ਅੵੀਤਰਾਗੇਹਿ [ਅੵਿਗਤਰਾਗੇਹਿ (ਕ॰)] ਸਾਧਾਰਣਾ, ਸਾਧਾਰਣਾ ਹਿ ਧਮ੍ਮਾ ਏੵਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਪਰਂ ਪਰਂ ਸਕਂ ਸਕਂ ੵਿਸਯਂ ਨਾਤਿੵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਯੋਪਿ ਇਮੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਨ ਸੋ ਤਂ ਧਮ੍ਮਂ ਉਪਾਤਿੵਤ੍ਤਤਿ। ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਧਾਰਣਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਸਾਧਾਰਣਾ? ਯਾੵ ਦੇਸਨਂ ਉਪਾਦਾਯ ਗੵੇਸਿਤਬ੍ਬਾ ਸੇਕ੍ਖਾਸੇਕ੍ਖਾ ਭਬ੍ਬਾਭਬ੍ਬਾਤਿ, ਅਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾ ਸਾਧਾਰਣਾ ਧਮ੍ਮਤਾ ਅਸਾਧਾਰਣਾ, ਅਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸ ਅਨਾਗਾਮਿਸ੍ਸ ਚ ਉਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯਾ ਸਂਯੋਜਨਾ ਸਾਧਾਰਣਾ ਧਮ੍ਮਤਾ ਅਸਾਧਾਰਣਾ। ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਨਾਮਂ ਸਾਧਾਰਣਂ ਧਮ੍ਮਤਾ ਅਸਾਧਾਰਣਾ। ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨਕਾਨਂ ਨਾਮਂ ਸਾਧਾਰਣਂ ਧਮ੍ਮਤਾ ਅਸਾਧਾਰਣਾ। ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਸੇਕ੍ਖਸੀਲਂ ਸਾਧਾਰਣਂ ਧਮ੍ਮਤਾ ਅਸਾਧਾਰਣਾ। ਏੵਂ ੵਿਸੇਸਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨਾ ਹੀਨੁਕ੍ਕਟ੍ਠਮਜ੍ਝਿਮਂ ਉਪਾਦਾਯ ਗੵੇਸਿਤਬ੍ਬਂ।

ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿ ਨਿਯਾਮਾਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਭਾਵਨਾਭੂਮਿ ਉਤ੍ਤਰਿਕਾਨਂ ਫਲਾਨਂ ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਸਮਥਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਦਾਨਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਪਰਤੋ ਘੋਸਸ੍ਸ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਸੀਲਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਭਾਵਨਾਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਭਾਵਨਾਮਯਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਦਾਨਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਪਰਤੋ ਚ ਘੋਸਸ੍ਸ ਸੁਤਮਯਿਯਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਸੀਲਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਿਯਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਯ ਯੋਨਿਸੋ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰਸ੍ਸ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਭਾਵਨਾਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਭਾਵਨਾਮਯਿਯਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਚ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਤਿਰੂਪਦੇਸਵਾਸੋ ਵਿਵੇਕਸ੍ਸ ਚ ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਚ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਪ੍ਪੁਰਿਸੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਤਿਣ੍ਣਞ੍ਚ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦਾਨਂ ਸਮਥਸ੍ਸ ਚ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਧਾਨਂ ਹਿਰਿਯਾ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਚ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਅਕੁਸਲਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ ਕੁਸਲਵੀਮਂਸਾਯ ਚ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਧਮ੍ਮਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤਤਾ ਕੁਸਲਮੂਲਰੋਪਨਾਯ ਚ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਚ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਙ੍ਘਸੁਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨਤਾ ਸਙ੍ਘਸੁਟ੍ਠੁਤਾਯ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਤ੍ਥੁਸਮ੍ਪਦਾ ਅਪ੍ਪਸਨ੍ਨਾਨਞ੍ਚ ਪਸਾਦਾਯ ਪਸਨ੍ਨਾਨਞ੍ਚ ਭਿਯ੍ਯੋਭਾਵਾਯ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਤਾ ਦੁਮ੍ਮਙ੍ਕੂਨਞ੍ਚ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਨਿਗ੍ਗਹਾਯ ਪੇਸਲਾਨਞ੍ਚ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਫਾਸੁਵਿਹਾਰਾਯ ਸਾਧਾਰਣਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਧਮ੍ਮਞ੍ਚ ਪਦਟ੍ਠਾਨ''ਨ੍ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਭਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ।

੯. ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੩੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ? ''ਕੁਸਲਾਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ''ਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਨਿਜ੍ਜਿਣ੍ਣਾ ਭਵਤਿ। ਯੇ ਚਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯੁਂ ਅਨੇਕੇ [ਅਨੇਕਾ (ਕ॰)] ਪਾਪਕਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਚਸ੍ਸ ਨਿਜ੍ਜਿਣ੍ਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪਚ੍ਚਯਾ ਚਸ੍ਸ ਅਨੇਕੇ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਚਸ੍ਸ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਨਿਜ੍ਜਿਣ੍ਣੋ ਭਵਤਿ। ਯੇ ਚਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯੁਂ ਅਨੇਕੇ ਪਾਪਕਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਚਸ੍ਸ ਨਿਜ੍ਜਿਣ੍ਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਪਚ੍ਚਯਾ ਚਸ੍ਸ ਅਨੇਕੇ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਚਸ੍ਸ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਨਿਜ੍ਜਿਣ੍ਣਂ ਭਵਤਿ। ਯੇ ਚਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯੁਂ ਅਨੇਕੇ ਪਾਪਕਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਚਸ੍ਸ ਨਿਜ੍ਜਿਣ੍ਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਪਚ੍ਚਯਾ ਚਸ੍ਸ ਅਨੇਕੇ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਚਸ੍ਸ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ।

੩੬. ਯਸ੍ਸ ਵਾ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਪਟਿਵਿਰਤਸ੍ਸ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੋ ਪਹੀਨੋ ਹੋਤਿ। ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾ ਪਟਿਵਿਰਤਸ੍ਸ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਂ ਪਹੀਨਂ ਹੋਤਿ। ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰਿਸ੍ਸ ਅਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਪਹੀਨਂ ਹੋਤਿ। ਸਚ੍ਚਵਾਦਿਸ੍ਸ ਮੁਸਾਵਾਦੋ ਪਹੀਨੋ ਹੋਤਿ। ਅਪਿਸੁਣਵਾਚਸ੍ਸ ਪਿਸੁਣਾ ਵਾਚਾ ਪਹੀਨਾ ਹੋਤਿ। ਸਣ੍ਹਵਾਚਸ੍ਸ ਫਰੁਸਾ ਵਾਚਾ ਪਹੀਨਾ ਹੋਤਿ। ਕਾਲਵਾਦਿਸ੍ਸ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪੋ ਪਹੀਨੋ ਹੋਤਿ। ਅਨਭਿਜ੍ਝਾਲੁਸ੍ਸ [ਅਨਭਿਜ੍ਝਾਮਨਸ੍ਸ (ਕ॰)] ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਪਹੀਨਾ ਹੋਤਿ। ਅਬ੍ਯਾਪਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਪਹੀਨੋ ਹੋਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਪਹੀਨਾ ਹੋਤਿ।

ਯੇ ਚ ਖੋ ਕੇਚਿ ਅਰਿਯਂ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕਂ ਮਗ੍ਗਂ ਗਰਹਨ੍ਤਿ, ਨੇਸਂ ਸਨ੍ਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਸਹਧਮ੍ਮਿਕਾ ਗਾਰਯ੍ਹਾ ਵਾਦਾਨੁਵਾਦਾ ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਞ੍ਚ ਤੇ ਭਵਨ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਂ ਗਰਹਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਹਿ ਯੇ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ, ਤੇਸਂ ਭਵਨ੍ਤਾਨਂ ਪੁਜ੍ਜਾ ਚ ਪਾਸਂਸਾ ਚ। ਏਵਂ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਂ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਂ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਂ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵਂ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਂ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਂ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ

ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਤੇ ਭਵਨ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਂ ਗਰਹਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਹਿ ਯੇ ਮਿਚ੍ਛਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਾ, ਤੇਸਂ ਭਵਨ੍ਤਾਨਂ ਪੂਜਾ ਚ ਪਾਸਂਸਾ ਚ।

ਯੇ ਚ ਖੋ ਕੇਚਿ ਏਵਮਾਹਂਸੁ ''ਭੁਞ੍ਜਿਤਬ੍ਬਾ ਕਾਮਾ, ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਿਤਬ੍ਬਾ ਕਾਮਾ, ਆਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ ਕਾਮਾ, ਨਿਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ ਕਾਮਾ, ਭਾਵਯਿਤਬ੍ਬਾ ਕਾਮਾ, ਬਹੁਲੀਕਾਤਬ੍ਬਾ ਕਾਮਾ''ਤਿ। ਕਾਮੇਹਿ ਵੇਰਮਣੀ ਤੇਸਂ ਅਧਮ੍ਮੋ।

ਯੇ ਵਾ ਪਨ ਕੇਚਿ ਏਵਮਾਹਂਸੁ ''ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗੋ ਧਮ੍ਮੋ''ਤਿ। ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕੋ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮੋ ਅਧਮ੍ਮੋ। ਯੇ ਚ ਖੋ ਕੇਚਿ ਏਵਮਾਹਂਸੁ ''ਦੁਕ੍ਖੋ ਧਮ੍ਮੋ''ਤਿ। ਸੁਖੋ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮੋ ਅਧਮ੍ਮੋ। ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ। ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ। ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ। ਯਂ ਯਂ ਵਾ ਪਨ ਧਮ੍ਮਂ ਰੋਚਯਤਿ ਵਾ ਉਪਗਚ੍ਛਤਿ ਵਾ, ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ, ਸ੍ਵਸ੍ਸ ਅਨਿਟ੍ਠਤੋ ਅਜ੍ਝਾਪਨ੍ਨੋ ਭਵਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਧਮ੍ਮੇ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋ।

੧੦. ਵੇਵਚਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੩੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵੇਵਚਨੋ ਹਾਰੋ? ''ਵੇਵਚਨਾਨਿ ਬਹੂਨੀ''ਤਿ। ਯਥਾ ਏਕਂ ਭਗਵਾ ਧਮ੍ਮਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਵੇਵਚਨੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ –

''ਆਸਾ ਚ ਪਿਹਾ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਾ ਚ, ਅਨੇਕਧਾਤੂਸੁ ਸਰਾ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ।
ਅਞ੍ਞਾਣਮੂਲਪ੍ਪਭਵਾ ਪਜਪ੍ਪਿਤਾ, ਸਬ੍ਬਾ ਮਯਾ ਬ੍ਯਨ੍ਤਿਕਤਾ ਸਮੂਲਿਕਾ''ਤਿ॥

ਆਸਾ ਨਾਮ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਯਾ ਭਵਿਸ੍ਸਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਆਸੀਸਨਾ [ਆਸਿਂਸਨਾ (ਸੀ॰)] ਅਵਸ੍ਸਂ ਆਗਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਆਸਾਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਪਿਹਾ ਨਾਮ ਯਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨਸ੍ਸ [ਵਤ੍ਤਮਾਨਕਸ੍ਸ (ਸੀ॰)] ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਪਤ੍ਥਨਾ, ਸੇਯ੍ਯਤਰਂ ਵਾ ਦਿਸ੍ਵਾ ''ਏਦਿਸੋ ਭਵੇਯ੍ਯ''ਨ੍ਤਿ ਪਿਹਾਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਤ੍ਥਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਪਟਿਪਾਲਨਾ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਾ ਨਾਮ, ਪਿਯਂ ਵਾ ਞਾਤਿਂ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ, ਪਿਯਂ ਵਾ ਧਮ੍ਮਂ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ, ਅਪ੍ਪਟਿਕੂਲਤੋ ਵਾ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ।

ਅਨੇਕਧਾਤੂਤਿ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ ਰੂਪਧਾਤੁ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਸੋਤਧਾਤੁ ਸਦ੍ਦਧਾਤੁ ਸੋਤਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਘਾਨਧਾਤੁ ਗਨ੍ਧਧਾਤੁ ਘਾਨਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਜਿਵ੍ਹਾਧਾਤੁ ਰਸਧਾਤੁ ਜਿਵ੍ਹਾਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ , ਕਾਯਧਾਤੁ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਧਾਤੁ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਮਨੋਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ।

ਸਰਾਤਿ ਕੇਚਿ ਰੂਪਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਕੇਚਿ ਸਦ੍ਦਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਕੇਚਿ ਗਨ੍ਧਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਕੇਚਿ ਰਸਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਕੇਚਿ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਕੇਚਿ ਧਮ੍ਮਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਾਨਿ ਛ ਗੇਹਸਿਤਾਨਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸਾਨਿ ਯਾਨਿ ਚ ਛ ਗੇਹਸਿਤਾਨਿ ਸੋਮਨਸ੍ਸਾਨਿ ਯਾਨਿ ਚ ਛ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸਿਤਾਨਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸਾਨਿ ਯਾਨਿ ਚ ਛ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸਿਤਾਨਿ ਸੋਮਨਸ੍ਸਾਨਿ, ਇਮਾਨਿ ਚਤੁਵੀਸਪਦਾਨਿ ਤਣ੍ਹਾਪਕ੍ਖੋ, ਤਣ੍ਹਾਯ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਯਾ ਛ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਗੇਹਸਿਤਾ, ਅਯਂ ਦਿਟ੍ਠਿਪਕ੍ਖੋ।

੩੮. ਸਾਯੇਵ ਪਤ੍ਥਨਾਕਾਰੇਨ ਧਮ੍ਮਨਨ੍ਦੀ ਧਮ੍ਮਪੇਮਂ ਧਮ੍ਮਜ੍ਝੋਸਾਨਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਯ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਚਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਮਨੋਧਾਤੁ ਮਨਾਯਤਨਂ ਵਿਜਾਨਨਾਤਿ ਮਨਸ੍ਸੇਤਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਞ੍ਞਾਬਲਂ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾ ਸਿਕ੍ਖਾ ਪਞ੍ਞਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ ਞਾਣਂ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਤੀਰਣਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਧਮ੍ਮੇ ਞਾਣਂ ਅਤ੍ਥੇ ਞਾਣਂ ਅਨ੍ਵਯੇ ਞਾਣਂ

ਖਯੇ ਞਾਣਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣਂ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਚਕ੍ਖੁ ਵਿਜ੍ਜਾ ਬੁਦ੍ਧਿ ਭੂਰਿ ਮੇਧਾ ਆਲੋਕੋ, ਯਂ ਵਾ ਪਨ ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਞ੍ਞਮ੍ਪਿ ਏਵਂ ਜਾਤਿਯਂ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਨਿ, ਸਬ੍ਬਾ ਪਞ੍ਞਾ। ਅਪਿ ਚ ਆਧਿਪਤੇਯ੍ਯਟ੍ਠੇਨ ਸਦ੍ਧਾ, ਆਰਮ੍ਭਟ੍ਠੇਨ ਵੀਰਿਯਂ, ਅਪਿਲਾਪਨਟ੍ਠੇਨ ਸਤਿ, ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਟ੍ਠੇਨ ਸਮਾਧਿ, ਪਜਾਨਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ।

ਯਥਾ ਚ ਬੁਦ੍ਧਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਇਤਿਪਿ ਸੋ ਭਗਵਾ ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਸੁਗਤੋ ਲੋਕਵਿਦੂ ਅਨੁਤ੍ਤਰੋ ਪੁਰਿਸਦਮ੍ਮਸਾਰਥਿ ਸਤ੍ਥਾ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਬੁਦ੍ਧੋ ਭਗਵਾ। ਬਲਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਗਤੋ ਵੇਸਾਰਜ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਅਧਿਗਤਪ੍ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦੋ ਚਤੁਯੋਗਵਿਪ੍ਪਹੀਨੋ ਅਗਤਿਗਮਨਵੀਤਿਵਤ੍ਤੋ ਉਦ੍ਧਟਸਲ੍ਲੋ ਨਿਰੂਲ੍ਹਵਣੋ ਮਦ੍ਦਿਤਕਣ੍ਡਕੋ ਨਿਬ੍ਬਾਪਿਤਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੋ [ਨਿਬ੍ਬਾਹਿਤ ... (ਕ॰)] ਬਨ੍ਧਨਾਤੀਤੋ ਗਣ੍ਠਿਵਿਨਿਵੇਠਨੋ ਅਜ੍ਝਾਸਯਵੀਤਿਵਤ੍ਤੋ ਭਿਨ੍ਨਨ੍ਧਕਾਰੋ ਚਕ੍ਖੁਮਾ ਲੋਕਧਮ੍ਮਸਮਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤੋ ਅਨੁਰੋਧਵਿਰੋਧਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ ਇਟ੍ਠਾਨਿਟ੍ਠੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਸਙ੍ਖੇਪਗਤੋ ਬਨ੍ਧਨਾਤਿਵਤ੍ਤੋ ਠਪਿਤਸਙ੍ਗਾਮੋ ਅਭਿਕ੍ਕਨ੍ਤਤਰੋ ਉਕ੍ਕਾਧਰੋ ਆਲੋਕਕਰੋ ਪਜ੍ਜੋਤਕਰੋ ਤਮੋਨੁਦੋ ਰਣਞ੍ਜਹੋ ਅਪਰਿਮਾਣਵਣ੍ਣੋ ਅਪ੍ਪਮੇਯ੍ਯਵਣ੍ਣੋ ਅਸਙ੍ਖੇਯ੍ਯਵਣ੍ਣੋ ਆਭਂਕਰੋ ਪਭਂਕਰੋ ਧਮ੍ਮੋਭਾਸਪਜ੍ਜੋਤਕਰੋਤਿ ਚ ਬੁਦ੍ਧਾ ਭਗਵਨ੍ਤੋਤਿ ਚ ਬੁਦ੍ਧਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਾ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ।

ਯਥਾ ਚ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤੋ ਭਗਵਤਾ ਧਮ੍ਮੋ ਸਨ੍ਦਿਟ੍ਠਿਕੋ ਅਕਾਲਿਕੋ ਏਹਿਪਸ੍ਸਿਕੋ ਓਪਨੇਯ੍ਯਿਕੋ [ਓਪਨਯਿਕੋ (ਸੀ॰)] ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਞ੍ਞੂਹਿ। ਯਦਿਦਂ ਮਦਨਿਮ੍ਮਦਨੋ ਪਿਪਾਸਵਿਨਯੋ ਆਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਟੋ ਵਟ੍ਟੁਪਚ੍ਛੇਦੋ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਅਤਿਦੁਲ੍ਲਭੋ ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯੋ ਵਿਰਾਗੋ ਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ।

‘‘ਅਸਙ੍ਖਤਂ ਅਨਤਂ [ਅਸਙ੍ਖਤਂ ਨਨ੍ਤ ... (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੪੦੯] ਅਨਾਸਵਞ੍ਚ, ਸਚ੍ਚਞ੍ਚ ਪਾਰਂ ਨਿਪੁਣਂ ਸੁਦੁਦ੍ਦਸਂ।
ਅਜਜ੍ਜਰਂ ਧੁਵਂ ਅਪਲੋਕਿਤਂ [ਅਪਲੋਕਿਯਂ (ਸੀ॰ ਕ॰)], ਅਨਿਦਸ੍ਸਨਂ ਨਿਪ੍ਪਪਞ੍ਚ ਸਨ੍ਤਂ॥

‘‘ਅਮਤਂ ਪਣੀਤਞ੍ਚ ਸਿਵਞ੍ਚ ਖੇਮਂ, ਤਣ੍ਹਾਕ੍ਖਯੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯਞ੍ਚ ਅਬ੍ਭੁਤਂ।
ਅਨੀਤਿਕਂ ਅਨੀਤਿਕਧਮ੍ਮਂ [ਨੀਤਿਕਧਮ੍ਮਮੇਵ ਵਾ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੪੦੯], ਨਿਬ੍ਬਾਨਮੇਤਂ ਸੁਗਤੇਨ ਦੇਸਿਤਂ॥

‘‘ਅਜਾਤਂ ਅਭੂਤਂ ਅਨੁਪਦ੍ਦਵਞ੍ਚ, ਅਕਤਂ ਅਸੋਕਞ੍ਚ ਅਥੋ ਵਿਸੋਕਂ।
ਅਨੂਪਸਗ੍ਗਂਨੁਪਸਗ੍ਗਧਮ੍ਮਂ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਮੇਤਂ ਸੁਗਤੇਨ ਦੇਸਿਤਂ॥

‘‘ਗਮ੍ਭੀਰਞ੍ਚੇਵ ਦੁਪ੍ਪਸ੍ਸਂ, ਉਤ੍ਤਰਞ੍ਚ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ।
ਅਸਮਂ ਅਪ੍ਪਟਿਸਮਂ, ਜੇਟ੍ਠਂ ਸੇਟ੍ਠਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ॥

‘‘ਲੇਣਞ੍ਚ ਤਾਣਂ ਅਰਣਂ ਅਨਙ੍ਗਣਂ, ਅਕਾਚ ਮੇਤਂ ਵਿਮਲਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।
ਦੀਪੋ ਸੁਖਂ ਅਪ੍ਪਮਾਣਂ ਪਤਿਟ੍ਠਾ, ਅਕਿਞ੍ਚਨਂ ਅਪ੍ਪਪਞ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਧਮ੍ਮਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਾ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ।

ਯਥਾ ਚ ਸਙ੍ਘਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਸੁਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਉਜੁਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਞਾਯਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਸਾਮੀਚਿਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਯਦਿਦਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪੁਰਿਸਯੁਗਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਾ ਏਸ ਭਗਵਤੋ ਸਾਵਕਸਙ੍ਘੋ ਆਹੁਨੇਯ੍ਯੋ ਪਾਹੁਨੇਯ੍ਯੋ ਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯੋ ਅਞ੍ਜਲਿਕਰਣੀਯੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤਂ ਲੋਕਸ੍ਸ, ਸੀਲਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਸਮਾਧਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਪਞ੍ਞਾਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਸਾਰੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਮਣ੍ਡੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਉਦ੍ਧਾਰੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਏਸਿਕਾ [ਏਸਿਕੋ (ਕ॰)] ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਸੁਰਭਿਪਸੂਨਂ ਪੁਜ੍ਜੋ ਦੇਵਾਨਞ੍ਚ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਞ੍ਚਾਤਿ ਸਙ੍ਘਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਾ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ।

ਯਥਾ ਚ ਸੀਲਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਯਾਨਿ ਤਾਨਿ ਸੀਲਾਨਿ ਅਖਣ੍ਡਾਨਿ ਅਚ੍ਛਿਦ੍ਦਾਨਿ ਅਸਬਲਾਨਿ ਅਕਮ੍ਮਾਸਾਨਿ ਅਰਿਯਾਨਿ ਅਰਿਯਕਨ੍ਤਾਨਿ ਭੁਜਿਸ੍ਸਾਨਿ ਵਿਞ੍ਞੁਪ੍ਪਸਤ੍ਥਾਨਿ ਅਪਰਾਮਟ੍ਠਾਨਿ ਸਮਾਧਿਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕਾਨਿ, ਅਲਙ੍ਕਾਰੋ ਚ ਸੀਲਂ ਉਤ੍ਤਮਙ੍ਗੋਪਸੋਭਣਤਾਯ, ਨਿਧਾਨਞ੍ਚ ਸੀਲਂ ਸਬ੍ਬਦੋਭਗ੍ਗਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਟ੍ਠੇਨ , ਸਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਸੀਲਂ ਅਕ੍ਖਣਵੇਧਿਤਾਯ, ਵੇਲਾ ਚ ਸੀਲਂ ਅਨਤਿਕ੍ਕਮਨਟ੍ਠੇਨ, ਧਞ੍ਞਞ੍ਚ ਸੀਲਂ ਦਲਿਦ੍ਦੋਪਚ੍ਛੇਦਨਟ੍ਠੇਨ [ਦਲ਼ਿਦ੍ਦੋ... (ਸੀ॰)], ਆਦਾਸੋ ਚ ਸੀਲਂ ਧਮ੍ਮਵੋਲੋਕਨਤਾਯ, ਪਾਸਾਦੋ ਚ ਸੀਲਂ ਵੋਲੋਕਨਟ੍ਠੇਨ, ਸਬ੍ਬਭੂਮਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ ਚ ਸੀਲਂ ਅਮਤਪਰਿਯੋਸਾਨਨ੍ਤਿ ਸੀਲਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਾ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ।

ਯਥਾ ਚ ਚਾਗਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਯਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਅਗਾਰਂ ਅਜ੍ਝਾਵਸਤਿ ਮੁਤ੍ਤਚਾਗੋ ਪਯਤਪਾਣਿ ਵੋਸ੍ਸਗ੍ਗਰਤੋ ਯਾਚਯੋਗੋ ਦਾਨਸਂਵਿਭਾਗਰਤੋਤਿ ਚਾਗਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਾ ਏਤਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਵੇਵਚਨਾਨਿ ਬਹੂਨੀ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਵੇਵਚਨੋ ਹਾਰੋ।

੧੧. ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੩੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰੋ? ''ਏਕਂ ਭਗਵਾ ਧਮ੍ਮਂ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਹਿ ਵਿਵਿਧਾਹਿ ਦੇਸੇਤੀ''ਤਿ।

ਯਾ ਪਕਤਿਕਥਾਯ ਦੇਸਨਾ। ਅਯਂ ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਕਾ ਚ ਪਕਤਿਕਥਾਯ ਦੇਸਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਯਥਾ ਭਗਵਾ ਆਹ ''ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਛਨ੍ਨਂ ਧਾਤੂਨਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸਨ੍ਨਂ ਧਾਤੂਨਂ ਦ੍ਵਾਦਸਨ੍ਨਂ ਆਯਤਨਾਨਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ।

ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਹਾਰੇ ਅਤ੍ਥਿ ਰਾਗੋ ਅਤ੍ਥਿ ਨਨ੍ਦੀ [ਨਨ੍ਦਿ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੬੪)] ਅਤ੍ਥਿ ਤਣ੍ਹਾ, ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਤਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਰੂਲ਼੍ਹਂ। ਯਤ੍ਥ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਰੂਲ਼੍ਹਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿ [ਬੁਦ੍ਧਿ (ਕ॰)]। ਯਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ। ਯਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ, ਸਸੋਕਂ ਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਦਰਂ ਸਉਪਾਯਾਸਨ੍ਤਿ ਵਦਾਮਿ।

ਫਸ੍ਸੇ ਚੇ...ਪੇ॰... ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਯ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਹਾਰੇ। ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਹਾਰੇ ਅਤ੍ਥਿ ਰਾਗੋ ਅਤ੍ਥਿ ਨਨ੍ਦੀ ਅਤ੍ਥਿ ਤਣ੍ਹਾ, ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਤਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਰੂਲ਼੍ਹਂ। ਯਤ੍ਥ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਰੂਲ਼੍ਹਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ , ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿ। ਯਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ। ਯਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ, ਸਸੋਕਂ ਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਦਰਂ ਸਉਪਾਯਾਸਨ੍ਤਿ ਵਦਾਮਿ। ਅਯਂ ਪਭਵਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਚ।

ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੬੪], ਆਹਾਰੇ ਨਤ੍ਥਿ ਰਾਗੋ ਨਤ੍ਥਿ ਨਨ੍ਦੀ ਨਤ੍ਥਿ ਤਣ੍ਹਾ, ਅਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਤਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਵਿਰੂਲ਼੍ਹਂ। ਯਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਵਿਰੂਲ਼੍ਹਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿ। ਯਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ। ਯਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ, ਅਸੋਕਂ ਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਦਰਂ ਅਨੁਪਾਯਾਸਨ੍ਤਿ ਵਦਾਮਿ।

ਫਸ੍ਸੇ ਚੇ...ਪੇ॰... ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਯ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਹਾਰੇ। ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਹਾਰੇ ਨਤ੍ਥਿ ਰਾਗੋ ਨਤ੍ਥਿ ਨਨ੍ਦੀ ਨਤ੍ਥਿ ਤਣ੍ਹਾ, ਅਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਤਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਵਿਰੂਲ਼੍ਹਂ। ਯਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਵਿਰੂਲ਼੍ਹਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ।

ਯਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿ। ਯਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਤਤ੍ਥ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ। ਯਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ, ਅਸੋਕਂ ਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਦਰਂ ਅਨੁਪਾਯਾਸਨ੍ਤਿ ਵਦਾਮਿ।

ਅਯਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ, ਭਾਵਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ।

੪੦. ਸਮਾਧਿਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਾਵੇਥ। ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੋ ਨਿਪਕੋ ਸਤੋ, ਸਮਾਹਿਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਕਿਞ੍ਚ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ? ''ਚਕ੍ਖੁ [ਚਕ੍ਖੁਂ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੯੯] ਅਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ''ਰੂਪਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ''ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ''ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ ਅਨਿਚ੍ਚੋ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਯਮ੍ਪਿਦਂ [ਯਮਿਦਂ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਵੇਦਯਿਤਂ ਸੁਖਂ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਂ ਵਾ, ਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ।

ਸੋਤਂ ...ਪੇ॰... ਘਾਨਂ...ਪੇ॰... ਜਿਵ੍ਹਾ...ਪੇ॰... ਕਾਯੋ...ਪੇ॰... ''ਮਨੋ ਅਨਿਚ੍ਚੋ''ਤਿ [ਅਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੦੦)] ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ''ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ''ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ''ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ ਅਨਿਚ੍ਚੋ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਯਮ੍ਪਿਦਂ ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਵੇਦਯਿਤਂ ਸੁਖਂ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਂ ਵਾ, ਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ।

ਅਯਂ ਭਾਵਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ, ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ।

ਰੂਪਂ , ਰਾਧ, ਵਿਕਿਰਥ ਵਿਧਮਥ ਵਿਦ੍ਧਂਸੇਥ ਵਿਕੀਲ਼ਨਿਯਂ [ਵਿਕੀਲ਼ਨਿਕਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੬੯] ਕਰੋਥ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਾਯ ਪਟਿਪਜ੍ਜਥ। ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਾ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯੋ, ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ। ਵੇਦਨਂ...ਪੇ॰...। ਸਞ੍ਞਂ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਕਿਰਥ ਵਿਧਮਥ ਵਿਦ੍ਧਂਸੇਥ ਵਿਕੀਲ਼ਨਿਯਂ ਕਰੋਥ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਾਯ ਪਟਿਪਜ੍ਜਥ। ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਾ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯੋ, ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ।

ਅਯਂ ਨਿਰੋਧਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ, ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਅਸ੍ਸਾਦਸ੍ਸ, ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ, ਭਾਵਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ।

''ਸੋ ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ''ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ''ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ''ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ।

ਅਯਂ ਪਟਿਵੇਧਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਚ੍ਚਾਨਂ, ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯਾ, ਭਾਵਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਸ੍ਸ। ''ਸੋ ਇਮੇ ਆਸਵਾ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ''ਅਯਂ ਆਸਵਸਮੁਦਯੋ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ''ਅਯਂ ਆਸਵਨਿਰੋਧੋ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ''ਅਯਂ ਆਸਵਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ''ਇਮੇ ਆਸਵਾ ਅਸੇਸਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ।

ਅਯਂ ਉਪ੍ਪਾਦਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਖਯੇ ਞਾਣਸ੍ਸ, ਓਕਾਸਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣਸ੍ਸ, ਭਾਵਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ, ਆਰਮ੍ਭਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ, ਆਸਾਟਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਆਸਾਟਿਕਾਨਂ,

ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਭਾਵਨਾਭੂਮਿਯਾ, ਅਭਿਨਿਘਾਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਪਾਪਕਾਨਂ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ।

੪੧. ਇਦਂ ''ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨਨੁਸ੍ਸੁਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਕ੍ਖੁਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਞਾਣਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਪਞ੍ਞਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਆਲੋਕੋ ਉਦਪਾਦਿ। ਅਯਂ ''ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ...ਪੇ॰... ਅਯਂ ''ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ...ਪੇ॰...। ਅਯਂ ''ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨਨੁਸ੍ਸੁਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਕ੍ਖੁਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਞਾਣਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਪਞ੍ਞਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਆਲੋਕੋ ਉਦਪਾਦਿ।

ਅਯਂ ਦੇਸਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਚ੍ਚਾਨਂ, ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸੁਤਮਯਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ, ਪਵਤ੍ਤਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਸ੍ਸ।

''ਤਂ ਖੋ ਪਨਿਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯ''ਨ੍ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨਨੁਸ੍ਸੁਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਕ੍ਖੁਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਞਾਣਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਪਞ੍ਞਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਆਲੋਕੋ ਉਦਪਾਦਿ। ''ਸੋ ਖੋ ਪਨਾਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ...ਪੇ॰... ''ਸੋ ਖੋ ਪਨਾਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬੋ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ...ਪੇ॰... ''ਸਾ ਖੋ ਪਨਾਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨਨੁਸ੍ਸੁਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਕ੍ਖੁਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਞਾਣਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਪਞ੍ਞਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਆਲੋਕੋ ਉਦਪਾਦਿ।

ਅਯਂ ਭਾਵਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ, ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ।

''ਤਂ ਖੋ ਪਨਿਦਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤ''ਨ੍ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨਨੁਸ੍ਸੁਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਕ੍ਖੁਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਞਾਣਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਪਞ੍ਞਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਆਲੋਕੋ ਉਦਪਾਦਿ। ''ਸੋ ਖੋ ਪਨਾਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ ਪਹੀਨੋ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ...ਪੇ॰... ''ਸੋ ਖੋ ਪਨਾਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ ਸਚ੍ਛਿਕਤੋ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ...ਪੇ॰... ''ਸਾ ਖੋ ਪਨਾਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਭਾਵਿਤਾ''ਤਿ ਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨਨੁਸ੍ਸੁਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਕ੍ਖੁਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਞਾਣਂ ਉਦਪਾਦਿ, ਪਞ੍ਞਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਦਪਾਦਿ, ਆਲੋਕੋ ਉਦਪਾਦਿ। ਅਯਂ ਭਾਵਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਭਾਵਨਾਮਯਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ, ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ, ਪਵਤ੍ਤਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਸ੍ਸ।

''ਤੁਲਮਤੁਲਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵਂ, ਭਵਸਙ੍ਖਾਰਮਵਸ੍ਸਜਿ ਮੁਨਿ।
ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਰਤੋ ਸਮਾਹਿਤੋ, ਅਭਿਨ੍ਦਿ [ਅਭਿਦਾ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੬੯] ਕਵਚਮਿਵਤ੍ਤਸਮ੍ਭਵ''ਨ੍ਤਿ॥

''ਤੁਲ''ਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰਧਾਤੁ। ''ਅਤੁਲ''ਨ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ, ''ਤੁਲਮਤੁਲਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵ''ਨ੍ਤਿ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾਨਂ। ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯ। ''ਭਵਸਙ੍ਖਾਰਮਵਸ੍ਸਜਿ ਮੁਨੀ''ਤਿ ਪਰਿਚ੍ਚਾਗਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ। ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ। ''ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਰਤੋ ਸਮਾਹਿਤੋ''ਤਿ ਭਾਵਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਕਾਯਗਤਾਯ ਸਤਿਯਾ। ਠਿਤਿਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾਯ। ''ਅਭਿਨ੍ਦਿ ਕਵਚਮਿਵਤ੍ਤਸਮ੍ਭਵ''ਨ੍ਤਿ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਿਦਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਉਪਾਦਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਾਯ, ਪਦਾਲਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਣ੍ਡਕੋਸਾਨਂ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਤੁਲਮਤੁਲਞ੍ਚ ਸਮ੍ਭਵ''ਨ੍ਤਿ।

ਯੋ ਦੁਕ੍ਖਮਦ੍ਦਕ੍ਖਿ ਯਤੋਨਿਦਾਨਂ, ਕਾਮੇਸੁ ਸੋ ਜਨ੍ਤੁ ਕਥਂ ਨਮੇਯ੍ਯ।
ਕਾਮਾ ਹਿ ਲੋਕੇ ਸਙ੍ਗੋਤਿ ਞਤ੍ਵਾ, ਤੇਸਂ ਸਤੀਮਾ ਵਿਨਯਾਯ ਸਿਕ੍ਖੇਤਿ॥

''ਯੋ ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ ਵੇਵਚਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ। **''ਯਤੋਨਿਦਾਨ''**ਨ੍ਤਿ ਪਭਵਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ। **''ਅਦ੍ਦਕ੍ਖੀ''**ਤਿ ਵੇਵਚਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ ਞਾਣਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਪਟਿਵੇਧਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਚ। **''ਕਾਮੇਸੁ ਸੋ ਜਨ੍ਤੁਕਥਂ**

ਨਮੇਯਜਾ"ਤਿ ਵੇਵਚਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਚ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਯ ਅਭਿਨਿਵੇਸਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਚ। "**ਕਾਮਾ ਹਿ ਲੋਕੇ ਸਙ੍ਗੋਤਿ ਵਤ੍ਵਾ**"ਤਿ ਪਚੁਤ੍ਤਿਕਤੋ ਦਸ੍ਸਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਕਾਮਾਨਂ। ਕਾਮਾ ਹਿ ਅङ੍ਗਾਰਕਾਸੂਪਮਾ ਮਂਸਪੇਸੂਪਮਾ ਪਾਵਕਕਪ੍ਪਾ ਪਪਾਤਉਰਗੋਪਮਾ ਚ। "**ਤੇਸਂ ਸਤੀਮਾ**"ਤਿ ਅਪਚਯਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਪਹਾਨਾਯ, ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਕਾਯਗਤਾਯ ਸਤਿਯਾ, ਭਾਵਨਾਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ। "**ਵਿਨਯਾਯ ਸਿਕ੍ਖੇ**"ਤਿ ਪਟਿਵੇਧਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਰਾਗਵਿਨਯਸ੍ਸ ਦੋਸਵਿਨਯਸ੍ਸ ਮੋਹਵਿਨਯਸ੍ਸ। "**ਜਨ੍ਤੁ**"ਤਿ ਵੇਵਚਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਯੋਗਿਸ੍ਸ। ਯਦਾ ਹਿ ਯੋਗੀ ਕਾਮਾ ਸਙ੍ਗੋਤਿ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਸੋ ਕਾਮਾਨਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਯ ਕੁਸਲੇ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪ੍ਪਾਦਯਤਿ, ਸੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਾਯ ਵਾਯਮਤਿ। ਅਯਂ ਵਾਯਾਮਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਅਪ੍ਪਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਤ੍ਤਿਯਾ। ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਓਰਮਤ੍ਤਿਕਾਯ ਅਸਨ੍ਤੁਟ੍ਠਿਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਸੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਠਿਤਿਯਾ ਵਾਯਮਤੀਤਿ ਅਯਂ ਅਪ੍ਪਮਾਦਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਭਾਵਨਾਯ, ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ, ਆਰਕ੍ਖਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ, ਠਿਤਿਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖਾਯ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਯੋ ਦੁਕ੍ਖਮਦ੍ਦਕ੍ਖਿ ਯਤੋਨਿਦਾਨ''ਨ੍ਤਿ।

> ''ਮੋਹਸਮ੍ਬਨ੍ਧਨੋ ਲੋਕੋ, ਭਬ੍ਬਰੂਪੋਵ ਦਿਸ੍ਸਤਿ।
> ਉਪਧਿਬਨ੍ਧਨੋ [ਉਪਧਿਸਮ੍ਬਨ੍ਧਨੋ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੭੦] ਬਾਲੋ, ਤਮਸਾ ਪਰਿਵਾਰਿਤੋ।
> ਅਸ੍ਸਿਰੀ ਵਿਯ [ਸਸ੍ਸਤੋਰਿਵ (ਉਦਾ॰ ੭੦)] ਖਾਯਤਿ, ਪਸ੍ਸਤੋ ਨਤ੍ਥਿ ਕਿਞ੍ਚਨ''ਨ੍ਤਿ॥

"**ਮੋਹਸਮ੍ਬਨ੍ਧਨੋ ਲੋਕੋ**"ਤਿ ਦੇਸਨਾਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਂ। "**ਭਬ੍ਬਰੂਪੋਵ ਦਿਸ੍ਸਤੀ**"ਤਿ ਵਿਪਰੀਤਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਲੋਕਸ੍ਸ। ''ਉਪਧਿਬਨ੍ਧਨੋ ਬਾਲੋ''ਤਿ ਪਭਵਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਪਾਪਕਾਨਂ ਇਚ੍ਛਾਵਚਰਾਨਂ, ਕਿਚ੍ਚਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਾਨਂ। ਬਲਵਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਕਿਲੇਸਾਨਂ। ਵਿਰੂਹਨਾਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਸङ੍ਖਾਰਾਨਂ। "**ਤਮਸਾ ਪਰਿਵਾਰਿਤੋ**"ਤਿ ਦੇਸਨਾਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਨ੍ਧਕਾਰਸ੍ਸ ਵੇਵਚਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਚ। ''ਅਸ੍ਸਿਰੀ ਵਿਯ ਖਾਯਤੀ''ਤਿ ਦਸ੍ਸਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ, ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਪਵ੍ਵਾਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ। "**ਪਸ੍ਸਤੋ ਨਤ੍ਥਿ ਕਿਞ੍ਚਨ**"ਨ੍ਤਿ ਪਟਿਵੇਧਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਸਤ੍ਤਾਨਂ, ਰਾਗੋ ਕਿਞ੍ਚਨਂ ਦੋਸੋ ਕਿਞ੍ਚਨਂ ਮੋਹੋ ਕਿਞ੍ਚਨਂ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਮੋਹਸਮ੍ਬਨ੍ਧਨੋ ਲੋਕੋ''ਤਿ।

''ਅਤ੍ਥਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਜਾਤਂ ਅਭੂਤਂ ਅਕਤਂ ਅਸङ੍ਖਤਂ, ਨੋ ਚੇਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਵਿਸ੍ਸ ਅਜਾਤਂ ਅਭੂਤਂ ਅਕਤਂ ਅਸङ੍ਖਤਂ। ਨਯਿਧ [ਨ ਇਧ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੭੩] ਜਾਤਸ੍ਸ ਭੂਤਸ੍ਸ ਕਤਸ੍ਸ ਸङ੍ਖਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਪਵ੍ਵਾਯੇਥ। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤ੍ਥਿ ਅਜਾਤਂ ਅਭੂਤਂ ਅਕਤਂ ਅਸङ੍ਖਤਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਜਾਤਸ੍ਸ ਭੂਤਸ੍ਸ ਕਤਸ੍ਸ ਸङ੍ਖਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਪਵ੍ਵਾਯਤੀ''ਤਿ।

''ਨੋ ਚੇਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਵਿਸ੍ਸ ਅਜਾਤਂ ਅਭੂਤਂ ਅਕਤਂ ਅਸङ੍ਖਤ''ਨ੍ਤਿ ਦੇਸਨਾਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਵੇਵਚਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਚ। ''ਨਯਿਧ ਜਾਤਸ੍ਸ ਭੂਤਸ੍ਸ ਕਤਸ੍ਸ ਸङ੍ਖਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਪਵ੍ਵਾਯੇਥਾ''ਤਿ ਵੇਵਚਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਸङ੍ਖਤਸ੍ਸ ਉਪਨਯਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਚ। ''ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤ੍ਥਿ ਅਜਾਤਂ ਅਭੂਤਂ ਅਕਤਂ ਅਸङ੍ਖਤ''ਨ੍ਤਿ ਵੇਵਚਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਜੋਤਨਾਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਚ। ''ਤਸ੍ਮਾ ਜਾਤਸ੍ਸ ਭੂਤਸ੍ਸ ਕਤਸ੍ਸ ਸङ੍ਖਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਪਵ੍ਵਾਯਤੀ''ਤਿ ਅਯਂ ਵੇਵਚਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ, ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਨਿਸ੍ਸਰਣਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਸਂਸਾਰਤੋ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਨੋ ਚੇਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਵਿਸ੍ਸਾ''ਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਏਕਂ ਭਗਵਾ ਧਮ੍ਮਂ, ਪਵ੍ਵਤ੍ਤੀਹਿ ਵਿਵਿਧਾਹਿ ਦੇਸੇਤੀ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿ ਹਾਰੋ।

੧੨. ਓਤਰਣਹਾਰਵਿਭङ੍ਗੋ

੪੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰੋ? ''ਯੋ ਚ ਪਟਿਚ੍ਚੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ।

> ''ਉਦ੍ਧਂ ਅਧੋ ਸਬ੍ਬਧਿ ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤੋ, ਅਯਂ ਅਹਸ੍ਮੀਤਿ [ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀਤਿ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੬੧] ਅਨਾਨੁਪਸ੍ਸੀ।
> ਏਵਂ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਉਦਤਾਰਿ ਓਘਂ, ਅਤਿਣ੍ਣਪੁਬ੍ਬਂ ਅਪੁਨਬ੍ਭਵਾਯਾ''ਤਿ॥

“ਉਦ੍ਧ”ਨ੍ਤਿ ਰੂਪਧਾਤੁ ਚ ਅਰੂਪਧਾਤੁ ਚ। “ਅਧੋ”ਤਿ ਕਾਮਧਾਤੁ। “ਸਬ੍ਬਧਿ ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤੋ”ਤਿ ਤੇਧਾਤੁਕੇ ਅਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ। ਤਾਨਿਯੇਵ ਅਸੇਕ੍ਖਾਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਅਸੇਕ੍ਖਾਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਵਿਜ੍ਜਾ, ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ, ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨਿਰੋਧੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਨਿਰੋਧਾ ਨਾਮਰੂਪਨਿਰੋਧੋ, ਨਾਮਰੂਪਨਿਰੋਧਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨਨਿਰੋਧੋ, ਸਲ਼ਾਯਤਨਨਿਰੋਧਾ ਫਸ੍ਸਨਿਰੋਧੋ, ਫਸ੍ਸਨਿਰੋਧਾ ਵੇਦਨਾਨਿਰੋਧੋ, ਵੇਦਨਾਨਿਰੋਧਾ ਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧੋ, ਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧਾ ਉਪਾਦਾਨਨਿਰੋਧੋ, ਉਪਾਦਾਨਨਿਰੋਧਾ ਭਵਨਿਰੋਧੋ, ਭਵਨਿਰੋਧਾ ਜਾਤਿਨਿਰੋਧੋ, ਜਾਤਿਨਿਰੋਧਾ ਜਰਾਮਰਣਂ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੋ ਹੋਤਿ। ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਅਸੇਕ੍ਖਾਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤੀਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾਨਿ – ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ, ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਅਸੇਕ੍ਖਾਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨਿ ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਾਸਵਾ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਅਨਾਸਵਂ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਂ। ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

“ਅਯਂ ਅਹਸ੍ਮੀਤਿ ਅਨਾਨੁਪਸ੍ਸੀ”ਤਿ ਅਯਂ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ, ਸਾ ਸੇਕ੍ਖਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਤਾਨਿਯੇਵ ਸੇਕ੍ਖਾਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਸੇਕ੍ਖਾਨਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਵਿਜ੍ਜਾ, ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ। ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਵਿਜ੍ਜਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਾਸਵਾ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਸਙ੍ਗਹਿਤਾ, ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਅਨਾਸਵਂ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਂ, ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸੇਕ੍ਖਾਯ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਸੇਕ੍ਖਾਯ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਉਦਤਾਰਿ ਓਘਂ ਅਤਿਣ੍ਣਪੁਬ੍ਬਂ ਅਪੁਨਬ੍ਭਵਾਯ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ “ਉਦ੍ਧਂ ਅਧੋ”ਤਿ।

੪੩. “ਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੭੪] ਚਲਿਤਂ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤਂ ਨਤ੍ਥਿ, ਚਲਿਤੇ ਅਸਤਿ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ ਸਤਿ ਨਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਨਤਿਯਾ ਅਸਤਿ ਆਗਤਿਗਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਆਗਤਿਗਤਿਯਾ ਅਸਤਿ ਚੁਤੂਪਪਾਤੋ ਨ ਹੋਤਿ, ਚੁਤੂਪਪਾਤੇ ਅਸਤਿ ਨੇਵਿਧ ਨ ਹੁਰਂ ਨ ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨ ਏਸੇਵਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾ”ਤਿ।

“ਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤ”ਨ੍ਤਿ ਨਿਸ੍ਸਯੋ ਨਾਮ ਦੁਵਿਧੋ ਤਣ੍ਹਾਨਿਸ੍ਸਯੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਨਿਸ੍ਸਯੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਰਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚੇਤਨਾ, ਅਯਂ ਤਣ੍ਹਾਨਿਸ੍ਸਯੋ; ਯਾ ਮੂਲ਼੍ਹਸ੍ਸ ਚੇਤਨਾ, ਅਯਂ ਦਿਟ੍ਠਿਨਿਸ੍ਸਯੋ। ਚੇਤਨਾ ਪਨ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਂ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ। ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਰਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ, ਅਯਂ ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ। ਯਾ ਸਮ੍ਮੂਲ੍ਹਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ, ਅਯਂ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਇਮਾ ਦ੍ਵੇ ਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਤ੍ਥ ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨਿ, ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਾਸਵਾ ਭਵਙ੍ਗਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਸਾਸਵਂ ਭਵਙ੍ਗਂ, ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

‘‘ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤਂ ਨਤ੍ਥੀ’’ਤਿ ਸਮਥਵਸੇਨ ਵਾ ਤਣ੍ਹਾਯ ਅਨਿਸ੍ਸਿਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇ ਵਾ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਅਨਿਸ੍ਸਿਤੋ। ਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਅਯਂ ਵਿਜ੍ਜਾ, ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ, ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨਿਰੋਧੋ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ। ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ – ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ। ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਾਸਵਾ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਅਨਾਸਵਂ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਂ। ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

‘‘ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ ਸਤੀ’’ਤਿ ਦੁਵਿਧਾ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਕਾਯਿਕਾ ਚ ਚੇਤਸਿਕਾ ਚ। ਯਂ ਕਾਯਿਕਂ ਸੁਖਂ, ਅਯਂ ਕਾਯਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ। ਯਂ ਚੇਤਸਿਕਂ ਸੁਖਂ, ਅਯਂ ਚੇਤਸਿਕਾ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ। ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਕਾਯੋ ਸੁਖਂ ਵੇਦਿਯਤਿ [ਵੇਦਯਤਿ (ਕ॰)], ਸੁਖਿਨੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਮਾਧਿਯਤਿ, ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤੋ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ, ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਨ੍ਤੋ ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ, ਵਿਰਾਗਾ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਮਿਂ ‘‘ਵਿਮੁਤ੍ਤ’’ਮਿਤਿ [ਵਿਮੁਤ੍ਤਮ੍ਹੀਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਞਾਣਂ ਹੋਤਿ, ‘‘ਖੀਣਾ ਜਾਤਿ, ਵੁਸਿਤਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ, ਕਤਂ ਕਰਣੀਯਂ, ਨਾਪਰਂ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਾਯਾ’’ਤਿ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਸੋ ਨ ਨਮਤਿ ਰੂਪੇਸੁ, ਨ ਸਦ੍ਦੇਸੁ, ਨ ਗਨ੍ਧੇਸੁ, ਨ ਰਸੇਸੁ, ਨ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬੇਸੁ, ਨ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਖਯਾ ਰਾਗਸ੍ਸ ਖਯਾ ਦੋਸਸ੍ਸ ਖਯਾ ਮੋਹਸ੍ਸ ਯੇਨ ਰੂਪੇਨ ਤਥਾਗਤਂ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਂ ਚਰਨ੍ਤਂ ਪਞ੍ਞਾਪਯਮਾਨੋ ਪਞ੍ਞਾਪੇਯ੍ਯ, ਤਸ੍ਸ ਰੂਪਸ੍ਸ ਖਯਾ ਵਿਰਾਗਾ ਨਿਰੋਧਾ ਚਾਗਾ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾ ਰੂਪਸਙ੍ਖਯੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਤਥਾਗਤੋ ਅਤ੍ਥੀਤਿਪਿ ਨ ਉਪੇਤਿ, ਨਤ੍ਥੀਤਿਪਿ ਨ ਉਪੇਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਨਤ੍ਥੀਤਿਪਿ ਨ ਉਪੇਤਿ, ਨੇਵਤ੍ਥਿ ਨੋ ਨਤ੍ਥੀਤਿਪਿ ਨ ਉਪੇਤਿ। ਅਥ ਖੋ ਗਮ੍ਭੀਰੋ ਅਪ੍ਪਮੇਯ੍ਯੋ ਅਸਙ੍ਖੇਯ੍ਯੋ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿਯੇਵ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਖਯਾ ਰਾਗਸ੍ਸ, ਖਯਾ ਦੋਸਸ੍ਸ, ਖਯਾ ਮੋਹਸ੍ਸ।

ਯਾਯ ਵੇਦਨਾਯ…ਪੇ॰… ਯਾਯ ਸਞ੍ਞਾਯ। ਯੇਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ। ਯੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਤਥਾਗਤਂ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਂ ਚਰਨ੍ਤਂ ਪਞ੍ਞਾਪਯਮਾਨੋ ਪਞ੍ਞਾਪੇਯ੍ਯ, ਤਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਖਯਾ ਵਿਰਾਗਾ ਨਿਰੋਧਾ ਚਾਗਾ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸਙ੍ਖਯੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਤਥਾਗਤੋ ਅਤ੍ਥੀਤਿਪਿ ਨ ਉਪੇਤਿ, ਨਤ੍ਥੀਤਿਪਿ ਨ ਉਪੇਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਨਤ੍ਥੀਤਿਪਿ ਨ ਉਪੇਤਿ, ਨੇਵਤ੍ਥਿ ਨੋ ਨਤ੍ਥੀਤਿਪਿ ਨ ਉਪੇਤਿ। ਅਥ ਖੋ ਗਮ੍ਭੀਰੋ ਅਪ੍ਪਮੇਯ੍ਯੋ ਅਸਙ੍ਖੇਯ੍ਯੋ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿਯੇਵ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਖਯਾ ਰਾਗਸ੍ਸ, ਖਯਾ ਦੋਸਸ੍ਸ, ਖਯਾ ਮੋਹਸ੍ਸ। ‘‘ਆਗਤੀ’’ਤਿ ਇਧਾਗਤਿ। ‘‘ਗਤੀ’’ਤਿ ਪੇਚ੍ਚਭਵੋ। ਆਗਤਿਗਤੀਪਿ ਨ ਭਵਨ੍ਤਿ, ‘‘ਨੇਵਿਧਾ’’ਤਿ ਛਸੁ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕੇਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ। ‘‘ਨ ਹੁਰ’’ਨ੍ਤਿ ਛਸੁ

ਬਾਹਿਰੇਸੁ ਆਯਤਨੇਸੁ। ‘‘ਨ ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨਾ’’ਤਿ ਫਸ੍ਸਸਮੁਦਿਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ। ‘‘ਏਸੇਵਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾ’’ਤਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ। ਸੋ ਦੁਵਿਧੋ ਲੋਕਿਯੋ ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਲੋਕਿਯੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਾ। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੋ ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਜਾਯਤਿ, ਯਾਵ ਨਾਪਰਂ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਾਯਾਤਿ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ‘‘ਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤਂ ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤਂ ਨਤ੍ਥਿ...ਪੇ॰... ਏਸੇਵਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾ’’ਤਿ।

੪੫. ਕੇਚਿ ਸੋਕਾ ਪਰਿਦੇਵਿਤਾ ਵਾ, ਦੁਕ੍ਖਾ [ਦੁਕ੍ਖਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੭੮] ਚ ਲੋਕਸ੍ਮਿਮਨੇਕਰੂਪਾ।

ਪਿਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਨ੍ਤਿ ਏਤੇ, ਪਿਯੇ ਅਸਨ੍ਤੇ ਨ ਭਵਨ੍ਤਿ ਏਤੇ॥

ਤਸ੍ਮਾ ਹਿ ਤੇ ਸੁਖਿਨੋ ਵੀਤਸੋਕਾ, ਯੇਸਂ ਪਿਯਂ ਨਤ੍ਥਿ ਕੁਹਿਞ੍ਚਿ ਲੋਕੇ।
ਤਸ੍ਮਾ ਅਸੋਕਂ ਵਿਰਜਂ ਪਤ੍ਥਯਾਨੋ, ਪਿਯਂ ਨ ਕਯਿਰਾਥ ਕੁਹਿਞ੍ਚਿ ਲੋਕੇ’’ਤਿ॥

‘‘ਯੇ ਕੇਚਿ ਸੋਕਾ ਪਰਿਦੇਵਿਤਾ ਵਾ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਚ ਲੋਕਸ੍ਮਿਮਨੇਕਰੂਪਾ ਪਿਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਨ੍ਤਿ ਏਤੇ’’ਤਿ – ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ। ‘‘ਪਿਯੇ ਅਸਨ੍ਤੇ ਨ ਭਵਨ੍ਤਿ ਏਤੇ’’ਤਿ – ਅਯਂ ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ। ਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨਂ, ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ, ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤਿ, ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਤ੍ਥ ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ – ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ। ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ – ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ। ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨਿ, ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਾਸਵਾ ਭਵਙ੍ਗਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਸਾਸਵਂ ਭਵਙ੍ਗਂ। ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਸ੍ਮਾ ਹਿ ਤੇ ਸੁਖਿਨੋ ਵੀਤਸੋਕਾ, ਯੇਸਂ ਪਿਯਂ ਨਤ੍ਥਿ ਕੁਹਿਞ੍ਚਿ ਲੋਕੇ।
ਤਸ੍ਮਾ ਅਸੋਕਂ ਵਿਰਜਂ ਪਤ੍ਥਯਾਨੋ, ਪਿਯਂ ਨ ਕਯਿਰਾਥ ਕੁਹਿਞ੍ਚਿ ਲੋਕੇਤਿ॥

ਇਦਂ ਤਣ੍ਹਾਪਹਾਨਂ। ਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧਾ ਉਪਾਦਾਨਨਿਰੋਧੋ, ਉਪਾਦਾਨਨਿਰੋਧਾ ਭਵਨਿਰੋਧੋ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਂਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾਪਹਾਨਂ ਸਮਥੋ। ਸੋ ਸਮਥੋ ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ। ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸੋਯੇਵ ਸਮਥੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸੋਯੇਵ ਸਮਥੋ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੋ, ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਾਸਵਾ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਅਨਾਸਵਂ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਂ। ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਯੇ ਕੇਚਿ ਸੋਕਾ''ਤਿ।

ਕਾਮਂ ਕਾਮਯਮਾਨਸ੍ਸ, ਤਸ੍ਸ ਚੇ ਤਂ ਸਮਿਜ੍ਝਤਿ।
ਅਦ੍ਧਾ ਪੀਤਿਮਨੋ ਹੋਤਿ, ਲਦ੍ਧਾ ਮਚ੍ਚੋ ਯਦਿਚ੍ਛਤਿ॥

ਤਸ੍ਸ ਚੇ ਕਾਮਯਾਨਸ੍ਸ, ਛਨ੍ਦਜਾਤਸ੍ਸ ਜਨ੍ਤੁਨੋ।
ਤੇ ਕਾਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ, ਸਲ੍ਲਵਿਦ੍ਧੋਵ ਰੁਪ੍ਪਤਿ॥

ਯੋ ਕਾਮੇ ਪਰਿਵਜ੍ਜੇਤਿ, ਸਪ੍ਪਸ੍ਸੇਵ [ਸਬ੍ਬਸ੍ਸੇਵ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੭੪] ਪਦਾ ਸਿਰੋ।
ਸੋਮਂ ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਂ ਲੋਕੇ, ਸਤੋ ਸਮਤਿਵਤ੍ਤਤੀਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਪੀਤਿਮਨਤਾ, ਅਯਂ ਅਨੁਨਯੋ। ਯਦਾਹ ਸਲ੍ਲਵਿਦ੍ਧੋਵ ਰੁਪ੍ਪਤੀਤਿ, ਇਦਂ ਪਟਿਘਂ। ਅਨੁਨਯਂ ਪਟਿਘਞ੍ਚ ਪਨ ਤਣ੍ਹਾਪਕ੍ਖੋ, ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਪਨ ਦਸਰੂਪੀਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਦਸ ਰੂਪੀਨਿ ਰੂਪਕਾਯੋ ਨਾਮਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ, ਤਦੁਭਯਂ ਨਾਮਰੂਪਂ, ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ, ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋ, ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵੇਦਨਾ, ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਦੇਵ ਨਾਮਰੂਪਂ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।
ਤਦੇਵ ਨਾਮਰੂਪਂ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਯੋ। ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਰੂਪਕਾਯੋ ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਰੂਪੀਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਯੋ ਨਾਮਕਾਯੋ ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਅਰੂਪੀਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਇਮਾਨਿ ਦਸ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯਦਾਹ –

''ਯੋ ਕਾਮੇ ਪਰਿਵਜ੍ਜੇਤਿ, ਸਪ੍ਪਸ੍ਸੇਵ ਪਦਾ ਸਿਰੋ।
ਸੋਮਂ ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਂ ਲੋਕੇ, ਸਤੋ ਸਮਤਿਵਤ੍ਤਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ, ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ ਵਿਜ੍ਜਾ, ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਵਿਜ੍ਜਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਵਿਜ੍ਜਾ ਦ੍ਵੇ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ – ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ। ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾਯੇਵ ਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਾਸਵਾ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪନ੍ਨਾ, ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਅਨਾਸਵਂ, ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਂ। ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਕਾਮਂ ਕਾਮਯਮਾਨਸ੍ਸਾ''ਤਿ।

ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਪਟਿਚ੍ਚ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਖਨ੍ਧਧਾਤੁਆਯਤਨਾਨਿ ਸਮੋਸਰਣੋਤਰਣਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਪਟਿਚ੍ਚ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਖਨ੍ਧਧਾਤੁਆਯਤਨਾਨਿ ਓਤਾਰੇਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਯੋ ਚ ਪਟਿਚ੍ਚੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰੋ।

੧੩. ਸੋਧਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੪੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ? ''ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਮ੍ਹਿ ਪਞ੍ਹੇ''ਤਿਗਾਥਾ। ਯਥਾ ਆਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ ਪਾਰਾਯਨੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪਞ੍ਹਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ –

''ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ, ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤਿ।
ਕਿਸ੍ਸਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਸਿ, ਕਿਂਸੁ ਤਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ''ਨ੍ਤਿ॥

''ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ, [ਅਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਵਿਵਿਚ੍ਛਾ ਪਮਾਦਾ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤਿ।
ਜਪ੍ਪਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਮਿ, ਦੁਕ੍ਖਮਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ''ਨ੍ਤਿ॥

''ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ''ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ''ਤਿ ਭਗਵਾ ਪਦਂ ਸੋਧੇਤਿ, ਨੋ ਚ ਆਰਮ੍ਭਂ। ''ਕੇਨਸ੍ਸੁ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤੀ''ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਵਿਵਿਚ੍ਛਾ ਪਮਾਦਾ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤੀ''ਤਿ ਭਗਵਾ ਪਦਂ ਸੋਧੇਤਿ, ਨੋ ਚ ਆਰਮ੍ਭਂ। ''ਕਿਸ੍ਸਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਸੀ''ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਜਪ੍ਪਾਭਿਲੇਪਨਂ ਬ੍ਰੂਮੀ''ਤਿ ਭਗਵਾ ਪਦਂ ਸੋਧੇਤਿ, ਨੋ ਚ ਆਰਮ੍ਭਂ। ''ਕਿਂਸੁ ਤਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ''ਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਦੁਕ੍ਖਮਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ''ਨ੍ਤਿ ਸੁਦ੍ਧੋ ਆਰਮ੍ਭੋ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਿਵੁਤੋ ਲੋਕੋ''ਤਿ।

''ਸਵਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਧਿ ਸੋਤਾ, [ਇਚ੍ਚਾਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ]
ਸੋਤਾਨਂ ਕਿਂ ਨਿਵਾਰਣਂ।
ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਹਿ, ਕੇਨ ਸੋਤਾ ਪਿਧੀਯਰੇ''ਤਿ॥

''ਯਾਨਿ ਸੋਤਾਨਿ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, [ਅਜਿਤਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਸਤਿ ਤੇਸਂ ਨਿਵਾਰਣਂ।
ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਮਿ, ਪਞ੍ਞਾਯੇਤੇ ਪਿਧੀਯਰੇ''ਤਿ॥

''ਸਵਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਧਿ ਸੋਤਾ, ਸੋਤਾਨਂ ਕਿਂ ਨਿਵਾਰਣ''ਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਯਾਨਿ ਸੋਤਾਨਿ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਸਤਿ ਤੇਸਂ ਨਿਵਾਰਣ''ਨ੍ਤਿ ਭਗਵਾ ਪਦਂ ਸੋਧੇਤਿ, ਨੋ ਚ ਆਰਮ੍ਭਂ। ''ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਹਿ, ਕੇਨ ਸੋਤਾ ਪਿਧੀਯਰੇ''ਤਿ ਪਞ੍ਹੇ ''ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਬ੍ਰੂਮਿ, ਪਞ੍ਞਾਯੇਤੇ ਪਿਧੀਯਰੇ''ਤਿ ਸੁਦ੍ਧੋ ਆਰਮ੍ਭੋ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਯਾਨਿ ਸੋਤਾਨਿ ਲੋਕਸ੍ਮਿ''ਨ੍ਤਿ।

''ਪਞ੍ਞਾ ਚੇਵ ਸਤਿ ਚ, [ਇਚ੍ਚਾਯਸ੍ਮਾ ਅਜਿਤੋ]
ਨਾਮਰੂਪਞ੍ਚ [ਨਾਮਂ ਰੂਪਞ੍ਚ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੪੨] ਮਾਰਿਸ।

ਏਤੰ ਮੇ ਪੁਟ੍ਠੋ ਪਬ੍ਰੂਹਿ, ਕਤ੍ਥੇਤੰ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤੀ''ਤਿ॥

ਪਞ੍ਹੇ –

''ਯਮੇਤੰ ਪਞ੍ਹੰ ਅਪੁਚ੍ਛਿ, ਅਜਿਤ ਤੰ ਵਦਾਮਿ ਤੇ।
ਯਤ੍ਥ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ, ਅਸੇਸੰ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤਿ।
ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੇਨ, ਏਤ੍ਥੇਤੰ ਉਪਰੁਜ੍ਝਤੀ''ਤਿ॥

ਸੁਦ੍ਧੋ ਆਰਮ੍ਭੋ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਯਮੇਤੰ ਪਞ੍ਹੰ ਅਪੁਚ੍ਛੀ''ਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਏਵੰ ਸੁਦ੍ਧੋ ਆਰਮ੍ਭੋ, ਸੋ ਪਞ੍ਹੋ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤੋ ਭਵਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਪਨ ਆਰਮ੍ਭੋ ਅਸੁਦ੍ਧੋ, ਨ ਤਾਵ ਸੋ ਪਞ੍ਹੋ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤੋ ਭਵਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਮ੍ਹਿ ਪਞ੍ਹੇ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰੋ।

੧੪. ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੪੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ? ''ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਧਮ੍ਮਾ, ਯੇਪਿ ਚ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ''ਤਿ।

ਯੇ ਤਤ੍ਥ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ, ਤਥਾ ਤੇ ਧਾਰਯਿਤਬ੍ਬਾ।

''ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਦੁਕ੍ਖੰ? ਜਾਤਿ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਜਰਾ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਬ੍ਯਾਧਿ ਦੁਕ੍ਖੋ, ਮਰਣੰ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਅਪ੍ਪਿਯੇਹਿ ਸਮ੍ਪਯੋਗੋ ਦੁਕ੍ਖੋ, ਪਿਯੇਹਿ ਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ ਦੁਕ੍ਖੋ, ਯਮ੍ਪਿਚ੍ਛੰ ਨ ਲਭਤਿ ਤਮ੍ਪਿ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਰੂਪਾ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਵੇਦਨਾ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਸਞ੍ਞਾ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਦੁਕ੍ਖੰ। ਅਯੰ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

''ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ''ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ? ਯਾਯੰ ਤਣ੍ਹਾ ਪੋਨੋਭਵਿਕਾ [ਪੋਨੋਬ੍ਭਵਿਕਾ (ਕ॰)] ਨਨ੍ਦੀਰਾਗਸਹਗਤਾ ਤਤ੍ਰਤਤ੍ਰਾਭਿਨਨ੍ਦਿਨੀ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ, ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾ। ਅਯੰ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

''ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ''ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ? ਯੋ ਤਸ੍ਸਾਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾਯ ਅਸੇਸਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧੋ ਚਾਗੋ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਮੁਤ੍ਤਿ ਅਨਾਲਯੋ। ਅਯੰ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

''ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ''ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ? ਅਯਮੇਵ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ, ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ। ਅਯੰ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

''ਮਗ੍ਗੋ''ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਮਗ੍ਗੋ? ਨਿਰਯਗਾਮੀ ਮਗ੍ਗੋ ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿਗਾਮੀ ਮਗ੍ਗੋ ਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯਗਾਮੀ ਮਗ੍ਗੋ ਅਸੁਰਯੋਨਿਯੋ [ਅਸੁਰਯੋਨਿਗਾਮਿਯੋ (ਸੀ॰), ਅਸੁਰਯੋਨਿਗਾਮੀਨਿਯੋ (ਕ॰)] ਮਗ੍ਗੋ ਸਗ੍ਗਗਾਮਿਯੋ ਮਗ੍ਗੋ ਮਨੁਸ੍ਸਗਾਮੀ ਮਗ੍ਗੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਗਾਮੀ ਮਗ੍ਗੋ। ਅਯੰ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

''ਨਿਰੋਧੋ''ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਨਿਰੋਧੋ? ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨਿਰੋਧੋ ਅਪ੍ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨਿਰੋਧੋ ਅਨੁਨਯਨਿਰੋਧੋ ਪਟਿਘਨਿਰੋਧੋ ਮਾਨਨਿਰੋਧੋ ਮਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ ਪਲ਼ਾਸਨਿਰੋਧੋ ਇਸ੍ਸਾਨਿਰੋਧੋ ਮਚ੍ਛਰਿਯਨਿਰੋਧੋ ਸਬ੍ਬਕਿਲੇਸਨਿਰੋਧੋ। ਅਯੰ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

‘‘ਰੂਪ’’ਨ੍ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਰੂਪਂ? ਚਾਤੁਮਹਾਭੂਤਿਕਂ [ਚਾਤੁਮ੍ਮਹਾਭੂਤਿਕਂ (ਸੀ॰)] ਰੂਪਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਮਹਾਭੂਤਾਨਂ ਉਪਾਦਾਯ ਰੂਪਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਮਹਾਭੂਤਾਨਿ? ਪਥਵੀਧਾਤੁ [ਪਠਵੀਧਾਤੁ (ਸੀ॰)] ਆਪੋਧਾਤੁ ਤੇਜੋਧਾਤੁ ਵਾਯੋਧਾਤੁ।

੪੭. ਦ੍ਵੀਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਧਾਤੁਯੋ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਚ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਚ। ਕਥਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਧਾਤੁਯੋ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ? ਵੀਸਤਿਯਾ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪਥਵੀਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਦ੍ਵਾਦਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਆਪੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਚਤੂਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਤੇਜੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਛਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਵਾਯੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਕਤਮੇਹਿ ਵੀਸਤਿਯਾ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪਥਵੀਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ? ਅਤ੍ਥਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਕਾਯੇ ਕੇਸਾ ਲੋਮਾ ਨਖਾ ਦਨ੍ਤਾ ਤਚੋ, ਮਂਸਂ ਨ੍ਹਾਰੁ ਅਟ੍ਠਿ ਅਟ੍ਠਿਮਿਞ੍ਜਂ [ਅਟ੍ਠਿਮਿਞ੍ਜਾ (ਸੀ॰)] ਵਕ੍ਕਂ, ਹਦਯਂ ਯਕਨਂ ਕਿਲੋਮਕਂ ਪਿਹਕਂ ਪਪ੍ਫਾਸਂ, ਅਨ੍ਤਂ ਅਨ੍ਤਗੁਣਂ ਉਦਰਿਯਂ ਕਰੀਸਂ ਮਤ੍ਥਕੇ ਮਤ੍ਥਲੁਙ੍ਗਨ੍ਤਿ ਇਮੇਹਿ ਵੀਸਤਿਯਾ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪਥਵੀਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਕਤਮੇਹਿ ਦ੍ਵਾਦਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਆਪੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ? ਅਤ੍ਥਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਕਾਯੇ ਪਿਤ੍ਤਂ ਸੇਮ੍ਹਂ ਪੁਬ੍ਬੋ ਲੋਹਿਤਂ ਸੇਦੋ ਮੇਦੋ ਅਸ੍ਸੁ ਵਸਾ ਖੇਲ਼ੋ ਸਿਙ੍ਘਾਣਿਕਾ ਲਸਿਕਾ ਮੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਇਮੇਹਿ ਦ੍ਵਾਦਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਆਪੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਕਤਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਤੇਜੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ? ਯੇਨ ਚ ਸਨ੍ਤਪ੍ਪਤਿ, ਯੇਨ ਚ ਜੀਰੀਯਤਿ [ਜੀਰਤਿ (ਸੀ॰), ਜੀਰਯਤਿ (ਕ॰), ਪਸ੍ਸ ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੫੧], ਯੇਨ ਚ ਪਰਿਡਯ੍ਹਤਿ, ਯੇਨ ਚ ਅਸਿਤਪੀਤਖਾਯਿਤਸਾਯਿਤਂ ਸਮ੍ਮਾ ਪਰਿਣਾਮਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਤੇਜੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਕਤਮੇਹਿ ਛਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਵਾਯੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ? ਉਦ੍ਧਙ੍ਗਮਾ ਵਾਤਾ, ਅਧੋਗਮਾ ਵਾਤਾ, ਕੁਚ੍ਛਿਸਯਾ ਵਾਤਾ, ਕੋਟ੍ਠਾਸਯਾ [ਕੋਟ੍ਠਸਯਾ (ਸੀ॰)] ਵਾਤਾ, ਅਙ੍ਗਮਙ੍ਗਾਨੁਸਾਰਿਨੋ ਵਾਤਾ, ਅਸ੍ਸਾਸੋ ਪਸ੍ਸਾਸੋ ਇਤਿ, ਇਮੇਹਿ ਛਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਵਾਯੋਧਾਤੁਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਏਵਂ ਇਮੇਹਿ ਦ੍ਵਾਚਤ੍ਤਾਲੀਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਧਾਤੁਯੋ ਸਭਾਵਤੋ ਉਪਲਕ੍ਖਯਨ੍ਤੋ ਤੁਲਯਨ੍ਤੋ ਪਰਿਵੀਮਂਸਨ੍ਤੋ ਪਰਿਯੋਗਾਹਨ੍ਤੋ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੂਪਗਂ ਪਸ੍ਸਤਿ ਕਾਯਂ ਵਾ ਕਾਯਪਦੇਸਂ ਵਾ, ਯਥਾ ਚਨ੍ਦਨਿਕਂ ਪਵਿਚਿਨਨ੍ਤੋ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੂਪਗਂ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯ, ਯਥਾ ਸਙ੍ਕਾਰਟ੍ਠਾਨਂ ਪਵਿਚਿਨਨ੍ਤੋ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੂਪਗਂ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯ, ਯਥਾ ਵਚ੍ਚਕੁਟਿਂ ਪਵਿਚਿਨਨ੍ਤੋ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੂਪਗਂ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯ, ਯਥਾ ਸਿਵਥਿਕਂ [ਸੀਵਥਿਕਂ (ਸੀ॰)] ਪਵਿਚਿਨਨ੍ਤੋ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੂਪਗਂ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯ। ਏਵਮੇਵ ਇਮੇਹਿ ਦ੍ਵਾਚਤ੍ਤਾਲੀਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ ਏਵਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਧਾਤੁਯੋ ਸਭਾਵਤੋ ਉਪਲਕ੍ਖਯਨ੍ਤੋ ਤੁਲਯਨ੍ਤੋ ਪਰਿਵੀਮਂਸਨ੍ਤੋ ਪਰਿਯੋਗਾਹਨ੍ਤੋ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੂਪਗਂ ਪਸ੍ਸਤਿ ਕਾਯਂ ਵਾ ਕਾਯਪਦੇਸਂ ਵਾ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ਯਾ ਚੇਵ ਖੋ ਪਨ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾ ਪਥਵੀਧਾਤੁ [ਨੇਵੇਸਾਹਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੪੮], ਯਾ ਚ ਬਾਹਿਰਾ ਪਥਵੀਧਾਤੁ, ਪਥਵੀਧਾਤੁਰੇਵੇਸਾ। ਤਂ ‘‘ਨੇਤਂ ਮਮ, ਨੇਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਨ ਮੇਸੋ ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਏਵਮੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਏਵਮੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਦਿਸ੍ਵਾ ਪਥਵੀਧਾਤੁਯਾ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ, ਪਥਵੀਧਾਤੁਯਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਰਾਜੇਤਿ। ਯਾ ਚੇਵ ਖੋ ਪਨ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾ ਆਪੋਧਾਤੁ, ਯਾ ਚ ਬਾਹਿਰਾ ਆਪੋਧਾਤੁ...ਪੇ॰... ਯਾ ਚੇਵ ਖੋ ਪਨ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾ ਤੇਜੋਧਾਤੁ, ਯਾ ਚ ਬਾਹਿਰਾ ਤੇਜੋਧਾਤੁ...ਪੇ॰... ਯਾ ਚੇਵ ਖੋ ਪਨ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾ ਵਾਯੋਧਾਤੁ, ਯਾ ਚ ਬਾਹਿਰਾ ਵਾਯੋਧਾਤੁ, ਵਾਯੋਧਾਤੁਰੇਵੇਸਾ। ਤਂ ‘‘ਨੇਤਂ ਮਮ, ਨੇਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਨ ਮੇਸੋ ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਏਵਮੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਏਵਮੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਦਿਸ੍ਵਾ ਵਾਯੋਧਾਤੁਯਾ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ, ਵਾਯੋਧਾਤੁਯਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਰਾਜੇਤਿ। ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

੪੮. ‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾ’’ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ? ਦੁਕ੍ਖੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਅਪਰਨ੍ਤੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ,

ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਯਂ ਏਵਰੂਪਂ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਅਦਸ੍ਸਨਂ ਅਨਭਿਸਮਯੋ ਅਨਨੁਬੋਧੋ ਅਸਮ੍ਬੋਧੋ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧੋ ਅਸਲ੍ਲਕ੍ਖਣਾ ਅਨੁਪਲਕ੍ਖਣਾ ਅਪਚ੍ਚੁਪਲਕ੍ਖਣਾ ਅਸਮਵੇਕ੍ਖਣਂ [ਅਸਮਵੇਕ੍ਖਨਂ (ਕ॰)] ਅਪਚ੍ਚਕ੍ਖਕਮ੍ਮਂ ਦੁਮ੍ਮੇਜ੍ਝਂ ਬਾਲ੍ਯਂ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਂ ਮੋਹੋ ਪਮੋਹੋ ਸਮ੍ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਲਙ੍ਗੀ ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ। ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

“ਵਿਜ੍ਜਾ”ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਵਿਜ੍ਜਾ? ਦੁਕ੍ਖੇ ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੇ ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੇ ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਞਾਣਂ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤੇ ਞਾਣਂ, ਅਪਰਨ੍ਤੇ ਞਾਣਂ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤੇ ਞਾਣਂ, ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਞਾਣਂ, ਯਾ ਏਵਰੂਪਾ ਪਞ੍ਞਾ ਪਜਾਨਨਾ ਵਿਚਯੋ ਪਵਿਚਯੋ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯੋ ਸਲ੍ਲਕ੍ਖਣਾ ਉਪਲਕ੍ਖਣਾ ਪਚ੍ਚੁਪਲਕ੍ਖਣਾ ਪਣ੍ਡਿਚ੍ਚਂ ਕੋਸਲ੍ਲਂ ਨੇਪੁਞ੍ਞਂ ਵੇਭਬ੍ਯਾ [ਵੇਭਵ੍ਯਾ (ਸੀ॰)] ਚਿਨ੍ਤਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਾ ਭੂਰੀ ਮੇਧਾ ਪਰਿਣਾਯਿਕਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਂ ਪਤੋਦੋ ਪਞ੍ਞਾ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਞ੍ਞਾਬਲਂ ਪਞ੍ਞਾਸਤ੍ਥਂ ਪਞ੍ਞਾਪਾਸਾਦੋ ਪਞ੍ਞਾਆਲੋਕੋ ਪਞ੍ਞਾਓਭਾਸੋ ਪਞ੍ਞਾਪਜ੍ਜੋਤੋ ਪਞ੍ਞਾਰਤਨਂ ਅਮੋਹੋ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਂ ਮਗ੍ਗਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ। ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

“ਸਮਾਪਤ੍ਤੀ”ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿ? ਸਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਅਸਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿ, ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿ। ਵਿਭੂਤਸਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤੀਤਿ। ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

“ਝਾਯੀ”ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਝਾਯੀ? ਅਤ੍ਥਿ ਸੇਕ੍ਖੋ ਝਾਯੀ, ਅਤ੍ਥਿ ਅਸੇਕ੍ਖੋ ਝਾਯੀ, ਨੇਵਸੇਕ੍ਖਨਾਸੇਕ੍ਖੋ ਝਾਯੀ, ਆਜਾਨਿਯੋ ਝਾਯੀ, ਅਸ੍ਸਖਲੁਙ੍ਕੋ ਝਾਯੀ, ਦਿਟ੍ਠੁਤ੍ਤਰੋ ਝਾਯੀ, ਤਣ੍ਹੁਤ੍ਤਰੋ ਝਾਯੀ, ਪਞ੍ਞੁਤ੍ਤਰੋ ਝਾਯੀ। ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

“ਸਮਾਧੀ”ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਧਿ? ਸਰਣੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਰਣੋ ਸਮਾਧਿ, ਸਵੇਰੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਵੇਰੋ ਸਮਾਧਿ, ਸਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜੋ [ਸਬ੍ਯਾਪਜ੍ਝੋ (ਸੀ॰)] ਸਮਾਧਿ, ਅਬ੍ਯਾਪਜ੍ਜੋ ਸਮਾਧਿ, ਸਪ੍ਪੀਤਿਕੋ ਸਮਾਧਿ, ਨਿਪ੍ਪੀਤਿਕੋ ਸਮਾਧਿ, ਸਾਮਿਸੋ ਸਮਾਧਿ, ਨਿਰਾਮਿਸੋ ਸਮਾਧਿ, ਸਸਙ੍ਖਾਰੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਸਙ੍ਖਾਰੋ ਸਮਾਧਿ, ਏਕਂਸਭਾਵਿਤੋ ਸਮਾਧਿ, ਉਭਯਂਸਭਾਵਿਤੋ ਸਮਾਧਿ, ਉਭਯਤੋ ਭਾਵਿਤਭਾਵਨੋ ਸਮਾਧਿ, ਸਵਿਤਕ੍ਕਸਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਮਤ੍ਤੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਵਿਤਕ੍ਕਅਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਧਿ, ਹਾਨਭਾਗਿਯੋ ਸਮਾਧਿ, ਠਿਤਿਭਾਗਿਯੋ ਸਮਾਧਿ, ਵਿਸੇਸਭਾਗਿਯੋ ਸਮਾਧਿ, ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੋ ਸਮਾਧਿ, ਲੋਕਿਯੋ ਸਮਾਧਿ, ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੋ ਸਮਾਧਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਸਮਾਧਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ। ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

“ਪਟਿਪਦਾ”ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਟਿਪਦਾ? ਆਗਾਲ਼੍ਹਪਟਿਪਦਾ [ਆਗਾਲ਼੍ਹਾ ਪਟਿਪਦਾ (ਸੀ॰) ਅਟ੍ਠਕਥਾ ਓਲੋਕੇਤਬ੍ਬਾ], ਨਿਜ੍ਝਾਮਪਟਿਪਦਾ, ਮਜ੍ਝਿਮਪਟਿਪਦਾ, ਅਕ੍ਖਮਾ ਪਟਿਪਦਾ, ਖਮਾ ਪਟਿਪਦਾ, ਸਮਾ ਪਟਿਪਦਾ, ਦਮਾ ਪਟਿਪਦਾ , ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ, ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ, ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਤਿ। ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

“ਕਾਯੋ”ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਕਾਯੋ? ਨਾਮਕਾਯੋ ਰੂਪਕਾਯੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਰੂਪਕਾਯੋ? ਕੇਸਾ ਲੋਮਾ ਨਖਾ ਦਨ੍ਤਾ ਤਚੋ ਮਂਸਂ ਨ੍ਹਾਰੁ [ਨਹਾਰੁ (ਸੀ॰)] ਅਟ੍ਠਿ ਅਟ੍ਠਿਮਿਞ੍ਜਂ ਵਕ੍ਕਂ ਹਦਯਂ ਯਕਨਂ ਕਿਲੋਮਕਂ ਪਿਹਕਂ ਪਪ੍ਫਾਸਂ ਅਨ੍ਤਂ ਅਨ੍ਤਗੁਣਂ ਉਦਰਿਯਂ ਕਰੀਸਂ ਪਿਤ੍ਤਂ ਸੇਮ੍ਹਂ ਪੁਬ੍ਬੋ ਲੋਹਿਤਂ ਸੇਦੋ ਮੇਦੋ ਅਸ੍ਸੁ ਵਸਾ ਖੇਲ਼ੋ ਸਿਙ੍ਘਾਣਿਕਾ ਲਸਿਕਾ ਮੁਤ੍ਤਂ ਮਤ੍ਥਲੁਙ੍ਗਨ੍ਤਿ – ਅਯਂ ਰੂਪਕਾਯੋ। ਨਾਮਕਾਯੋ ਨਾਮ ਵੇਦਨਾ ਸਞ੍ਞਾ ਚੇਤਨਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਫਸ੍ਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋਤਿ – ਅਯਂ ਨਾਮਕਾਯੋਤਿ। ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

ਏਵਂ ਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਯਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਸਮਾਨਭਾਵੋ, ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਏਕੀ ਭਵਤਿ। ਯੇਨ ਯੇਨ ਵਾ ਪਨ ਵਿਲਕ੍ਖਣੋ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਵੇਮਤ੍ਤਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਏਵਂ ਸੁਤ੍ਤੇ ਵਾ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੇ ਵਾ ਗਾਥਾਯਂ ਵਾ ਪੁਚ੍ਛਿਤੇਨ ਵੀਮਂਸਯਿਤਬ੍ਬਂ, ਕਿਂ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਉਦਾਹੁ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯਾਤਿ। ਯਦਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਪੁਚ੍ਛਿਤਂ, ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਵਿਸਜ੍ਜਯਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਦਿ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ

ਪੁਚ੍ਛਿਤਂ, ਵੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਵਿਸਜ੍ਜਯਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਦਿ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਪੁਚ੍ਛਿਤਂ, ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵਿਸਜ੍ਜਯਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਦਿ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਪੁਚ੍ਛਿਤਂ, ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵਿਸਜ੍ਜਯਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਥਾ ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਪੁਚ੍ਛਿਤਂ, ਤਥਾ ਤਥਾ ਵਿਸਜ੍ਜਯਿਤਬ੍ਬਂ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ‘‘ਏਕਤ੍ਤਤਾਯ ਧਮ੍ਮਾ’’ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰੋ।

੧੫. ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੪੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਹਾਰੋ? ‘‘ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਜਨਯਨ੍ਤੀ’’ਤਿ।

ਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਜਨਯਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਸੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ। ਕਿਂਲਕ੍ਖਣੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ? ਜਨਕਲਕ੍ਖਣੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ। ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਜਨਯਨ੍ਤਿ ਹੇਤੁ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕਿਂਲਕ੍ਖਣੋ ਹੇਤੁ, ਕਿਂਲਕ੍ਖਣੋ ਪਚ੍ਚਯੋ? ਅਸਾਧਾਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਹੇਤੁ, ਸਾਧਾਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯਥਾ ਕਿਂ ਭਵੇ? ਯਥਾ ਅਙ੍ਕੁਰਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਯਾ ਬੀਜਂ ਅਸਾਧਾਰਣਂ, ਪਥਵੀ ਆਪੋ ਚ ਸਾਧਾਰਣਾ। ਅਙ੍ਕੁਰਸ੍ਸ ਹਿ ਪਥਵੀ ਆਪੋ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਘਟੇ ਦੁਦ੍ਧਂ ਪਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ ਦਧਿ ਭਵਤਿ, ਨ ਚਤ੍ਥਿ ਏਕਕਾਲਸਮਵਧਾਨਂ ਦੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਚ ਦਧਿਸ੍ਸ ਚ। ਏਵਮੇਵਂ ਨਤ੍ਥਿ ਏਕਕਾਲਸਮਵਧਾਨਂ ਹੇਤੁਸ੍ਸ ਚ ਪਚ੍ਚਯਸ੍ਸ ਚ।

ਅਯਞ੍ਹਿ ਸਂਸਾਰੋ ਸਹੇਤੁ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੋ। ਵੁਤ੍ਤਂ ਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ। ਇਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਹੇਤੁ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਪੁਰਿਮਿਕਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਪਚ੍ਛਿਮਿਕਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਹੇਤੁ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਰਿਮਿਕਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯੋ ਪਚ੍ਛਿਮਿਕਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਪੁਰਿਮਿਕੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯੋ ਪਚ੍ਛਿਮਿਕਸ੍ਸ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਹੇਤੁਭੂਤੋ ਪਰਿਬ੍ਰੂਹਨਾਯ, ਬੀਜਙ੍ਕੁਰੋ ਵਿਯ ਸਮਨਨ੍ਤਰਹੇਤੁਤਾਯ। ਯਂ ਪਨ ਯਤ੍ਥ ਫਲਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਇਦਮਸ੍ਸ ਪਰਮ੍ਪਰਹੇਤੁਤਾਯ ਹੇਤੁਭੂਤਂ। ਦੁਵਿਧੋ ਹਿ ਹੇਤੁ ਸਮਨਨ੍ਤਰਹੇਤੁ ਪਰਮ੍ਪਰਹੇਤੁ ਚ, ਏਵਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਪਿ ਦੁਵਿਧੋ ਹੇਤੁ ਸਮਨਨ੍ਤਰਹੇਤੁ ਪਰਮ੍ਪਰਹੇਤੁ ਚ।

ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਥਾਲਕਞ੍ਚ ਵਟ੍ਟਿ ਚ ਤੇਲਞ੍ਚ ਪਦੀਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਭੂਤਂ ਨ ਸਭਾਵਹੇਤੁ, ਨ ਹਿ ਸਕ੍ਕਾ ਥਾਲਕਞ੍ਚ ਵਟ੍ਟਿਞ੍ਚ ਤੇਲਞ੍ਚ ਅਨਗ੍ਗਿਕਂ ਦੀਪੇਤੁਂ ਪਦੀਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਭੂਤਂ। ਪਦੀਪੋ ਵਿਯ ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ, ਪਰਭਾਵੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕੋ ਹੇਤੁ, ਬਾਹਿਰੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਜਨਕੋ ਹੇਤੁ, ਪਰਿਗ੍ਗਾਹਕੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਸਾਧਾਰਣੋ ਹੇਤੁ, ਸਾਧਾਰਣੋ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਅਵੁਪਚ੍ਛੇਦਤ੍ਥੋ ਸਨ੍ਤਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ ਫਲਤ੍ਥੋ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਅਤ੍ਥੋ ਪੁਨਬ੍ਭਵਤ੍ਥੋ, ਪਲਿਬੋਧਤ੍ਥੋ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਤ੍ਥੋ, ਅਸਮੁਗ੍ਘਾਤਤ੍ਥੋ ਅਨੁਸਯਤ੍ਥੋ, ਅਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧਤ੍ਥੋ ਅਵਿਜ੍ਜਤ੍ਥੋ, ਅਪਰਿਞ੍ਞਾਤਤ੍ਥੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਬੀਜਤ੍ਥੋ। ਯਤ੍ਥ ਅਵੁਪਚ੍ਛੇਦੋ ਤਤ੍ਥ ਸਨ੍ਤਤਿ, ਯਤ੍ਥ ਸਨ੍ਤਤਿ ਤਤ੍ਥ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ , ਯਤ੍ਥ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਤਤ੍ਥ ਫਲਂ, ਯਤ੍ਥ ਫਲਂ ਤਤ੍ਥ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ, ਯਤ੍ਥ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਤਤ੍ਥ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ, ਯਤ੍ਥ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਤਤ੍ਥ ਪਲਿਬੋਧੋ, ਯਤ੍ਥ ਪਲਿਬੋਧੋ ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਯਤ੍ਥ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ ਤਤ੍ਥ ਅਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ। ਯਤ੍ਥ ਅਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ ਤਤ੍ਥ ਅਨੁਸਯੋ, ਯਤ੍ਥ ਅਨੁਸਯੋ ਤਤ੍ਥ ਅਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧੋ, ਯਤ੍ਥ ਅਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧੋ ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਯਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤਤ੍ਥ ਸਾਸਵਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਪਰਿਞ੍ਞਾਤਂ, ਯਤ੍ਥ ਸਾਸਵਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਪਰਿਞ੍ਞਾਤਂ ਤਤ੍ਥ ਬੀਜਤ੍ਥੋ।

ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਤਿਤ੍ਥਞ੍ਞੁਤਾ ਪੀਤਞ੍ਞੁਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਪੀਤਞ੍ਞੁਤਾ ਪਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਪਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾ ਅਤ੍ਤਞ੍ਞੁਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ।

ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਚਕ੍ਖੁਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਰੂਪੇ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖੁ ਆਧਿਪਤੇਯ੍ਯਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਰੂਪਾ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਆਲੋਕੋ ਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਤਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਨਾਮਰੂਪਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਫਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਵੇਦਨਾ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਤਣ੍ਹਾ ਉਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਉਪਾਦਾਨਂ ਭਵਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਭਵੋ ਜਾਤਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਜਾਤਿ ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਜਰਾਮਰਣਂ ਸੋਕਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਸੋਕੋ ਪਰਿਦੇਵਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਪਰਿਦੇਵੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਦੁਕ੍ਖਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ ਉਪਾਯਾਸਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਭਾਵੋ ਹੇਤੁ। ਏਵਂ ਯੋ ਕੋਚਿ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਸਬ੍ਬੋ ਸੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਜਨਯਨ੍ਤੀ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਹਾਰੋ।

੧੬. ਸਮਾਰੋਪਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ

੫੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ? ''ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯਂਮੂਲਾ, ਯੇ ਚੇਕਤ੍ਥਾ ਪਕਾਸਿਤਾ ਮੁਨਿਨਾ''ਤਿ।

ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨੇ ਯਤ੍ਤਕਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਓਤਰਨ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਤਾਨਿ ਸਮਾਰੋਪਯਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਯਥਾ ਆਵਟ੍ਟੇ ਹਾਰੇ ਬਹੁਕਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਓਤਰਨ੍ਤੀਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਾਰੋਪਨਾ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਵੇਵਚਨਂ, ਭਾਵਨਾ, ਪਹਾਨਮਿਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨੇਨ ਸਮਾਰੋਪਨਾ?

''ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣਂ, ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾ।
ਸਚਿਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਪਨਂ, ਏਤਂ ਬੁਦ੍ਧਾਨ ਸਾਸਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਤਸ੍ਸ ਕਿਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ? ਤੀਣਿ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ – ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਂ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤਂ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤਂ – ਇਦਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ; ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਕਾਯਿਕਞ੍ਚ ਵਾਚਸਿਕਞ੍ਚ ਸੁਚਰਿਤਂ, ਅਯਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੇ ਯਾ ਅਨਭਿਜ੍ਝਾ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚ, ਅਯਂ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਯਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਇਦਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਤਤ੍ਥ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਸਮਥੋ, ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਇਦਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਤਤ੍ਥ ਸਮਥਸ੍ਸ ਫਲਂ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਫਲਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ। ਇਦਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਵਨਂ ਵਨਥਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਿਞ੍ਚ ਵਨਂ? ਕੋ ਚ ਵਨਥੋ? ਵਨਂ ਨਾਮ ਪਞ੍ਚ ਕਾਮਗੁਣਾ, ਤਣ੍ਹਾ ਵਨਥੋ। ਇਦਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਨਂ ਨਾਮ ਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹੋ ''ਇਤ੍ਥੀ''ਤਿ ਵਾ ''ਪੁਰਿਸੋ''ਤਿ ਵਾ। ਵਨਥੋ ਨਾਮ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਅਙ੍ਗਪਚ੍ਚਙ੍ਗਾਨਂ ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਗ੍ਗਾਹੋ ''ਅਹੋ ਚਕ੍ਖੁ, ਅਹੋ ਸੋਤਂ, ਅਹੋ ਘਾਨਂ, ਅਹੋ ਜਿਵ੍ਹਾ, ਅਹੋ ਕਾਯੋ, ਇਤਿ। ਇਦਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਨਂ ਨਾਮ ਛ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਬਾਹਿਰਾਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਅਪਰਿਞ੍ਞਾਤਾਨਿ। ਯਂ ਤਦੁਭਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਸਂਯੋਜਨਂ, ਅਯਂ ਵਨਥੋ। ਇਦਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਵਨਂ ਨਾਮ ਅਨੁਸਯੋ। ਵਨਥੋ ਨਾਮ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਇਦਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਛੇਤ੍ਵਾ ਵਨਞ੍ਚ ਵਨਥਞ੍ਚਾ''ਤਿ। ਅਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨੇਨ ਸਮਾਰੋਪਨਾ।

੫੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਵੇਵਚਨੇਨ ਸਮਾਰੋਪਨਾ? ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਸੇਕ੍ਖਫਲਂ; ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਫਲਂ। ਇਦਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲਂ; ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਗ੍ਗਫਲਂ ਅਰਹਤ੍ਤਂ। ਇਦਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਕਾਮਧਾਤੁਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਂ; ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਤੇਧਾਤੁਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਂ। ਇਦਂ ਵੇਵਚਨਂ। ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਪਞ੍ਞਾਬਲਂ, ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖਾ, ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਧਮ੍ਮਵਿਚਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੋ,

ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝङ੍ਗੋ, ਞਾਣੰ, ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਤੀਰਣਾ, ਸਨ੍ਤੀਰਣਾ, ਹਿਰੀ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਧਮ੍ਮੇ ਞਾਣੰ, ਸਬ੍ਬੰ, ਇਦੰ ਵੇਵਚਨੰ। ਅਯੰ ਵੇਵਚਨੇਨ ਸਮਾਰੋਪਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਭਾਵਨਾਯ ਸਮਾਰੋਪਨਾ? ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ ''ਤਸ੍ਮਾਤਿਹ ਤ੍ਵਂ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਾਹਿ, ਆਤਾਪੀ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ ਸਤਿਮਾ ਵਿਨੇਯ੍ਯ ਲੋਕੇ ਅਭਿਜ੍ਝਾਦੋਮਨਸ੍ਸਂ''। ਆਤਾਪੀਤਿ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ। ਸਮ੍ਪਜਾਨੋਤਿ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ। ਸਤਿਮਾਤਿ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ। ਵਿਨੇਯ੍ਯ ਲੋਕੇ ਅਭਿਜ੍ਝਾਦੋਮਨਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ। ਏਵਂ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ? ਏਕਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ। ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਚਤੂਸੁ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਚਤੂਸੁ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇ । ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ? ਸਬ੍ਬੇ ਹਿ ਬੋਧਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਲਕ੍ਖਣੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ, ਤੇ ਏਕਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਯੰ ਭਾਵਨਾਯ ਸਮਾਰੋਪਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਪਹਾਨੇਨ ਸਮਾਰੋਪਨਾ? ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਚਸ੍ਸ ਆਹਾਰੋ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਕਾਮੁਪਾਦਾਨੇਨ ਚ ਅਨੁਪਾਦਾਨੋ ਭਵਤਿ, ਕਾਮਯੋਗੇਨ ਚ ਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਭਵਤਿ, ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਚ ਵਿਪ੍ਪਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਕਾਮਾਸਵੇਨ ਚ ਅਨਾਸਵੋ ਭਵਤਿ, ਕਾਮੋਘਞ੍ਚ ਉਤ੍ਤਿਣ੍ਣੋ ਭਵਤਿ, ਰਾਗਸਲ੍ਲੇਨ ਚ ਵਿਸਲ੍ਲੋ ਭਵਤਿ, ਰੂਪੂਪਿਕਾ [ਰੂਪੁਪਿਕਾ (ਕ॰) ਏਵਮੁਪਰਿਪਿ] ਚਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਰੂਪਧਾਤੁਯਂ ਚਸ੍ਸ ਰਾਗੋ ਪਹੀਨੋ ਭਵਤਿ, ਨ ਚ ਛਨ੍ਦਾਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਵੇਦਨਾਸੁ ਵੇਦਨਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਫਸ੍ਸੋ ਚਸ੍ਸ ਆਹਾਰੋ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਭਵੂਪਾਦਾਨੇਨ ਚ ਅਨੁਪਾਦਾਨੋ ਭਵਤਿ, ਭਵਯੋਗੇਨ ਚ ਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਭਵਤਿ, ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਚ ਵਿਪ੍ਪਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਭਵਾਸਵੇਨ ਚ ਅਨਾਸਵੋ ਭਵਤਿ, ਭਵੋਘਞ੍ਚ ਉਤ੍ਤਿਣ੍ਣੋ ਭਵਤਿ, ਦੋਸਸਲ੍ਲੇਨ ਚ ਵਿਸਲ੍ਲੋ ਭਵਤਿ, ਵੇਦਨੂਪਿਕਾ ਚਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਵੇਦਨਾਧਾਤੁਯਂ ਚਸ੍ਸ ਰਾਗੋ ਪਹੀਨੋ ਭਵਤਿ, ਨ ਚ ਦੋਸਾਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਚਿਤ੍ਤੇ ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਚਸ੍ਸ ਆਹਾਰੋ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨੇਨ ਚ ਅਨੁਪਾਦਾਨੋ ਭਵਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗੇਨ ਚ ਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਭਵਤਿ, ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਚ ਵਿਪ੍ਪਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੇਨ ਚ ਅਨਾਸਵੋ ਭਵਤਿ, ਦਿਟ੍ਠੋਘਞ੍ਚ ਉਤ੍ਤਿਣ੍ਣੋ ਭਵਤਿ, ਮਾਨਸਲ੍ਲੇਨ ਚ ਵਿਸਲ੍ਲੋ ਭਵਤਿ, ਸਞ੍ਞੂਪਿਕਾ ਚਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਸਞ੍ਞਾਧਾਤੁਯਂ ਚਸ੍ਸ ਰਾਗੋ ਪਹੀਨੋ ਭਵਤਿ, ਨ ਚ ਭਯਾਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ [ਅਨਤ੍ਤਨਿਯੇ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੪੯] ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾ ਚਸ੍ਸ ਆਹਾਰੋ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨੇਨ ਚ ਅਨੁਪਾਦਾਨੋ ਭਵਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੇਨ ਚ ਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਭਵਤਿ, ਇਦਂਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਚ ਵਿਪ੍ਪਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੇਨ ਚ ਅਨਾਸਵੋ ਭਵਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜੋਘਞ੍ਚ ਉਤ੍ਤਿਣ੍ਣੋ ਭਵਤਿ, ਮੋਹਸਲ੍ਲੇਨ ਚ ਵਿਸਲ੍ਲੋ ਭਵਤਿ , ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਿਕਾ ਚਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਸਙ੍ਖਾਰਧਾਤੁਯਂ ਚਸ੍ਸ ਰਾਗੋ ਪਹੀਨੋ ਭਵਤਿ, ਨ ਚ ਮੋਹਾਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਯੰ ਪਹਾਨੇਨ ਸਮਾਰੋਪਨਾ।

ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ –

''ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯਂ ਮੂਲਾ, ਯੇ ਚੇਕਤ੍ਥਾ ਪਕਾਸਿਤਾ ਮੁਨਿਨਾ।
ਤੇ ਸਮਾਰੋਪਯਿਤਬ੍ਬਾ, ਏਸ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰੋ''ਤਿ॥

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਸਮਾਰੋਪਨੇ ਹਾਰੋ।

ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ ਚ ਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੋ।

੧. ਦੇਸਨਾਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੫੨. ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ ਪਠਮੰ, ਦਿਸਲੋਚਨਤੋ ਦਿਸਾ ਵਿਲੋਕੇਤ੍ਵਾ।

ਸਙ੍ਖਿਪਿਯ ਅਙ੍ਕੁਸੇਨ ਹਿ, ਨਯੇਹਿ ਤੀਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸੇ ਸੁਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਕੁਹਿੰ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ? ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੇ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਦੇਸਨਾਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਅਰਕ੍ਖਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ [ਕਾਯੇਨ (ਉਦਾ॰ ੩੨)], ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਹਤੇਨ ਚ।
ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂਤੇਨ, ਵਸੰ ਮਾਰਸ੍ਸ ਗਚ੍ਛਤੀ''ਤਿ॥

ਅਰਕ੍ਖਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨਾਤਿ ਕਿੰ ਦੇਸਯਤਿ, ਪਮਾਦੰ ਤੰ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਪਦੰ। **ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਹਤੇਨ ਚਾ**ਤਿ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਹਤੰ ਨਾਮ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਯਦਾ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਵਿਪੱਲਾਸੋ। ਸੋ ਪਨ ਵਿਪੱਲਾਸੋ ਕਿੰਲਕ੍ਖਣੋ? ਵਿਪਰੀਤਗ੍ਗਾਹਲਕ੍ਖਣੋ ਵਿਪੱਲਾਸੋ। ਸੋ ਕਿੰ ਵਿਪੱਲਾਸਯਤਿ? ਤਯੋ ਧਮ੍ਮੇ ਸਞ੍ਞੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਦਿਟ੍ਠਿਮਿਤਿ। ਸੋ ਕੁਹਿੰ ਵਿਪੱਲਾਸਯਤਿ? ਚਤੂਸੁ ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੂਸੁ, ਰੂਪੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਰੂਪਵਨ੍ਤੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ, ਅਤ੍ਤਨਿ ਵਾ ਰੂਪੰ, ਰੂਪਸ੍ਮਿੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ। ਏਵੰ ਵੇਦਨੰ...ਪੇ॰... ਸਞ੍ਞੰ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰੇ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਵਨ੍ਤੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ, ਅਤ੍ਤਨਿ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਮਿੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ।

ਤਤ੍ਥ ਰੂਪੰ ਪਠਮੰ ਵਿਪੱਲਾਸਵਤ੍ਥੁ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ। ਵੇਦਨਾ ਦੁਤਿਯੰ ਵਿਪੱਲਾਸਵਤ੍ਥੁ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ। ਸਞ੍ਞਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਚ ਤਤਿਯੰ ਵਿਪੱਲਾਸਵਤ੍ਥੁ ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ। ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਵਿਪੱਲਾਸਵਤ੍ਥੁ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ। ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੰਕਿਲੇਸਾ – ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ। ਤਣ੍ਹਾਨਿਵੁਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਦ੍ਵੀਹਿ ਵਿਪੱਲਾਸੇਹਿ ਵਿਪੱਲਾਸੀਯਤਿ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਨਿਵੁਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਦ੍ਵੀਹਿ ਵਿਪੱਲਾਸੇਹਿ ਵਿਪੱਲਾਸੀਯਤਿ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪੱਲਾਸੋ, ਸੋ ਅਤੀਤੰ ਰੂਪੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਅਤੀਤੰ ਵੇਦਨੰ...ਪੇ॰... ਅਤੀਤੰ ਸਞ੍ਞੰ, ਅਤੀਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ...ਪੇ॰... ਅਤੀਤੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਤਣ੍ਹਾਵਿਪੱਲਾਸੋ, ਸੋ ਅਨਾਗਤੰ ਰੂਪੰ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ, ਅਨਾਗਤੰ ਵੇਦਨੰ...ਪੇ॰... ਅਨਾਗਤੰ ਸਞ੍ਞੰ, ਅਨਾਗਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ, ਅਨਾਗਤੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ। ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ – ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ। ਤਾਹਿ ਵਿਸੁਜ੍ਝਨ੍ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ। ਤੇਸੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਾਨੰ ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨਾਨੰ ਪੁਬ੍ਬਾ ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਸਨ੍ਧਾਵਨ੍ਤਾਨੰ ਸੰਸਰਨ੍ਤਾਨੰ ਸਕਿੰ ਨਿਰਯੰ ਸਕਿੰ ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿੰ ਸਕਿੰ ਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯੰ ਸਕਿੰ ਅਸੁਰਕਾਯੰ ਸਕਿੰ ਦੇਵੇ ਸਕਿੰ ਮਨੁਸ੍ਸੇ।

ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂਤੇਨਾਤਿ। ਥਿਨੰ [ਥੀਨੰ (ਸੀ॰)] ਨਾਮ ਯਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਕੱਲਤਾ ਅਕਮ੍ਮਨਿਯਤਾ; ਮਿਦ੍ਧੰ ਨਾਮ ਯੰ ਕਾਯਸ੍ਸ ਲੀਨਤ੍ਤੰ। **ਵਸੰ ਮਾਰਸ੍ਸ ਗਚ੍ਛਤੀ**ਤਿ ਕਿਲੇਸਮਾਰਸ੍ਸ ਚ ਸਤ੍ਤਮਾਰਸ੍ਸ ਚ ਵਸੰ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਸੋ ਹਿ ਨਿਵੁਤੋ ਸੰਸਾਰਾਭਿਮੁਖੋ ਹੋਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਭਗਵਤਾ ਦ੍ਵੇ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੇਸਿਤਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖੰ ਸਮੁਦਯੋ ਚ। ਤੇਸੰ ਭਗਵਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਪਹਾਨਾਯ ਚ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ। ਯੇਨ ਚ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ ਯੇਨ ਚ ਪਜਹਤਿ, ਅਯੰ ਮਗ੍ਗੋ। ਯੰ ਤਣ੍ਹਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਪਹਾਨੰ, ਅਯੰ ਨਿਰੋਧੋ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਅਰਕ੍ਖਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨਾ''ਤਿ। ਤੇਨਾਹਾਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ ''ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਵਤਾ''ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਦੇਸਨਾ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੨. ਵਿਚਯਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੫੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ? ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾ ਦੁਵਿਧਾ ਕੁਸਲਾਪਿ ਅਕੁਸਲਾਪਿ। ਅਕੁਸਲਾ ਸੰਸਾਰਗਾਮਿਨੀ, ਕੁਸਲਾ ਅਪਚਯਗਾਮਿਨੀ ਪਹਾਨਤਣ੍ਹਾ। ਮਾਨੋਪਿ ਦੁਵਿਧੋ ਕੁਸਲੋਪਿ ਅਕੁਸਲੋਪਿ। ਯੰ ਮਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਮਾਨੰ ਪਜਹਤਿ, ਅਯੰ ਮਾਨੋ ਕੁਸਲੋ। ਯੋ ਪਨ ਮਾਨੋ ਦੁਕ੍ਖੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਯਤਿ, ਅਯੰ ਮਾਨੋ ਅਕੁਸਲੋ। ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸਿਤੰ ਦੋਮਨਸ੍ਸੰ ਕੁਦਾਸ੍ਸੁਨਾਮਾਹੰ ਤੰ ਆਯਤਨੰ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸੰ ਯੰ ਅਰਿਯਾ ਸਨ੍ਤੰ ਆਯਤਨੰ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਨ੍ਤੀਤਿ ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਪਿਹਾ, ਪਿਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਦੋਮਨਸ੍ਸੰ, ਅਯੰ ਤਣ੍ਹਾ ਕੁਸਲਾ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ, ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾ ਕੁਸਲਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ।

ਤਸ੍ਸਾ ਕੋ ਪਵਿਚਯੋ? ਅਟ੍ਠ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ। ਸੋ ਕਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ? ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਝਾਨੇ ਪਾਰਮਿਤਾਯ। ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਹਿ ਝਾਨੇ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਭਾਵਯਤਿ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੰ ਪਰਿਯੋਦਾਤੰ ਅਨਙ੍ਗਣੰ ਵਿਗਤੂਪਕ੍ਕਿਲੇਸੰ ਮੁਦੁ ਕਮ੍ਮਨਿਯੰ ਠਿਤੰ ਆਨੇਞ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੰ। ਸੋ ਤਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠਵਿਧੰ ਅਧਿਗਚ੍ਛਤਿ ਛ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਦ੍ਵੇ ਚ ਵਿਸੇਸੇ, ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਯਤੋ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੰ, ਤਤੋ ਪਰਿਯੋਦਾਤੰ, ਯਤੋ ਪਰਿਯੋਦਾਤੰ , ਤਤੋ ਅਨਙ੍ਗਣੰ, ਯਤੋ ਅਨਙ੍ਗਣੰ, ਤਤੋ ਵਿਗਤੂਪਕ੍ਕਿਲੇਸੰ, ਯਤੋ ਵਿਗਤੂਪਕ੍ਕਿਲੇਸੰ, ਤਤੋ ਮੁਦੁ, ਯਤੋ ਮੁਦੁ, ਤਤੋ ਕਮ੍ਮਨਿਯੰ, ਯਤੋ ਕਮ੍ਮਨਿਯੰ, ਤਤੋ ਠਿਤੰ, ਯਤੋ ਠਿਤੰ, ਤਤੋ ਆਨੇਞ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੰ। ਤਤ੍ਥ ਅਙ੍ਗਣਾ ਚ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ ਚ ਤਦੁਭਯੰ ਤਣ੍ਹਾਪਕ੍ਖੋ। ਯਾ ਚ ਇਞ੍ਜਨਾ ਯਾ ਚ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਟ੍ਠਿਤਿ, ਅਯੰ ਦਿਟ੍ਠਿਪਕ੍ਖੋ।

ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨੇ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਅਵਸਿਟ੍ਠੰ ਭਵਤਿ। ਸੋ ਉਪਰਿਮੰ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿੰ ਸਨ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਉਪਰਿਮੰ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿੰ ਸਨ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨੇ ਓਲਾਰਿਕਾ ਸਞ੍ਞਾ ਸਣ੍ਠਹਤਿ ਉਕ੍ਕਣ੍ਠਾ ਚ ਪਟਿਘਸਞ੍ਞਾ, ਸੋ ਸਬ੍ਬਸੋ ਰੂਪਸਞ੍ਞਾਨੰ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਾ ਪਟਿਘਸਞ੍ਞਾਨੰ ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਮਾ ਨਾਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਨੰ ਅਮਨਸਿਕਾਰਾ ‘‘ਅਨਨ੍ਤੰ ਆਕਾਸ’’ਨ੍ਤਿ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿੰ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ। ਅਭਿਞ੍ਞਾਭਿਨੀਹਾਰੋ ਰੂਪਸਞ੍ਞਾ ਵੋਕਾਰੋ ਨਾਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤਿ ਪਟਿਘਸਞ੍ਞਾ ਚਸ੍ਸ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਏਵੰ ਸਮਾਧਿ ਤਸ੍ਸ ਸਮਾਹਿਤਸ੍ਸ ਓਭਾਸੋ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਤਿ ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨੰ, ਸੋ ਸਮਾਧਿ ਛਲਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬੋ । ਅਨਭਿਜ੍ਝਾਸਹਗਤੰ ਮੇ ਮਾਨਸੰ ਸਬ੍ਬਲੋਕੇ, ਅਬ੍ਯਾਪਨ੍ਨੰ ਮੇ ਚਿਤ੍ਤੰ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤੇਸੁ, ਆਰਦ੍ਧੰ ਮੇ ਵੀਰਿਯੰ ਪਗ੍ਗਹਿਤੰ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੋ ਮੇ ਕਾਯੋ ਅਸਾਰਦ੍ਧੋ, ਸਮਾਹਿਤੰ ਮੇ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਵਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ, ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ ਮੇ ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਾ [ਅਪ੍ਪਮ੍ਮੁਟ੍ਠਾ (ਸੀ॰)], ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਅਨਭਿਜ੍ਝਾਸਹਗਤੰ ਮਾਨਸੰ ਸਬ੍ਬਲੋਕੇ ਯਞ੍ਚ ਅਬ੍ਯਾਪਨ੍ਨੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤੇਸੁ ਯਞ੍ਚ ਆਰਦ੍ਧੰ ਵੀਰਿਯੰ ਪਗ੍ਗਹਿਤੰ ਯਞ੍ਚ ਸਮਾਹਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਵਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ, ਅਯੰ ਸਮਥੋ। ਯੋ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੋ ਕਾਯੋ ਅਸਾਰਦ੍ਧੋ, ਅਯੰ ਸਮਾਧਿਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ। ਯਾ ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਾ ਅਯੰ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ।

੫੪. ਸੋ ਸਮਾਧਿ ਪਞ੍ਚਵਿਧੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਯੰ ਸਮਾਧਿ ‘‘ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸੁਖੋ’’ਤਿ ਇਤਿਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਮੇਵ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨੰ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤੰ ਭਵਤਿ, ਅਯੰ ਸਮਾਧਿ ‘‘ਆਯਤਿੰ ਸੁਖਵਿਪਾਕੋ’’ਤਿ ਇਤਿਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਮੇਵ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨੰ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤੰ ਭਵਤਿ, ਅਯੰ ਸਮਾਧਿ ‘‘ਅਰਿਯੋ ਨਿਰਾਮਿਸੋ’’ਤਿ ਇਤਿਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਮੇਵ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨੰ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤੰ ਭਵਤਿ, ਅਯੰ ਸਮਾਧਿ ‘‘ਅਕਾਪੁਰਿਸਸੇਵਿਤੋ’’ਤਿ ਇਤਿਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਮੇਵ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨੰ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤੰ ਭਵਤਿ, ਅਯੰ ਸਮਾਧਿ ‘‘ਸਨ੍ਤੋ ਚੇਵ ਪਣੀਤੋ ਚ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਲਦ੍ਧੋ ਚ ਏਕੋਦਿਭਾਵਾਧਿਗਤੋ ਚ ਨ ਸਸਙ੍ਖਾਰਨਿਗ੍ਗਯ੍ਹਵਾਰਿਤਗਤੋ [ਸਸਙ੍ਖਾਰਨਿਗ੍ਗਯ੍ਹਵਾਰਿਤਵਤੋ (ਸੀ॰), ਸਸਙ੍ਖਾਰਨਿਗ੍ਗਯ੍ਹਵਾਰਿਵਾਵਟੋ (ਕ॰)] ਚਾ’’ਤਿ ਇਤਿਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਮੇਵ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨੰ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤੰ ਭਵਤਿ। ਤੰ ਖੋ ਪਨਿਮੰ ਸਮਾਧਿੰ ‘‘ਸਤੋ ਸਮਾਪਜ੍ਜਾਮਿ ਸਤੋ ਵੁਟ੍ਠਹਾਮੀ’’ਤਿ ਇਤਿਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਮੇਵ

ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤਂ ਭਵਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਸਮਾਧਿ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸੁਖੋ ਯੋ ਚ ਸਮਾਧਿ ਆਯਤਿਂ ਸੁਖਵਿਪਾਕੋ ਅਯਂ ਸਮਥੋ। ਯੋ ਚ ਸਮਾਧਿ ਅਰਿਯੋ ਨਿਰਾਮਿਸੋ, ਯੋ ਚ ਸਮਾਧਿ ਅਕਾਪੁਰਿਸਸੇਵਿਤੋ, ਯੋ ਚ ਸਮਾਧਿ ਸਨ੍ਤੋ ਚੇਵ ਪਣੀਤੋ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਲਦ੍ਧੋ ਚ ਏਕੋਦਿਭਾਵਾਧਿਗਤੋ ਚ ਨ ਸਸਙ੍ਖਾਰਨਿਗ੍ਗਯ੍ਹਵਾਰਿਤਗਤੋ ਚ ਯਞ੍ਚਾਹਂ ਤਂ ਖੋ ਪਨਿਮਂ ਸਮਾਧਿਂ ਸਤੋ ਸਮਾਪਜ੍ਜਾਮਿ ਸਤੋ ਵੁਟ੍ਠਹਾਮੀਤਿ, ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ।

ਸੋ ਸਮਾਧਿ ਪਞ੍ਚਵਿਧੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਪੀਤਿਫਰਣਤਾ ਸੁਖਫਰਣਤਾ ਚੇਤੋਫਰਣਤਾ ਆਲੋਕਫਰਣਤਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਪੀਤਿਫਰਣੋ ਯੋ ਚ ਸੁਖਫਰਣੋ ਯੋ ਚ ਚੇਤੋਫਰਣੋ, ਅਯਂ ਸਮਥੋ। ਯੋ ਚ ਆਲੋਕਫਰਣੋ ਯਞ੍ਚ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ।

੫੫. ਦਸ ਕਸਿਣਾਯਤਨਾਨਿ ਪਥਵੀਕਸਿਣਂ ਆਪੋਕਸਿਣਂ ਤੇਜੋਕਸਿਣਂ ਵਾਯੋਕਸਿਣਂ ਨੀਲਕਸਿਣਂ ਪੀਤਕਸਿਣਂ ਲੋਹਿਤਕਸਿਣਂ ਓਦਾਤਕਸਿਣਂ ਆਕਾਸਕਸਿਣਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਸਿਣਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਪਥਵੀਕਸਿਣਂ ਯਞ੍ਚ ਆਪੋਕਸਿਣਂ ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ, ਯਞ੍ਚ ਓਦਾਤਕਸਿਣਂ। ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਕਸਿਣਾਨਿ ਸਮਥੋ। ਯਞ੍ਚ ਆਕਾਸਕਸਿਣਂ ਯਞ੍ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਸਿਣਂ, ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੋ ਅਰਿਯੋ ਮਗ੍ਗੋ ਯੇਨ ਯੇਨ ਆਕਾਰੇਨ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨੇਨ ਯੋਜਯਿਤਬ੍ਬੋ। ਤੇ ਤੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਅਨਤ੍ਤਤਾਯ। ਸੋ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵਯਮਾਨੋ ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਭਾਵਯਤਿ। ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਭਾਵਯਨ੍ਤੋ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧੇ ਭਾਵਯਤਿ। ਤਯੋ ਖਨ੍ਧੇ ਭਾਵਯਨ੍ਤੋ ਅਰਿਯਂ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕਂ ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵਯਤਿ।

ਰਾਗਚਰਿਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ [ਨੀਯਾਤਿ (ਸੀ॰)] ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖਾਯ ਸਿਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਲੋਭਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪਜਹਨ੍ਤੋ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯਂ ਫਸ੍ਸਂ ਅਨੁਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਸੁਖਂ ਵੇਦਨਂ ਪਰਿਜਾਨਨ੍ਤੋ ਰਾਗਮਲਂ ਪਵਾਹੇਨ੍ਤੋ ਰਾਗਰਜਂ ਨਿਦ੍ਧੁਨਨ੍ਤੋ ਰਾਗਵਿਸਂ ਵਮੇਨ੍ਤੋ ਰਾਗਗ੍ਗਿਂ ਨਿਬ੍ਬਾਪੇਨ੍ਤੋ ਰਾਗਸਲ੍ਲਂ ਉਪ੍ਪਾਟੇਨ੍ਤੋ ਰਾਗਜਟਂ ਵਿਜਟੇਨ੍ਤੋ। ਦੋਸਚਰਿਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖਾਯ ਸਿਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਦੋਸਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪਜਹਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨੀਯਂ ਫਸ੍ਸਂ ਅਨੁਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨਂ ਪਰਿਜਾਨਨ੍ਤੋ ਦੋਸਮਲਂ ਪਵਾਹੇਨ੍ਤੋ ਦੋਸਰਜਂ ਨਿਦ੍ਧੁਨਨ੍ਤੋ ਦੋਸਵਿਸਂ ਵਮੇਨ੍ਤੋ ਦੋਸਗ੍ਗਿਂ ਨਿਬ੍ਬਾਪੇਨ੍ਤੋ ਦੋਸਸਲ੍ਲਂ ਉਪ੍ਪਾਟੇਨ੍ਤੋ ਦੋਸਜਟਂ ਵਿਜਟੇਨ੍ਤੋ। ਮੋਹਚਰਿਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖਾਯ ਸਿਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਮੋਹਂ ਅਕੁਸਲਮੂਲਂ ਪਜਹਨ੍ਤੋ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨੀਯਂ ਫਸ੍ਸਂ ਅਨੁਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਂ ਵੇਦਨਂ ਪਰਿਜਾਨਨ੍ਤੋ ਮੋਹਮਲਂ ਪਵਾਹੇਨ੍ਤੋ ਮੋਹਰਜਂ ਨਿਦ੍ਧੁਨਨ੍ਤੋ ਮੋਹਵਿਸਂ ਵਮੇਨ੍ਤੋ ਮੋਹਗ੍ਗਿਂ ਨਿਬ੍ਬਾਪੇਨ੍ਤੋ ਮੋਹਸਲ੍ਲਂ ਉਪ੍ਪਾਟੇਨ੍ਤੋ ਮੋਹਜਟਂ ਵਿਜਟੇਨ੍ਤੋ।

ਤਤ੍ਥ ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਸੋ ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਭਾਵਯਨ੍ਤੋ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧੇ ਭਾਵਯਤਿ, ਤਯੋ ਖਨ੍ਧੇ ਭਾਵਯਨ੍ਤੋ ਅਰਿਯਂ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕਂ ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵਯਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ, ਅਯਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ, ਅਯਂ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ, ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ।

ਤਤ੍ਥ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਸਮਥੋ, ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਯੋ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇ ਭਵਙ੍ਗਾਨਿ ਭਾਵਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਕਾਯੋ ਚਿਤ੍ਤਞ੍ਚ, ਭਵਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਦ੍ਵੇ ਪਦਾਨਿ ਸੀਲਂ ਸਮਾਧਿ ਚ। ਸੋ ਹੋਤਿ ਭਿਕ੍ਖੁ ਭਾਵਿਤਕਾਯੋ ਭਾਵਿਤਸੀਲੋ ਭਾਵਿਤਚਿਤ੍ਤੋ ਭਾਵਿਤਪਞ੍ਞੋ। ਕਾਯੇ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਚ, ਸੀਲੇ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ ਚ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਚ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਭਾਵਿਯਮਾਨਾਯ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਸਿਯਾ ਕਾਯਿਕੋ ਸਿਯਾ ਚੇਤਸਿਕੋ, ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਕਾਯਸਙ੍ਗਹੋ, ਸੋ ਕਾਯੇ ਭਾਵਿਤੇ ਭਾਵਨਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਯੋ ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਗਹੋ, ਸੋ ਚਿਤ੍ਤੇ ਭਾਵਿਤੇ ਭਾਵਨਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਸੋ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵਯਨ੍ਤੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਅਧਿਗਮਂ ਗਚ੍ਛਤਿ [ਅਧਿਗਚ੍ਛਤਿ (ਸੀ॰)] ਖਿਪ੍ਪਾਧਿਗਮੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਧਿਗਮੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਮਹਾਧਿਗਮੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਵਿਪੁਲਾਧਿਗਮੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਅਨਵਸੇਸਾਧਿਗਮੋ ਚ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਥੇਨ ਖਿਪ੍ਪਾਧਿਗਮੋ ਚ ਮਹਾਧਿਗਮੋ ਚ ਵਿਪੁਲਾਧਿਗਮੋ ਚ ਹੋਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਧਿਗਮੋ ਚ ਅਨਵਸੇਸਾਧਿਗਮੋ ਚ ਹੋਤਿ।

੫੬. ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਦੇਸਯਤਿ, ਸੋ ਦਸਬਲਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਸਤ੍ਥਾ ਓਵਾਦੇਨ ਸਾਵਕੇ ਨ ਵਿਸਂਵਾਦਯਤਿ। ਸੋ ਤਿਵਿਧਂ ਇਦਂ ਕਰੋਥ ਇਮਿਨਾ ਉਪਾਯੇਨ ਕਰੋਥ ਇਦਂ ਵੋ ਕੁਰੁਮਾਨਾਨਂ ਹਿਤਾਯ ਸੁਖਾਯ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਤਥਾ ਓਵਦਿਤੋ ਤਥਾਨੁਸਿਟ੍ਠੋ ਤਥਾਕਰੋਨ੍ਤੋ ਤਥਾਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਤਂ ਭੂਮਿਂ ਨ ਪਾਪੁਣਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਸੋ ਤਥਾ ਓਵਦਿਤੋ ਤਥਾਨੁਸਿਟ੍ਠੋ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਅਪਰਿਪੂਰਯਨ੍ਤੋ ਤਂ ਭੂਮਿਂ ਅਨੁਪਾਪੁਣਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਸੋ ਤਥਾ ਓਵਦਿਤੋ ਤਥਾਨੁਸਿਟ੍ਠੋ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਪਰਿਪੂਰਯਨ੍ਤੋ ਤਂ ਭੂਮਿਂ ਅਨੁਪਾਪੁਣਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਤੇ ਸਤੋ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਸਬ੍ਬਾਸਵਪਰਿਕ੍ਖੀਣਸ੍ਸ ਤੇ ਸਤੋ ਇਮੇ ਆਸਵਾ ਅਪਰਿਕ੍ਖੀਣਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਤੇ ਅਤ੍ਥਾਯ ਧਮ੍ਮੋ ਦੇਸਿਤੋ, ਸੋ ਨ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ ਤਕ੍ਕਰਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਸਾਵਕੋ ਖੋ ਪਨ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾਨੁਧਮ੍ਮਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਸਾਮੀਚਿਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਅਨੁਧਮ੍ਮਚਾਰੀ ਸੋ ਪੁਬ੍ਬੇਨ ਅਪਰਂ ਉਲ਼ਾਰਂ ਵਿਸੇਸਾਧਿਗਮਂ ਨ ਸਚ੍ਛਿਕਰਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

ਯੇ ਖੋ ਪਨ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨ੍ਤਰਾਯਿਕਾ, ਤੇ ਪਟਿਸੇਵਤੋ ਨਾਲਂ ਅਨ੍ਤਰਾਯਾਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਯੇ ਖੋ ਪਨ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਾ, ਤੇ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ ਤਕ੍ਕਰਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਯੇ ਖੋ ਪਨ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਾ, ਤੇ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ ਤਕ੍ਕਰਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਾਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਸਾਵਕੋ ਖੋ ਪਨ ਤੇ ਸਉਪਾਦਿਸੇਸੋ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਂ ਅਨੁਪਾਪੁਣਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

ਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਮਾਤਰਂ ਜੀਵਿਤਾ ਵੋਰੋਪੇਯ੍ਯ ਹਤ੍ਥੇਹਿ ਵਾ ਪਾਦੇਹਿ ਵਾ ਸੁਹਤਂ ਕਰੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਮਾਤਰਂ ਜੀਵਿਤਾ ਵੋਰੋਪੇਯ੍ਯ ਹਤ੍ਥੇਹਿ ਵਾ ਪਾਦੇਹਿ ਵਾ ਸੁਹਤਂ ਕਰੇਯ੍ਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਏਵਂ ਪਿਤਰਂ, ਅਰਹਨ੍ਤਂ, ਭਿਕ੍ਖੁਂ। ਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਙ੍ਘਂ ਭਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ ਸਙ੍ਘੇ ਵਾ ਸਙ੍ਘਰਾਜਿਂ ਜਨੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਸਙ੍ਘਂ ਭਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ ਸਙ੍ਘੇ ਵਾ ਸਙ੍ਘਰਾਜਿਂ ਜਨੇਯ੍ਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤੋ ਲੋਹਿਤਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਯ੍ਯ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤਸ੍ਸ ਵਾ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤੋ ਥੂਪਂ ਭਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤੋ ਲੋਹਿਤਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਯ੍ਯ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤਸ੍ਸ ਵਾ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤੋ ਥੂਪਂ ਭਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਅਞ੍ਞਂ ਸਤ੍ਥਾਰਂ ਅਪਦਿਸੇਯ੍ਯ ਅਪਿ ਜੀਵਿਤਹੇਤੂਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਅਞ੍ਞਂ ਸਤ੍ਥਾਰਂ ਅਪਦਿਸੇਯ੍ਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਇਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਅਞ੍ਞਂ ਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯਂ ਪਰਿਯੇਸੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਇਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਅਞ੍ਞਂ ਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯਂ ਪਰਿਯੇਸੇਯ੍ਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਕੁਤੂਹਲਮਙ੍ਗਲੇਨ ਸੁਦ੍ਧਿਂ ਪਚ੍ਚੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਕੁਤੂਹਲਮਙ੍ਗਲੇਨ ਸੁਦ੍ਧਿਂ ਪਚ੍ਚੇਯ੍ਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

੫੭. ਇਤ੍ਥੀ ਰਾਜਾ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ ਸਿਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਰਿਸੋ ਰਾਜਾ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ ਸਿਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ; ਇਤ੍ਥੀ ਸਕ੍ਕੋ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ ਸਿਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਰਿਸੋ ਸਕ੍ਕੋ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ ਸਿਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ; ਇਤ੍ਥੀ ਮਾਰੋ ਪਾਪਿਮਾ ਸਿਯਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਰਿਸੋ ਮਾਰੋ ਪਾਪਿਮਾ ਸਿਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ; ਇਤ੍ਥੀ ਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਸਿਯਾਤਿ ਨੇਤਂ

ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਰਿਸੋ ਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਸਿਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ; ਇਤ੍ਥੀ ਤਥਾਗਤੋ ਅਰਹੰ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਸਿਯਾਤਿ ਨੇਤੰ ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਪੁਰਿਸੋ ਤਥਾਗਤੋ ਅਰਹੰ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਸਿਯਾਤਿ ਠਾਨਮੇਤੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

ਦ੍ਵੇ ਤਥਾਗਤਾ ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾ ਅਪੁਬ੍ਬੰ ਅਚਰਿਮੰ ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਲੋਕਧਾਤੁਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯੁੰ ਵਾ ਧਮ੍ਮੰ ਵਾ ਦੇਸੇਯ੍ਯੁਨ੍ਤਿ ਨੇਤੰ ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਏਕੋਵ ਤਥਾਗਤੋ ਅਰਹੰ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਲੋਕਧਾਤੁਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤਿ ਵਾ ਧਮ੍ਮੰ ਵਾ ਦੇਸੇਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

ਤਿਣ੍ਣੰ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨੰ ਇਟ੍ਠੋ ਕਨ੍ਤੋ ਪਿਯੋ ਮਨਾਪੋ ਵਿਪਾਕੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤੰ ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਤਿਣ੍ਣੰ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨੰ ਅਨਿਟ੍ਠੋ ਅਕਨ੍ਤੋ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਮਨਾਪੋ ਵਿਪਾਕੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ । ਤਿਣ੍ਣੰ ਸੁਚਰਿਤਾਨੰ ਅਨਿਟ੍ਠੋ ਅਕਨ੍ਤੋ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਮਨਾਪੋ ਵਿਪਾਕੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤੰ ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਤਿਣ੍ਣੰ ਸੁਚਰਿਤਾਨੰ ਇਟ੍ਠੋ ਕਨ੍ਤੋ ਪਿਯੋ ਮਨਾਪੋ ਵਿਪਾਕੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

ਅਞ੍ਞਤਰੋ ਸਮਣੋ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਵਾ ਕੁਹਕੋ ਲਪਕੋ ਨੇਮਿਤ੍ਤਕੋ ਕੁਹਨਲਪਨਨੇਮਿਤ੍ਤਕਤ੍ਤੰ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣੇ ਅਪ੍ਪਹਾਯ ਚੇਤਸੋ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸੇ ਪਞ੍ਞਾਯ ਦੁਬ੍ਬਲੀਕਰਣੇ ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਅਨੁਪਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸਤਿ [ਅਨੁਪਟ੍ਠਿਤਸਤਿ (ਸੀ॰)] ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੇ ਅਭਾਵਯਿਤ੍ਵਾ ਅਨੁਤ੍ਤਰੰ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿੰ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤੰ ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ, ਅਞ੍ਞਤਰੋ ਸਮਣੋ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਵਾ ਸਬ੍ਬਦੋਸਾਪਗਤੋ ਪਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣੇ ਪਹਾਯ ਚੇਤਸੋ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸੇ ਪਞ੍ਞਾਯ ਦੁਬ੍ਬਲੀਕਰਣੇ ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਉਪਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸਤਿ ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੇ ਭਾਵਯਿਤ੍ਵਾ ਅਨੁਤ੍ਤਰੰ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿੰ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਠਾਨਮੇਤੰ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਯੰ ਏਤ੍ਥ ਞਾਣੰ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ ਇਦੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਠਾਨਾਟ੍ਠਾਨਞਾਣੰ ਪਠਮੰ ਤਥਾਗਤਬਲੰ।

ਇਤਿ ਠਾਨਾਟ੍ਠਾਨਗਤਾ ਸਬ੍ਬੇ ਖਯਧਮ੍ਮਾ ਵਯਧਮ੍ਮਾ ਵਿਰਾਗਧਮ੍ਮਾ ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮਾ ਕੇਚਿ ਸਗ੍ਗੂਪਗਾ ਕੇਚਿ ਅਪਾਯੂਪਗਾ ਕੇਚਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨੂਪਗਾ, ਏਵੰ ਭਗਵਾ ਆਹ –

ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾ [ਪਸ੍ਸ ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੩੩] ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਰਣਨ੍ਤੰ ਹਿ ਜੀਵਿਤੰ।

ਯਥਾਕਮ੍ਮੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਫਲੂਪਗਾ।
ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ, ਪੁਞ੍ਞਕਮ੍ਮਾ ਚ ਸੁਗ੍ਗਤਿੰ।
ਅਪਰੇ ਚ ਮਗ੍ਗੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿਨਾਸਵਾਤਿ [ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਨਾਸਵਾਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰)]॥

ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾਤਿ ਅਰਿਯਾ ਚ ਅਨਰਿਯਾ ਚ ਸਕ੍ਕਾਯਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਚ ਸਕ੍ਕਾਯਵੀਤਿਵਤ੍ਤਾ ਚ। **ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਮਰਣੇਹਿ ਦਨ੍ਧਮਰਣੇਨ ਚ ਅਦਨ੍ਧਮਰਣੇਨ ਚ, ਸਕ੍ਕਾਯਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨੰ ਅਦਨ੍ਧਮਰਣੰ ਸਕ੍ਕਾਯਵੀਤਿਵਤ੍ਤਾਨੰ ਦਨ੍ਧਮਰਣੰ। **ਮਰਣਨ੍ਤੰ ਹਿ ਜੀਵਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਖਯਾ ਆਯੁਸ੍ਸ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੰ ਉਪਰੋਧਾ ਜੀਵਿਤਪਰਿਯਨ੍ਤੋ ਮਰਣਪਰਿਯਨ੍ਤੋ। **ਯਥਾਕਮ੍ਮੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸਕਤਾ। **ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਫਲੂਪਗਾ**ਤਿ ਕਮ੍ਮਾਨੰ ਫਲਦਸ੍ਸਾਵਿਤਾ ਚ ਅਵਿਪ੍ਪਵਾਸੋ ਚ।

ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾਤਿ ਅਪੁਞ੍ਞਸਙ੍ਖਾਰਾ। **ਪੁਞ੍ਞਕਮ੍ਮਾ ਚ ਸੁਗ੍ਗਤਿ**ਨ੍ਤਿ ਪੁਞ੍ਞਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸੁਗਤਿੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। **ਅਪਰੇ ਚ ਮਗ੍ਗੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿਨਾਸ**ਵਾਤਿ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨੰ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ – ''ਸਬ੍ਬੇ...ਪੇ॰... ਨਾਸਵਾ''ਤਿ।

''ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਰਣਨ੍ਤੰ ਹਿ ਜੀਵਿਤੰ। ਯਥਾਕਮ੍ਮੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਫਲੂਪਗਾ। ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ''ਤਿ ਆਗਾਲ੍ਹਾ ਚ ਨਿਜ੍ਝਾਮਾ ਚ ਪਟਿਪਦਾ। ''ਅਪਰੇ ਚ ਮਗ੍ਗੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿਨਾਸਵਾ''ਤਿ ਮਜ੍ਝਿਮਾ ਪਟਿਪਦਾ। ''ਸਬ੍ਬੇ

ਸੱਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਰਣਨ੍ਤੰ ਹਿ ਜੀਵਿਤੰ, ਯਥਾਕਮ੍ਮੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਫਲੂਪਗਾ, ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ''ਤਿ ਅਯੰ ਸੰਕਿਲੇਸੋ। ਏਵੰ ਸੰਸਾਰੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਯਤਿ। ''ਸਬ੍ਬੇ ਸੱਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ''ਤਿ ਇਮੇ ਤਯੋ ਵੱਟਾ ਦੁਕ੍ਖਵੱਟੋ ਕਮ੍ਮਵੱਟੋ ਕਿਲੇਸਵੱਟੋ। ''ਅਪਰੇ ਚ ਮੱਗੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿਨਾਸਵਾ''ਤਿ ਤਿਣ੍ਣੰ ਵੱਟਾਨੰ ਵਿਵੱਟਨਾ। ''ਸਬ੍ਬੇ ਸੱਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ... ਪੇ॰... ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ''ਤਿ ਆਦੀਨਵੋ, ''ਪੁਞ੍ਞਕਮ੍ਮਾ ਚ ਸੁੱਗਤਿ''ਨ੍ਤਿ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ''ਅਪਰੇ ਚ ਮੱਗੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿਨਾਸਵਾ''ਤਿ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ। ''ਸਬ੍ਬੇ ਸੱਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ''ਤਿ ਹੇਤੁ ਚ ਫਲਞ੍ਚ, ਪਞ੍ਚੱਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਫਲੰ, ਤਣ੍ਹਾ ਹੇਤੁ, ''ਅਪਰੇ ਚ ਮੱਗੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿਨਾਸਵਾ''ਤਿ ਮੱਗੋ ਚ ਫਲਞ੍ਚ। ''ਸਬ੍ਬੇ ਸੱਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਰਣਨ੍ਤੰ ਹਿ ਜੀਵਿਤੰ। ਯਥਾਕਮ੍ਮੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਫਲੂਪਗਾ, ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ''ਤਿ ਅਯੰ ਸੰਕਿਲੇਸੋ, ਸੋ ਸੰਕਿਲੇਸੋ ਤਿਵਿਧੋ ਤਣ੍ਹਾਸੰਕਿਲੇਸੋ ਦਿੱਟ੍ਠਿਸੰਕਿਲੇਸੋ ਦੁੱਚਰਿਤਸੰਕਿਲੇਸੋਤਿ।

੫੯. ਤੱਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਸੰਕਿਲੇਸੋ ਤੀਹਿ ਤਣ੍ਹਾਹਿ ਨਿੱਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ – ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਯ ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾਯ। ਯੇਨ ਯੇਨ ਵਾ ਪਨ ਵੱਤ੍ਥੁਨਾ ਅਜ੍ਝੋਸਿਤੋ, ਤੇਨ ਤੇਨੇਵ ਨਿੱਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿੱਤ੍ਥਾਰੋ ਛੱਤਿੰਸਾਯ ਤਣ੍ਹਾਯ ਜਾਲਿਨਿਯਾ ਵਿਚਰਿਤਾਨਿ। ਤੱਤ੍ਥ ਦਿੱਟ੍ਠਿਸੰਕਿਲੇਸੋ ਉੱਚ੍ਛੇਦਸੱਸਤੇਨ ਨਿੱਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਯੇਨ ਯੇਨ ਵਾ ਪਨ ਵੱਤ੍ਥੁਨਾ ਦਿੱਟ੍ਠਿਵਸੇਨ ਅਭਿਨਿਵਿਸਤਿ, ''ਇਦਮੇਵ ਸੱਚੰ ਮੋਘਮਞ੍ਞ''ਨ੍ਤਿ ਤੇਨ ਤੇਨੇਵ ਨਿੱਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿੱਤ੍ਥਾਰੋ ਦ੍ਵਾਸੱਟ੍ਠਿ ਦਿੱਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ। ਤੱਤ੍ਥ ਦੁੱਚਰਿਤਸੰਕਿਲੇਸੋ ਚੇਤਨਾ ਚੇਤਸਿਕਕਮ੍ਮੇਨ ਨਿੱਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ, ਤੀਹਿ ਦੁੱਚਰਿਤੇਹਿ ਕਾਯਦੁੱਚਰਿਤੇਨ ਵਚੀਦੁੱਚਰਿਤੇਨ ਮਨੋਦੁੱਚਰਿਤੇਨ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿੱਤ੍ਥਾਰੋ ਦਸ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ। ਅਪਰੇ ਚ ਮੱਗੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿਨਾਸਵਾਤਿ ਇਦੰ ਵੋਦਾਨੰ।

ਤਯਿਦੰ ਵੋਦਾਨੰ ਤਿਵਿਧੰ; ਤਣ੍ਹਾਸੰਕਿਲੇਸੋ ਸਮਥੇਨ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ, ਸੋ ਸਮਥੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਦਿੱਟ੍ਠਿਸੰਕਿਲੇਸੋ ਵਿਪੱਸਨਾਯ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ, ਸਾ ਵਿਪੱਸਨਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਦੁੱਚਰਿਤਸੰਕਿਲੇਸੋ ਸੁਚਰਿਤੇਨ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ, ਤੰ ਸੁਚਰਿਤੰ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ।

''ਸਬ੍ਬੇ ਸੱਤਾ ਮਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਮਰਣਨ੍ਤੰ ਹਿ ਜੀਵਿਤੰ, ਯਥਾਕਮ੍ਮੰ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਫਲੂਪਗਾ, ਨਿਰਯੰ ਪਾਪਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ''ਤਿ ਅਪੁਞ੍ਞਪੱਟਿਪਦਾ, ''ਪੁਞ੍ਞਕਮ੍ਮਾ ਚ ਸੁੱਗਤਿ''ਨ੍ਤਿ ਪੁਞ੍ਞਪੱਟਿਪਦਾ, ''ਅਪਰੇ ਚ ਮੱਗੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿਨਾਸਵਾ''ਤਿ ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਸਮਤਿਕ੍ਕਮਪੱਟਿਪਦਾ, ਤੱਤ੍ਥ ਯਾ ਚ ਪੁਞ੍ਞਪੱਟਿਪਦਾ ਯਾ ਚ ਅਪੁਞ੍ਞਪੱਟਿਪਦਾ, ਅਯੰ ਏਕਾ ਪਟਿਪਦਾ ਸਬ੍ਬੱਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਏਕਾ ਅਪਾਯੇਸੁ, ਏਕਾ ਦੇਵੇਸੁ, ਯਾ ਚ ਪੁਞ੍ਞਪਾਪਸਮਤਿਕ੍ਕਮਾ ਪਟਿਪਦਾ ਅਯੰ ਤੱਤ੍ਥ ਤੱਤ੍ਥ ਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ।

ਤਯੋ ਰਾਸੀ – ਮਿੱਚ੍ਛੱਤਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ, ਸਮ੍ਮੱਤਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ, ਅਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ, ਤੱਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਮਿੱਚ੍ਛੱਤਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮੱਤਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ ਏਕਾ ਪਟਿਪਦਾ ਤੱਤ੍ਥ ਤੱਤ੍ਥ ਗਾਮਿਨੀ, ਤੱਤ੍ਥ ਯੋ ਅਨਿਯਤੋ ਰਾਸਿ, ਅਯੰ ਸਬ੍ਬੱਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ? ਪੱਚਯੰ ਲਭਨ੍ਤੋ ਨਿਰਯੇ ਉਪਪੱਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਪੱਚਯੰ ਲਭਨ੍ਤੋ ਤਿਰੱਚ੍ਛਾਨਯੋਨੀਸੁ ਉਪਪੱਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਪੱਚਯੰ ਲਭਨ੍ਤੋ ਪੇੱਤਿਵਿਸਯੇਸੁ ਉਪਪੱਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਪੱਚਯੰ ਲਭਨ੍ਤੋ ਅਸੁਰੇਸੁ ਉਪਪੱਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਪੱਚਯੰ ਲਭਨ੍ਤੋ ਦੇਵੇਸੁ ਉਪਪੱਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਪੱਚਯੰ ਲਭਨ੍ਤੋ ਮਨੁੱਸੇਸੁ ਉਪਪੱਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਪੱਚਯੰ ਲਭਨ੍ਤੋ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੇਯ੍ਯ, ਤਸ੍ਮਾਯੰ ਸਬ੍ਬੱਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ, ਯੰ ਏੱਤ੍ਥ ਞਾਣੰ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ, ਇਦੰ ਵੁੱਚਤਿ ਸਬ੍ਬੱਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਞਾਣੰ ਦੁਤਿਯੰ ਤਥਾਗਤਬਲੰ।

ਇਤਿ ਸਬ੍ਬੱਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਅਨੇਕਧਾਤੁਲੋਕੋ, ਤੱਤ੍ਥ ਤੱਤ੍ਥ ਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਨਾਨਾਧਾਤੁਲੋਕੋ। ਤੱਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਨੇਕਧਾਤੁਲੋਕੋ? ਚੱਕ੍ਖੁਧਾਤੁ ਰੂਪਧਾਤੁ ਚੱਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਸੋਤਧਾਤੁ ਸੱਦਧਾਤੁ ਸੋਤਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਘਾਨਧਾਤੁ ਗਨ੍ਧਧਾਤੁ ਘਾਨਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਜਿਵ੍ਹਾਧਾਤੁ ਰਸਧਾਤੁ ਜਿਵ੍ਹਾਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਕਾਯਧਾਤੁ ਫੋੱਟ੍ਠਬ੍ਬਧਾਤੁ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਮਨੋਧਾਤੁ ਧੱਮ੍ਮਧਾਤੁ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਪਥਵੀਧਾਤੁ, ਆਪੋਧਾਤੁ, ਤੇਜੋਧਾਤੁ, ਵਾਯੋਧਾਤੁ, ਆਕਾਸਧਾਤੁ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਕਾਮਧਾਤੁ, ਬ੍ਯਾਪਾਦਧਾਤੁ, ਵਿਹਿੰਸਾਧਾਤੁ, ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਧਾਤੁ, ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਧਾਤੁ, ਅਵਿਹਿੰਸਾਧਾਤੁ, ਦੁਕ੍ਖਧਾਤੁ, ਦੋਮਨਸ੍ਸਧਾਤੁ , ਅਵਿੱਜਾਧਾਤੁ, ਸੁਖਧਾਤੁ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਧਾਤੁ, ਉਪੇਕ੍ਖਾਧਾਤੁ, ਰੂਪਧਾਤੁ, ਅਰੂਪਧਾਤੁ, ਨਿਰੋਧਧਾਤੁ, ਸਙ੍ਖਾਰਧਾਤੁ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ, ਅਯੰ ਅਨੇਕਧਾਤੁਲੋਕੋ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਨਾਨਾਧਾਤੁਲੋਕੋ? ਅਞ੍ਞਾ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ, ਅਞ੍ਞਾ ਰੂਪਧਾਤੁ, ਅਞ੍ਞਾ ਚਕ੍ਖੁวਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ। ਏวਂ ਸਬ੍ਬਾ। ਅਞ੍ਞਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ। ਯਂ ਏਤ੍ਥ ਞਾਣਂ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ, ਇਦਂ วੁਚ੍ਚਤਿ ਅਨੇਕਧਾਤੁ ਨਾਨਾਧਾਤੁ ਞਾਣਂ ਤਤਿਯਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

੬੦. ਇਤਿ ਅਨੇਕਧਾਤੁ ਨਾਨਾਧਾਤੁਕਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਯਂ ਯਦੇਵ ਧਾਤੁਂ ਸਤ੍ਤਾ ਅਧਿਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਤਦੇว ਅਧਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ ਅਭਿਨਿวਿਸਨ੍ਤਿ, ਕੇਚਿ ਰੂਪਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਸਦ੍ਦਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਗਨ੍ਧਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਰਸਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਧਮ੍ਮਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਇਤ੍ਥਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਪੁਰਿਸਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਚਾਗਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਹੀਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ , ਕੇਚਿ ਪਣੀਤਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਦੇวਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਮਨੁਸ੍ਸਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਕੇਚਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ। ਯਂ ਏਤ੍ਥ ਞਾਣਂ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ, ਅਯਂ วੇਨੇਯ੍ਯੋ, ਅਯਂ ਨ วੇਨੇਯ੍ਯੋ, ਅਯਂ ਸਗ੍ਗਗਾਮੀ, ਅਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਗਾਮੀਤਿ, ਇਦਂ วੁਚ੍ਚਤਿ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਨਾਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਤਾ ਞਾਣਂ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

ਇਤਿ ਤੇ ਯਥਾਧਿਮੁਤ੍ਤਾ ਚ ਭวਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ ਸਮਾਦਿਯਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਛਬ੍ਬਿਧਂ ਕਮ੍ਮਂ ਸਮਾਦਿਯਨ੍ਤਿ – ਕੇਚਿ ਲੋਭวਸੇਨ, ਕੇਚਿ ਦੋਸวਸੇਨ, ਕੇਚਿ ਮੋਹวਸੇਨ, ਕੇਚਿ ਸਦ੍ਧਾวਸੇਨ, ਕੇਚਿ วੀਰਿਯวਸੇਨ, ਕੇਚਿ ਪਞ੍ਞਾวਸੇਨ। ਤਂ วਿਭਜ੍ਜਮਾਨਂ ਦੁวਿਧਂ – ਸਂਸਾਰਗਾਮਿ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਗਾਮਿ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਲੋਭวਸੇਨ ਦੋਸวਸੇਨ ਮੋਹวਸੇਨ ਚ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ, ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਣ੍ਹਂ ਕਣ੍ਹวਿਪਾਕਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਸਦ੍ਧਾวਸੇਨ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ, ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ ਸੁਕ੍ਕਂ ਸੁਕ੍ਕวਿਪਾਕਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਲੋਭวਸੇਨ ਦੋਸวਸੇਨ ਮੋਹวਸੇਨ ਸਦ੍ਧਾวਸੇਨ ਚ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ, ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕਂ ਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕวਿਪਾਕਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ วੀਰਿਯวਸੇਨ ਪਞ੍ਞਾวਸੇਨ ਚ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ, ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ ਅਕਣ੍ਹਂ ਅਸੁਕ੍ਕਂ ਅਕਣ੍ਹਅਸੁਕ੍ਕวਿਪਾਕਂ ਕਮ੍ਮੁਤ੍ਤਮਂ ਕਮ੍ਮਸੇਟ੍ਠਂ ਕਮ੍ਮਕ੍ਖਯਾਯ ਸਂวਤ੍ਤਤਿ।

ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾਨਿ। ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸੁਖਂ ਆਯਤਿਂ ਦੁਕ੍ਖวਿਪਾਕਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਦੁਕ੍ਖਂ ਆਯਤਿਂ ਸੁਖวਿਪਾਕਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚੇว ਆਯਤਿਂ ਚ ਦੁਕ੍ਖวਿਪਾਕਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸੁਖਞ੍ਚੇว ਆਯਤਿਂ ਚ ਸੁਖวਿਪਾਕਂ। ਯਂ ਏวਂ ਜਾਤਿਯਂ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ, ਇਮਿਨਾ ਪੁਗ੍ਗਲੇਨ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ ਉਪਚਿਤਂ ਅวਿਪਕ੍ਕਂ วਿਪਾਕਾਯ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤਂ ਨ ਚ ਭਬ੍ਬੋ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਿਧਾ ਗਨ੍ਤੁਨ੍ਤਿ ਤਂ ਭਗวਾ ਨ ਓวਦਤਿ। ਯਥਾ ਦੇวਦਤ੍ਤਂ ਕੋਕਾਲਿਕਂ ਸੁਨਕ੍ਖਤ੍ਤਂ ਲਿਚ੍ਛวਿਪੁਤ੍ਤਂ, ਯੇ วਾ ਪਨਞ੍ਞੇਪਿ ਸਤ੍ਤਾ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਾ ਇਮੇਸਞ੍ਚ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਉਪਚਿਤਂ ਅਕੁਸਲਂ ਨ ਚ ਤาว ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਤਂ, ਪੁਰਾ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਪੁਰਾ ਫਲਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਯਤਿ, ਪੁਰਾ ਮਗ੍ਗਮਾวਾਰਯਤਿ, ਪੁਰਾ วੇਨੇਯ੍ਯਤ੍ਤਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤੀਤਿ ਤੇ ਭਗวਾ ਅਸਮਤ੍ਤੇ ਓวਦਤਿ। ਯਥਾ ਪੁਣ੍ਣਞ੍ਚ ਗੋวਤਿਕਂ ਅਚੇਲਞ੍ਚ ਕੁਕ੍ਕੁਰวਤਿਕਂ।

੬੧. ਇਮਸ੍ਸ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਂ ਪਰਿਪੂਰਮਾਨਂ ਮਗ੍ਗਂ ਆวਾਰਯਿਸ੍ਸਤਿ ਪੁਰਾ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਪੁਰਾ ਫਲਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਯਤਿ, ਪੁਰਾ ਮਗ੍ਗਮਾวਾਰਯਤਿ, ਪੁਰਾ วੇਨੇਯ੍ਯਤ੍ਤਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤੀਤਿ ਤਂ ਭਗวਾ ਅਸਮਤ੍ਤਂ ਓวਦਤਿ। ਯਥਾ ਆਯਸ੍ਮਨ੍ਤਂ ਅਙ੍ਗੁਲਿਮਾਲਂ।

ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਮੁਦੁਮਜ੍ਝਾਧਿਮਤ੍ਤਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਮੁਦੁ ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾ ਮਜ੍ਝਂ ਅวਸੇਸਕੁਸਲਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਅਧਿਮਤ੍ਤਂ ਅਕੁਸਲਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਯਂ ਏਤ੍ਥ ਞਾਣਂ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ, ਇਦਂ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮวੇਦਨੀਯਂ, ਇਦਂ ਉਪਪਜ੍ਜวੇਦਨੀਯਂ, ਇਦਂ ਅਪਰਾਪਰਿਯวੇਦਨੀਯਂ, ਇਦਂ ਨਿਰਯวੇਦਨੀਯਂ, ਇਦਂ ਤਿਰਚ੍ਛਾਨวੇਦਨੀਯਂ, ਇਦਂ ਪੇਤ੍ਤਿวਿਸਯวੇਦਨੀਯਂ, ਇਦਂ ਅਸੁਰวੇਦਨੀਯਂ, ਇਦਂ ਦੇววੇਦਨੀਯਂ, ਇਦਂ ਮਨੁਸ੍ਸวੇਦਨੀਯਨ੍ਤਿ, ਇਦਂ วੁਚ੍ਚਤਿ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾਨਂ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ วਿਪਾਕวੇਮਤ੍ਤਤਾ ਞਾਣਂ ਪਞ੍ਚਮਂ ਤਥਾਗਤਬਲਂ।

੬੨. ਇਤਿ ਤਥਾ ਸਮਾਦਿਨ੍ਨਾਨਂ ਕਮ੍ਮਾਨਂ ਸਮਾਦਿਨ੍ਨਾਨਂ ਝਾਨਾਨਂ วਿਮੋਕ੍ਖਾਨਂ ਸਮਾਧੀਨਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨਂ ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ, ਇਦਂ วੋਦਾਨਂ, ਇਦਂ วੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਏวਂ ਸਂਕਿਲਿਸ੍ਸਤਿ, ਏวਂ วੋਦਾਯਤਿ, ਏวਂ วੁਟ੍ਠਹਤੀਤਿ ਞਾਣਂ ਅਨਾวਰਣਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਿ ਝਾਨਾਨਿ? ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ। ਕਤਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾ? ਏਕਾਦਸ ਚ ਅਟ੍ਠ ਚ ਸਤ੍ਤ ਚ ਤਯੋ ਚ ਦ੍ਵੇ ਚ। ਕਤਿ ਸਮਾਧੀ? ਤਯੋ ਸਮਾਧੀ – ਸਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਚਾਰਮਤ੍ਤੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਧਿ। ਕਤਿ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ? ਪਞ੍ਚ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ – ਸਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਅਸਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਵਿਭੂਤਸਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿ [ਵਿਭੂਤਸਮਾਪਤ੍ਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੰਕਿਲੇਸੋ? ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਸ੍ਸ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾ ਸੰਕਿਲੇਸੋ। ਯੇ ਚ ਕੁਕ੍ਕੁਟਝਾਯੀ ਦ੍ਵੇ ਪਠਮਕਾ ਯੋ ਵਾ ਪਨ ਕੋਚਿ ਹਾਨਭਾਗਿਯੋ ਸਮਾਧਿ, ਅਯੰ ਸੰਕਿਲੇਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਵੋਦਾਨੰ, ਨੀਵਰਣਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਪਠਮਸ੍ਸ ਝਾਨਸ੍ਸ ਯੇ ਚ ਕੁਕ੍ਕੁਟਝਾਯੀ ਦ੍ਵੇ ਪਚ੍ਛਿਮਕਾ ਯੋ ਵਾ ਪਨ ਕੋਚਿ ਵਿਸੇਸਭਾਗਿਯੋ ਸਮਾਧਿ, ਇਦੰ ਵੋਦਾਨੰ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਵੁਟ੍ਠਾਨੰ? ਯੰ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵੁਟ੍ਠਾਨਕੋਸਲ੍ਲੰ, ਇਦੰ ਵੁਟ੍ਠਾਨੰ। ਯੰ ਏਤ੍ਥ ਞਾਣੰ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ, ਇਦੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਬ੍ਬੇਸੰ ਝਾਨਵਿਮੋਕ੍ਖਸਮਾਧਿਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨੰ ਸੰਕਿਲੇਸਵੋਦਾਨਵੁਟ੍ਠਾਨਞਾਣੰ ਛਟ੍ਠੰ ਤਥਾਗਤਬਲੰ।

੬੩. ਇਤਿ ਤਸ੍ਸੇਵ ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਵਾਰਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਬਲਾਨਿ ਵੀਰਿਯਮਿਤਿ, ਤਾਨਿਯੇਵ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਵੀਰਿਯਵਸੇਨ ਬਲਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਆਧਿਪਤੇਯ੍ਯਟ੍ਠੇਨ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਅਕਮ੍ਪਿਯਟ੍ਠੇਨ ਬਲਾਨਿ, ਇਤਿ ਤੇਸੰ ਮੁਦੁਮਜ੍ਝਾਧਿਮਤ੍ਤਤਾ ਅਯੰ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਯੰ ਮਜ੍ਝਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ ਅਯੰ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਓਵਾਦੇਨ ਓਵਦਤਿ, ਮਜ੍ਝਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਭਗਵਾ ਸੰਖਿਤ੍ਤਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਓਵਦਤਿ, ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਭਗਵਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਓਵਦਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਮੁਦੁਕੰ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨੰ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਮਜ੍ਝਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਮੁਦੁਤਿਕ੍ਖਧਮ੍ਮਦੇਸਨੰ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਤਿਕ੍ਖੰ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨੰ ਉਪਦਿਸਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਸਮਥੰ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਮਜ੍ਝਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨੰ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨੰ ਉਪਦਿਸਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਮਜ੍ਝਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਅਸ੍ਸਾਦਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਉਪਦਿਸਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖਾਯ ਪਞ੍ਞਾਪਯਤਿ, ਮਜ੍ਝਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖਾਯ ਪਞ੍ਞਾਪਯਤਿ, ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖਾਯ ਪਞ੍ਞਾਪਯਤਿ।

ਯੰ ਏਤ੍ਥ ਞਾਣੰ ਹੇਤੁਸੋ ਠਾਨਸੋ ਅਨੋਧਿਸੋ ਅਯੰ ਇਮੰ ਭੂਮਿੰ ਭਾਵਨਞ੍ਚ ਗਤੋ, ਇਮਾਯ ਵੇਲਾਯ ਇਮਾਯ ਅਨੁਸਾਸਨਿਯਾ ਏਵੰ ਧਾਤੁਕੋ ਚਾਯੰ ਅਯੰ ਚਸ੍ਸ ਆਸਯੋ ਅਯਞ੍ਚ ਅਨੁਸਯੋ ਇਤਿ, ਇਦੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਰਸਤ੍ਤਾਨੰ ਪਰਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਰੋਪਰਿਯਤ੍ਤਵੇਮਤ੍ਤਤਾ ਞਾਣੰ ਸਤ੍ਤਮੰ ਤਥਾਗਤਬਲੰ।

ਇਤਿ ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਅਨੇਕਵਿਹਿਤੰ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸੰ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ, ਏਕਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿੰ ਦ੍ਵੇਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਤਿਸ੍ਸੋਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਚਤਸ੍ਸੋਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਪਞ੍ਚਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਦਸਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਵੀਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਤਿੰਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਚਤ੍ਤਾਰੀਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਪਞ੍ਞਾਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਯੋ ਜਾਤਿਸਤਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਸਤਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਅਨੇਕਾਨਿਪਿ ਜਾਤਿਸਤਾਨਿ ਅਨੇਕਾਨਿਪਿ ਜਾਤਿਸਹਸ੍ਸਾਨਿ ਅਨੇਕਾਨਿਪਿ ਜਾਤਿਸਤਸਹਸ੍ਸਾਨਿ ਅਨੇਕੇਪਿ ਸੰਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਅਨੇਕੇਪਿ ਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਅਨੇਕੇਪਿ ਸੰਵਟ੍ਟਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ। ਅਮੁਤ੍ਰਾਸਿੰ ਏਵੰਨਾਮੋ ਏਵੰਗੋਤ੍ਤੋ ਏਵੰਵਣ੍ਣੋ ਏਵਮਾਹਾਰੋ ਏਵੰਸੁਖਦੁਕ੍ਖਪ੍ਪਟਿਸੰਵੇਦੀ ਏਵਮਾਯੁਪਰਿਯਨ੍ਤੋ, ਸੋ ਤਤੋ ਚੁਤੋ ਅਮੁਤ੍ਰ ਉਦਪਾਦਿੰ। ਤਤ੍ਰਾਪਾਸਿੰ ਏਵੰਨਾਮੋ ਏਵੰਗੋਤ੍ਤੋ ਏਵੰਵਣ੍ਣੋ ਏਵਮਾਹਾਰੋ ਏਵੰਸੁਖਦੁਕ੍ਖਪ੍ਪਟਿਸੰਵੇਦੀ ਏਵਮਾਯੁਪਰਿਯਨ੍ਤੋ, ਸੋ ਤਤੋ ਚੁਤੋ ਇਧੂਪਪਨ੍ਨੋਤਿ, ਇਤਿ ਸਾਕਾਰੰ ਸਉਦ੍ਦੇਸੰ ਅਨੇਕਵਿਹਿਤੰ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸੰ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ।

੬੪. ਤਤ੍ਥ ਸਗ੍ਗੂਪਗੇਸੁ ਚ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਮਨੁਸ੍ਸੂਪਗੇਸੁ ਚ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਅਪਾਯੂਪਗੇਸੁ ਚ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਇਮਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਲੋਭਾਦਯੋ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਾ ਅਲੋਭਾਦਯੋ ਮਨ੍ਦਾ, ਇਮਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਅਲੋਭਾਦਯੋ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਾ ਲੋਭਾਦਯੋ ਮਨ੍ਦਾ, ਯੇ ਵਾ ਪਨ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਾ ਯੇ ਵਾ ਪਨ ਮਨ੍ਦਾ ਇਮਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਇਮਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਉਪਚਿਤਾਨਿ ਇਮਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਇਮਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਅਨੁਪਚਿਤਾਨਿ ਅਮੁਕਾਯ ਵਾ ਕਪ੍ਪਕੋਟਿਯੰ

ਕਪ੍ਪਸਤਸਹਸ੍ਸੇ ਵਾ ਕਪ੍ਪਸਹਸ੍ਸੇ ਵਾ ਕਪ੍ਪਸਤੇ ਵਾ ਕਪ੍ਪੇ ਵਾ ਅਨ੍ਤਰਕਪ੍ਪੇ ਵਾ ਉਪਡ੍ਢਕਪ੍ਪੇ ਵਾ ਸੰਵਚ੍ਛਰੇ ਵਾ ਉਪਡ੍ਢਸੰਵਚ੍ਛਰੇ ਵਾ ਮਾਸੇ ਵਾ ਪਕ੍ਖੇ ਵਾ ਦਿਵਸੇ ਵਾ ਮੁਹੁਤ੍ਤੇ ਵਾ ਇਮਿਨਾ ਪਮਾਦੇਨ ਵਾ ਪਸਾਦੇਨ ਵਾਤਿ। ਤੰ ਤੰ ਭਵੰ ਭਗਵਾ ਅਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤੋ ਅਸੇਸੰ ਜਾਨਾਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧੇਨ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਕੇਨ ਸਤ੍ਤੇ ਪਸ੍ਸਤਿ ਚਵਮਾਨੇ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਹੀਨੇ ਪਣੀਤੇ ਸੁਵਣ੍ਣੇ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੇ ਸੁਗਤੇ ਦੁਗ੍ਗਤੇ ਯਥਾਕਮ੍ਮੂਪਗੇ ਸਤ੍ਤੇ ਪਜਾਨਾਤਿ ਇਮੇ ਵਤ ਭੋਨ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨੰ ਉਪਵਾਦਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ, ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯੰ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ ਵਿਨਿਪਾਤੰ ਨਿਰਯੰ ਉਪਪਨ੍ਨਾ।

ਇਮੇ ਵਾ ਪਨ ਭੋਨ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਅਰਿਯਾਨੰ ਅਨੁਪਵਾਦਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ, ਤੇ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰੰ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿੰ ਸਗ੍ਗੰ ਲੋਕੰ ਉਪਪਨ੍ਨਾ, ਤਤ੍ਥ ਸਗ੍ਗੂਪਗੇਸੁ ਚ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਮਨੁਸ੍ਸੂਪਗੇਸੁ ਚ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਅਪਾਯੂਪਗੇਸੁ ਚ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਇਮਿਨਾ ਪੁਗ੍ਗਲੇਨ ਏਵਰੂਪੰ ਕਮ੍ਮੰ ਅਮੁਕਾਯ ਕਪ੍ਪਕੋਟਿਯੰ ਉਪਚਿਤੰ ਕਪ੍ਪਸਤਸਹਸ੍ਸੇ ਵਾ ਕਪ੍ਪਸਹਸ੍ਸੇ ਵਾ ਕਪ੍ਪਸਤੇ ਵਾ ਕਪ੍ਪੇ ਵਾ ਅਨ੍ਤਰਕਪ੍ਪੇ ਵਾ ਉਪਡ੍ਢਕਪ੍ਪੇ ਵਾ ਸੰਵਚ੍ਛਰੇ ਵਾ ਉਪਡ੍ਢਸੰਵਚ੍ਛਰੇ ਵਾ ਮਾਸੇ ਵਾ ਪਕ੍ਖੇ ਵਾ ਦਿਵਸੇ ਵਾ ਮੁਹੁਤ੍ਤੇ ਵਾ ਇਮਿਨਾ ਪਮਾਦੇਨ ਵਾ ਪਸਾਦੇਨ ਵਾਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਭਗਵਤੋ ਦ੍ਵੇ ਞਾਣਾਨਿ – ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਞ੍ਚ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁ ਚ ਅਟ੍ਠਮੰ ਨਵਮੰ ਤਥਾਗਤਬਲੰ।

ਇਤਿ ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਾ ਪਤ੍ਤਾ ਵਿਦਿਤਾ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾ ਵਿਰਜੰ ਵੀਤਮਲੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞਾਣੰ ਨਿਹਤੋ ਮਾਰੋ ਬੋਧਿਮੂਲੇ, ਇਦੰ ਭਗਵਤੋ ਦਸਮੰ ਬਲੰ ਸਬ੍ਬਾਸਵਪਰਿਕ੍ਖਯੰ ਞਾਣੰ। ਦਸਬਲਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਹਿ ਬੁਦ੍ਧਾ ਭਗਵਨ੍ਤੋਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਵਿਚਯੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੩. ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੬੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ।
ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ, ਞਤ੍ਵਾਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯੰ।
ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹੇ''ਤਿ॥

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ਉਦਯਬ੍ਬਯੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਉਦਯਬ੍ਬਯੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤੋ ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹਨ੍ਤੋ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਵਿਨਿਪਾਤਭਯਾਨਿ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤੀਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੪. ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੬੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾ''ਤਿ ਤਿਣ੍ਣੰ ਸੁਚਰਿਤਾਨੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ''ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਸਮਥਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ''ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ''ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ''ਞਤ੍ਵਾਨ

ਉਦਯਬ੍ਬਯ''ਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ''ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂ ਭਿਕ੍ਖੂ''ਤਿ ਵੀਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ''ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹੇ''ਤਿ ਭਾਵਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੫. ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੬੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਇਦਂ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇ ਗਹਿਤੇ ਗਹਿਤਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ''ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ''ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਗਹਿਤਾਯ ਗਹਿਤੋ ਭਵਤਿ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਤੋ ਹਿ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਤੋ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਤੋ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਤਿਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਪਭਵਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਲਕ੍ਖਣੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੬. ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੬੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾ''ਤਿ ਰਕ੍ਖਿਤਂ ਪਰਿਪਾਲੀਯਤੀਤਿ ਏਸਾ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ। ਇਧ ਭਗਵਤੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ? ਯੇ ਦੁਗ੍ਗਤੀਹਿ ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਿਤੁਕਾਮਾ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿਨੋ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਯਂ ਏਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਕੋਕਾਲਿਕੋ ਹਿ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨੇਸੁ ਥੇਰੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਦੋਸਯਿਤ੍ਵਾ ਮਹਾਪਦੁਮਨਿਰਯੇ ਉਪਪਨ੍ਨੋ। ਭਗਵਾ ਚ ਸਤਿਆਰਕ੍ਖੇਨ ਚੇਤਸਾ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ, ਸੁਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਸਤਿਯਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਰਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬ''ਨ੍ਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੭. ਆਵਟ੍ਟਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੬੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਸਮਥੋ [ਅਯਂ ਸਮਥੋ (ਸੀ॰ ਕ॰)]। ''ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ''ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ''ਞਤ੍ਵਾਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯ''ਨ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਪਰਿਞ੍ਞਾ। ''ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂ ਭਿਕ੍ਖੂ''ਤਿ ਸਮੁਦਯਪਹਾਨਂ। ''ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹੇ''ਤਿ ਨਿਰੋਧੋ [ਅਯਂ ਨਿਰੋਧੋ (ਸੀ॰ ਕ॰)]। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਆਵਟ੍ਟੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੮. ੑਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੧੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ੑਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ੑਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੯. ਪਰਿੑਤ੍ਤਨਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੧੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿੑਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ਸਮਥੑਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਭਾੑਿਤਾਯ ਨਿਰੋਧੋ ਫਲਂ, ਪਰਿਞ੍ਞਾਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਸਮੁਦਯੋ ਪਹੀਨੋ, ਮਗ੍ਗੋ ਭਾੑਿਤੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਪਰਿੑਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੧੦. ੑੇਚਨਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੧੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ੑੇਚਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾ''ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋ ੑਿਞ੍ਞਾਣਂ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਮਨਾਯਤਨਂ ੑਿਜਾਨਨਾ ੑਿਜਾਨਿਤਤ੍ਤਂ, ਇਦਂ ੑੇਚਨਂ। ''ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਅੑਿਹਿਂਸਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ, ਇਦਂ ੑੇਚਨਂ। ''ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ''ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਨਾਮ ਪਞ੍ਞਾਸਤ੍ਥਂ ਪਞ੍ਞਾਖਗ੍ਗੋ ਪਞ੍ਞਾਰਤਨਂ ਪਞ੍ਞਾਪਜ੍ਜੋਤੋ ਪਞ੍ਞਾਪਤੋਦੋ ਪਞ੍ਞਾਪਾਸਾਦੋ, ਇਦਂ ੑੇਚਨਂ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ੑੇਚਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੧੧. ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੧੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾ''ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਤਿਯਾ। ''ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਭਾੑਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਸਮਥਸ੍ਸ। ''ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ, ਞਤ੍ੑਾਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯ''ਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿਯਾ ਨਿਕ੍ਖੇਪਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ। ''ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂ ਭਿਕ੍ਖੂ''ਤਿ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਅਨੑਸੇਸਪ੍ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ''ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹੇ''ਤਿ ਭਾੑਨਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੧੨. ਓਤਰਣਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੧੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ'' । ''ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ''ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਗਹਿਤਾਯ ਗਹਿਤਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਅਯਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਵਿਜ੍ਜਾ, ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ, ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨਿਰੋਧੋ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ, ਅਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੇਨ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿਯੇਵ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤੀਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾਨਿ – ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ। ਅਯਂ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਤਾਨਿ ਯੇਵ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨਿ। ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਾਸਵਾ ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਸਙ੍ਗਹਿਤਾ, ਅਯਂ ਧਾਤੂਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਅਨਾਸਵਂ ਨੋ ਚ ਭਵਙ੍ਗਂ, ਅਯਂ ਆਯਤਨੇਹਿ ਓਤਰਣਾ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਓਤਰਣੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੧੩. ਸੋਧਨਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੧੫. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ਯਤ੍ਥ ਆਰਮ੍ਭੋ ਸੁਦ੍ਧੋ, ਸੋ ਪਞ੍ਹੋ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤੋ ਭਵਤਿ। ਯਤ੍ਥ ਪਨ ਆਰਮ੍ਭੋ ਨ ਸੁਦ੍ਧੋ, ਨ ਤਾਵ ਸੋ ਪਞ੍ਹੋ ਵਿਸਜ੍ਜਿਤੋ ਭਵਤਿ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਸੋਧਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੧੪. ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੧੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋਤਿ ਗਾਥਾ। ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਚਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਅਵਿਹਿਂਸਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਨਾਮ ਯਂ ਦੁਕ੍ਖੇ ਞਾਣਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੇ ਞਾਣਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੇ ਞਾਣਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਞਾਣਂ ਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣਂ ਹੇਤੁਮ੍ਹਿ ਞਾਣਂ ਹੇਤੁਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਞਾਣਂ ਪਚ੍ਚਯੇ ਞਾਣਂ ਪਚ੍ਚਯਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਞਾਣਂ, ਯਂ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਯਥਾਭੂਤਂ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਅਭਿਸਮਯੋ ਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧੋ ਸਚ੍ਚਾਗਮਨਂ, ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਞਤ੍ਵਾਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯਨ੍ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ, ਉਦਯੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ ਸਮੁਦਯੋ ਭਵਤਿ। ਵਯੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ ਨਿਰੋਧੋ ਹੋਤਿ, ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂ ਭਿਕ੍ਖੂਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ, ਥਿਨਂ ਨਾਮ ਯਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਕਲ੍ਲਤਾ ਅਕਮ੍ਮਨਿਯਤਾ, ਮਿਦ੍ਧਂ ਨਾਮ ਯਂ ਕਾਯਸ੍ਸ ਲੀਨਤ੍ਤਂ, ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ। ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹੇਤਿ ਏਕਤ੍ਤਤਾ, ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸੇ ਵਾ ਉਪਨਿਧਾਯ ਅਪਾਯਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਵਾ ਉਪਨਿਧਾਯ ਸਬ੍ਬਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਯੋ ਦੁਗ੍ਗਤਿ, ਅਯਂ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੧੫. ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੭੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ''ਤਿ ਗਾਥਾ। ਅਯਂ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

੧੬. ਸਮਾਰੋਪਨਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ

੭੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ?

''ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ।
ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋ, ਞਤ੍ਵਾਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ।
ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸਬ੍ਬਾ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੋ ਜਹੇ''ਤਿ॥

ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾਤਿ ਤਿਣ੍ਣਂ ਸੁਚਰਿਤਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਰਕ੍ਖਿਤੇ ਤਂ ਰਕ੍ਖਿਤਂ ਭਵਤਿ ਕਾਯਕਮ੍ਮਂ ਵਚੀਕਮ੍ਮਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਂ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਕ੍ਖਾਰੋਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਭਾਵਿਤਾਯ ਭਾਵਿਤੋ ਭਵਤਿ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ? ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਤੋ ਹਿ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਤੋ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਤੋ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਤਿਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਪਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਪਭਵਤਿ। ਅਯਂ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਸਮਾਰੋਪਨੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ –

''ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ ਪਠਮਂ, ਦਿਸਲੋਚਨਤੋ ਦਿਸਾ ਵਿਲੋਕੇਤ੍ਵਾ।
ਸਙ੍ਖਿਪਿਯ ਅਙ੍ਕੁਸੇਨ ਹਿ, ਨਯੇਹਿ ਤੀਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸੇ ਸੁਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ।

ਨਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ

੧੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਨਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ? ਪੁਬ੍ਬਾ ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਚ ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ ਚ, ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣੰ ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨੰ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਾ ਸਤ੍ਤਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸੰਯੁਤ੍ਤਾ [ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਸੰਯੁਤ੍ਤਾ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਕ੍ਖੇਨ ਵਿਚਰਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੋਜਨਾ ਸਤ੍ਤਾ ਤਣ੍ਹਾਸੰਯੁਤ੍ਤਾ ਤਣ੍ਹਾਪਕ੍ਖੇਨ ਵਿਚਰਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਇਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਪਬ੍ਬਜਿਤਾ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਇਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਪਬ੍ਬਜਿਤਾ ਕਾਮੇਸੁ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਿੰਕਾਰਣੰ ਯੰ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਇਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਪਬ੍ਬਜਿਤਾ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ, ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਇਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਪਬ੍ਬਜਿਤਾ ਕਾਮੇਸੁ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ? ਇਤੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਨਤ੍ਥਿ ਸਚ੍ਚਵਵਤ੍ਥਾਨੰ, ਕੁਤੋ ਚਤੁਸਚ੍ਚਪ੍ਪਕਾਸਨਾ ਵਾ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਕੋਸਲ੍ਲੰ ਵਾ ਉਪਸਮਸੁਖਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਵਾ! ਤੇ ਉਪਸਮਸੁਖਸ੍ਸ ਅਨਭਿਞ੍ਞਾ ਵਿਪਰੀਤਚੇਤਾ ਏਵਮਾਹੰਸੁ ''ਨਤ੍ਥਿ ਸੁਖੇਨ ਸੁਖੰ, ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਨਾਮ ਸੁਖੰ ਅਧਿਗਨ੍ਤਬ੍ਬ''ਨ੍ਤਿ। ਯੋ ਕਾਮੇ ਪਟਿਸੇਵਤਿ, ਸੋ ਲੋਕੰ ਵਡ੍ਢਯਤਿ, ਯੋ ਲੋਕੰ ਵਡ੍ਢਯਤਿ, ਸੋ ਬਹੁੰ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਸਵਤੀਤਿ ਤੇ ਏਵੰਸਞ੍ਞੀ ਏਵੰਦਿਟ੍ਠੀ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਸੁਖੰ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨਾ ਕਾਮੇਸੁ ਪੁਞ੍ਞਸਞ੍ਞੀ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਚ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਾ ਚ, ਤੇ ਤਦਭਿਞ੍ਞਾ ਸਨ੍ਤਾ ਰੋਗਮੇਵ ਵਡ੍ਢਯਨ੍ਤਿ, ਗਣ੍ਡਮੇਵ ਵਡ੍ਢਯਨ੍ਤਿ, ਸਲ੍ਲਮੇਵ ਵਡ੍ਢਯਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਰੋਗਾਭਿਤੁਨ੍ਨਾ ਗਣ੍ਡਪਟਿਪੀਲ਼ਿਤਾ ਸਲ੍ਲਾਨੁਵਿਦ੍ਧਾ ਨਿਰਯਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿਪੇਤਾਸੁਰੇਸੁ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਿਮੁਜ੍ਜਾਨਿ ਕਰੋਨ੍ਤਾ ਉਗ੍ਘਾਤਨਿਗ੍ਘਾਤੰ ਪਚ੍ਚਨੁਭੋਨ੍ਤਾ ਰੋਗਗਣ੍ਡਸਲ੍ਲਭੇਸਜ੍ਜੰ ਨ ਵਿਨ੍ਦਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗੋ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਾਨੁਯੋਗੋ ਚ ਸੰਕਿਲੇਸੋ, ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਵੋਦਾਨੰ। ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗੋ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਾਨੁਯੋਗੋ ਚ ਰੋਗੋ, ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਰੋਗਨਿਗ੍ਘਾਤਕਭੇਸਜ੍ਜੰ। ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗੋ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਾਨੁਯੋਗੋ ਚ ਗਣ੍ਡੋ, ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਗਣ੍ਡਨਿਗ੍ਘਾਤਕਭੇਸਜ੍ਜੰ । ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗੋ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਾਨੁਯੋਗੋ ਚ ਸਲ੍ਲੋ, ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਸਲ੍ਲੁਦ੍ਧਰਣਭੇਸਜ੍ਜੰ।

ਤਤ੍ਥ ਸੰਕਿਲੇਸੋ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਤਦਭਿਸਙ੍ਗੋ ਤਣ੍ਹਾ ਸਮੁਦਯੋ, ਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧੋ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ, ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਦੁਕ੍ਖੰ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯੰ, ਸਮੁਦਯੋ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਮਗ੍ਗੋ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬੋ, ਨਿਰੋਧੋ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬੋ।

੮੦. ਤਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾ ਰੂਪੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਉਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਵੇਦਨੰ...ਪੇ॰... ਸਞ੍ਞੰ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰੇ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਉਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ ਰੂਪਵਨ੍ਤੰ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਉਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਤ੍ਤਨਿ ਵਾ ਰੂਪੰ, ਰੂਪਸ੍ਮਿੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ, ਵੇਦਨਾਵਨ੍ਤੰ...ਪੇ॰... ਸਞ੍ਞਾਵਨ੍ਤੰ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰਵਨ੍ਤੰ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਵਨ੍ਤੰ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਉਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਅਤ੍ਤਨਿ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਮਿੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਵੀਸਤਿਵਤ੍ਥੁਕਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ।

ਤਸ੍ਸਾ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਅਨ੍ਵਾਯਿਕਾ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ, ਅਯੰ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਤੇ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਚ ਸਮਥੋ, ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਤਤ੍ਥ ਸਕ੍ਕਾਯੋ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਸਕ੍ਕਾਯਸਮੁਦਯੋ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ, ਸਕ੍ਕਾਯਨਿਰੋਧੋ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ, ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਦੁਕ੍ਖੰ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯੰ, ਸਮੁਦਯੋ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਮਗ੍ਗੋ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬੋ, ਨਿਰੋਧੋ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬੋ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਰੂਪੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਉਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਵੇਦਨੰ...ਪੇ॰... ਸਞ੍ਞੰ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰੇ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਤਤੋ ਉਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਇਮੇ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ''ਉਚ੍ਛੇਦਵਾਦਿਨੋ''ਤਿ। ਯੇ ਰੂਪਵਨ੍ਤੰ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਉਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਤ੍ਤਨਿ ਵਾ ਰੂਪੰ, ਰੂਪਸ੍ਮਿੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ। ਯੇ ਵੇਦਨਾਵਨ੍ਤੰ...

ਪੇ॰… ਯੇ ਸਞ੍ਞਾਵਨ੍ਤੰ…ਪੇ॰… ਯੇ ਸਙ੍ਖਾਰਵਨ੍ਤੰ…ਪੇ॰… ਯੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਵਨ੍ਤੰ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਉਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਅਤ੍ਤਨਿ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਮਿੰ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਨੰ। ਇਮੇ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ''ਸਸ੍ਸਤਵਾਦਿਨੋ''ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਉਚ੍ਛੇਦਸਸ੍ਸਤਵਾਦਾ ਉਭੋ ਅਨ੍ਤਾ, ਅਯੰ ਸੰਸਾਰਪਵਤ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਮਜ੍ਝਿਮਾ ਪਟਿਪਦਾ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਅਯੰ ਸੰਸਾਰਨਿਵਤ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਪਵਤ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਤਦਭਿਸਙ੍ਖਾ ਤਣ੍ਹਾ ਸਮੁਦਯੋ, ਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧੋ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ, ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ, ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਦੁਕ੍ਖੰ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯੰ, ਸਮੁਦਯੋ ਪਹਾਤਬ੍ਬੋ, ਮਗ੍ਗੋ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬੋ, ਨਿਰੋਧੋ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬੋ।

ਤਤ੍ਥ ਉਚ੍ਛੇਦਸਸ੍ਸਤੰ ਸਮਾਸਤੋ ਵੀਸਤਿਵਤ੍ਥੁਕਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ, ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਦ੍ਵਾਸਟ੍ਠਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ, ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਤੇਚਤ੍ਤਾਲੀਸੰ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਟ੍ਠ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾ ਦਸ ਕਸਿਣਾਯਤਨਾਨਿ। ਦ੍ਵਾਸਟ੍ਠਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਮੋਹਜਾਲੰ ਅਨਾਦਿਅਨਿਧਨਪ੍ਪਵਤ੍ਤੰ। ਤੇਚਤ੍ਤਾਲੀਸੰ [ਤੇਤਾਲੀਸੰ (ਸੀ॰)] ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਞਾਣਵਜਿਰੰ ਮੋਹਜਾਲਪ੍ਪਦਾਲਨੰ। ਤਤ੍ਥ ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਜਾਲੰ ਭਵਤਣ੍ਹਾ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਪੁਬ੍ਬਾ ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ ਚਾ''ਤਿ।

੮੧. ਤਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਅਸ੍ਮਿੰ ਸਾਸਨੇ ਪਬ੍ਬਜਿਤੋ ਸਲ੍ਲੇਖਾਨੁਸਨ੍ਤਤਵੁਤ੍ਤਿ ਭਵਤਿ ਸਲ੍ਲੇਖੇ ਤਿਬ੍ਬਗਾਰਵੋ। ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਅਸ੍ਮਿੰ ਸਾਸਨੇ ਪਬ੍ਬਜਿਤੋ ਸਿਕ੍ਖਾਨੁਸਨ੍ਤਤਵੁਤ੍ਤਿ ਭਵਤਿ ਸਿਕ੍ਖਾਯ ਤਿਬ੍ਬਗਾਰਵੋ। ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਾਮੰ ਓਕ੍ਕਮਨ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ ਭਵਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਾਮੰ ਓਕ੍ਕਮਨ੍ਤੋ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ ਭਵਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਿੰਕਾਰਣੰ, ਯੰ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਾਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਹਿ ਕਾਮਾ ਅਪਰਿਚ੍ਚਤ੍ਤਾ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਸੋ ਕਾਮੇਹਿ ਵਿਵੇਚਿਯਮਾਨੋ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਰਤਿ ਦਨ੍ਧਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮੰ ਆਜਾਨਾਤਿ? ਯੋ ਪਨਾਯੰ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਅਯੰ ਆਦਿਤੋਯੇਵ ਕਾਮੇਹਿ ਅਨਤ੍ਥਿਕੋ ਭਵਤਿ। ਸੋ ਤਤੋ ਵਿਵੇਚਿਯਮਾਨੋ ਖਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਰਤਿ, ਖਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮੰ ਆਜਾਨਾਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਾਪਿ ਪਟਿਪਦਾ ਦੁਵਿਧਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਚ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਚ। ਸੁਖਾਪਿ ਪਟਿਪਦਾ ਦੁਵਿਧਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਚ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਚ। ਸਤ੍ਤਾਪਿ ਦੁਵਿਧਾ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਪਿ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਪਿ। ਯੇ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ, ਤੇ ਦਨ੍ਧਞ੍ਚ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਰਨ੍ਤਿ ਦਨ੍ਧਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮੰ ਆਜਾਨਨ੍ਤਿ। ਯੇ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ, ਤੇ ਖਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਰਨ੍ਤਿ, ਖਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮੰ ਆਜਾਨਨ੍ਤਿ, ਇਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾ। ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਨਿਯ੍ਯਿੰਸੁ ਵਾ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ ਵਾ ਨਿਯ੍ਯਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਵਾ, ਤੇ ਇਮਾਹਿ ਏਵ ਚਤੂਹਿ ਪਟਿਪਦਾਹਿ। ਏਵੰ ਅਰਿਯਾ ਚਤੁਕ੍ਕਮਗ੍ਗੰ ਪਞ੍ਞਾਪੇਨ੍ਤਿ ਅਬੁਧਜਨਸੇਵਿਤਾਯ ਬਾਲਕਨ੍ਤਾਯ ਰਤ੍ਤਵਾਸਿਨਿਯਾ ਨਨ੍ਦਿਯਾ ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ ਅਵਟ੍ਟਨਤ੍ਥੰ [ਆਵਟ੍ਟਨਤ੍ਥੰ (ਸੀ॰ ਕ॰)]। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮੀਤਿ, ਤੇਨਾਹ ''ਤਣ੍ਹਞ੍ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਮ੍ਪਿ ਚ ਸਮਥੇਨਾ''ਤਿ।

੮੨. ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੇਸੁ ਹਿ ਯੇ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਤਿ ਤੇ ਦੁਵਿਧਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ – ਲੋਕਵਟ੍ਟਾਨੁਸਾਰੀ ਚ ਲੋਕਵਿਵਟ੍ਟਾਨੁਸਾਰੀ ਚ। ਵਟ੍ਟੰ ਨਾਮ ਸੰਸਾਰੋ। ਵਿਵਟ੍ਟੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ। ਕਮ੍ਮਕਿਲੇਸਾ ਹੇਤੁ ਸੰਸਾਰਸ੍ਸ। ਤਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮੰ ਚੇਤਨਾ ਚੇਤਸਿਕਞ੍ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ। ਤੰ ਕਥੰ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੰ? ਉਪਚਯੇਨ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਕਿਲੇਸਾ ਚਤੂਹਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਤੇ ਕਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ? ਦਸ ਵਤ੍ਥੁਕੇ ਕਿਲੇਸਪੁਞ੍ਜੇ। ਕਤਮਾਨਿ ਦਸ ਵਤ੍ਥੂਨਿ? ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਯੋਗਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਗਨ੍ਥਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਓਘਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਲ੍ਲਾ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ। ਪਠਮੇ ਆਹਾਰੇ ਪਠਮੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਦੁਤਿਯੇ ਆਹਾਰੇ ਦੁਤਿਯੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਤਤਿਯੇ ਆਹਾਰੇ ਤਤਿਯੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਆਹਾਰੇ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਪਠਮੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਪਠਮੰ ਉਪਾਦਾਨੰ। ਦੁਤਿਯੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਦੁਤਿਯੰ ਉਪਾਦਾਨੰ, ਤਤਿਯੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਤਤਿਯੰ ਉਪਾਦਾਨੰ, ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਉਪਾਦਾਨੰ। ਪਠਮੇ ਉਪਾਦਾਨੇ ਪਠਮੋ ਯੋਗੋ, ਦੁਤਿਯੇ ਉਪਾਦਾਨੇ ਦੁਤਿਯੋ ਯੋਗੋ, ਤਤਿਯੇ ਉਪਾਦਾਨੇ ਤਤਿਯੋ ਯੋਗੋ, ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਉਪਾਦਾਨੇ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਯੋਗੋ। ਪਠਮੇ ਯੋਗੇ ਪਠਮੋ ਗਨ੍ਥੋ, ਦੁਤਿਯੇ ਯੋਗੇ ਦੁਤਿਯੋ ਗਨ੍ਥੋ, ਤਤਿਯੇ ਯੋਗੇ ਤਤਿਯੋ ਗਨ੍ਥੋ, ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਯੋਗੇ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਗਨ੍ਥੋ, ਪਠਮੇ ਗਨ੍ਥੇ ਪਠਮੋ ਆਸਵੋ, ਦੁਤਿਯੇ ਗਨ੍ਥੇ ਦੁਤਿਯੋ ਆਸਵੋ, ਤਤਿਯੇ ਗਨ੍ਥੇ ਤਤਿਯੋ ਆਸਵੋ, ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਗਨ੍ਥੇ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਆਸਵੋ।

ਪਠਮੇ ਆਸਵੇ ਪਠਮੋ ਓਘੋ, ਦੁਤਿਯੇ ਆਸਵੇ ਦੁਤਿਯੋ ਓਘੋ, ਤਤਿਯੇ ਆਸਵੇ ਤਤਿਯੋ ਓਘੋ, ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਆਸਵੇ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਓਘੋ। ਪਠਮੇ ਓਘੇ ਪਠਮੋ ਸਲ੍ਲੋ, ਦੁਤਿਯੇ ਓਘੇ ਦੁਤਿਯੋ ਸਲ੍ਲੋ, ਤਤਿਯੇ ਓਘੇ ਤਤਿਯੋ ਸਲ੍ਲੋ, ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਓਘੇ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸਲ੍ਲੋ। ਪਠਮੇ ਸਲ੍ਲੇ ਪਠਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਦੁਤਿਯੇ ਸਲ੍ਲੇ ਦੁਤਿਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਤਤਿਯੇ ਸਲ੍ਲੇ ਤਤਿਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਸਲ੍ਲੇ ਚਤੁਤ੍ਥੀ [ਚਤੁਤ੍ਥਾ (ਸੀ॰)] ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਪਠਮਾਯਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਂ ਪਠਮਂ ਅਗਤਿਗਮਨਂ। ਦੁਤਿਯਾਯਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਂ ਦੁਤਿਯਂ ਅਗਤਿਗਮਨਂ। ਤਤਿਯਾਯਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਂ ਤਤਿਯਂ ਅਗਤਿਗਮਨਂ, ਚਤੁਤ੍ਥਿਯਂ [ਚਤੁਤ੍ਥਾਯਂ (ਸੀ॰)] ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਂ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਅਗਤਿਗਮਨਂ।

੮੩. ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ ਫਸ੍ਸੋ ਆਹਾਰੋ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯੋ ਚ ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰੋ ਯੋ ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰੋ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਯੋ ਚ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯੋ ਚ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਯੋ ਚ ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ ਯਞ੍ਚ ਭਵੁਪਾਦਾਨਂ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ ਯਞ੍ਚ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਕਾਮਯੋਗੋ, ਯੋ ਚ ਭਵਯੋਗੋ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗੋ, ਯੋ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੋ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਯੋ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯੋ ਚ ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਯੋ ਚ ਇਦਂਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਕਾਮਾਸਵੋ, ਯੋ ਚ ਭਵਾਸਵੋ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ, ਯੋ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਕਾਮੋਘੋ, ਯੋ ਚ ਭਵੋਘੋ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ, ਯੋ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਰਾਗਸਲ੍ਲੋ, ਯੋ ਚ ਦੋਸਸਲ੍ਲੋ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯੋ ਚ ਮਾਨਸਲ੍ਲੋ, ਯੋ ਚ ਮੋਹਸਲ੍ਲੋ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਾ ਚ ਰੂਪੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਯਾ ਚ ਵੇਦਨੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯਾ ਚ ਸਞ੍ਞੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਯਾ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਛਨ੍ਦਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ ਯਞ੍ਚ ਦੋਸਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ, ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ। ਯਞ੍ਚ ਭਯਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ, ਯਞ੍ਚ ਮੋਹਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ, ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ।

੮੪. ਤਤ੍ਥ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਆਹਾਰੇ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਫਸ੍ਸੇ ਆਹਾਰੇ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਆਹਾਰੇ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਯ ਆਹਾਰੇ ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਪਠਮੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਠਿਤੋ ਕਾਮੇ ਉਪਾਦਿਯਤਿ , ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ; ਦੁਤਿਯੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਠਿਤੋ ਅਨਾਗਤਂ ਭਵਂ ਉਪਾਦਿਯਤਿ , ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਭਵੁਪਾਦਾਨਂ; ਤਤਿਯੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਠਿਤੋ ਸਂਸਾਰਾਭਿਨਨ੍ਦਿਨਿਂ ਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ; ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਠਿਤੋ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਕਪ੍ਪਿਯਂ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ।

ਕਾਮੁਪਾਦਾਨੇਨ ਕਾਮੇਹਿ ਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਕਾਮਯੋਗੋ; ਭਵੁਪਾਦਾਨੇਨ ਭਵੇਹਿ ਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਭਵਯੋਗੋ; ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨੇਨ ਪਾਪਿਕਾਯ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗੋ; ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੋ।

ਪਠਮੇ ਯੋਗੇ ਠਿਤੋ ਅਭਿਜ੍ਝਾਯ ਕਾਯਂ ਗਨ੍ਥਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੋ; ਦੁਤਿਯੇ ਯੋਗੇ ਠਿਤੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੇਨ ਕਾਯਂ ਗਨ੍ਥਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੋ; ਤਤਿਯੇ ਯੋਗੇ ਠਿਤੋ ਪਰਾਮਾਸੇਨ ਕਾਯਂ ਗਨ੍ਥਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ; ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਯੋਗੇ ਠਿਤੋ ਇਦਂਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸੇਨ ਕਾਯਂ ਗਨ੍ਥਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਇਦਂਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ।

ਤਸ੍ਸ ਏਵੰਗਨ੍ਥਿਤਾ ਕਿਲੇਸਾ ਆਸਵਨ੍ਤਿ। ਕੁਤੋ ਚ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਆਸਵਨ੍ਤੀਤਿ? ਅਨੁਸਯਤੋ ਵਾ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਤੋ ਵਾ। ਤਤ੍ਥ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਕਾਮਾਸਵੋ, ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਭਵਾਸਵੋ, ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ, ਇਦੰਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ।

ਤਸ੍ਸ ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ ਵੇਪੁਲ੍ਲਂ ਗਤਾ ਓਘਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਆਸਵਵੇਪੁਲ੍ਲਾ ਓਘਵੇਪੁਲ੍ਲਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਸਵੇਨ ਕਾਮੋਘੋ, ਭਵਾਸਵੇਨ ਭਵੋਘੋ, ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੇਨ ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ।

ਤਸ੍ਸ ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਓਘਾ ਅਨੁਸਯਸਹਗਤਾ ਅਜ੍ਝਾਸਯਂ ਅਨੁਪਵਿਟ੍ਠਾ ਹਦਯਂ ਆਹਚ੍ਚ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਸਲ੍ਲਾਇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮੋਘੇਨ ਰਾਗਸਲ੍ਲੋ, ਭਵੋਘੇਨ ਦੋਸਸਲ੍ਲੋ, ਦਿਟ੍ਠੋਘੇਨ ਮਾਨਸਲ੍ਲੋ, ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੇਨ ਮੋਹਸਲ੍ਲੋ।

ਤਸ੍ਸ ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਸਲ੍ਲੇਹਿ ਪਰਿਯਾਦਿਨ੍ਨਂ [ਪਰਿਯਾਦਿਣ੍ਣਂ (ਕ॰)] ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਚਤੂਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸਣ੍ਠਹਤਿ ਰੂਪੇ ਵੇਦਨਾਯ ਸਞ੍ਞਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ। ਤਤ੍ਥ ਰਾਗਸਲ੍ਲੇਨ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਰੂਪੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਦੋਸਸਲ੍ਲੇਨ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਵੇਦਨੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਮਾਨਸਲ੍ਲੇਨ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਞ੍ਞੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਮੋਹਸਲ੍ਲੇਨ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ।

ਤਸ੍ਸ ਇਮਾਹਿ ਚਤੂਹਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਹਿ ਉਪਤ੍ਥਦ੍ਧਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਚਤੂਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਛਨ੍ਦਾ ਦੋਸਾ ਭਯਾ ਮੋਹਾ। ਤਤ੍ਥ ਰਾਗੇਨ ਛਨ੍ਦਾਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਦੋਸੇਨ ਦੋਸਾਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਭਯੇਨ ਭਯਾਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਮੋਹੇਨ ਮੋਹਾਗਤਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਇਤਿ ਖੋ ਤਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮਂ ਇਮੇ ਚ ਕਿਲੇਸਾ, ਏਸ ਹੇਤੁ ਸਂਸਾਰਸ੍ਸ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇ ਕਿਲੇਸਾ ਚਤੂਹਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ।

੮੫. ਤਤ੍ਥ ਇਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਦਿਸਾ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ, ਕਾਮਯੋਗੋ, ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਕਾਮਾਸਵੋ, ਕਾਮੋਘੋ, ਰਾਗਸਲ੍ਲੋ, ਰੂਪੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਛਨ੍ਦਾ ਅਗਤਿਗਮਨਨ੍ਤਿ ਪਠਮਾ ਦਿਸਾ।

ਫਸ੍ਸੋ ਆਹਾਰੋ, ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਭਵੁਪਾਦਾਨਂ, ਭਵਯੋਗੋ, ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਭਵਾਸਵੋ, ਭਵੋਘੋ, ਦੋਸਸਲ੍ਲੋ, ਵੇਦਨੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਦੋਸਾ ਅਗਤਿਗਮਨਨ੍ਤਿ ਦੁਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰੋ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ, ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗੋ ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ, ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ, ਮਾਨਸਲ੍ਲੋ, ਸਞ੍ਞੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਭਯਾ ਅਗਤਿਗਮਨਨ੍ਤਿ ਤਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰੋ ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੋ, ਇਦੰਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ, ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ, ਮੋਹਸਲ੍ਲੋ, ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਮੋਹਾ ਅਗਤਿਗਮਨਨ੍ਤਿ ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਦਿਸਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ ਯੋ ਚ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ, ਕਾਮਯੋਗੋ, ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਕਾਮਾਸਵੋ , ਕਾਮੋਘੋ, ਰਾਗਸਲ੍ਲੋ, ਰੂਪੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਛਨ੍ਦਾ ਅਗਤਿਗਮਨਨ੍ਤਿ, ਇਮੇਸਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ। ਇਮੇ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਫਸ੍ਸੋ ਆਹਾਰੋ ਯੋ ਚ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਭਵੁਪਾਦਾਨਂ, ਭਵਯੋਗੋ , ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਭਵਾਸਵੋ, ਭਵੋਘੋ, ਦੋਸਸਲ੍ਲੋ, ਵੇਦਨੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਦੋਸਾ ਅਗਤਿਗਮਨਨ੍ਤਿ ਇਮੇਸਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ, ਇਮੇ ਦੋਸਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰੋ ਯੋ ਚ ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ, ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗੋ, ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ, ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ, ਮਾਨਸਲ੍ਲੋ, ਸਞ੍ਞੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਭਯਾ ਅਗਤਿਗਮਨਨ੍ਤਿ ਇਮੇਸਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ। ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਮਨ੍ਦਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰੋ ਯੋ ਚ ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੋ, ਇਦਂਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ, ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ, ਮੋਹਸਲ੍ਲੋ, ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਗਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ, ਮੋਹਾ ਅਗਤਿਗਮਨਨ੍ਤਿ, ਇਮੇਸਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ। ਇਮੇ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਉਦਤ੍ਤਸ੍ਸ [ਉਦਤ੍ਥਸ੍ਸ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਕਬਲੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ ਯੋ ਚ ਫਸ੍ਸੋ ਆਹਾਰੋ, ਇਮੇ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰੋ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ, ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਯੋ ਚ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਇਮੇ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ''ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ''ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਭਵੁਪਾਦਾਨਞ੍ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਯੋਗੋ ਚ ਭਵਯੋਗੋ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗੋ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਇਦਂਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ।

ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਸਵੋ ਚ ਭਵਾਸਵੋ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮੋਘੋ ਚ ਭਵੋਘੋ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਦਿਟ੍ਠੋਘੋ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਅਵਿਜ੍ਜੋਘੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਰਾਗਸਲ੍ਲੋ ਚ ਦੋਸਸਲ੍ਲੋ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਮਾਨਸਲ੍ਲੋ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਮੋਹਸਲ੍ਲੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ। ਤਤ੍ਥ ਰੂਪੂਪਗਾ ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਵੇਦਨੂਪਗਾ ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਸਞ੍ਞੂਪਗਾ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਗਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ।

ਤਤ੍ਥ ਛਨ੍ਦਾ ਚ ਅਗਤਿਗਮਨਂ ਦੋਸਾ ਚ ਅਗਤਿਗਮਨਂ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਭਯਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ, ਮੋਹਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਨਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਸਬ੍ਬੇ ਲੋਕਵਟ੍ਟਾਨੁਸਾਰਿਨੋ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਲੋਕਾ ਤੀਹਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਹਿ।

੮੬. ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਨਿਯ੍ਯਾਨਂ –

ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਹਾਰਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯਾ ਅਬ੍ਭੁਤਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾਨਿ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾ।

ਪਠਮਾ ਪਟਿਪਦਾ ਪਠਮਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਦੁਤਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦੁਤਿਯਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਤਤਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਤਤਿਯਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਪਟਿਪਦਾ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਠਮਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ, ਦੁਤਿਯਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ, ਤਤਿਯਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਂ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ। ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਪਠਮੋ ਵਿਹਾਰੋ, ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਦੁਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ, ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਤਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਹਾਰੋ। ਪਠਮੋ ਵਿਹਾਰੋ ਪਠਮਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ, ਦੁਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਦੁਤਿਯਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ, ਤਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਤਤਿਯਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ, ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਹਾਰੋ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ। ਪਠਮਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ ਪਠਮੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ, ਦੁਤਿਯਂ ਦੁਤਿਯੋ, ਤਤਿਯਂ ਤਤਿਯੋ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ। ਪਠਮੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਠਮਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਦੁਤਿਯੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਦੁਤਿਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਤਤਿਯੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਤਤਿਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਂ,

ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੰ। ਪਠਮੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਠਮਾ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ, ਦੁਤਿਯੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਦੁਤਿਯਾ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ, ਤਤਿਯੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਤਤਿਯਾ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ, ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ। ਪਠਮਾ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ ਪਠਮੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯੋ ਧਮ੍ਮੋ, ਦੁਤਿਯਾ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ ਦੁਤਿਯੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯੋ ਧਮ੍ਮੋ, ਤਤਿਯਾ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ ਤਤਿਯੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯੋ ਧਮ੍ਮੋ, ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯੋ ਧਮ੍ਮੋ। ਪਠਮੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਠਮੰ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ, ਦੁਤਿਯੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਦੁਤਿਯੰ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ, ਤਤਿਯੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਤਤਿਯੰ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ, ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ। ਪਠਮਾ ਪਟਿਪਦਾ ਭਾਵਿਤਾ ਬਹੁਲੀਕਤਾ [ਬਹੁਲਿਕਤਾ (ਕ॰)] ਪਠਮੰ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਦੁਤਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਭਾਵਿਤਾ ਬਹੁਲੀਕਤਾ ਦੁਤਿਯੰ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਤਤਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਭਾਵਿਤਾ ਬਹੁਲੀਕਤਾ ਤਤਿਯੰ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਪਟਿਪਦਾ ਭਾਵਿਤਾ ਬਹੁਲੀਕਤਾ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਪਠਮੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਦੁਤਿਯੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਤਤਿਯੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ।

ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਪਠਮੰ ਵਿਹਾਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਦੁਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਦੁਤਿਯੰ ਵਿਹਾਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਤਤਿਯੰ ਵਿਹਾਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਵਿਹਾਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਪਠਮੋ ਵਿਹਾਰੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਪਾਪਕਾਨੰ ਅਕੁਸਲਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਦੁਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਪਾਪਕਾਨੰ ਅਕੁਸਲਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਪਹਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਤਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਕੁਸਲਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਉਪ੍ਪਾਦੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਹਾਰੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਕੁਸਲਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਠਿਤਿੰ ਅਸਮ੍ਮੋਸੰ ਭਿਯ੍ਯੋਭਾਵੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਪਠਮੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਮਾਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਦੁਤਿਯੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਆਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਤਤਿਯੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਹਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਭਵੂਪਸਮੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਮਾਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਆਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਹਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਭਵੂਪਸਮੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਵੀਮੰਸਾਸਮਾਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਤਪੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਬੁਦ੍ਧਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਵੀਮੰਸਾਸਮਾਧਿ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਸਬ੍ਬੂਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਮੇਤ੍ਤੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਤਪੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਕਰੁਣੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਬੁਦ੍ਧਿ ਭਾਵਿਤਾ ਬਹੁਲੀਕਤਾ ਮੁਦਿਤੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ, ਸਬ੍ਬੂਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ ਉਪੇਕ੍ਖੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ।

੮੭. ਤਤ੍ਥ ਇਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਦਿਸਾ ਪਠਮਾ ਪਟਿਪਦਾ ਪਠਮੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ ਪਠਮੋ ਵਿਹਾਰੋ ਪਠਮੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੋ ਪਠਮੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੋ ਮੇਤ੍ਤਾ ਇਤਿ ਪਠਮਾ ਦਿਸਾ।

ਦੁਤਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦੁਤਿਯੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਦੁਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਦੁਤਿਯੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੋ ਦੁਤਿਯੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਭਵਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿ ਤਪੋ ਕਰੁਣਾ ਇਤਿ ਦੁਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਤਤਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਤਤਿਯੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਤਤਿਯੰ ਝਾਨੰ ਤਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਤਤਿਯੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੋ ਤਤਿਯੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ ਬੁਦ੍ਧਿ ਮੁਦਿਤਾ ਇਤਿ ਤਤਿਯਾ ਦਿਸਾ।

ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਪਟਿਪਦਾ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਹਾਰੋ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੋ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਵੀਮਂਸਾਸਮਾਧਿ ਸਬ੍ਬੂਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਇਤਿ ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਦਿਸਾ।

ਤਤ੍ਥ ਪਠਮਾ ਪਟਿਪਦਾ ਪਠਮੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਪਠਮੋ ਵਿਹਾਰੋ ਪਠਮੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੋ ਪਠਮੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਂਵਰੋ, ਮੇਤ੍ਤਾ ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ। ਇਦਂ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਭੇਸਜ੍ਜਂ।

ਦੁਤਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦੁਤਿਯੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਦੁਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਦੁਤਿਯੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੋ ਦੁਤਿਯੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿ ਤਪੋ ਕਰੁਣਾ ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ। ਇਦਂ ਦੋਸਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਭੇਸਜ੍ਜਂ।

ਤਤਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾ ਤਤਿਯੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਤਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਤਤਿਯੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੋ ਤਤਿਯੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ ਬੁਦ੍ਧਿ ਮੁਦਿਤਾ ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ। ਇਦਂ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਮਨ੍ਦਸ੍ਸ ਭੇਸਜ੍ਜਂ।

ਚਤੁਤ੍ਥੀ ਪਟਿਪਦਾ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੋ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਹਾਰੋ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੋ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯੋ ਅਬ੍ਭੁਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਵੀਮਂਸਾਸਮਾਧਿ ਸਬ੍ਬੂਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ। ਇਦਂ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਸ੍ਸ ਉਦਤ੍ਤਸ੍ਸ ਭੇਸਜ੍ਜਂ।

ਤਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਾ ਚ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਚ ਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਿਤਾ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਵੇਦਨਾਸੁ ਵੇਦਨਾਨੁਪਸ੍ਸਿਤਾ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਿਤਾ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ। ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸਿਤਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ।

ਤਤ੍ਥ ਪਠਮਞ੍ਚ ਝਾਨਂ ਦੁਤਿਯਞ੍ਚ ਝਾਨਂ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ।

ਤਤ੍ਥ ਪਠਮੋ ਚ ਵਿਹਾਰੋ ਦੁਤਿਯੋ ਚ ਵਿਹਾਰੋ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਤਤਿਯੋ ਵਿਹਾਰੋ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਹਾਰੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ।

ਯਤ੍ਥ ਪਠਮਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ ਦੁਤਿਯਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਤਤਿਯਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ।

ਤਤ੍ਥ ਮਾਨਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਆਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਹਾਨਂ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਭਵੂਪਸਮੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ।

ਤਤ੍ਥ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਪਞ੍ਞਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਉਪਸਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ।

ਤਤ੍ਥ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਚ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ, ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ ਸੁਞ੍ਞਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ, ਵੀਮੰਸਾਸਮਾਧਿ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ।

ਤਤ੍ਥ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੋ ਚ ਤਪੋ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ, ਬੁਦ੍ਧਿ ਸੁਞ੍ਞਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ ਸਬ੍ਬੂਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ।

ਤਤ੍ਥ ਮੇਤ੍ਤਾ ਚ ਕਰੁਣਾ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ, ਮੁਦਿਤਾ ਸੁਞ੍ਞਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੰ।

ਤੇਸੰ ਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੰ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾ...ਪੇ॰... ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਯੋਗਾ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਹਾਰਾ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਗਨ੍ਥਾ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯਾ ਅਬ੍ਭੁਤਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਓਘਾ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾਨਿ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਲ੍ਲਾ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤਸ੍ਸੋ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ। ਚਤਸ੍ਸੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ ਤਾਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ ਤੇਸੰ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾ।

ਸੀਹਾ ਬੁਦ੍ਧਾ ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾ ਸਾਵਕਾ ਚ ਹਤਰਾਗਦੋਸਮੋਹਾ, ਤੇਸੰ ਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੰ ਭਾਵਨਾ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ ਬਜਨ੍ਤੀਕਿਰਿਯਾ ਚ। ਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੰ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤੰ ਵਿਪਰਿਯਾਸਾਨਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਗੋਚਰੋ ਵਿਪਰਿਯਾਸਾ ਕਿਲੇਸਗੋਚਰੋ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਸ੍ਸ ਚ ਨਯਸ੍ਸ ਦਿਸਾਲੋਚਨਸ੍ਸ ਚ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮੀਤਿ। ਤੇਨਾਹ ''ਯੋ ਨੇਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਹਿ ਸੰਕਿਲੇਸੇ''ਤਿ। ਵੇਯਜਾਕਰਣੇਸੁ ਹਿ ਯੇ ''ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾ''ਤਿ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯਜਨ੍ਤਿ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ; ਯੇ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯਜਨ੍ਤਿ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਤੇਸੰ ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਅਯੰ ਸੰਕਿਲੇਸੋ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਯੋਗਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਗਨ੍ਥਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਸਵਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਓਘਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਲ੍ਲਾ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਗਤਿਗਮਨਾਨੀਤਿ। ਤੇਸੰ ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਇਦੰ ਵੋਦਾਨੰ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਹਾਰਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਚ੍ਛਰਿਯਾ ਅਬ੍ਭੁਤਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾਨਿ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸੁਖਭਾਗਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾ ਇਤਿ।

੮੮. ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯਜਨ੍ਤਿ ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਯੇ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯਜਨ੍ਤਿ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯਜਾਤਿ, ਅਯੰ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ। ਯੋ ਸਾਧਾਰਣਾਯ, ਅਯੰ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ। ਯੋ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਨਿਯਜਾਤਿ, ਅਯੰ ਨੇਯਜੋ।

ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਸਮਥੰ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਨੇਯਜਸ੍ਸ ਵਿਪਸ੍ਸਨੰ, ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨੰ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਮੁਦੁਕੰ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨੰ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਤਿਕ੍ਖੰ ਨੇਯਜਸ੍ਸ, ਮੁਦੁਤਿਕ੍ਖੰ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ, ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸਯਤਿ, ਸੰਖਿਤ੍ਤਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ, ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਨੇਯਜਸ੍ਸ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣੰ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਉਪਦਿਸਤਿ, ਨੇਯਜਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਉਪਦਿਸਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖੰ ਪਞ੍ਞਾਪਯਤਿ, ਅਧਿਚਿਤ੍ਤੰ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਸ੍ਸ, ਅਧਿਸੀਲੰ ਨੇਯਜਸ੍ਸ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਯੇ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ। ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਇਤਿ ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਤੀਣਿ ਭਵਨ੍ਤਿ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੂ ਨੇਯ੍ਯੋਤਿ।

ਤੇਸੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਅਯੰ ਸੰਕਿਲੇਸੋ, ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ , ਤੀਣਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ – ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ; ਤਯੋ ਅਕੁਸਲਵਿਤਕ੍ਕਾ – ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ; ਤਿਸ੍ਸੋ ਅਕੁਸਲਸਞ੍ਞਾ – ਕਾਮਸਞ੍ਞਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਸਞ੍ਞਾ ਵਿਹਿੰਸਾਸਞ੍ਞਾ; ਤਿਸ੍ਸੋ ਵਿਪਰੀਤਸਞ੍ਞਾ – ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ; ਤਿਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾ – ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ; ਤਿਸ੍ਸੋ ਦੁਕ੍ਖਤਾ – ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾ; ਤਯੋ ਅਗ੍ਗੀ – ਰਾਗਗ੍ਗਿ ਦੋਸਗ੍ਗਿ ਮੋਹਗ੍ਗਿ; ਤਯੋ ਸਲ੍ਲਾ – ਰਾਗਸਲ੍ਲੋ ਦੋਸਸਲ੍ਲੋ ਮੋਹਸਲ੍ਲੋ; ਤਿਸ੍ਸੋ ਜਟਾ – ਰਾਗਜਟਾ ਦੋਸਜਟਾ ਮੋਹਜਟਾ; ਤਿਸ੍ਸੋ ਅਕੁਸਲੂਪਪਰਿਕ੍ਖਾ – ਅਕੁਸਲੰ ਕਾਯਕਮ੍ਮੰ ਅਕੁਸਲੰ ਵਚੀਕਮ੍ਮੰ ਅਕੁਸਲੰ ਮਨੋਕਮ੍ਮੰ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਵਿਪਤ੍ਤਿਯੋ – ਸੀਲਵਿਪਤ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਤ੍ਤਿ ਆਚਾਰਵਿਪਤ੍ਤੀਤਿ। ਤੇਸੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਇਦੰ ਵੋਦਾਨੰ। ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ – ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ ਅਦੋਸੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ ਅਮੋਹੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ। ਤੀਣਿ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ – ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੰ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤੰ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੰ। ਤਯੋ ਕੁਸਲਵਿਤਕ੍ਕਾ – ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਵਿਹਿੰਸਾਵਿਤਕ੍ਕੋ। ਤਯੋ ਸਮਾਧੀ – ਸਵਿਤਕ੍ਕੋ ਸਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਧਿ ਅਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਚਾਰਮਤ੍ਤੋ ਸਮਾਧਿ ਅਵਿਤਕ੍ਕੋ ਅਵਿਚਾਰੋ ਸਮਾਧਿ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਕੁਸਲਸਞ੍ਞਾ – ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸਞ੍ਞਾ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਸਞ੍ਞਾ ਅਵਿਹਿੰਸਾਸਞ੍ਞਾ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਅਵਿਪਰੀਤਸਞ੍ਞਾ – ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾ ਦੁਕ੍ਖਸਞ੍ਞਾ ਅਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਕੁਸਲੂਪਪਰਿਕ੍ਖਾ – ਕੁਸਲੰ ਕਾਯਕਮ੍ਮੰ ਕੁਸਲੰ ਵਚੀਕਮ੍ਮੰ ਕੁਸਲੰ ਮਨੋਕਮ੍ਮੰ। ਤੀਣਿ ਸੋਚੇਯ੍ਯਾਨਿ – ਕਾਯਸੋਚੇਯ੍ਯੰ ਵਚੀਸੋਚੇਯ੍ਯੰ ਮਨੋਸੋਚੇਯ੍ਯੰ; ਤਿਸ੍ਸੋ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯੋ – ਸੀਲਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਸਮਾਧਿਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਪਞ੍ਞਾਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਸਿਕ੍ਖਾ – ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖਾ ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖਾ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖਾ; ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ – ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ – ਸੁਞ੍ਞਤੰ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਨ੍ਤਿ।

ਇਤਿ ਖੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਤੀਣਿ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਤੀਣਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਦ੍ਵੇ ਭਵਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਚ।

ਤੇਸੰ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਅਯੰ ਸੰਕਿਲੇਸੋ, ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਅਹਿਰਿਕਞ੍ਚ ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਞ੍ਚ ਅਸ੍ਸਤਿ ਚ ਅਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਚ ਕੋਸਜ੍ਜਞ੍ਚ ਦੋਵਚਸ੍ਸਞ੍ਚ ਅਹੰਕਾਰੋ ਚ ਮਮੰਕਾਰੋ ਚ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਾ ਚ ਪਮਾਦੋ ਚ ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਞ੍ਚ ਅਸੰਵਰੋ ਚ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਚ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚ ਨੀਵਰਣਞ੍ਚ ਸੰਯੋਜਨਞ੍ਚ ਕੋਧੋ ਚ ਉਪਨਾਹੋ ਚ ਮਕ੍ਖੋ ਚ ਪਲਾਸੋ ਚ ਇਸ੍ਸਾ ਚ ਮਚ੍ਛੇਰਞ੍ਚ ਮਾਯਾ ਚ ਸਾਠੇਯ੍ਯਞ੍ਚ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਚਾਤਿ।

ਤੇਸੰ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਇਦੰ ਵੋਦਾਨੰ, ਸਮਥੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਹਿਰੀ ਚ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਞ੍ਚ ਸਤਿ ਚ ਸਮ੍ਪਜਞ੍ਞਞ੍ਚ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ ਚ ਵੀਰਿਯਾਰਮ੍ਭੋ ਚ ਸੋਵਚਸ੍ਸਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਞਾਣਞ੍ਚ ਅਨ੍ਵਯੇ ਞਾਣਞ੍ਚ ਖਯੇ ਞਾਣਞ੍ਚ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣਞ੍ਚ ਸਦ੍ਧਾ ਚ ਅਪ੍ਪਮਾਦੋ ਚ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਞ੍ਚ ਸੰਵਰੋ ਚ ਅਨਭਿਜ੍ਝਾ ਚ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚ ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਚ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਭਿਸਮਯੋ ਚ ਅਪ੍ਪਿਚ੍ਛਤਾ ਚ ਸਨ੍ਤੁਟ੍ਠਿ ਚ ਅਕ੍ਕੋਧੋ ਚ ਅਨੁਪਨਾਹੋ ਚ ਅਮਕ੍ਖੋ ਚ ਅਪਲਾਸੋ ਚ ਇਸ੍ਸਾਪਹਾਨਞ੍ਚ ਮਚ੍ਛਰਿਯਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਚ ਸਙ੍ਖਤਾਰਮ੍ਮਣੋ ਚ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ ਅਸਙ੍ਖਤਾਰਮ੍ਮਣੋ ਚ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਾ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੂਤਿ।

ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲਸ੍ਸ ਚ ਨਯਸ੍ਸ ਅਙ੍ਕੁਸਸ੍ਸ ਚ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮੀਤਿ। ਤੇਨਾਹ ''ਯੋ ਅਕੁਸਲੇ ਸਮੂਲੇਹਿ ਨੇਤੀ''ਤਿ ''ਓਲੋਕੇਤ੍ਵਾ ਦਿਸਲੋਚਨੇਨਾ''ਤਿ ਚ।

ਨਿਯੁਤ੍ਤੰ ਨਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ।

ਸਾਸਨਪਟ੍ਠਾਨੰ

੮੯. ਤਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾ ਕੁਹਿੰ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ? ਸਾਸਨਪਟ੍ਠਾਨੇ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਸਾਸਨਪਟ੍ਠਾਨੰ? ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਤਣ੍ਹਾਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਦਿਟ੍ਠਿਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਤਣ੍ਹਾਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਦਿਟ੍ਠਿਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

ਤਤ੍ਥ ਸੰਕਿਲੇਸੋ ਤਿਵਿਧੋ – ਤਣ੍ਹਾਸੰਕਿਲੇਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਸੰਕਿਲੇਸੋ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸੰਕਿਲੇਸੋ। ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਸੰਕਿਲੇਸੋ ਸਮਥੇਨ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ, ਸੋ ਸਮਥੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਦਿਟ੍ਠਿਸੰਕਿਲੇਸੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ, ਸਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸੰਕਿਲੇਸੋ ਸੁਚਰਿਤੇਨ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ, ਤੰ ਸੁਚਰਿਤੰ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਤਸ੍ਸ ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸ ਯਦਿ ਆਸਤ੍ਤਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਭਵੇਸੁ, ਏਵੰ ਸਾਯੰ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਭਾਵਨਾਮਯੰ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਭਵਤਿ ਤਤ੍ਰੂਪਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸੰਵਤ੍ਤਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ, ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਕਤਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਭਵਨ੍ਤਿ, ਤਾਨਿਯੇਵ ਅਟ੍ਠ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਕਤਾਨਿ ਸੋਲ਼ਸ ਭਵਨ੍ਤਿ।

ਇਮੇਹਿ ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਭਿਨ੍ਨੇਹਿ ਨਵਵਿਧੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਭਿਨ੍ਨੰ ਭਵਤਿ। ਗਾਥਾਯ ਗਾਥਾ ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬਾ, ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੇਨ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੰ ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬੰ। ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਸੁਤ੍ਤੰ ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬੰ।

੯੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ?

‘‘ਕਾਮਨ੍ਧਾ ਜਾਲਸਞ੍ਛਨ੍ਨਾ, ਤਣ੍ਹਾਛਦਨਛਾਦਿਤਾ।
ਪਮਤ੍ਤਬਨ੍ਧਨਾ [ਪਮਤ੍ਤਬਨ੍ਧੁਨਾ (ਉਦਾ॰ ੭੪)] ਬਦ੍ਧਾ, ਮਚ੍ਛਾਵ ਕੁਮਿਨਾਮੁਖੇ।
ਜਰਾਮਰਣਮਨ੍ਵੇਨ੍ਤਿ, ਵਚ੍ਛੋ ਖੀਰਪਕੋਵ [ਖੀਰੂਪਕੋਵ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੬੪] ਮਾਤਰ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ? ਛਨ੍ਦਾਗਤਿੰ [ਛਨ੍ਦਾ ਅਗਤਿੰ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੭] ਗਚ੍ਛਤਿ, ਦੋਸਾਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਮੋਹਾਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਭਯਾਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ। ਇਦਮਵੋਚ ਭਗਵਾ, ਇਦੰ ਵਤ੍ਵਾਨ ਸੁਗਤੋ, ਅਥਾਪਰੰ ਏਤਦਵੋਚ ਸਤ੍ਥਾ –

‘‘ਛਨ੍ਦਾ ਦੋਸਾ ਭਯਾ ਮੋਹਾ, ਯੋ ਧਮ੍ਮੰ ਅਤਿਵਤ੍ਤਤਿ।
ਨਿਹੀਯਤਿ ਤਸ੍ਸ ਯਸੋ, ਕਾਲ਼ਪਕ੍ਖੇਵ ਚਨ੍ਦਿਮਾ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਮਨੋਸੇਟ੍ਠਾ ਮਨੋਮਯਾ।
ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਦੁਟ੍ਠੇਨ, ਭਾਸਤਿ ਵਾ ਕਰੋਤਿ ਵਾ।
ਤਤੋ ਨੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਚਕ੍ਕੰਵ ਵਹਤੋ ਪਦ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਮਿਦ੍ਧੀ [ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੩੨੫] ਯਦਾ ਹੋਤਿ ਮਹਗ੍ਘਸੋ ਚ, ਨਿਦ੍ਦਾਯਿਤਾ ਸਮ੍ਪਰਿਵਤ੍ਤਸਾਯੀ।
ਮਹਾਵਰਾਹੋਵ ਨਿਵਾਪਪੁਟ੍ਠੋ, ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਗਬ੍ਭਮੁਪੇਤਿ ਮਨ੍ਦੋ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਅਯਸਾਵ ਮਲਂ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤਂ, ਤਤੁਟ੍ਠਾਯ [ਤਦੁਟ੍ਠਾਯ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੪੦] ਤਮੇਵ ਖਾਦਤਿ।
ਏਵਂ ਅਤਿਧੋਨਚਾਰਿਨਂ, ਸਾਨਿ [ਤਾਨਿ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੪੦] ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਨਯਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਚੋਰੋ ਯਥਾ ਸਨ੍ਧਿਮੁਖੇ ਗਹੀਤੋ, ਸਕਮ੍ਮੁਨਾ ਹਞ੍ਞਤਿ ਬਜ੍ਝਤੇ ਚ।
ਏਵਂ ਅਯਂ ਪੇਚ੍ਚ ਪਜਾ ਪਰਤ੍ਥ, ਸਕਮ੍ਮੁਨਾ ਹਞ੍ਞਤਿ ਬਜ੍ਝਤੇ ਚਾ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਸੁਖਕਾਮਾਨਿ ਭੂਤਾਨਿ, ਯੋ ਦਣ੍ਡੇਨ ਵਿਹਿਂਸਤਿ।
ਅਤ੍ਤਨੋ ਸੁਖਮੇਸਾਨੋ, ਪੇਚ੍ਚ ਸੋ ਨ ਲਭਤੇ [ਲਭੇ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੧੩੧] ਸੁਖ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਗੁਨ੍ਨਂ ਚੇ ਤਰਮਾਨਾਨਂ, ਜਿਮ੍ਹਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਪੁਙ੍ਗਵੋ।
ਸਬ੍ਬਾ ਤਾ ਜਿਮ੍ਹਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਨੇਤ੍ਤੇ ਜਿਮ੍ਹਂ ਗਤੇ [ਜਿਮ੍ਹਗਤੇ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੭੦] ਸਤਿ॥

‘‘ਏਵਮੇਵ ਮਨੁਸ੍ਸੇਸੁ, ਯੋ ਹੋਤਿ ਸੇਟ੍ਠਸਮ੍ਮਤੋ।
ਸੋ ਚੇ ਅਧਮ੍ਮਂ ਚਰਤਿ, ਪਗੇਵ ਇਤਰਾ ਪਜਾ।
ਸਬ੍ਬਂ ਰਟ੍ਠਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸੇਤਿ, ਰਾਜਾ ਚੇ ਹੋਤਿ ਅਧਮ੍ਮਿਕੋ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਸੁਕਿਚ੍ਛਰੂਪਾਵਤਿਮੇ ਮਨੁਸ੍ਸਾ, ਕਰੋਨ੍ਤਿ ਪਾਪਂ ਉਪਧੀਸੁ ਰਤ੍ਤਾ।
ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਤੇ ਬਹੁਜਨਸਨ੍ਨਿਵਾਸਂ, ਨਿਰਯਂ ਅਵੀਚਿਂ ਕਟੁਕਂ ਭਯਾਨਕ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਫਲਂ ਵੇ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੬੮] ਕਦਲਿਂ ਹਨ੍ਤਿ, ਫਲਂ ਵੇਲ਼ੁਂ ਫਲਂ ਨਲ਼ਂ।
ਸਕ੍ਕਾਰੋ ਕਾਪੁਰਿਸਂ ਹਨ੍ਤਿ, ਗਬ੍ਭੋ ਅਸ੍ਸਤਰਿਂ ਯਥਾ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਕੋਧਮਕ੍ਖਗਰੁ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਲਾਭਸਕ੍ਕਾਰਗਾਰਵੋ [ਲਾਭਸਕ੍ਕਾਰਕਾਰਣਾ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੪੩]।

ਸੁਖੇਤ੍ਤੇ ਪੂਤਿਬੀਜਂਵ, ਸਦ੍ਧਮ੍ਮੇ ਨ ਵਿਰੂਹਤੀ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੯੧. ''ਇਧਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਚ੍ਚਂ ਪੁਗ੍ਗਲਂ ਪਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤਂ ਏਵਂ ਚੇਤਸਾ ਚੇਤੋ ਪਰਿਚ੍ਚ ਪਜਾਨਾਮਿ, (ਯਥਾ ਖੋ ਅਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਇਰਿਯਤਿ, ਯਞ੍ਚ ਪਟਿਪਦਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ, ਯਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗਂ ਸਮਾਰੂਲ੍ਹੋ) [( ) ਨਤ੍ਥਿ ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੩-੪੪; ਇਤਿਵੁ॰ ੨੦]। ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਯਂ ਸਮਯੇ ਕਾਲਂ ਕਰੇਯ੍ਯ, ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ, ਏਵਂ ਨਿਰਯੇ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਚਿਤ੍ਤਂ ਹਿਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਦੁਟ੍ਠਂ [ਪਦੋਸਿਤਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੩; ਇਤਿਵੁ॰ ੨੦ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ], ਚੇਤੋਪਦੋਸਹੇਤੁ [ਚਿਤ੍ਤਪਦੋਸਹੇਤੁ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਵਮਿਧੇਕਚ੍ਚੇ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚ, ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਪਦੁਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤਂ ਞਤ੍ਵਾਨ, ਏਕਚ੍ਚਂ ਇਧ ਪੁਗ੍ਗਲਂ।
ਏਤਮਤ੍ਥਞ੍ਚ ਬ੍ਯਾਕਾਸਿ, ਬੁਦ੍ਧੋ [ਸਤ੍ਥਾ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਭਿਕ੍ਖੂਨ ਸਨ੍ਤਿਕੇ।

ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਯਂ ਸਮਯੇ, ਕਾਲਂ ਕਯਿਰਾਥ ਪੁਗ੍ਗਲੋ।
ਨਿਰਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਹਿਸ੍ਸ ਪਦੂਸਿਤਂ।
ਚੇਤੋਪਦੋਸਹੇਤੁ ਹਿ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ॥

ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਪੇਯ੍ਯ, ਏਵਮੇਵ ਤਥਾਵਿਧੋ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਨਿਰਯਂ ਸੋਪਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਨ੍ਤਿ।

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਸਚੇ ਭਾਯਥ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਸਚੇ ਵੋ ਦੁਕ੍ਖਮਪ੍ਪਿਯਂ।
ਮਾਕਤ੍ਥ ਪਾਪਕਂ ਕਮ੍ਮਂ, ਆਵਿ [ਆਵੀ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੪੪] ਵਾ ਯਦਿ ਵਾ ਰਹੋ॥

''ਸਚੇ ਚ ਪਾਪਕਂ ਕਮ੍ਮਂ, ਕਰਿਸ੍ਸਥ ਕਰੋਥ ਵਾ।
ਨ ਵੋ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਮੁਤ੍ਯਤ੍ਥਿ, ਉਪੇਚ੍ਚਪਿ ਪਲਾਯਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਅਧਮ੍ਮੇਨ ਧਨਂ ਲਦ੍ਧਾ, ਮੁਸਾਵਾਦੇਨ ਚੂਭਯਂ।
ਮਮੇਤਿ ਬਾਲਾ ਮਞ੍ਞਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਕਥਂ ਨੁ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ॥

''ਅਨ੍ਤਰਾਯਾ ਸੁ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਸਮ੍ਭਤਸ੍ਸ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ।
ਮਤਾ ਸਗ੍ਗਂ ਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਨਨੁ ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਹਤਾ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਕਥਂ ਖਣਤਿ ਅਤ੍ਤਾਨਂ, ਕਥਂ ਮਿਤ੍ਤੇਹਿ ਜੀਰਤਿ।
ਕਥਂ ਵਿਵਟ੍ਟਤੇ ਧਮ੍ਮਾ, ਕਥਂ ਸਗ੍ਗਂ ਨ ਗਚ੍ਛਤਿ॥

‘‘ਲੋਭਾ ਖਣਤਿ ਅਤ੍ਤਾਨਂ, ਲੁਦ੍ਧੋ ਮਿਤ੍ਤੇਹਿ ਜੀਰਤਿ।
ਲੋਭਾ ਵਿਵਟ੍ਟਤੇ ਧਮ੍ਮਾ, ਲੋਭਾ ਸਗ੍ਗਂ ਨ ਗਚ੍ਛਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਚਰਨ੍ਤਿ ਬਾਲਾ ਦੁਮ੍ਮੇਧਾ, ਅਮਿਤ੍ਤੇਨੇਵ ਅਤ੍ਤਨਾ।
ਕਰੋਨ੍ਤਾ ਪਾਪਕਂ ਕਮ੍ਮਂ, ਯਂ ਹੋਤਿ ਕਟੁਕਪ੍ਫਲਂ [ਕਟਕਂ ਫਲਂ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੬੬]॥

‘‘ਨ ਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਤਂ ਸਾਧੁ, ਯਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਨੁਤਪ੍ਪਤਿ।
ਯਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸੁਮੁਖੋ ਰੋਦਂ, ਵਿਪਾਕਂ ਪਟਿਸੇਵਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਦੁਕ੍ਕਰਂ ਦੁਤ੍ਤਿਤਿਕ੍ਖਞ੍ਚ, ਅਬ੍ਯਤ੍ਤੇਨ ਚ [ਅਵਿਯਤ੍ਤੇਨ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੭] ਸਾਮਞ੍ਞਂ।
ਬਹੂ ਹਿ ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਬਾਧਾ, ਯਤ੍ਥ ਬਾਲੋ ਵਿਸੀਦਤਿ॥

‘‘ਯੋ ਹਿ ਅਤ੍ਥਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਞ੍ਚ, ਭਾਸਮਾਨੇ ਤਥਾਗਤੇ।
ਮਨਂ ਪਦੋਸਯੇ ਬਾਲੋ, ਮੋਘਂ ਖੋ ਤਸ੍ਸ ਜੀਵਿਤਂ॥

‘‘ਏਤਞ੍ਚਾਹਂ ਅਰਹਾਮਿ, ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਇਤੋ ਚ ਪਾਪਿਯਤਰਂ ਭਨ੍ਤੇ।
ਯੋ ਅਪ੍ਪਮੇਯ੍ਯੇਸੁ ਤਥਾਗਤੇਸੁ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਦੋਸੇਮਿ ਅਵੀਤਰਾਗੋ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਅਪ੍ਪਮੇਯ੍ਯਂ ਪਮਿਨਨ੍ਤੋ, ਕੋਧ ਵਿਦ੍ਵਾ ਵਿਕਪ੍ਪਯੇ।
ਅਪ੍ਪਮੇਯ੍ਯਂ ਪਮਾਯਿਨਂ [ਪਮਾਯਨ੍ਤਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੭੯], ਨਿਵੁਤਂ ਤਂ ਮਞ੍ਞੇ ਅਕਿਸ੍ਸਵ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਹਿ ਜਾਤਸ੍ਸ, ਕੁਠਾਰੀ [ਕੁਧਾਰੀ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੦] ਜਾਯਤੇ ਮੁਖੇ।
ਯਾਯ ਛਿਨ੍ਦਤਿ ਅਤ੍ਤਾਨਂ, ਬਾਲੋ ਦੁਬ੍ਭਾਸਿਤਂ ਭਣਂ॥

‘‘ਨ ਹਿ ਸਤ੍ਥਂ ਸੁਨਿਸਿਤਂ, ਵਿਸਂ ਹਲਾਹਲਂ ਇਵ।
ਏਵਂ ਵਿਰਦ੍ਧਂ ਪਾਤੇਤਿ, ਵਾਚਾ ਦੁਬ੍ਭਾਸਿਤਾ ਯਥਾ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੯੫. ਨਿਨ੍ਦਿਯਂ ਪਸਂਸਤਿ, ਤਂ ਵਾ ਨਿਨ੍ਦਤਿ ਯੋ ਪਸਂਸਿਯੋ।

ਵਿਚਿਨਾਤਿ ਮੁਖੇਨ ਸੋ ਕਲਿਂ, ਕਲਿਨਾ ਤੇਨ ਸੁਖਂ ਨ ਵਿਨ੍ਦਤਿ॥

''ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੋ ਅਯਂ ਕਲਿ, ਯੋ ਅਕ੍ਖੇਸੁ ਧਨਪਰਾਜਯੋ।
ਸਬ੍ਬਸ੍ਸਾਪਿ ਸਹਾਪਿ ਅਤ੍ਤਨਾ, ਅਯਮੇਵ ਮਹਨ੍ਤਤਰੋ [ਮਹਤ੍ਤਰੋ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੩; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੦] ਕਲਿ।
ਯੋ ਸੁਗਤੇਸੁ ਮਨਂ ਪਦੋਸਯੇ॥

''ਸਤਂ ਸਹਸ੍ਸਾਨਂ ਨਿਰਬ੍ਬੁਦਾਨਂ, ਛਤ੍ਤਿਂਸਤੀ ਪਞ੍ਚ ਚ ਅਬ੍ਬੁਦਾਨਿ।
ਯਮਰਿਯਗਰਹੀ ਨਿਰਯਂ ਉਪੇਤਿ, ਵਾਚਂ ਮਨਞ੍ਚ ਪਣਿਧਾਯ ਪਾਪਕ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਯੋ ਲੋਭਗੁਣੇ ਅਨੁਯੁਤ੍ਤੋ, ਸੋ ਵਚਸਾ [ਵਚਸਾ ਚ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੬੬੮] ਪਰਿਭਾਸਤਿ ਅਞ੍ਞੇ।
ਅਸ੍ਸਦ੍ਧੋ ਕਦਰਿਯੋ [ਅਨਰਿਯੋ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਅਵਦਞ੍ਞੂ, ਮਚ੍ਛਰਿ ਪੇਸੁਣਿਯਂ ਅਨੁਯੁਤ੍ਤੋ॥

''ਮੁਖਦੁਗ੍ਗ ਵਿਭੂਤ ਅਨਰਿਯ, ਭੂਨਹੁ ਪਾਪਕ ਦੁਕ੍ਕਟਕਾਰਿ।
ਪੁਰਿਸਨ੍ਤ ਕਲੀ ਅਵਜਾਤਪੁਤ੍ਤ [ਅਵਜਾਤਕਪੁਤ੍ਤ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੬੬੯], ਮਾ ਬਹੁਭਾਣਿਧ ਨੇਰਯਿਕੋਸਿ॥

''ਰਜਮਾਕਿਰਸੀ ਅਹਿਤਾਯ, ਸਨ੍ਤੇ ਗਰਹਸਿ ਕਿਬ੍ਬਿਸਕਾਰੀ।
ਬਹੂਨਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਚਰਿਤ੍ਵਾ, ਗਚ੍ਛਸਿ ਖੋ ਪਪਤਂ ਚਿਰਰਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ?

''ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਮਨੋਸੇਟ੍ਠਾ ਮਨੋਮਯਾ।
ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨ, ਭਾਸਤਿ ਵਾ ਕਰੋਤਿ ਵਾ।
ਤਤੋ ਨਂ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀ''ਤਿ [ਅਨੁਪਾਯਿਨੀਤਿ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨]॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੯੩. ਮਹਾਨਾਮੋ ਸਕ੍ਕੋ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਏਤਦਵੋਚ – ''ਇਦਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਕਪਿਲਵਤ੍ਥੁ ਇਦ੍ਧਞ੍ਚੇਵ ਫੀਤਞ੍ਚ ਬਾਹੁਜਞ੍ਞਂ [ਬਹੁਜਨਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੧੮] ਆਕਿਣ੍ਣਮਨੁਸ੍ਸਂ ਸਮ੍ਬਾਧਬ੍ਯੂਹਂ, ਸੋ ਖੋ ਅਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਵਾ ਪਯਿਰੁਪਾਸਿਤ੍ਵਾ ਮਨੋਭਾਵਨੀਯੇ ਵਾ ਭਿਕ੍ਖੂ ਸਾਯਨ੍ਹਸਮਯਂ ਕਪਿਲਵਤ੍ਥੁਂ ਪਵਿਸਨ੍ਤੋ ਭਨ੍ਤੇਨਪਿ ਹਤ੍ਥਿਨਾ ਸਮਾਗਚ੍ਛਾਮਿ, ਭਨ੍ਤੇਨਪਿ ਅਸ੍ਸੇਨ ਸਮਾਗਚ੍ਛਾਮਿ, ਭਨ੍ਤੇਨਪਿ ਰਥੇਨ ਸਮਾਗਚ੍ਛਾਮਿ, ਭਨ੍ਤੇਨਪਿ ਸਕਟੇਨ ਸਮਾਗਚ੍ਛਾਮਿ, ਭਨ੍ਤੇਨਪਿ ਪੁਰਿਸੇਨ ਸਮਾਗਚ੍ਛਾਮਿ, ਤਸ੍ਸ ਮਯ੍ਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਮੁਸ੍ਸਤੇਵ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਆਰਬ੍ਭ ਸਤਿ, ਮੁਸ੍ਸਤਿ ਧਮ੍ਮਂ ਆਰਬ੍ਭ ਸਤਿ, ਮੁਸ੍ਸਤਿ ਸਙ੍ਘਂ ਆਰਬ੍ਭ ਸਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਮਯ੍ਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਏਵਂ ਹੋਤਿ 'ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਹਂ ਸਾਯਨ੍ਹਸਮਯੇ ਕਾਲਂ ਕਰੇਯ੍ਯਂ, ਕਾ ਮਯ੍ਹਂ [ਮਮਸ੍ਸ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੧੮] ਗਤਿ, ਕੋ ਅਭਿਸਮ੍ਪਰਾਯੋ'''ਤਿ।

''ਮਾ ਭਾਯਿ, ਮਹਾਨਾਮ, ਮਾ ਭਾਯਿ, ਮਹਾਨਾਮ, ਅਪਾਪਕਂ ਤੇ ਮਰਣਂ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਅਪਾਪਿਕਾ [ਅਪਾਪਿਕਾ ਤੇ (ਸੀ॰)] ਕਾਲਙ੍ਕਿਰਿਯਾ। ਚਤੂਹਿ ਖੋ, ਮਹਾਨਾਮ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨਿਨ੍ਨੋ ਹੋਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪੋਣੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਬ੍ਭਾਰੋ। ਕਤਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ? ਇਧ, ਮਹਾਨਾਮ, ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਬੁਦ੍ਧੇ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ, ਇਤਿਪਿ ਸੋ ਭਗਵਾ ਅਰਹਂ...ਪੇ॰...

ਬੁਦ੍ਧੇ ਭਗਵਾਤਿ। ਧਮ੍ਮੇ…ਪੇ॰… ਸਙ੍ਘੇ…ਪੇ॰… ਅਰਿਯਕਨ੍ਤੇਹਿ ਸੀਲੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ ਅਖਣ੍ਡੇਹਿ…ਪੇ॰… ਸਮਾਧਿਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕੇਹਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਮਹਾਨਾਮ, ਰੁਕ੍ਖੋ ਪਾਚੀਨਨਿਨ੍ਨੋ ਪਾਚੀਨਪੋਣੋ ਪਾਚੀਨਪਬ੍ਭਾਰੋ, ਸੋ ਮੂਲਚ੍ਛਿਨ੍ਨੋ [ਮੂਲੇਹਿ ਛਿਨ੍ਨੋ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਕਤਮੇਨ ਪਪਤੇਯ੍ਯਾ''ਤਿ? ''ਯੇਨ, ਭਨ੍ਤੇ, ਨਿਨ੍ਨੋ ਯੇਨ ਪੋਣੋ ਯੇਨ ਪਬ੍ਭਾਰੋ''ਤਿ। ''ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਮਹਾਨਾਮ, ਇਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨਿਨ੍ਨੋ ਹੋਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪੋਣੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਬ੍ਭਾਰੋ। ਮਾ ਭਾਯਿ, ਮਹਾਨਾਮ, ਮਾ ਭਾਯਿ, ਮਹਾਨਾਮ, ਅਪਾਪਕਂ ਤੇ ਮਰਣਂ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਅਪਾਪਿਕਾ ਕਾਲਙ੍ਕਿਰਿਯਾ''ਤਿ।

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਸੁਖਕਾਮਾਨਿ ਭੂਤਾਨਿ, ਯੋ ਦਣ੍ਡੇਨ ਨ ਹਿਂਸਤਿ।
ਅਤ੍ਤਨੋ ਸੁਖਮੇਸਾਨੋ, ਪੇਚ੍ਚ ਸੋ ਲਭਤੇ ਸੁਖ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਗੁਨ੍ਨਞ੍ਚੇ ਤਰਮਾਨਾਨਂ, ਉਜੁਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਪੁਙ੍ਗਵੋ।
ਸਬ੍ਬਾ ਤਾ ਉਜੁਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਨੇਤ੍ਤੇ ਉਜੁਂ ਗਤੇ ਸਤਿ॥

''ਏਵਮੇਵ ਮਨੁਸ੍ਸੇਸੁ, ਯੋ ਹੋਤਿ ਸੇਟ੍ਠਸਮ੍ਮਤੋ।
ਸੋ ਸਚੇ [ਸੋ ਚੇਵ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੭੦] ਧਮ੍ਮਂ ਚਰਤਿ, ਪਗੇਵ ਇਤਰਾ ਪਜਾ।
ਸਬ੍ਬਂ ਰਟ੍ਠਂ ਸੁਖਂ ਸੇਤਿ, ਰਾਜਾ ਚੇ ਹੋਤਿ ਧਮ੍ਮਿਕੋ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੯੪. ਭਗਵਾ ਸਾਵਤ੍ਥਿਯਂ ਵਿਹਰਤਿ ਜੇਤਵਨੇ ਅਨਾਥਪਿਣ੍ਡਿਕਸ੍ਸ ਆਰਾਮੇ। ਤੇਨ ਖੋ ਪਨ ਸਮਯੇਨ ਸਮ੍ਬਹੁਲਾ ਭਿਕ੍ਖੂ ਭਗਵਤੋ ਚੀਵਰਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਨ੍ਤਿ ''ਨਿਟ੍ਠਿਤਚੀਵਰੋ ਭਗਵਾ ਤੇਮਾਸਚ੍ਚਯੇਨ ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਮਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ। ਤੇਨ ਖੋ ਪਨ ਸਮਯੇਨ ਇਸਿਦਤ੍ਤਪੁਰਾਣਾ ਥਪਤਯੋ ਸਾਕੇਤੇ [ਸਾਧੁਕੇ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੦੨)] ਪਟਿਵਸਨ੍ਤਿ ਕੇਨਚਿ ਦੇਵ ਕਰਣੀਯੇਨ। ਅਸ੍ਸੋਸੁਂ ਖੋ ਇਸਿਦਤ੍ਤਪੁਰਾਣਾ ਥਪਤਯੋ ''ਸਮ੍ਬਹੁਲਾ ਕਿਰ ਭਿਕ੍ਖੂ ਭਗਵਤੋ ਚੀਵਰਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਨਿਟ੍ਠਿਤਚੀਵਰੋ ਭਗਵਾ ਤੇਮਾਸਚ੍ਚਯੇਨ ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਮਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ।

ਅਥ ਖੋ ਇਸਿਦਤ੍ਤਪੁਰਾਣਾ ਥਪਤਯੋ ਮਗ੍ਗੇ ਪੁਰਿਸਂ ਠਪੇਸੁਂ ''ਯਦਾ ਤ੍ਵਂ ਅਮ੍ਭੋ ਪੁਰਿਸ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯਾਸਿ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤਂ ਅਰਹਨ੍ਤਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਂ, ਅਥ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਆਰੋਚੇਯ੍ਯਾਸੀ''ਤਿ। ਦ੍ਵੀਹਤੀਹਂ ਠਿਤੋ ਖੋ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਅਦ੍ਦਸ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਦੂਰਤੋਵ ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤਂ, ਦਿਸ੍ਵਾਨ ਯੇਨ ਇਸਿਦਤ੍ਤਪੁਰਾਣਾ ਥਪਤਯੋ ਤੇਨੁਪਸਙ੍ਕਮਿ, ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਇਸਿਦਤ੍ਤਪੁਰਾਣੇ ਥਪਤਯੋ ਏਤਦਵੋਚ ''ਅਯਂ ਸੋ ਭਨ੍ਤੇ [ਅਯਂ ਭਨ੍ਤੇ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੦੨] ਭਗਵਾ ਆਗਚ੍ਛਤਿ ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ, ਯਸ੍ਸਦਾਨਿ ਕਾਲਂ ਮਞ੍ਞਥਾ''ਤਿ।

ਅਥ ਖੋ ਇਸਿਦਤ੍ਤਪੁਰਾਣਾ ਥਪਤਯੋ ਯੇਨ ਭਗਵਾ ਤੇਨੁਪਸਙ੍ਕਮਿਂਸੁ, ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਅਭਿਵਾਦੇਤ੍ਵਾ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪਿਟ੍ਠਿਤੋ ਪਿਟ੍ਠਿਤੋ ਅਨੁਬਨ੍ਧਿਂਸੁ। ਅਥ ਖੋ ਭਗਵਾ ਮਗ੍ਗਾ ਓਕ੍ਕਮ੍ਮ ਯੇਨ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਰੁਕ੍ਖਮੂਲਂ ਤੇਨੁਪਸਙ੍ਕਮਿ, ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤੇ ਆਸਨੇ ਨਿਸੀਦਿ। ਇਸਿਦਤ੍ਤਪੁਰਾਣਾ ਥਪਤਯੋ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਅਭਿਵਾਦੇਤ੍ਵਾ ਏਕਮਨ੍ਤਂ ਨਿਸੀਦਿਂਸੁ, ਏਕਮਨ੍ਤਂ ਨਿਸਿਨ੍ਨਾ ਖੋ ਇਸਿਦਤ੍ਤਪੁਰਾਣਾ ਥਪਤਯੋ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਏਤਦਵੋਚੁਂ –

''ਯਦਾ ਮਯਂ ਭਨ੍ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਸੁਣੋਮ 'ਸਾਵਤ੍ਥਿਯਾ ਕੋਸਲੇਸੁ ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਮਿਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ, ਹੋਤਿ ਨੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਨਤ੍ਤਮਨਤਾ ਹੋਤਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ 'ਦੂਰੇ ਨੋ ਭਗਵਾ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ। ਯਦਾ ਪਨ ਮਯਂ ਭਨ੍ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਸੁਣੋਮ 'ਸਾਵਤ੍ਥਿਯਾ ਕੋਸਲੇਸੁ ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਨ੍ਤੋ'ਤਿ, ਹੋਤਿ

ਨੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਨਤ੍ਤਮਨਤਾ ਹੋਤਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ 'ਦੂਰੇ ਨੋ ਭਗਵਾ'ਤਿ...ਪੇ॰...।

''ਯਦਾ ਪਨ ਮਯਂ ਭਨ੍ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਸੁਣੋਮ 'ਕਾਸੀਸੁ ਮਗਧੇਸੁ [ਕਾਸੀਹਿ ਮਾਗਧੇ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੦੨)] ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਮਿਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ, ਹੋਤਿ ਨੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਨਤ੍ਤਮਨਤਾ ਹੋਤਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ 'ਦੂਰੇ ਨੋ ਭਗਵਾ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ । ਯਦਾ ਪਨ ਮਯਂ ਭਨ੍ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਸੁਣੋਮ 'ਕਾਸੀਸੁ ਮਗਧੇਸੁ ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਨ੍ਤੋ'ਤਿ, ਅਨਪ੍ਪਕਾ ਨੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਨਤ੍ਤਮਨਤਾ ਹੋਤਿ ਅਨਪ੍ਪਕਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ 'ਦੂਰੇ ਨੋ ਭਗਵਾ'ਤਿ।

''ਯਦਾ ਪਨ ਮਯਂ ਭਨ੍ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਸੁਣੋਮ 'ਮਗਧੇਸੁ ਕਾਸੀਸੁ ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਮਿਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ, ਹੋਤਿ ਨੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਤ੍ਤਮਨਤਾ ਹੋਤਿ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ 'ਆਸਨ੍ਨੇ ਨੋ ਭਗਵਾ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ। ਯਦਾ ਪਨ ਮਯਂ ਭਨ੍ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਸੁਣੋਮ 'ਮਗਧੇਸੁ ਕਾਸੀਸੁ ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਨ੍ਤੋ'ਤਿ, ਹੋਤਿ ਨੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਤ੍ਤਮਨਤਾ ਹੋਤਿ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ 'ਆਸਨ੍ਨੇ ਨੋ ਭਗਵਾ'ਤਿ...ਪੇ॰...।

''ਯਦਾ ਪਨ ਮਯਂ ਭਨ੍ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਸੁਣੋਮ 'ਕੋਸਲੇਸੁ ਸਾਵਤ੍ਥਿਂ [ਸਾਵਤ੍ਥਿਯਂ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਚਾਰਿਕਂ ਪਕ੍ਕਮਿਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ। ਹੋਤਿ ਨੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਤ੍ਤਮਨਤਾ ਹੋਤਿ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ 'ਆਸਨ੍ਨੇ ਨੋ ਭਗਵਾ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ।

''ਯਦਾ ਪਨ ਮਯਂ ਭਨ੍ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਸੁਣੋਮ 'ਸਾਵਤ੍ਥਿਯਂ ਵਿਹਰਤਿ ਜੇਤਵਨੇ ਅਨਾਥਪਿਣ੍ਡਿਕਸ੍ਸ ਆਰਾਮੇ'ਤਿ ਹੋਤਿ ਅਨਪ੍ਪਕਾ ਨੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਤ੍ਤਮਨਤਾ, ਹੋਤਿ ਅਨਪ੍ਪਕਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ 'ਆਸਨ੍ਨੇ ਨੋ ਭਗਵਾ'''ਤਿ।

''ਤਸ੍ਮਾਤਿਹ, ਥਪਤਯੋ, ਸਮ੍ਬਾਧੋ ਘਰਾਵਾਸੋ ਰਜਾਪਥੋ, ਅਬ੍ਭੋਕਾਸੋ ਪਬ੍ਬਜ੍ਜਾ, ਅਲਞ੍ਚ ਪਨ ਵੋ, ਥਪਤਯੋ, ਅਪ੍ਪਮਾਦਾਯਾ''ਤਿ। ''ਅਤ੍ਥਿ ਖੋ ਨੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਏਤਮ੍ਹਾ ਸਮ੍ਬਾਧਾ ਅਞ੍ਞੋ ਸਮ੍ਬਾਧੋ ਸਮ੍ਬਾਧਤਰੋ ਚੇਵ ਸਮ੍ਬਾਧਸਙ੍ਖਾਤਤਰੋ ਚਾ''ਤਿ? ''ਕਤਮੋ ਪਨ ਵੋ, ਥਪਤਯੋ, ਏਤਮ੍ਹਾ ਸਮ੍ਬਾਧਾ ਅਞ੍ਞੋ ਸਮ੍ਬਾਧੋ ਸਮ੍ਬਾਧਤਰੋ ਚੇਵ ਸਮ੍ਬਾਧਸਙ੍ਖਾਤਤਰੋ ਚਾ''ਤਿ?

''ਇਧ ਮਯਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਯਦਾ ਰਾਜਾ ਪਸੇਨਦਿ ਕੋਸਲੋ ਉਯ੍ਯਾਨਭੂਮਿਂ ਨਿਯ੍ਯਾਤੁਕਾਮੋ [ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੦੨] ਹੋਤਿ, ਯੇ ਤੇ ਰਞ੍ਞੋ ਪਸੇਨਦਿਸ੍ਸ ਕੋਸਲਸ੍ਸ ਨਾਗਾ ਓਪਵਯ੍ਹਾ, ਤੇ ਕਪ੍ਪੇਤ੍ਵਾ ਯਾ ਤਾ ਰਞ੍ਞੋ ਪਸੇਨਦਿਸ੍ਸ ਕੋਸਲਸ੍ਸ ਪਜਾਪਤਿਯੋ ਪਿਯਾ ਮਨਾਪਾ, ਤਾ [ਤਾਸਂ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਏਕਂ ਪੁਰਤੋ ਏਕਂ ਪਚ੍ਛਤੋ ਨਿਸੀਦਾਪੇਮ, ਤਾਸਂ ਖੋ ਪਨ, ਭਨ੍ਤੇ, ਭਗਿਨੀਨਂ ਏਵਰੂਪੋ ਗਨ੍ਧੋ ਹੋਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਗਨ੍ਧਕਰਣ੍ਡਕਸ੍ਸ ਤਾਵਦੇਵ ਵਿਵਰਿਯਮਾਨਸ੍ਸ, ਯਥਾ ਤਂ ਰਾਜਕਞ੍ਞਾਨਂ [ਰਾਜਾਰਹੇਨ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਗਨ੍ਧੇਨ ਵਿਭੂਸਿਤਾਨਂ। ਤਾਸਂ ਖੋ ਪਨ, ਭਨ੍ਤੇ, ਭਗਿਨੀਨਂ ਏਵਰੂਪੋ ਕਾਯਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ ਹੋਤਿ, ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਤੂਲਪਿਚੁਨੋ ਵਾ ਕਪ੍ਪਾਸਪਿਚੁਨੋ ਵਾ, ਯਥਾ ਤਂ ਰਾਜਕਞ੍ਞਾਨਂ ਸੁਖੇਧਿਤਾਨਂ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਖੋ ਪਨ, ਭਨ੍ਤੇ, ਸਮਯੇ ਨਾਗੋਪਿ ਰਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬੋ ਹੋਤਿ। ਤਾਪਿ ਭਗਿਨਿਯੋ ਰਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ ਹੋਤਿ। ਅਤ੍ਤਾਪਿ ਰਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ ਹੋਤਿ। ਨ ਖੋ ਪਨ ਮਯਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਅਭਿਜਾਨਾਮ ਤਾਸੁ ਭਗੀਨਿਸੁ ਪਾਪਕਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ, ਅਯਂ ਖੋ ਨੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਏਤਮ੍ਹਾ ਸਮ੍ਬਾਧਾ ਅਞ੍ਞੋ ਸਮ੍ਬਾਧੋ ਸਮ੍ਬਾਧਤਰੋ ਚੇਵ ਸਮ੍ਬਾਧਸਙ੍ਖਾਤਤਰੋ ਚਾਤਿ।

''ਤਸ੍ਮਾਤਿਹ , ਥਪਤਯੋ, ਸਮ੍ਬਾਧੋ ਘਰਾਵਾਸੋ ਰਜਾਪਥੋ, ਅਬ੍ਭੋਕਾਸੋ ਪਬ੍ਬਜ੍ਜਾ। ਅਲਞ੍ਚ ਪਨ ਵੋ, ਥਪਤਯੋ, ਅਪ੍ਪਮਾਦਾਯ। ਚਤੂਹਿ ਖੋ ਥਪਤਯੋ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਹੋਤਿ ਅਵਿਨਿਪਾਤਧਮ੍ਮੋ ਨਿਯਤੋ ਸਮ੍ਬੋਧਿਪਰਾਯਣੋ।

''ਕਤਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ? ਇਧ, ਥਪਤਯੋ, ਸੁਤਵਾ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਬੁਦ੍ਧੇ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ ਇਤਿਪਿ ਸੋ ਭਗਵਾ ਅਰਹਂ...ਪੇ॰... ਬੁਦ੍ਧੋ ਭਗਵਾਤਿ, ਧਮ੍ਮੇ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਘੇ...ਪੇ॰... ਵਿਗਤਮਲਮਚ੍ਛੇਰੇਨ ਚੇਤਸਾ ਅਗਾਰਂ ਅਜ੍ਝਾਵਸਤਿ, ਮੁਤ੍ਤਚਾਗੋ ਪਯਤਪਾਣਿ ਵੋਸ੍ਸਗ੍ਗਰਤੋ ਯਾਚਯੋਗੋ ਦਾਨਸਂਵਿਭਾਗਰਤੋ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਭਤ੍ਤਂ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਥਪਤਯੋ, ਚਤੂਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਹੋਤਿ ਅਵਿਨਿਪਾਤਧਮ੍ਮੋ ਨਿਯਤੋ ਸਮ੍ਬੋਧਿਪਰਾਯਣੋ।

‘‘ਤੁਮ੍ਹੇ ਖੋ, ਥਪਤਯੋ, ਬੁਦ੍ਧੇ ਅਵੇਚ੍ਚਪ੍ਪਸਾਦੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਇਤਿਪਿ ਸੋ ਭਗਵਾ ਅਰਹਂ...ਪੇ॰... ਬੁਦ੍ਧੋ ਭਗਵਾਤਿ, ਧਮ੍ਮੇ... ਪੇ॰... ਸਙ੍ਘੇ...ਪੇ॰... ਯਂ ਖੋ ਪਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਕੁਲੇ ਦੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਭਤ੍ਤਂ ਸੀਲਵਨ੍ਤੇਹਿ ਕਲ੍ਯਾਣਧਮ੍ਮੇਹਿ, ਤਂ ਕਿਂ ਮਞ੍ਞਥ, ਥਪਤਯੋ, ਕਤਿਵਿਧਾ ਤੇ ਕੋਸਲੇਸੁ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਯੇ ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਸਮਸਮਾ ਯਦਿਦਂ ਦਾਨਸਂਵਿਭਾਗੇਹੀ’’ਤਿ? ‘‘ਲਾਭਾ ਨੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਸੁਲਦ੍ਧਂ ਨੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਯੇਸਂ ਨੋ ਭਗਵਾ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤੀ’’ਤਿ।

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੯੪‘‘ਏਕਪੁਪ੍ਫਂ ਚਜਿਤ੍ਵਾਨ [ਯਜਿਤ੍ਵਾਨ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਥੇਰਗਾ॰ ੯੬], ਸਹਸ੍ਸਂ ਕਪ੍ਪਕੋਟਿਯੋ।

ਦੇਵੇ ਚੇਵ ਮਨੁਸ੍ਸੇ ਚ, ਸੇਸੇਨ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤੋ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਅਸ੍ਸਤ੍ਥੇ ਹਰਿਤੋਭਾਸੇ, ਸਂਵਿਰੂਲ੍ਹਮ੍ਹਿ ਪਾਦਪੇ।
ਏਕਂ ਬੁਦ੍ਧਗਤਂ [ਬੁਦ੍ਧਕਤਂ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਥੇਰਗਾ॰ ੨੧੭] ਸਞ੍ਞਂ, ਅਲਭਿਂਤ੍ਥਂ [ਅਲਭਿਂਹਂ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਪਤਿਸ੍ਸਤੋ॥

‘‘ਅਜ੍ਜ ਤਿਂਸਂ ਤਤੋ ਕਪ੍ਪਾ, ਨਾਭਿਜਾਨਾਮਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਤਿਸ੍ਸੋ ਵਿਜ੍ਜਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤਾ, ਤਸ੍ਸਾ ਸਞ੍ਞਾਯ ਵਾਸਨਾ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਪਿਣ੍ਡਾਯ ਕੋਸਲਂ ਪੁਰਂ, ਪਾਵਿਸਿ ਅਗ੍ਗਪੁਗ੍ਗਲੋ।
ਅਨੁਕਮ੍ਪਕੋ ਪੁਰੇਭਤ੍ਤਂ, ਤਣ੍ਹਾਨਿਘਾਤਕੋ ਮੁਨਿ॥

‘‘ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਵਟਂਸਕੋ ਹਤ੍ਥੇ, ਸਬ੍ਬਪੁਪ੍ਫੇਹਿਲਙ੍ਕਤੋ।
ਸੋ ਅਦ੍ਦਸਾਸਿ ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਂ, ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘਪੁਰਕ੍ਖਤਂ॥

‘‘ਪਵਿਸਨ੍ਤਂ ਰਾਜਮਗ੍ਗੇਨ, ਦੇਵਮਾਨੁਸਪੂਜਿਤਂ।
ਹਟ੍ਠੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਸਾਦੇਤ੍ਵਾ, ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਮੁਪਸਙ੍ਕਮਿ॥

‘‘ਸੋ ਤਂ ਵਟਂਸਕਂ ਸੁਰਭਿਂ, ਵਣ੍ਣਵਨ੍ਤਂ ਮਨੋਰਮਂ।
ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸੁਪਨਾਮੇਸਿ, ਪਸਨ੍ਨੋ ਸੇਹਿ ਪਾਣਿਭਿ॥

‘‘ਤਤੋ ਅਗ੍ਗਿਸਿਖਾ ਵਣ੍ਣਾ, ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਲਪਨਨ੍ਤਰਾ।
ਸਹਸ੍ਸਰਂਸਿ ਵਿਜ੍ਜੁਰਿਵ, ਓਕ੍ਕਾ ਨਿਕ੍ਖਮਿ ਆਨਨਾ॥

‘‘ਪਦਕ੍ਖਿਣਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾਨ, ਸੀਸੇ ਆਦਿਚ੍ਚਬਨ੍ਧੁਨੋ।
ਤਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਪਰਿਵਟ੍ਟੇਤ੍ਵਾ, ਮੁਦ੍ਧਨਨ੍ਤਰਧਾਯਥ॥

‘‘ਇਦਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਅਚ੍ਛਰਿਯਂ, ਅਬ੍ਭੁਤਂ ਲੋਮਹਂਸਨਂ।

ਏਕੰਸੰ ਚੀੵਰੰ ਕਤ੍ੵਾ, ਆਨਨ੍ਦੋ ਏਤਦਬ੍ਰੵਿ॥

‘‘‘ਕੋ ਹੇਤੁ ਸਿਤਕਮ੍ਮਸ੍ਸ, ਬ੍ਯਾਕਰੋਹਿ ਮਹਾਮੁਨੇ।
ਧਮ੍ਮਾਲੋਕੋ ਭੵਿਸ੍ਸਤਿ, ਕਙ੍ਖੰ ੵਿਤਰ ਨੋ ਮੁਨੇ॥

‘‘‘ਯਸ੍ਸ ਤੰ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮੇਸੁ, ਸਦਾ ਞਾਣੰ ਪੵਤ੍ਤਤਿ।
ਕਙ੍ਖਿਂ ੵੇਮਤਿਕੰ ਥੇਰੰ, ਆਨਨ੍ਦੰ ਏਤਦਬ੍ਰੵਿ॥

‘‘‘ਯੋ ਸੋ ਆਨਨ੍ਦ ਪੁਰਿਸੋ, ਮਯਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਸਾਦਯਿ।
ਚਤੁਰਾਸੀਤਿਕਪ੍ਪਾਨਿ, ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਨ ਗਮਿਸ੍ਸਤਿ॥

‘‘‘ਦੇੵੇਸੁ ਦੇੵਸੋਭਗ੍ਗੰ, ਦਿਬ੍ਬੰ ਰਜ੍ਜੰ ਪਸਾਸਿਯ।
ਮਨੁਜੇਸੁ ਮਨੁਜਿਨ੍ਦੋ, ਰਾਜਾ ਰਟ੍ਠੇ ਭੵਿਸ੍ਸਤਿ॥

‘‘‘ਸੋ ਚਰਿਮੰ ਪਬ੍ਬਜਿਤ੍ੵਾ, ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ੵਾਨ [ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ੵਾ ਚ (ਕ॰)] ਧਮ੍ਮਤਂ।
ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧੋ ਧੁਤਰਾਗੋ, ੵਟਂਸਕੋ ਨਾਮ ਭੵਿਸ੍ਸਤਿ॥

‘‘‘ਨਤ੍ਥਿ ਚਿਤ੍ਤੇ [ਪਸ੍ਸ ੵਿ॰ ੵ॰ ੮੦੪] ਪਸਨ੍ਨਮ੍ਹਿ, ਅਪ੍ਪਕਾ ਨਾਮ ਦਕ੍ਖਿਣਾ।
ਤਥਾਗਤੇ ੵਾ ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੇ, ਅਥ ੵਾ ਤਸ੍ਸ ਸਾੵਕੇ॥

‘‘‘ਏੵਂ ਅਚਿਨ੍ਤਿਯਾ [ਪਸ੍ਸ ਅਪ॰ ਥੇਰ ੧.੧.੮੨] ਬੁਦ੍ਧਾ, ਬੁਦ੍ਧਧਮ੍ਮਾ ਅਚਿਨ੍ਤਿਯਾ।
ਅਚਿਨ੍ਤਿਯੇ ਪਸਨ੍ਨਾਨਂ, ੵਿਪਾਕੋ ਹੋਤਿ ਅਚਿਨ੍ਤਿਯੋ’’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ੵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੯੬. ‘‘ਇਧਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖੵੇ, ਏਕਚ੍ਚਂ ਪੁਗ੍ਗਲਂ ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਂ ਏੵਂ ਚੇਤਸਾ ਚੇਤੋ ਪਰਿਚ੍ਚ ਪਜਾਨਾਮਿ ‘‘(ਯਥਾ ਖੋ ਅਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਇਰਿਯਤਿ, ਯਞ੍ਚ ਪਟਿਪਦਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ, ਯਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗਂ ਸਮਾਰੂਲ੍ਹੋ) [( ) ਨਤ੍ਥਿ ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੩-੪੪; ਇਤਿੵੁ॰ ੨੧]। ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਯਂ ਸਮਯੇ ਕਾਲਂ ਕਰੇਯ੍ਯ, ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਏੵਂ ਸਗ੍ਗੇ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਚਿਤ੍ਤਂ ਹਿਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖੵੇ, ਪਸਨ੍ਨਂ, ਚੇਤੋਪਸਾਦਹੇਤੁ [ਚਿਤ੍ਤਪ੍ਪਸਾਦਹੇਤੁ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਖੋ ਪਨ ਏੵਮਿਧੇਕਚ੍ਚੇ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਪਰਂ ਮਰਣਾ ਸੁਗਤਿਂ ਸਗ੍ਗਂ ਲੋਕਂ ਉਪਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਭਗੵਾ ਅੵੋਚ, ਤਤ੍ਥੇਤਂ ਇਤਿ ੵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਂ ਞਤ੍ੵਾਨ, ਏਕਚ੍ਚਂ ਇਧ ਪੁਗ੍ਗਲਂ।
ਏਤਮਤ੍ਥਞ੍ਚ ਬ੍ਯਾਕਾਸਿ, ਬੁਦ੍ਧੋ [ਸਤ੍ਥਾ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਇਤਿੵੁ॰ ੨੧] ਭਿਕ੍ਖੂਨ ਸਨ੍ਤਿਕੇ॥

‘‘ਇਮਮ੍ਹਿ ਚਾਯਂ ਸਮਯੇ, ਕਾਲਂ ਕਯਿਰਾਥ ਪੁਗ੍ਗਲੋ।
ਸਗ੍ਗਮ੍ਹਿ ਉਪਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਹਿਸ੍ਸ ਪਸਾਦਿਤਂ॥

‘‘ਚੇਤੋਪਸਾਦਹੇਤੁ ਹਿ, ਸਤ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਪੇਯ੍ਯ, ਏੵਮੇੵਂ ਤਥਾੵਿਧੋ।
ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਸਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਸਗ੍ਗਂ ਸੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿ॥

‘‘ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਭਗਵਤਾ ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤ’’ਨ੍ਤਿ।

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਸੁਵਣ੍ਣਚ੍ਛਦਨਂ ਨਾਵਂ, ਨਾਰਿ ਆਰੁਯ੍ਹ ਤਿਟ੍ਠਸਿ।
ਓਗਾਹਸਿ [ਓਗਾਹਸੇ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਵਿ॰ ਵ॰ ੫੩] ਪੋਕ੍ਖਰਣਿਂ, ਪਦ੍ਮਂ ਛਿਨ੍ਦਸਿ ਪਾਣਿਨਾ॥

‘‘ਕੇਨ ਤੇ ਤਾਦਿਸੋ ਵਣ੍ਣੋ, ਆਨੁਭਾਵੋ ਜੁਤਿ ਚ ਤੇ।
ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਚ ਤੇ ਭੋਗਾ, ਯੇ ਕੇਚਿ ਮਨਸਿਚ੍ਛਿਤਾ॥

‘‘ਪੁਚ੍ਛਿਤਾ ਦੇਵਤੇ ਸਂਸ, ਕਿਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸਿਦਂ ਫਲਂ।
ਸਾ ਦੇਵਤਾ ਅਤ੍ਤਮਨਾ, ਦੇਵਰਾਜੇਨ ਪੁਚ੍ਛਿਤਾ॥

‘‘ਪਞ੍ਹਂ ਪੁਟ੍ਠਾ ਵਿਯਾਕਾਸਿ, ਸਕ੍ਕਸ੍ਸ ਇਤਿ ਮੇ ਸੁਤਂ।
ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨਾਹਂ, ਦਿਸ੍ਵਾ ਥੂਪਂ ਮਨੋਰਮਂ॥

‘‘ਤਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਸਾਦੇਸਿਂ, ਕਸ੍ਸਪਸ੍ਸ ਯਸਸ੍ਸਿਨੋ।
ਪਦ੍ਮਪੁਪ੍ਫੇਹਿ ਪੂਜੇਸਿਂ, ਪਸਨ੍ਨਾ ਸੇਹਿ ਤਸ੍ਸੇਵ।
ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਫਲਂ ਵਿਪਾਕੋ, ਏਤਾਦਿਸਂ ਕਤਪੁਞ੍ਞਾ ਲਭਨ੍ਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਦਾਨਕਥਾ ਸੀਲਕਥਾ ਸਗ੍ਗਕਥਾ ਪੁਞ੍ਞਕਥਾ ਪੁਞ੍ਞਵਿਪਾਕਕਥਾ’’ਤਿ।
ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਅਪਿਚਾਪਿ ਪਂਸੁਥੂਪੇਸੁ ਉਦ੍ਦਿਸ੍ਸਕਤੇਸੁ ਦਸਬਲਧਰਾਨਂ ਤਤ੍ਥਪਿ ਕਾਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ਸਗ੍ਗੇਸੁ ਨਰਾ ਪਮੋਦਨ੍ਤੀ’’ਤਿ।

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਏਵਪੁਤ੍ਤੁਸਰੀਰਵਣ੍ਣਾ, ਸਬ੍ਬੇ ਸੁਭਗਸਣ੍ਠਿਤੀ।

ਉਦਕੇਨ ਪਂਸੁਂ ਤੇਮੇਤ੍ਵਾ, ਥੂਪਂ ਵਡ੍ਢੇਥ ਕਸ੍ਸਪਂ॥

‘‘ਅਯਂ ਸੁਗਤ੍ਤੇ ਸੁਗਤਸ੍ਸ ਥੂਪੋ, ਮਹੇਸਿਨੋ ਦਸਬਲਧਮ੍ਮਧਾਰਿਨੋ।
ਤਸ੍ਮਿਂ [ਯਸ੍ਮਿਂ (ਸੀ॰)] ਇਮੇ ਦੇਵਮਨੁਜਾ ਪਸਨ੍ਨਾ, ਕਾਰਂ ਕਰੋਨ੍ਤਾ ਜਰਾਮਰਣਾ ਪਮੁਚ੍ਚਰੇ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਉਲ਼ਾਰਂ ਵਤ ਤਂ ਆਸਿ, ਯਾਹਂ ਥੂਪਂ ਮਹੇਸਿਨੋ।
ਉਪ੍ਪਲਾਨਿ ਚ ਚਤ੍ਤਾਰਿ, ਮਾਲਞ੍ਚ ਅਭਿਰੋਪਯਿਂ॥

‘‘ਅਜ੍ਜ ਤਿੰਸੰ ਤਤੋ ਕਪ੍ਪਾ, ਨਾਭਿਜਾਨਾਮਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿੰ।
ਵਿਨਿਪਾਤੰ ਨ ਗਚ੍ਛਾਮਿ, ਥੂਪੰ ਪੂਜੇਤ੍ਵ [ਪੂਜੇਤ੍ਵਾ (ਕ॰)] ਸਤ੍ਥੁਨੋ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਬਾਤ੍ਤਿੰਸਲਕ੍ਖਣਧਰਸ੍ਸ, ਵਿਜਿਤਵਿਜਯਸ੍ਸ ਲੋਕਨਾਥਸ੍ਸ।
ਸਤਸਹਸ੍ਸੰ ਕਪ੍ਪੇ, ਮੁਦਿਤੋ ਥੂਪੰ ਅਪੂਜੇਸਿ॥

‘‘ਯੰ ਮਯਾ ਪਸੁਤੰ ਪੁਞ੍ਞੰ, ਤੇਨ ਚ ਪੁਞ੍ਞੇਨ ਦੇਵ ਸੋਭਗ੍ਗੰ।
ਰਜ੍ਜਾਨਿ ਚ ਕਾਰਿਤਾਨਿ, ਅਨਾਗਨ੍ਤੁਨ ਵਿਨਿਪਾਤੰ॥

‘‘ਯੰ ਚਕ੍ਖੁ ਅਦਨ੍ਤੁਦਮਕਸ੍ਸ, ਸਾਸਨੇ ਪਣਿਹਿਤੰ ਤਥਾ।
ਚਿਤ੍ਤੰ ਤੰ ਮੇ ਸਬ੍ਬੰ, ਲਦ੍ਧੰ ਵਿਮੁਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਵਿਧੂਤਲਤੋ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਸਾਮਾਕਪਤ੍ਥੋਦਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹਿ, ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਮ੍ਹਿ ਅਦਾਸਿ ਦਕ੍ਖਿਣੰ।

ਵਿਮੁਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤੇ ਅਖਿਲੇ ਅਨਾਸਵੇ, ਅਰਣਵਿਹਾਰਿਮ੍ਹਿ ਅਸਙ੍ਗਮਾਨਸੇ॥

‘‘ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਚ ਓਕਪ੍ਪਯਿ ਧਮ੍ਮਮੁਤ੍ਤਮੰ, ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਪਣਿਧੇਸਿੰ ਮਾਨਸੰ।
ਏਵੰ ਵਿਹਾਰੀਹਿ ਮੇ ਸਙ੍ਗਮੋ ਸਿਯਾ, ਭਵੇ ਕੁਦਾਸੁਪਿ ਚ ਮਾ ਅਪੇਕ੍ਖਵਾ॥

‘‘ਤਸ੍ਸੇਵ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਤੋ ਅਹੰ, ਸਹਸ੍ਸਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਕੁਰੁਸੂਪਪਜ੍ਜਥ [ਕੁਰੂਸੂਪਪਜ੍ਜਥ (ਸੀ॰)]।
ਦੀਘਾਯੁਕੇਸੁ ਅਮਮੇਸੁ ਪਾਣਿਸੁ, ਵਿਸੇਸਗਾਮੀਸੁ ਅਹੀਨਗਾਮਿਸੁ॥

‘‘ਤਸ੍ਸੇਵ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਤੋ ਅਹੰ, ਸਹਸ੍ਸਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਤਿਦਸੋਪਪਜ੍ਜਥ।
ਵਿਚਿਤ੍ਰਮਾਲਾਭਰਣਾਨੁਲੇਪਿਸੁ, ਵਿਸਿਟ੍ਠਕਾਯੂਪਗਤੋ ਯਸਸ੍ਸਿਸੁ॥

‘‘ਤਸ੍ਸੇਵ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਤੋ ਅਹੰ, ਵਿਮੁਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤੋ ਅਖਿਲੋ ਅਨਾਸਵੋ।
ਇਮੇਹਿ ਮੇ ਅਨ੍ਤਿਮਦੇਹਧਾਰਿਭਿ, ਸਮਾਗਮੋ ਆਸਿਹਿ ਤਾਹਿ ਤਾਸਿਹਿ॥

‘‘ਪਚ੍ਚਕ੍ਖੰ ਖ੍ਵਿਮੰ ਅਵਚ ਤਥਾਗਤੋ ਜਿਨੋ, ਸਮਿਜ੍ਝਤੇ ਸੀਲਵਤੋ ਯਦਿਚ੍ਛਤਿ।
ਯਥਾ ਯਥਾ ਮੇ ਮਨਸਾ ਵਿਚਿਨ੍ਤਿਤੰ, ਤਥਾ ਸਮਿਦ੍ਧੰ ਅਯਮਨ੍ਤਿਮੋ ਭਵੋ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਏਕਤਿੰਸਮ੍ਹਿ ਕਪ੍ਪਮ੍ਹਿ ਜਿਨੋ ਅਨੇਜੋ, ਅਨਨ੍ਤੁਦਸ੍ਸੀ ਭਗਵਾ ਸਿਖੀਤਿ।
ਤਸ੍ਸਾਪਿ ਰਾਜਾ ਭਾਤਾ ਸਿਖਿਦ੍ਧੋ [ਸਿਖਣ੍ਡਿ (ਸੀ॰)], ਬੁਦ੍ਧੇ ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਅਭਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨੋ॥

‘‘ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤੇ ਲੋਕਵਿਨਾਯਕਮ੍ਹਿ, ਥੂਪੰ ਸਕਾਸਿ ਵਿਪੁਲੰ ਮਹਨ੍ਤੰ।

ਸਮਨ੍ਤਤੋ ਗਾਵੁਤਿਕਂ ਮਹੇਸਿਨੋ, ਦੇਵਾਤਿਦੇਵਸ੍ਸ ਨਰੁਤ੍ਤਮਸ੍ਸ॥

‘‘ਤਸ੍ਮਿਂ ਮਨੁਸ੍ਸੋ ਬਲਿਮਾਭਿਹਾਰੀ, ਪਗ੍ਗਯ੍ਹ ਜਾਤਿਸੁਮਨਂ ਪਹਟ੍ਠੋ।
ਵਾਤੇਨ ਪੁਪ੍ਫਂ ਪਤਿਤਸ੍ਸ ਏਕਂ, ਤਾਹਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾਨ ਤਸ੍ਸੇਵ ਦਾਸਿ॥

‘‘ਸੋ ਮਂ ਅਵੋਚਾਭਿਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ, ਤੁਯ੍ਹਮੇਵ ਏਤਂ ਪੁਪ੍ਫਂ ਦਦਾਮਿ।
ਤਾਹਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਅਭਿਰੋਪਯੇਸਿਂ, ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਬੁਦ੍ਧਮਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤੋ॥

‘‘ਅਜ੍ਜ ਤਿਂਸਂ ਤਤੋ ਕਪ੍ਪਾ, ਨਾਭਿਜਾਨਾਮਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ।
ਵਿਨਿਪਾਤਞ੍ਚ ਨ ਗਚ੍ਛਾਮਿ, ਥੂਪਪੂਜਾਯਿਦਂ ਫਲ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਕਪਿਲਂ ਨਾਮ ਨਗਰਂ, ਸੁਵਿਭਤ੍ਤਂ ਮਹਾਪਥਂ।
ਆਕਿਣ੍ਣਮਿਦ੍ਧਂ ਫੀਤਞ੍ਚ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਦਤ੍ਤਸ੍ਸ ਰਾਜਿਨੋ॥

‘‘ਕੁਮ੍ਮਾਸਂ ਵਿਕ੍ਕਿਣਿਂ ਤਤ੍ਥ, ਪਞ੍ਚਾਲਾਨਂ ਪੁਰੁਤ੍ਤਮੇ।
ਸੋਹਂ ਅਦ੍ਦਸਿਂ ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਂ, ਉਪਰਿਟ੍ਠਂ ਯਸਸ੍ਸਿਨਂ॥

‘‘ਹਟ੍ਠੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਸਾਦੇਤ੍ਵਾ, ਨਿਮਨ੍ਤੇਸਿਂ ਨਰੁਤ੍ਤਮਂ।
ਅਰਿਟ੍ਠਂ ਧੁਵਭਤ੍ਤੇਨ, ਯਂ ਮੇ ਗੇਹਮ੍ਹਿ ਵਿਜ੍ਜਥ॥

‘‘ਤਤੋ ਚ ਕਤ੍ਤਿਕੋ ਪੁਣ੍ਣੋ [ਕਤ੍ਤਿਕਾ ਪੁਣ੍ਣਾ (ਕ॰)], ਪੁਣ੍ਣਮਾਸੀ ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ।
ਨਵਂ ਦੁਸ੍ਸਯੁਗਂ ਗਯ੍ਹ, ਅਰਿਟ੍ਠਸ੍ਸੋਪਨਾਮਯਿਂ॥

‘‘ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਂ ਞਤ੍ਵਾਨ, ਪਟਿਗ੍ਗਣ੍ਹਿ ਨਰੁਤ੍ਤਮੋ।
ਅਨੁਕਮ੍ਪਕੋ ਕਾਰੁਣਿਕੋ, ਤਣ੍ਹਾਨਿਘਾਤਕੋ ਮੁਨਿ॥

‘‘ਤਾਹਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾਨ, ਕਲ੍ਯਾਣਂ ਬੁਦ੍ਧਵਣ੍ਣਿਤਂ।
ਦੇਵੇ ਚੇਵ ਮਨੁਸ੍ਸੇ ਚ, ਸਨ੍ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ ਤਤੋ ਚੁਤੋ॥

‘‘ਬਾਰਾਣਸਿਯਂ ਨਗਰੇ, ਸੇਟ੍ਠਿਸ੍ਸ ਏਕਪੁਤ੍ਤਕੋ।
ਅਡ੍ਢੇ ਕੁਲਸ੍ਮਿਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਂ, ਪਾਣੇਹਿ ਚ ਪਿਯਤਰੋ॥

‘‘ਤਤੋ ਚ ਵਿਞ੍ਞੁਤਂ ਪਤ੍ਤੋ, ਦੇਵਪੁਤ੍ਤੇਨ ਚੋਦਿਤੋ।
ਪਾਸਾਦਾ ਓਰੁਹਿਤ੍ਵਾਨ, ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਮੁਪਸਙ੍ਕਮਿਂ॥

‘‘ਸੋ ਮੇ ਧਮ੍ਮਮਦੇਸਯਿ, ਅਨੁਕਮ੍ਪਾਯ ਗੋਤਮੋ।
ਦੁਕ੍ਖਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਪ੍ਪਾਦਂ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ ਅਤਿਕ੍ਕਮਂ॥

“ਅਰਿਯਂ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕਂ ਮਗ੍ਗਂ, ਦੁਕ੍ਖੂਪਸਮਗਾਮਿਨਂ।
ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ, ਮੁਨਿ ਧਮ੍ਮਮਦੇਸਯਿ॥

“ਤਸ੍ਸਾਹਂ ਵਚਨਂ ਸੁਤ੍ਵਾ, ਵਿਹਰਿਂ ਸਾਸਨੇ ਰਤੋ।
ਸਮਥਂ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਾਹਂ, ਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਮਤਨ੍ਦਿਤੋ॥

“ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਞ੍ਚ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ, ਯੇ ਮੇ ਵਿਜ੍ਜਿਂਸੁ [ਵਿਜ੍ਝਿਂਸੁ (ਸੀ॰)] ਆਸਵਾ।
ਸਬ੍ਬੇ ਆਸੁਂ ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾ, ਨ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਰੇ ਪੁਨ॥

“ਪਰਿਯਨ੍ਨਕਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਚਰਿਮੋਯਂ ਸਮੁਸ੍ਸਯੋ।
ਜਾਤਿਮਰਣਸਂਸਾਰੋ, ਨਤ੍ਥਿਦਾਨਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ”ਤਿ॥

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੯੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ?

“ਉਦ੍ਧਂ ਅਧੋ ਸਬ੍ਬਧਿ ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤੋ, ਅਯਂ ਅਹਸ੍ਮੀਤਿ [ਅਯਮਹਮਸ੍ਮੀਤਿ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੬੧] ਅਨਾਨੁਪਸ੍ਸੀ।
ਏਵਂ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਉਦਤਾਰਿ ਓਘਂ, ਅਤਿਣ੍ਣਪੁਬ੍ਬਂ ਅਪੁਨਬ੍ਭਵਾਯਾ”ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

“ਸੀਲਵਤੋ , ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ [ਚੇਤਨਾਯ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧੧.੨)] ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਜਾਯੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਸੀਲਵਤੋ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਜਾਯੇਯ੍ਯ। ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਿਨਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਪਾਮੋਜ੍ਜਂ ਜਾਯੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਿਨੋ ਪਾਮੋਜ੍ਜਂ ਜਾਯੇਯ੍ਯ। ਪਮੁਦਿਤੇਨ, ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਪੀਤਿ ਜਾਯੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਪਮੁਦਿਤਸ੍ਸ ਪੀਤਿ ਜਾਯੇਯ੍ਯ। ਪੀਤਿਮਨਸ੍ਸ, ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਕਾਯੋ ਪਸ੍ਸਮ੍ਭੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਪੀਤਿਮਨਸ੍ਸ ਕਾਯੋ ਪਸ੍ਸਮ੍ਭੇਯ੍ਯ। ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਕਾਯਸ੍ਸ ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਾਹਂ ਸੁਖਂ ਵੇਦਿਯੇਯ੍ਯ’ਨ੍ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਕਾਯੋ ਸੁਖਂ ਵੇਦਿਯੇਯ੍ਯ। ਸੁਖਿਨੋ ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਸਮਾਧਿ ਜਾਯੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਸੁਖਿਨੋ ਸਮਾਧਿ ਜਾਯੇਯ੍ਯ। ਸਮਾਹਿਤਸ੍ਸ ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਾਹਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨੇਯ੍ਯ’ਨ੍ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨੇਯ੍ਯ। ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਤਾ , ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਜਾਯੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤੋ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ। ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨੇਨ, ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਵਿਰਾਗੋ ਜਾਯੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨੋ ਵਿਰਜ੍ਜੇਯ੍ਯ। ਵਿਰਜ੍ਜਨ੍ਤੇਨ ਆਨਨ੍ਦ ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਜਾਯੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਵਿਰਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਵਿਮੁਚ੍ਚੇਯ੍ਯ। ਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ, ਆਨਨ੍ਦ, ਨ ਚੇਤਨਾ ਕਰਣੀਯਾ ‘ਕਿਨ੍ਤਿ ਮੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯਾ’ਤਿ। ਧਮ੍ਮਤਾ ਏਸਾ, ਆਨਨ੍ਦ, ਯਂ ਵਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯਾ”ਤਿ।

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

“ਯਦਾ ਹਵੇ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ ਧਮ੍ਮਾ, ਆਤਾਪਿਨੋ ਝਾਯਤੋ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸ੍ਸ।

ਅਥਸ੍ਸ ਕਙ੍ਖਾ ਵਪਯਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਾ, ਯਤੋ ਪਜਾਨਾਤਿ ਸਹੇਤੁਧਮ੍ਮ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਯਦਾ ਹਵੇ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ ਧਮ੍ਮਾ, ਆਤਾਪਿਨੋ ਝਾਯਤੋ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸ੍ਸ।
ਅਥਸ੍ਸ ਕਙ੍ਖਾ ਵਪਯਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਾ, ਯਤੋ ਖਯਂ ਪਚ੍ਚਯਾਨਂ ਅਵੇਦੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਕਿਂਨੁ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੪੩] ਕੁਜ੍ਝਸਿ ਮਾ ਕੁਜ੍ਝਿ, ਅਕ੍ਕੋਧੋ ਤਿਸ੍ਸ ਤੇ ਵਰਂ।
ਕੋਧਮਾਨਮਕ੍ਖਵਿਨਯਤ੍ਥਂ ਹਿ, ਤਿਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਕਦਾਹਂ ਨਨ੍ਦਂ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯਂ, ਆਰਞ੍ਞਂ [ਅਰਞ੍ਞਂ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੪੨] ਪਂਸੁਕੂਲਿਕਂ।
ਅਞ੍ਞਾਤੁਞ੍ਛੇਨ ਯਾਪੇਨ੍ਤਂ, ਕਾਮੇਸੁ ਅਨਪੇਕ੍ਖਿਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਕਿਂਸੁ ਛੇਤ੍ਵਾ ਸੁਖਂ ਸੇਤਿ, ਕਿਂਸੁ ਛੇਤ੍ਵਾ ਨ ਸੋਚਤਿ।
ਕਿਸ੍ਸਸ੍ਸੁ [ਕਿਸ੍ਸਸ੍ਸ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੭] ਏਕਧਮ੍ਮਸ੍ਸ, ਵਧਂ ਰੋਚੇਸਿ ਗੋਤਮਾਤਿ॥

‘‘ਕੋਧਂ ਛੇਤ੍ਵਾ ਸੁਖਂ ਸੇਤਿ, ਕੋਧਂ ਛੇਤ੍ਵਾ ਨ ਸੋਚਤਿ।
ਕੋਧਸ੍ਸ ਵਿਸਮੂਲਸ੍ਸ, ਮਧੁਰਗ੍ਗਸ੍ਸ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ।
ਵਧਂ ਅਰਿਯਾ ਪਸਂਸਨ੍ਤਿ, ਤਞ੍ਹਿ ਛੇਤ੍ਵਾ ਨ ਸੋਚਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਕਿਂਸੁ ਹਨੇ ਉਪ੍ਪਤਿਤਂ, ਕਿਂਸੁ ਜਾਤਂ ਵਿਨੋਦਯੇ।
ਕਿਞ੍ਚਸ੍ਸੁ ਪਜਹੇ ਧੀਰੋ, ਕਿਸ੍ਸਾਭਿਸਮਯੋ ਸੁਖੋ॥

‘‘ਕੋਧਂ ਹਨੇ ਉਪ੍ਪਤਿਤਂ, ਰਾਗਂ ਜਾਤਂ ਵਿਨੋਦਯੇ।
ਅਵਿਜ੍ਜਂ ਪਜਹੇ ਧੀਰੋ, ਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯੋ ਸੁਖੋ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

1 ‘‘ਸਤ੍ਤਿਯਾ ਵਿਯ ਓਮਟ੍ਠੋ, ਡਯ੍ਹਮਾਨੋਵ [ਦਯ੍ਹਮਾਨੋਵ (ਕ॰) ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੧; ਥੇਰਗਾ॰ ੩੯ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ] ਮਤ੍ਥਕੇ।

ਕਾਮਰਾਗਪ੍ਪਹਾਨਾਯ, ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ॥

‘‘ਸਤ੍ਤਿਯਾ ਵਿਯ ਓਮਟ੍ਠੋ, ਡਯ੍ਹਮਾਨੋਵ ਮਤ੍ਥਕੇ।

ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਹਾਨਾਯ, ਸਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਸਬ੍ਬੇ ਖਯਨ੍ਤਾ ਨਿਚਯਾ, ਪਤਨਨ੍ਤਾ ਸਮੁਸ੍ਸਯਾ।
ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਮਰਣਮਾਗਮ੍ਮ, ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਜੀਵਿਤਮਦ੍ਧੁਵਂ।
ਏਤਂ ਭਯਂ ਮਰਣੇ [ਮਰਣਂ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੦੦] ਪੇਕ੍ਖਮਾਨੋ, ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਕਯਿਰਾਥ ਸੁਖਾਵਹਾਨਿ॥

''ਸਬ੍ਬੇ ਖਯਨ੍ਤਾ ਨਿਚਯਾ, ਪਤਨਨ੍ਤਾ ਸਮੁਸ੍ਸਯਾ।
ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਮਰਣਮਾਗਮ੍ਮ, ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਜੀਵਿਤਮਦ੍ਧੁਵਂ।
ਏਤਂ ਭਯਂ ਮਰਣੇ ਪੇਕ੍ਖਮਾਨੋ, ਲੋਕਾਮਿਸਂ ਪਜਹੇ ਸਨ੍ਤਿਪੇਕ੍ਖੋ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਸੁਖਂ ਸਯਨ੍ਤਿ ਮੁਨਯੋ, ਨ ਤੇ ਸੋਚਨ੍ਤਿ ਮਾਵਿਧ।
ਯੇਸਂ ਝਾਨਰਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਪਞ੍ਞਵਾ ਸੁਸਮਾਹਿਤੋ।
ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਪਹਿਤਤ੍ਤੋ, ਓਘਂ ਤਰਤਿ ਦੁਤ੍ਤਰਂ॥

''ਵਿਰਤੋ ਕਾਮਸਞ੍ਞਾਯ, ਸਬ੍ਬਸਂਯੋਜਨਾਤੀਤੋ [ਸਬ੍ਬਸਂਯੋਜਨਾਤਿਗੋ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੯੬]।
ਨਨ੍ਦਿਭਵਪਰਿਕ੍ਖੀਣੋ [ਨਨ੍ਦੀਰਾਗਪਰਿਕ੍ਖੀਣੋ (ਕ॰) ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੯੬], ਸੋ ਗਮ੍ਭੀਰੇ ਨ ਸੀਦਤੀ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਸਦ੍ਦਹਾਨੋ ਅਰਹਤਂ, ਧਮ੍ਮਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਤ੍ਤਿਯਾ।
ਸੁਸ੍ਸੂਸਂ ਲਭਤੇ ਪਞ੍ਞਂ, ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੋ ਵਿਚਕ੍ਖਣੋ॥

ਪਤਿਰੂਪਕਾਰੀ ਧੁਰਵਾ, ਉਟ੍ਠਾਤਾ ਵਿਨ੍ਦਤੇ ਧਨਂ।
ਸਚ੍ਚੇਨ ਕਿਤ੍ਤਿਂ ਪਪ੍ਪੋਤਿ, ਦਦਂ ਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਗਨ੍ਥਤਿ।
ਅਸ੍ਮਾ ਲੋਕਾ ਪਰਂ ਲੋਕਂ, ਏਵਂ [ਸਵੇ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੬] ਪੇਚ੍ਚ ਨ ਸੋਚਤੀ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

''ਸਬ੍ਬਗਨ੍ਥਪਹੀਨਸ੍ਸ, ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਤੇ ਸਤੋ।
ਸਮਣਸ੍ਸ ਨ ਤਂ ਸਾਧੁ, ਯਦਞ੍ਞਮਨੁਸਾਸਸੀਤਿ॥

''ਯੇਨ ਕੇਨਚਿ ਵਣ੍ਣੇਨ, ਸਂਵਾਸੋ ਸਕ੍ਕ ਜਾਯਤਿ।
ਨ ਤਂ ਅਰਹਤਿ ਸਪ੍ਪਞ੍ਞੋ, ਮਨਸਾ ਅਨੁਕਮ੍ਪਿਤੁਂ [ਅਨਨੁਕਮ੍ਪਿਤੁਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੩੬]॥

''ਮਨਸਾ ਚੇ ਪਸਨ੍ਨੇਨ, ਯਦਞ੍ਞਮਨੁਸਾਸਤਿ।
ਨ ਤੇਨ ਹੋਤਿ ਸਂਯੁਤ੍ਤੋ, ਯਾਨੁਕਮ੍ਪਾ ਅਨੁਦ੍ਦਯਾ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੯ ‘‘ਰਾਗੋ ਚ ਦੋਸੋ ਚ ਕੁਤੋਨਿਦਾਨਾ, ਅਰਤੀ ਰਤੀ [ਅਰਤਿ ਰਤਿ (ਕ॰) ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੩੭; ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੨੭੩ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ] ਲੋਮਹਂਸੋ ਕੁਤੋਜਾ।

ਕੁਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਾਯ ਮਨੋਵਿਤਕ੍ਕਾ, ਕੁਮਾਰਕਾ ਧਙ੍ਕਮਿਵੋਸ੍ਸਜਨ੍ਤਿ॥

‘‘ਰਾਗੋ ਚ ਦੋਸੋ ਚ ਇਤੋਨਿਦਾਨਾ, ਅਰਤੀ ਰਤੀ ਲੋਮਹਂਸੋ ਇਤੋਜਾ।
ਇਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਾਯ ਮਨੋਵਿਤਕ੍ਕਾ, ਕੁਮਾਰਕਾ ਧਙ੍ਕਮਿਵੋਸ੍ਸਜਨ੍ਤਿ॥

‘‘ਸ੍ਨੇਹਜਾ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਭੂਤਾ, ਨਿਗ੍ਰੋਧਸ੍ਸੇਵ ਖਨ੍ਧਜਾ।
ਪੁਥੂ ਵਿਸਤ੍ਤਾ ਕਾਮੇਸੁ, ਮਾਲੁਵਾਵ ਵਿਤਤਾ ਵਨੇ॥

‘‘ਯੇ ਨਂ ਪਜਾਨਨ੍ਤਿ ਯਤੋਨਿਦਾਨਂ, ਤੇ ਨਂ ਵਿਨੋਦੇਨ੍ਤਿ ਸੁਣੋਹਿ ਯਕ੍ਖ।
ਤੇ ਦੁਤ੍ਤਰਂ ਓਘਮਿਮਂ ਤਰਨ੍ਤਿ, ਅਤਿਣ੍ਣਪੁਬ੍ਬਂ ਅਪੁਨਬ੍ਭਵਾਯਾ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਦੁਕ੍ਕਰਂ ਭਗਵਾ ਸੁਦੁਕ੍ਕਰਂ ਭਗਵਾ’’ਤਿ।

‘‘ਦੁਕ੍ਕਰਂ ਵਾਪਿ ਕਰੋਨ੍ਤਿ, [ਕਾਮਦਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਸੇਕ੍ਖਾ ਸੀਲਸਮਾਹਿਤਾ।
ਠਿਤਤ੍ਤਾ ਅਨਗਾਰਿਯੁਪੇਤਸ੍ਸ, ਤੁਟ੍ਠਿ ਹੋਤਿ ਸੁਖਾਵਹਾ’’ਤਿ॥

‘‘ਦੁਲ੍ਲਭਾ [ਦੁਲ੍ਲਭਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੮੭] ਭਗਵਾ ਯਦਿਦਂ ਤੁਟ੍ਠੀ’’ਤਿ।
‘‘ਦੁਲ੍ਲਭਂ ਵਾਪਿ ਲਭਨ੍ਤਿ, [ਕਾਮਦਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਚਿਤ੍ਤਵੂਪਸਮੇ ਰਤਾ।
ਯੇਸਂ ਦਿਵਾ ਚ ਰਤ੍ਤੋ ਚ, ਭਾਵਨਾਯ ਰਤੋ ਮਨੋ’’ਤਿ॥

‘‘ਦੁਸ੍ਸਮਾਦਹਂ ਭਗਵਾ ਯਦਿਦਂ ਚਿਤ੍ਤ’’ਨ੍ਤਿ।
‘‘ਦੁਸ੍ਸਮਾਦਹਂ ਵਾਪਿ ਸਮਾਦਹਨ੍ਤਿ, [ਕਾਮਦਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੂਪਸਮੇ ਰਤਾ।
ਤੇ ਛੇਤ੍ਵਾ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਜਾਲਂ, ਅਰਿਯਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਕਾਮਦਾ’’ਤਿ॥

‘‘ਦੁਗ੍ਗਮੋ ਭਗਵਾ ਵਿਸਮੋ ਮਗ੍ਗੋ’’ਤਿ।
‘‘ਦੁਗ੍ਗਮੇ ਵਿਸਮੇ ਵਾਪਿ, ਅਰਿਯਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਕਾਮਦ [ਕਾਮਦਾ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੮੭]।
ਅਨਰਿਯਾ ਵਿਸਮੇ ਮਗ੍ਗੇ, ਪਪਤਨ੍ਤਿ ਅਵਂਸਿਰਾ।
ਅਰਿਯਾਨਂ ਸਮੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਅਰਿਯਾ ਹਿ ਵਿਸਮੇ ਸਮਾ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਇਦੰ ਹਿ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੦੧] ਤੰ ਜੇਤਵਨੰ, ਇਸਿਸਙ੍ਘਨਿਸੇਵਿਤੰ।

ਆਵੁਤ੍ਥੰ ਧਮ੍ਮਰਾਜੇਨ, ਪੀਤਿਸਞ੍ਜਨਨੰ ਮਮ॥

‘‘ਕਮ੍ਮੰ ਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਧਮ੍ਮੋ ਚ, ਸੀਲੰ ਜੀਵਿਤਮੁਤ੍ਤਮੰ।
ਏਤੇਨ ਮਚ੍ਚਾ ਸੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਨ ਗੋਤ੍ਤੇਨ ਧਨੇਨ ਵਾ॥

‘‘ਤਸ੍ਮਾ ਹਿ ਪਣ੍ਡਿਤੋ ਪੋਸੋ, ਸਮ੍ਪਸ੍ਸੰ ਅਤ੍ਥਮਤ੍ਤਨੋ।
ਯੋਨਿਸੋ ਵਿਚਿਨੇ ਧਮ੍ਮੰ, ਏਵੰ ਤਤ੍ਥ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤਿ॥

‘‘ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤੋਵ ਪਞ੍ਞਾਯ, ਸੀਲੇਨ ਉਪਸਮੇਨ ਚ।
ਯੋਪਿ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਏਤਾਵਪਰਮੋ ਸਿਯਾ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਅਤੀਤੰ ਨਾਨ੍ਵਾਗਮੇਯ੍ਯ, ਨਪ੍ਪਟਿਕਙ੍ਖੇ ਅਨਾਗਤੰ।
ਯਦਤੀਤੰ ਪਹੀਨੰ [ਪਹੀਣੰ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੭੨] ਤੰ, ਅਪ੍ਪਤ੍ਤਞ੍ਚ ਅਨਾਗਤੰ॥

‘‘ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਞ੍ਚ ਯੋ ਧਮ੍ਮੰ, ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਵਿਪਸ੍ਸਤਿ।
ਅਸੰਹੀਰੰ ਅਸੰਕੁਪ੍ਪੰ, ਤੰ ਵਿਦ੍ਵਾ ਮਨੁਬ੍ਰੂਹਯੇ॥

‘‘ਅਜ੍ਜੇਵ ਕਿਚ੍ਚਮਾਤਪ੍ਪੰ [ਕਿਚ੍ਚੰ ਆਤਪ੍ਪੰ (ਸੀ॰)], ਕੋ ਜਞ੍ਞਾ ਮਰਣੰ ਸੁਵੇ।
ਨ ਹਿ ਨੋ ਸਙ੍ਗਰੰ ਤੇਨ, ਮਹਾਸੇਨੇਨ ਮਚ੍ਚੁਨਾ॥

‘‘ਏਵੰ ਵਿਹਾਰਿੰ ਆਤਾਪਿੰ, ਅਹੋਰਤ੍ਤਮਤਨ੍ਦਿਤੰ।
ਤੰ ਵੇ ‘‘ਭਦ੍ਦੇਕਰਤ੍ਤੋ’’ਤਿ, ਸਨ੍ਤੋ ਆਚਿਕ੍ਖਤੇ ਮੁਨੀ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ? ਅਤ੍ਥਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਅਤ੍ਥਿ ਧਮ੍ਮਾ ਸਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਅਤ੍ਥਿ ਧਮ੍ਮਾ ਕਾਯੇਨ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ, ਅਤ੍ਥਿ ਧਮ੍ਮਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ।

‘‘ਕਤਮੇ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ? ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁ ਸੁਵਿਸੁਦ੍ਧੰ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਕੰ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬੰ।

‘‘ਕਤਮੇ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਸਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ? ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿ ਸਤਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ।

‘‘ਕਤਮੇ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਕਾਯੇਨ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ? ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾ ਨਿਰੋਧਾ ਕਾਯੇਨ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ।

‘‘ਕਤਮੇ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ? ਆਸਵਾਨਂ ਖਯੇ ਞਾਣਂ ਪਞ੍ਞਾਯ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬ’’ਨ੍ਤਿ।

ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ?

‘‘ਯਸ੍ਸ ਸੇਲੂਪਮਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਠਿਤਂ ਨਾਨੁਪਕਮ੍ਪਤਿ।
ਵਿਰਤ੍ਤਂ ਰਜਨੀਯੇਸੁ, ਕੋਪਨੇਯ੍ਯੇ ਨ ਕੁਪ੍ਪਤਿ।
ਯਸ੍ਸੇਵਂ ਭਾਵਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਕੁਤੋ ਨਂ [ਤਂ (ਉਦਾ॰ ੩੪)] ਦੁਕ੍ਖਮੇਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਚ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚਾਰਿਕਾਦਸਮਂ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣਂ ਕਾਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ।

ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਯੋ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਬਾਹਿਤਪਾਪਧਮ੍ਮੋ, ਨਿਹੁਂਹੁਙ੍ਕੋ [ਨਿਹੁਹੁਙ੍ਕੋ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੪] ਨਿਕ੍ਕਸਾਵੋ ਯਤਤ੍ਤੋ।
ਵੇਦਨ੍ਤਗੂ ਵੁਸਿਤਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੋ, ਧਮ੍ਮੇਨ ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਾਦਂ ਵਦੇਯ੍ਯ।
ਯਸ੍ਸੁਸ੍ਸਦਾ ਨਤ੍ਥਿ ਕੁਹਿਞ੍ਚਿ ਲੋਕੇ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਬਾਹਿਤ੍ਵਾ ਪਾਪਕੇ ਧਮ੍ਮੇ, ਯੇ ਚਰਨ੍ਤਿ ਸਦਾ ਸਤਾ।
ਖੀਣਸਂਯੋਜਨਾ ਬੁਦ੍ਧਾ, ਤੇ ਵੇ ਲੋਕਸ੍ਮਿ [ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੫] ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਯਤ੍ਥ ਆਪੋ ਚ ਪਥਵੀ, ਤੇਜੋ ਵਾਯੋ ਨ ਗਾਧਤਿ।
ਨ ਤਤ੍ਥ ਸੁਕ੍ਕਾ ਜੋਤਨ੍ਤਿ, ਆਦਿਚ੍ਚੋ ਨਪ੍ਪਕਾਸਤਿ।
ਨ ਤਤ੍ਥ ਚਨ੍ਦਿਮਾ ਭਾਤਿ, ਤਮੋ ਤਤ੍ਥ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ॥

‘‘ਯਦਾ ਚ ਅਤ੍ਤਨਾਵੇਦਿ [ਵੇਦੀ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੧੦], ਮੁਨਿ ਮੋਨੇਨ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ।
ਅਥ ਰੂਪਾ ਅਰੂਪਾ ਚ, ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਾ ਪਮੁਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਯਦਾ ਸਕੇਸੁ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ?] ਧਮ੍ਮੇਸੁ, ਪਾਰਗੂ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ।

ਅਥ ਏਤੰ ਪਿਸਾਚਞ੍ਞ, ਪਕ੍ਕੁਲਞ੍ਞਾਤਿਵ੍ਤੁਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ ਆਯਨ੍ਤਿੰ [ਆਯਨ੍ਤਿੰ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ (ਉਦਾ॰ ੮)], ਪਕ੍ਕਮਨ੍ਤਿੰ ਨ ਸੋਚਤਿ।
ਸਙ੍ਗਾ ਸਙ੍ਗਾਮਜਿੰ ਮੁਤ੍ਤੰ, ਤਮਹੰ ਬ੍ਰੂਮਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਨ ਉਦਕੇਨ ਸੁਚੀ [ਸੁਚਿ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੯] ਹੋਤਿ, ਬਹ੍ਵੇਤ੍ਥ ਨ੍ਹਾਯਤੀ [ਨਹਾਯਤਿ (ਸੀ॰)] ਜਨੋ।
ਯਮ੍ਹਿ ਸਚ੍ਚਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮੋ ਚ, ਸੋ ਸੁਚੀ ਸੋ ਚ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਯਦਾ ਹਵੇ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ ਧਮ੍ਮਾ, ਆਤਾਪਿਨੋ ਝਾਯਤੋ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸ੍ਸ।
ਵਿਧੂਪਯੰ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਮਾਰਸੇਨੰ, ਸੂਰਿਯੋਵ ਓਭਾਸਯਮਨ੍ਤਲਿਕ੍ਖ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਸਨ੍ਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਪਸ੍ਸਥ ਇਰਿਯਮਾਨੰ, ਤੇਵਿਜ੍ਜਪਤ੍ਤੰ ਅਪਹਾਨਧਮ੍ਮੰ।
ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਯੋਗਾਨਿ ਉਪਾਤਿਵਤ੍ਤੋ, ਅਕਿਞ੍ਚਨੋ ਇਰਿਯਤਿ ਪੰਸੁਕੂਲਿਕੋ॥

‘‘ਤੰ ਦੇਵਤਾ ਸਮ੍ਬਹੁਲਾ ਉਲ਼ਾਰਾ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਮਾਨੰ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ।
ਆਜਾਨਿਯੰ ਜਾਤਿਬਲੰ ਨਿਸੇਧੰ, ਨਿਧ ਨਮਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਾ॥

‘‘ਨਮੋ ਤੇ ਪੁਰਿਸਾਜਞ੍ਞ, ਨਮੋ ਤੇ ਪੁਰਿਸੁਤ੍ਤਮ।
ਯਸ੍ਸ ਤੇ ਨਾਭਿਜਾਨਾਮ, ਕਿੰ ਤ੍ਵੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਝਾਯਸੀ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਸਹਾਯਾ ਵਤਿਮੇ ਭਿਕ੍ਖੂ, ਚਿਰਰਤ੍ਤੰ ਸਮੇਤਿਕਾ।
ਸਮੇਤਿ ਨੇਸੰ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮੋ, ਧਮ੍ਮੇ ਬੁਦ੍ਧਪ੍ਪਵੇਦਿਤੇ’’॥

‘‘ਸੁਵਿਨੀਤਾ ਕਪ੍ਪਿਨੇਨ, ਧਮ੍ਮੇ ਅਰਿਯਪ੍ਪਵੇਦਿਤੇ।
ਧਾਰੇਨ੍ਤਿ ਅਨ੍ਤਿਮੰ ਦੇਹੰ, ਜੇਤ੍ਵਾ ਮਾਰੰ ਸਵਾਹਿਨਿ’’ਨ੍ਤਿ [ਸਵਾਹਨ’’ਨ੍ਤਿ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੪੬]॥

ਇਦੰ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

‘‘ਨਯਿਦੰ ਸਿਥਿਲਮਾਰਬ੍ਭ, ਨਯਿਦੰ ਅਪ੍ਪੇਨ ਥਾਮਸਾ।
ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਅਧਿਗਨ੍ਤਬ੍ਬੰ, ਸਬ੍ਬਦੁਕ੍ਖਪ੍ਪਮੋਚਨੰ [ਸਬ੍ਬਗਨ੍ਥਪਮੋਚਨੰ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੩੮]॥

‘‘ਅਯਞ੍ਚ ਦਹਰੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਅਯਮੁਤ੍ਤਮਪੁਰਿਸੋ।
ਧਾਰੇਤਿ ਅਨ੍ਤਿਮਂ ਦੇਹਂ, ਜੇਤ੍ਵਾ ਮਾਰਂ ਸਵਾਹਿਨਿ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣਕੋ ਲੂਖਚੀਵਰੋ, ਮੋਘਰਾਜਾ ਸਦਾ ਸਤੋ।
ਖੀਣਾਸਵੋ ਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ, ਕਤਕਿਚ੍ਚੋ ਅਨਾਸਵੋ॥

‘‘ਤੇਵਿਜ੍ਜੋ ਇਦ੍ਧਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਚ, ਚੇਤੋਪਰਿਯਕੋਵਿਦੋ [ਚੇਤੋਪਰਿਯਾਯਕੋਵਿਦੋ (ਸੀ॰)]।
ਧਾਰੇਤਿ ਅਨ੍ਤਿਮਂ ਦੇਹਂ, ਜੇਤ੍ਵਾ ਮਾਰਂ ਸਵਾਹਿਨਿ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੫. ‘‘ਤਥਾਗਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਵਿਰਾਗਾ ਨਿਰੋਧਾ ਅਨੁਪਾਦਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਭਿਕ੍ਖੁਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਵਿਰਾਗਾ ਨਿਰੋਧਾ ਅਨੁਪਾਦਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਤਥਾਗਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਵੇਦਨਾਯ...ਪੇ॰... ਸਞ੍ਞਾਯ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਵਿਰਾਗਾ ਨਿਰੋਧਾ ਅਨੁਪਾਦਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਭਿਕ੍ਖੁਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ ਵਿਰਾਗਾ ਨਿਰੋਧਾ ਅਨੁਪਾਦਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

‘‘ਤਤ੍ਰ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੋ ਵਿਸੇਸੋ ਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪਯਾਸੋ [ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੫੮] ਕਿਂ ਨਾਨਾਕਰਣਂ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾਤਿ? ਭਗਵਂਮੂਲਕਾ ਨੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਧਮ੍ਮਾ...ਪੇ॰...

‘‘ਤਥਾਗਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਾ, ਅਸਞ੍ਜਾਤਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਸਞ੍ਜਨੇਤਾ, ਅਨਕ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਅਕ੍ਖਾਤਾ , ਮਗ੍ਗਞ੍ਞੂ ਮਗ੍ਗਵਿਦੂ ਮਗ੍ਗਕੋਵਿਦੋ, ਮਗ੍ਗਾਨੁਗਾ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਤਰਹਿ ਸਾਵਕਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਛਾਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ। ਅਯਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਸੇਸੋ, ਅਯਂ ਅਧਿਪ੍ਪਯਾਸੋ, ਇਦਂ ਨਾਨਾਕਰਣਂ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ’’ਤਿ।

ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ?

‘‘ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤਿ [ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੪੫], ਵਿਵਟਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤਿ।
ਤਸ੍ਮਾ ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਵਰੇਥ, ਏਵਂ ਤਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ॥

‘‘ਛਨ੍ਨਮਤਿਵਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ ਸਂਕਿਲੇਸੋ, ‘‘ਵਿਵਟਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ ਵਾਸਨਾ, ‘‘ਤਸ੍ਮਾ ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਵਰੇਥ, ਏਵਂ ਤਂ ਨਾਤਿਵਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਚ ਵਾਸਨਾ ਚ। ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋਮੇ, ਮਹਾਰਾਜ [ਭਿਕ੍ਖੑੇ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੮੫)], ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸਨ੍ਤੋ ਸਂੑਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ। ਕਤਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ? ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਣੋ ਤਮੋ ਜੋਤਿਪਰਾਯਣੋ ਜੋਤਿ ਤਮਪਰਾਯਣੋ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿਪਰਾਯਣੋ’’ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਤਮਪਰਾਯਣੋ ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਤਮਪਰਾਯਣੋ, ਇਮੇ ਦ੍ੑੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾ, ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਮੋ ਜੋਤਿਪਰਾਯਣੋ ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿਪਰਾਯਣੋ, ਇਮੇ ਦ੍ੑੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ੑਾਸਨਾਭਾਗਿਯਾ। ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ੑਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ?

‘‘ਨ ਤਂ ਦਲ੍ਹਂ ਬਨ੍ਧਨਮਾਹੁ ਧੀਰਾ, ਯਦਾਯਸਂ ਦਾਰੁਜਪਬ੍ਬਜਞ੍ਚ [ਦਾਰੁਜਂ ਪਬ੍ਬਜਞ੍ਚ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੨੧)]।
ਸਾਰਤ੍ਤਰਤ੍ਤਾ ਮਣਿਕੁਣ੍ਡਲੇਸੁ, ਪੁਤ੍ਤੇਸੁ ਦਾਰੇਸੁ ਚ ਯਾ ਅਪੇਕ੍ਖਾ’’ਤਿ।
ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ॥

‘‘ਏਤਂ ਦਲ੍ਹਂ ਬਨ੍ਧਨਮਾਹੁ ਧੀਰਾ, ਓਹਾਰਿਨਂ ਸਿਥਿਲਂ ਦੁਪ੍ਪਮੁਞ੍ਚਂ।
ਏਤਮ੍ਪਿ ਛੇਤ੍ੑਾਨ ਪਰਿਬ੍ਬਜਨ੍ਤਿ, ਅਨਪੇਕ੍ਖਿਨੋ ਕਾਮਸੁਖਂ ਪਹਾਯਾ’’ਤਿ॥

ਅਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ । ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੭. ‘‘ਯਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖੑੇ, ਚੇਤੇਤਿ, ਯਞ੍ਚ ਪਕਪ੍ਪੇਤਿ, ਯਞ੍ਚ ਅਨੁਸੇਤਿ। ਆਰਮ੍ਮਣਮੇਤਂ ਹੋਤਿ ੑਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿਯਾ, ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਸਤਿ ਪਤਿਟ੍ਠਾ ੑਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੇ ੑਿਞ੍ਞਾਣੇ ੑਿਰੂਲ੍ਹੇ ਆਯਤਿਂ [ਆਯਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੮] ਪੁਨਬ੍ਭੑਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਹੋਤਿ, ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭੑਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਯਾ ਸਤਿ ਆਯਤਿਂ [ਆਯਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੮] ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ ਸੋਕਪਰਿਦੇੑਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਸਮ੍ਭੑਨ੍ਤਿ, ਏੑਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇੑਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ।

‘‘ਨੋ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖੑੇ, ਚੇਤੇਤਿ, ਨੋ ਚੇ ਪਕਪ੍ਪੇਤਿ, ਅਥ ਚੇ ਅਨੁਸੇਤਿ। ਆਰਮ੍ਮਣਮੇਤਂ ਹੋਤਿ ੑਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿਯਾ, ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਸਤਿ ਪਤਿਟ੍ਠਾ ੑਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ [ਤਸ੍ਸ ੑਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੮] ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੇ ੑਿਞ੍ਞਾਣੇ ੑਿਰੂਲ੍ਹੇ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭੑਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਹੋਤਿ, ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭੑਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਯਾ ਸਤਿ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ ਸੋਕਪਰਿਦੇੑਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਸਮ੍ਭੑਨ੍ਤਿ, ਏੑਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇੑਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤੀ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ।

‘‘ਯਤੋ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖੑੇ, ਨੋ ਚੇੑ [ਚ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਚੇਤੇਤਿ, ਨੋ ਚ ਪਕਪ੍ਪੇਤਿ, ਨੋ ਚ ਅਨੁਸੇਤਿ। ਆਰਮ੍ਮਣਮੇਤਂ ਨ ਹੋਤਿ ੑਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਠਿਤਿਯਾ, ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਅਸਤਿ ਪਤਿਟ੍ਠਾ ੑਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਅਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੇ ੑਿਞ੍ਞਾਣੇ ਅੑਿਰੂਲ੍ਹੇ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭੑਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭੑਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਯਾ ਅਸਤਿ ਆਯਤਿਂ ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ ਸੋਕਪਰਿਦੇੑਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਏੑਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇੑਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੋ ਹੋਤੀ’’ਤਿ, ਅਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ। ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ?

‘‘‘ਸਮੁਦ੍ਦੋ ਸਮੁਦ੍ਦੋ’ਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖੑੇ, ਅਸ੍ਸੁਤੑਾ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਭਾਸਤਿ, ਨੇਸੋ, ਭਿਕ੍ਖੑੇ, ਅਰਿਯਸ੍ਸ ੑਿਨਯੇ ਸਮੁਦ੍ਦੋ, ਮਹਾ ਏਸੋ ਭਿਕ੍ਖੑੇ, ਉਦਕਰਾਸਿ ਮਹਾਉਦਕਣ੍ਣੑੋ। ਚਕ੍ਖੁ, ਭਿਕ੍ਖੑੇ, ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਸਮੁਦ੍ਦੋ, ਤਸ੍ਸ ਰੂਪਮਯੋ ੑੇਗੋ। ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ।

‘‘ਯੋ ਤੰ ਰੂਪਮਯਂ ਵੇਗਂ ਸਹਤਿ ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤਰਿ [ਅਤਾਰਿ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੨੮] ਚਕ੍ਖੁਸਮੁਦ੍ਦਂ ਸਊਮਿਂ ਸਾਵਟ੍ਟਂ ਸਗਹਂ [ਸਗਾਹਂ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੨੮)] ਸਰਕ੍ਖਸਂ ਤਿਣ੍ਣੋ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋ ਥਲੇ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖੋ।

‘‘‘ਸੋਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ…ਪੇ॰… ਘਾਨਂ…ਪੇ॰… ਜਿਵ੍ਹਾ…ਪੇ॰… ਕਾਯੋ…ਪੇ॰… ਮਨੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਸਮੁਦ੍ਦੋ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਮਯੋ ਵੇਗੋਤਿ। ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ।

‘‘ਯੋ ਤਂ ਧਮ੍ਮਮਯਂ ਵੇਗਂ ਸਹਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤਰਿ ਮਨੋਸਮੁਦ੍ਦਂ ਸਊਮਿਂ ਸਾਵਟ੍ਟਂ ਸਗਹਂ ਸਰਕ੍ਖਸਂ ਤਿਣ੍ਣੋ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋ ਥਲੇ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖੋ। ਇਦਮਵੋਚ ਭਗਵਾ, ਇਦਂ ਵਤ੍ਵਾਨ ਸੁਗਤੋ, ਅਥਾਪਰਂ ਏਤਦਵੋਚ ਸਤ੍ਥਾ –

> ‘‘ਯੋ ਇਮਂ ਸਮੁਦ੍ਦਂ ਸਗਹਂ ਸਰਕ੍ਖਸਂ,
> ਸਊਮਿਂ ਸਾਵਟ੍ਟਂ ਸਭਯਂ ਦੁਤ੍ਤਰਂ ਅਚ੍ਚਤਰਿ।
> ਸ ਵੇਦਨ੍ਤਗੂ ਵੁਸਿਤਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੋ, ਲੋਕਨ੍ਤਗੂ ਪਾਰਗਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖੋ। ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਛਯਿਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਲ਼ਿਸਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ ਅਨਯਾਯ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਬਜਾਬਾਧਾਯ [ਵਧਾਯ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੩੦)] ਪਾਣੀਨਂ। ਕਤਮੇ ਛ? ਸਨ੍ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਰੂਪਾ ਇਟ੍ਠਾ ਕਨ੍ਤਾ ਮਨਾਪਾ ਪਿਯਰੂਪਾ ਕਾਮੂਪਸਂਹਿਤਾ ਰਜਨੀਯਾ, ਤਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ ਅਭਿਵਦਤਿ ਅਜ੍ਝੋਸਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਗਿਲਿਤਬਲ਼ਿਸੋ [ਗਿਲਬਲ਼ਿਸੋ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੩੦] ਮਾਰਸ੍ਸ ਅਨਯਂ ਆਪਨ੍ਨੋ, ਬਜਸਨਂ ਆਪਨ੍ਨੋ, ਯਥਾਕਾਮਂ ਕਰਣੀਯੋ ਪਾਪਿਮਤੋ।

‘‘ਸਨ੍ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੋਤਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਸਦ੍ਦਾ…ਪੇ॰… ਘਾਨਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਗਨ੍ਧਾ…ਪੇ॰… ਜਿਵ੍ਹਾਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਰਸਾ…ਪੇ॰… ਕਾਯਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾ…ਪੇ॰… ਮਨੋਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਇਟ੍ਠਾ ਕਨ੍ਤਾ ਮਨਾਪਾ ਪਿਯਰੂਪਾ ਕਾਮੂਪਸਂਹਿਤਾ ਰਜਨੀਯਾ, ਤਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ ਅਭਿਵਦਤਿ ਅਜ੍ਝੋਸਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਗਿਲਿਤਬਲ਼ਿਸੋ ਮਾਰਸ੍ਸ ਅਨਯਂ ਆਪਨ੍ਨੋ, ਬਜਸਨਂ ਆਪਨ੍ਨੋ, ਯਥਾਕਾਮਂ ਕਰਣੀਯੋ [ਯਥਾਕਾਮਕਰਣੀਯੋ (ਸੀ॰) ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੩੦] ਪਾਪਿਮਤੋ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ।

‘‘ਸਨ੍ਤਿ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਰੂਪਾ ਇਟ੍ਠਾ ਕਨ੍ਤਾ ਮਨਾਪਾ ਪਿਯਰੂਪਾ ਕਾਮੂਪਸਂਹਿਤਾ ਰਜਨੀਯਾ, ਤਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ ਨਾਭਿਵਦਤਿ ਨਾਜ੍ਝੋਸਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਨ ਗਿਲਿਤਬਲ਼ਿਸੋ ਮਾਰਸ੍ਸ, ਅਭੇਦਿ ਬਲ਼ਿਸਂ, ਪਰਿਭੇਦਿ ਬਲ਼ਿਸਂ, ਨ ਅਨਯਂ ਆਪਨ੍ਨੋ, ਨ ਬਜਸਨਂ ਆਪਨ੍ਨੋ, ਨ ਯਥਾਕਾਮਂ ਕਰਣੀਯੋ ਪਾਪਿਮਤੋ।

‘‘ਸਨ੍ਤਿ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੋਤਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਸਦ੍ਦਾ…ਪੇ॰… ਮਨੋਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਇਟ੍ਠਾ ਕਨ੍ਤਾ ਮਨਾਪਾ ਪਿਯਰੂਪਾ ਕਾਮੂਪਸਂਹਿਤਾ ਰਜਨੀਯਾ, ਤਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ ਨਾਭਿਵਦਤਿ, ਨਾਜ੍ਝੋਸਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਨ ਗਿਲਿਤਬਲ਼ਿਸੋ ਮਾਰਸ੍ਸ, ਅਭੇਦਿ ਬਲ਼ਿਸਂ, ਪਰਿਭੇਦਿ ਬਲ਼ਿਸਂ, ਨ ਅਨਯਂ ਆਪਨ੍ਨੋ, ਨ ਬਜਸਨਂ ਆਪਨ੍ਨੋ, ਨ ਯਥਾਕਾਮਂ ਕਰਣੀਯੋ ਪਾਪਿਮਤੋ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖੋ। ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੯. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ?

> ‘‘ਅਯਂ ਲੋਕੋ ਸਨ੍ਤਾਪਜਾਤੋ, ਫਸ੍ਸਪਰੇਤੋ ਰੋਗਂ ਵਦਤਿ ਅਤ੍ਤਤੋ [ਅਤ੍ਤਨੋ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੦]।
> ਯੇਨ ਯੇਨ ਹਿ ਮਞ੍ਞਤਿ [ਮਞ੍ਞਨ੍ਤਿ (ਸੀ॰ ਕ॰)], ਤਤੋ ਤਂ ਹੋਤਿ ਅਞ੍ਞਥਾ॥

‘‘ਅਙ੍ਙਥਾਭਾਵੀ ਭਵਸਤ੍ਤੋ ਲੋਕੋ, ਭਵਪਰੇਤੋ ਭਵਮੇਵਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ।
ਯਦਭਿਨਨ੍ਦਤਿ ਤਂ ਭਯਂ।
ਯਸ੍ਸ ਭਾਯਤਿ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖ’’ਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ॥

‘‘ਭਵਵਿਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਖੋ ਪਨਿਦਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ।

‘‘ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਭਵੇਨ ਭਵਸ੍ਸ ਵਿਪ੍ਪਮੋਕ੍ਖਮਾਹਂਸੁ, ਸਬ੍ਬੇ ਤੇ ‘ਅਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤਾ ਭਵਸ੍ਮਾ’ਤਿ ਵਦਾਮਿ। ਯੇ ਵਾ ਪਨ ਕੇਚਿ ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਵਿਭਵੇਨ ਭਵਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਮਾਹਂਸੁ, ਸਬ੍ਬੇ ਤੇ ‘ਅਨਿਸ੍ਸਟਾ ਭਵਸ੍ਮਾ’ਤਿ ਵਦਾਮਿ। ਉਪਧਿਂ [ਉਪਧਿ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੩੦] ਹਿ ਪਟਿਚ੍ਚ ਦੁਕ੍ਖਮਿਦਂ ਸਮ੍ਭੋਤੀ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ।

‘‘ਸਬ੍ਬੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਯਾ ਨਤ੍ਥਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ।

‘‘ਲੋਕਮਿਮਂ ਪਸ੍ਸ, ਪੁਥੂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਪਰੇਤਾ ਭੂਤਾ ਭੂਤਰਤਾ, ਭਵਾ ਅਪਰਿਮੁਤ੍ਤਾ, ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ ਭਵਾ ਸਬ੍ਬਧਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਤਾਯ, ਸਬ੍ਬੇ ਤੇ ਭਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਾ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸੋ।

‘‘ਏਵਮੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਂ, ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤੋ।
ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਪਹੀਯਤਿ, ਵਿਭਵਂ ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤਿ।
ਸਬ੍ਬਸੋ ਤਣ੍ਹਾਨਂ ਖਯਾ, ਅਸੇਸਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨ’’ਨ੍ਤਿ।
ਅਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ॥

‘‘ਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬੁਤਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ, ਅਨੁਪਾਦਾ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਨ ਹੋਤਿ।
ਅਭਿਭੂਤੋ ਮਾਰੋ ਵਿਜਿਤਸਙ੍ਗਾਮੋ, ਉਪਚ੍ਚਗਾ ਸਬ੍ਬਭਵਾਨਿ ਤਾਦੀ’’ਤਿ॥

ਅਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖੋ। ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ।

‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੫], ਪੁਗ੍ਗਲਾ। ਕਤਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ? ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ ਪਟਿਸੋਤਗਾਮੀ ਠਿਤਤ੍ਤੋ ਤਿਣ੍ਣੋ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋ ਥਲੇ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ’’ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯ੍ਵਾਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ, ਅਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਯ੍ਵਾਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਪਟਿਸੋਤਗਾਮੀ ਯੋ ਚ ਠਿਤਤ੍ਤੋ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਯ੍ਵਾਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਤਿਣ੍ਣੋ ਪਾਰਙ੍ਗਤੋ ਥਲੇ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ, ਅਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖੋ। ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ।

੧੧੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਂ?

ਛਲਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਅਤ੍ਥਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਣ੍ਹੋ ਕਣ੍ਹਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਕਣ੍ਹਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਭਿਜਾਯਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਣ੍ਹੋ ਕਣ੍ਹਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਸੁਕ੍ਕਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਭਿਜਾਯਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਣ੍ਹੋ ਕਣ੍ਹਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਅਕਣ੍ਹਂ ਅਸੁਕ੍ਕਂ ਅਕਣ੍ਹਅਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕਂ ਅਚ੍ਚੁਨ੍ਦਿਟ੍ਠਂ [ਅਨੁਂ ਨਿਟ੍ਠਂ (ਸੀ॰)] ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਆਰਾਧੇਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸੁਕ੍ਕੋ ਸੁਕ੍ਕਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਕਣ੍ਹਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਭਿਜਾਯਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸੁਕ੍ਕੋ ਸੁਕ੍ਕਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਸੁਕ੍ਕਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਭਿਜਾਯਤਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸੁਕ੍ਕੋ ਸੁਕ੍ਕਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਅਕਣ੍ਹਂ ਅਸੁਕ੍ਕਂ ਅਕਣ੍ਹਅਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕਂ ਅਚ੍ਚੁਨ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਆਰਾਧੇਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਣ੍ਹੋ ਕਣ੍ਹਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਕਣ੍ਹਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਭਿਜਾਯਤਿ, ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸੁਕ੍ਕੋ ਸੁਕ੍ਕਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਕਣ੍ਹਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਭਿਜਾਯਤਿ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਣ੍ਹੋ ਕਣ੍ਹਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਸੁਕ੍ਕੰ ਧਮ੍ਮੰ ਅਭਿਜਾਯਤਿ, ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸੁਕ੍ਕੋ ਸੁਕ੍ਕਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਸੁਕ੍ਕੰ ਧਮ੍ਮੰ ਅਭਿਜਾਯਤਿ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਾ।

ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਕਣ੍ਹੋ ਕਣ੍ਹਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਅਕਣ੍ਹੰ ਅਸੁਕ੍ਕੰ ਅਕਣ੍ਹਅਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕੰ ਅਚ੍ਚੁਨ੍ਤੁਦਿਟ੍ਠੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਆਰਾਧੇਤਿ, ਯੋ ਚ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸੁਕ੍ਕੋ ਸੁਕ੍ਕਾਭਿਜਾਤਿਕੋ ਅਕਣ੍ਹੰ ਅਸੁਕ੍ਕੰ ਅਕਣ੍ਹਅਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕੰ ਅਚ੍ਚੁਨ੍ਤੁਦਿਟ੍ਠੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਆਰਾਧੇਤਿ, ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਾ, ਇਦੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ।

''ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੩੨-੨੩੩], ਕਮ੍ਮਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ? ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮੰ ਕਣ੍ਹੰ ਕਣ੍ਹਵਿਪਾਕੰ, ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮੰ ਸੁਕ੍ਕੰ ਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕੰ, ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮੰ ਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕੰ ਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕੰ, ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮੰ ਅਕਣ੍ਹੰ ਅਸੁਕ੍ਕੰ ਅਕਣ੍ਹਅਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕੰ ਕਮ੍ਮੁਤ੍ਤਮੰ ਕਮ੍ਮਸੇਟ੍ਠੰ ਕਮ੍ਮਕ੍ਖਯਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਤਿ''।

ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮੰ ਕਣ੍ਹੰ ਕਣ੍ਹਵਿਪਾਕੰ, ਯਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮੰ ਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕੰ ਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕੰ, ਅਯੰ ਸੰਕਿਲੇਸੋ। ਯਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮੰ ਸੁਕ੍ਕੰ ਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕੰ, ਅਯੰ ਵਾਸਨਾ। ਯਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮੰ ਅਕਣ੍ਹੰ ਅਸੁਕ੍ਕੰ ਅਕਣ੍ਹਅਸੁਕ੍ਕਵਿਪਾਕੰ ਕਮ੍ਮੁਤ੍ਤਮੰ ਕਮ੍ਮਸੇਟ੍ਠੰ ਕਮ੍ਮਕ੍ਖਯਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਤਿ, ਅਯੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ। ਇਦੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ।

੧੧੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ, ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ?

''ਲਦ੍ਧਾਨ ਮਾਨੁਸਤ੍ਤੰ ਦ੍ਵੇ, ਕਿਚ੍ਚੰ ਅਕਿਚ੍ਚਮੇਵ ਚ।
ਸੁਕਿਚ੍ਚੰ ਚੇਵ ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ, ਸੰਯੋਜਨਵਿਪ੍ਪਹਾਨੰ ਵਾ''ਤਿ॥

''ਸੁਕਿਚ੍ਚੰ ਚੇਵ ਪੁਞ੍ਞਾਨੀ''ਤਿ ਵਾਸਨਾ। ''ਸੰਯੋਜਨਵਿਪ੍ਪਹਾਨੰ ਵਾ''ਤਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ।

''ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾਨ, ਸਗ੍ਗਾ ਸਗ੍ਗੰ ਵਜਨ੍ਤਿ ਕਤਪੁਞ੍ਞਾ।
ਸੰਯੋਜਨਪ੍ਪਹਾਨਾ, ਜਰਾਮਰਣਾ ਵਿਪ੍ਪਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀ''ਤਿ॥

''ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾਨ, ਸਗ੍ਗਾ ਸਗ੍ਗੰ ਵਜਨ੍ਤਿ ਕਤਪੁਞ੍ਞਾ''ਤਿ ਵਾਸਨਾ। ''ਸੰਯੋਜਨਪ੍ਪਹਾਨਾ ਜਰਾਮਰਣਾ ਵਿਪ੍ਪਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ। ਇਦੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ।

''ਦ੍ਵੇਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਧਾਨਾਨਿ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੨.੨]। ਕਤਮਾਨਿ ਦ੍ਵੇ? ਯੋ ਚ ਅਗਾਰਸ੍ਮਾ ਅਨਗਾਰਿਯੰ ਪਬ੍ਬਜਿਤੇਸੁ ਚੀਵਰਪਿਣ੍ਡਪਾਤਸੇਨਾਸਨਗਿਲਾਨਪਚ੍ਚਯਭੇਸਜ੍ਜਪਰਿਕ੍ਖਾਰੰ ਪਰਿਚ੍ਚਜਤਿ, ਯੋ ਚ ਅਗਾਰਸ੍ਮਾ ਅਨਗਾਰਿਯੰ ਪਬ੍ਬਜਿਤੇਸੁ ਸਬ੍ਬੂਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯੋ ਵਿਰਾਗੋ ਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨ''ਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋ ਅਗਾਰਸ੍ਮਾ ਅਨਗਾਰਿਯੰ ਪਬ੍ਬਜਿਤੇਸੁ ਚੀਵਰਪਿਣ੍ਡਪਾਤਸੇਨਾਸਨਗਿਲਾਨਪਚ੍ਚਯਭੇਸਜ੍ਜਪਰਿਕ੍ਖਾਰੰ ਪਰਿਚ੍ਚਜਤਿ, ਅਯੰ ਵਾਸਨਾ।

ਯੋ ਅਗਾਰਸ੍ਮਾ ਅਨਗਾਰਿਯੰ ਪਬ੍ਬਜਿਤੇਸੁ ਸਬ੍ਬੂਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯੋ ਵਿਰਾਗੋ ਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ, ਅਯੰ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ। ਇਦੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤੰ।

ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਤਣ੍ਹਾਪਕ੍ਖੇਨੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ ਤੀਹਿ ਤਣ੍ਹਾਹਿ – ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਯ ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾਯ। ਯੇਨ ਯੇਨ ਵਾ ਪਨ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਅਜ੍ਝੋਸਿਤਾ, ਤੇਨ ਤੇਨੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ ਛਤ੍ਤਿੰਸਤਣ੍ਹਾਜਾਲਿਨਿਯਾਵਿਚਰਿਤਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਦਿਟ੍ਠਿਪਕ੍ਖੇਨੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ ਉਚ੍ਛੇਦਸਸ੍ਸਤੇਨ, ਯੇਨ ਯੇਨ ਵਾ ਪਨ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਦਿਟ੍ਠਿਵਸੇਨ ਅਭਿਨਿਵਿਸਤਿ ''ਇਦਮੇਵ ਸਚ੍ਚੰ ਮੋਘਮਞ੍ਞ''ਨ੍ਤਿ, ਤੇਨ ਤੇਨੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ ਦ੍ਵਾਸਟ੍ਠਿਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਚੇਤਨਾਯ ਚੇਤਸਿਕਕਮ੍ਮੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ ਤੀਹਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਹਿ – ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨ, ਤਸ੍ਸ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ ਦਸਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ।

ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਸਮਥੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ, ਦਿਟ੍ਠਿਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ, ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਸੁਚਰਿਤੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ। ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ। ਤੰ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਸੰਸਾਰਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਯਾ। ਤਥਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇ ਸੰਸਾਰੇ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤੰ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤੰ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤੰ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤੰ ਇਮਿਨਾ ਅਸੁਭੇਨ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕੇਨ ਇਦੰ ਬਾਲਲਕ੍ਖਣੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤੀਤਿ। ਇਦੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

ਇਮਿਨਾ ਸੁਭੇਨ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕੇਨ ਇਦੰ ਮਹਾਪੁਰਿਸਲਕ੍ਖਣੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤੀਤਿ। ਇਦੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

ਤਤ੍ਥ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਚਤੂਹਿ ਕਿਲੇਸਭੂਮੀਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ – ਅਨੁਸਯਭੂਮਿਯਾ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਭੂਮਿਯਾ ਸੰਯੋਜਨਭੂਮਿਯਾ ਉਪਾਦਾਨਭੂਮਿਯਾ। ਸਾਨੁਸਯਸ੍ਸ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੰ ਜਾਯਤਿ, ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਿਤੋ ਸੰਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਸੰਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ, ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤਿ, ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣੰ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ। ਇਮਾਹਿ ਚਤੂਹਿ ਕਿਲੇਸਭੂਮੀਹਿ ਸਬ੍ਬੇ ਕਿਲੇਸਾ ਸਙ੍ਗਹੰ ਸਮੋਸਰਣੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਇਦੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ।

ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਤੀਹਿ ਸੁਚਰਿਤੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ, ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਚਤੂਹਿ ਸਚ੍ਚੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ, ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਤੀਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ – ਬੁਦ੍ਧਧਮ੍ਮੇਹਿ ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਾਵਕਭੂਮਿਯਾ। ਝਾਯਿਵਿਸਯੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ।

੧੧੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੇ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾ? ਲੋਕਿਯੰ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੰ ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ, ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ, ਞਾਣੰ ਞੇਯ੍ਯੰ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ, ਦਸ੍ਸਨੰ ਭਾਵਨਾ ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ, ਸਕਵਚਨੰ ਪਰਵਚਨੰ ਸਕਵਚਨਞ੍ਚ ਪਰਵਚਨਞ੍ਚ, ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯੰ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯੰ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ, ਕਮ੍ਮੰ ਵਿਪਾਕੋ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕੋ ਚ, ਕੁਸਲੰ ਅਕੁਸਲੰ ਕੁਸਲਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਞ੍ਚ, ਅਨੁਞ੍ਞਾਤੰ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਞ੍ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਞ੍ਚ, ਥਵੋ ਚਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਲੋਕਿਯੰ?

> ''ਨ ਹਿ ਪਾਪੰ ਕਤੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਸਜ੍ਜੁਖੀਰੰਵ ਮੁਚ੍ਚਤਿ।
> ਡਹਨ੍ਤੰ [ਦਹਨ੍ਤੰ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੭੧] ਬਾਲਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਭਸ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਨੋਵ [ਭਸ੍ਮਾਛਨ੍ਨੋਵ (ਕ॰)] ਪਾਵਕੋ''ਤਿ॥

ਇਦੰ ਲੋਕਿਯੰ।

''ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ ਸਬ੍ਬੰ...ਪੇ॰... ਨਿਹੀਯਤੇ ਤਸ੍ਸ ਯਸੋ ਕਾਲ਼ਪਕ੍ਖੇਵ ਚਨ੍ਦਿਮਾ''ਤਿ। ਇਦੰ ਲੋਕਿਯੰ।

''ਅਟ੍ਠਿਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਲੋਕਧਮ੍ਮਾ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੮.੬]। ਕਤਮੇ ਅਟ੍ਠ? ਲਾਭੋ ਅਲਾਭੋ, ਯਸੋ ਅਯਸੋ, ਨਿਨ੍ਦਾ ਪਸੰਸਾ, ਸੁਖੰ ਦੁਕ੍ਖੰ। ਇਮੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਟ੍ਠ ਲੋਕਧਮ੍ਮਾ''ਤਿ। ਇਦੰ ਲੋਕਿਯੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ?

‘‘ਯਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਮਥਙ੍ਗਤਾਨਿ [ਸਮਥਂ ਗਤਾਨਿ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੯੪], ਅਸ੍ਸਾ ਯਥਾ ਸਾਰਥਿਨਾ ਸੁਦਨ੍ਤਾ।
ਪਹੀਨਮਾਨਸ੍ਸ ਅਨਾਸਵਸ੍ਸ, ਦੇਵਾਪਿ ਤਸ੍ਸ ਪਿਹਯਨ੍ਤਿ ਤਾਦਿਨੋ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ।

‘‘ਪਞ੍ਚਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ? ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਨੀ’’ਤਿ। ਇਦਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ?

‘‘ਲਦ੍ਧਾਨ ਮਾਨੁਸਤ੍ਤਂ ਦ੍ਵੇ, ਕਿਚ੍ਚਂ ਅਕਿਚ੍ਚਮੇਵ ਚਾ’’ਤਿ ਦ੍ਵੇ ਗਾਥਾ। ਯਂ ਇਹ ‘‘ਸੁਕਿਚ੍ਚਂ ਚੇਵ ਪੁਞ੍ਞਾਨੀ’’ਤਿ ਚ ‘‘ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾਨ, ਸਗ੍ਗਾ ਸਗ੍ਗਂ ਵਜਨ੍ਤਿ ਕਤਪੁਞ੍ਞਾ’’ਤਿ ਚ। ਇਦਂ ਲੋਕਿਯਂ।

ਯਂ ਇਹ ‘‘ਸਂਯੋਜਨਵਿਪ੍ਪਹਾਨਂ ਵਾ’’ਤਿ ਚ ‘‘ਸਂਯੋਜਨਪ੍ਪਹਾਨਾ, ਜਰਾਮਰਣਾ ਵਿਪ੍ਪਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀ’’ਤਿ ਚ, ਇਦਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ। ਇਦਂ ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ।

‘‘ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਹਾਰੇ ਸਤਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਹੋਤਿ, ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿਯਾ ਸਤਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਹੋਤਿ, ਪੁਨਬ੍ਭਵੇ ਸਤਿ ਜਾਤਿ ਹੋਤਿ, ਜਾਤਿਯਾ ਸਤਿ ਜਰਾਮਰਣਂ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ। ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੫], ਮਹਾਰੁਕ੍ਖੋ, ਤਸ੍ਸ ਯਾਨਿ ਚੇਵ ਮੂਲਾਨਿ ਅਧੋਗਮਾਨਿ ਯਾਨਿ ਚ ਤਿਰਿਯਂ ਗਮਾਨਿ, ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਤਾਨਿ ਉਦ੍ਧਂ ਓਜਂ ਅਭਿਹਰਨ੍ਤਿ। ਏਵਞ੍ਹਿ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਹਾਰੁਕ੍ਖੋ ਤਦਾਹਾਰੋ ਤਦੁਪਾਦਾਨੋ ਚਿਰਂ ਦੀਘਮਦ੍ਧਾਨਂ ਤਿਟ੍ਠੇਯ੍ਯ। ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਆਹਾਰੇ ਸਤਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਹੋਤਿ ਸਬ੍ਬਂ...ਪੇ॰... ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤੀ’’ਤਿ। ਇਦਂ ਲੋਕਿਯਂ।

‘‘ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਹਾਰੇ ਅਸਤਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿਯਾ ਅਸਤਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਨ ਹੋਤਿ, ਪੁਨਬ੍ਭਵੇ ਅਸਤਿ ਜਾਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਜਾਤਿਯਾ ਅਸਤਿ ਜਰਾਮਰਣਂ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੋ ਹੋਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਹਾਰੁਕ੍ਖੋ ਅਥ ਪੁਰਿਸੋ ਆਗਚ੍ਛੇਯ੍ਯ ਕੁਦ੍ਦਾਲਪਿਟਕਂ [ਕੁਦਾਲਪਿਟਕਂ (ਕ॰)] ਆਦਾਯ, ਸੋ ਤਂ ਰੁਕ੍ਖਂ ਮੂਲੇ ਛਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ, ਮੂਲੇ [ਮੂਲਂ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੫)] ਛੇਤ੍ਵਾ ਪਲਿਖਣੇਯ੍ਯ, ਪਲਿਖਣਿਤ੍ਵਾ ਮੂਲਾਨਿ ਉਦ੍ਧਰੇਯ੍ਯ ਅਨ੍ਤਮਸੋ ਉਸੀਰਨਾਲ਼ਿਮਤ੍ਤਾਨਿਪਿ। ਸੋ ਤਂ ਰੁਕ੍ਖਂ ਖਣ੍ਡਾਖਣ੍ਡਿਕਂ ਛਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ, ਖਣ੍ਡਾਖਣ੍ਡਿਕਂ ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ [ਛਿਤ੍ਵਾ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਫਾਲੇਯ੍ਯ, ਫਾਲੇਤ੍ਵਾ ਸਕਲਿਕਂ ਸਕਲਿਕਂ ਕਰੇਯ੍ਯ, ਸਕਲਿਕਂ ਸਕਲਿਕਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਵਾਤਾਤਪੇ ਵਿਸੋਸੇਯ੍ਯ, ਵਾਤਾਤਪੇ ਵਿਸੋਸੇਤ੍ਵਾ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਡਹੇਯ੍ਯ, ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਡਹੇਤ੍ਵਾ ਮਸਿਂ ਕਰੇਯ੍ਯ, ਮਸਿਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਮਹਾਵਾਤੇ ਵਾ ਓਫੁਨੇਯ੍ਯ, ਨਦਿਯਾ ਵਾ ਸੀਘਸੋਤਾਯ ਪਵਾਹੇਯ੍ਯ, ਏਵਞ੍ਹਿ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਹਾਰੁਕ੍ਖੋ ਉਚ੍ਛਿਨ੍ਨਮੂਲੋ ਅਸ੍ਸ ਤਾਲਾਵਤ੍ਥੁਕਤੋ ਅਨਭਾਵਂਕਤੋ [ਅਨਭਾਵਂਗਤੋ (ਸੀ॰)] ਆਯਤਿਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਧਮ੍ਮੋ। ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਆਹਾਰੇ ਅਸਤਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿਯਾ ਅਸਤਿ ਸਬ੍ਬਂ...ਪੇ॰... ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੋ ਹੋਤੀ’’ਤਿ। ਇਦਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ। ਇਦਂ ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ।

੧੧੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

‘‘ਸਬ੍ਬਾ ਦਿਸਾ ਅਨੁਪਰਿਗਮ੍ਮ ਚੇਤਸਾ, ਨੇਵਜ੍ਝਗਾ ਪਿਯਤਰਮਤ੍ਤਨਾ ਕ੍ਵਚਿ।
ਏਵਂ ਪਿਯੋ ਪੁਥੁ ਅਤ੍ਤਾ ਪਰੇਸਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਨ ਹਿਂਸੇ ਪਰਮਤ੍ਤਕਾਮੋ’’ਤਿ [ਪਰਂ ਅਤ੍ਤਕਾਮੋਤਿ (ਸੀ॰) ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੧੯; ਉਦਾ॰ ੪੧ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ]॥

ਇਦਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

‘‘ਯੇ ਕੇਚਿ ਭੂਤਾ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਯੇ ਵਾਪਿ [ਚ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੪੨], ਸਬ੍ਬੇ ਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਪਹਾਯ ਦੇਹਂ।
ਤਂ ਸਬ੍ਬਜਾਨਿਂ ਕੁਸਲੋ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ, ਆਤਾਪਿਯੋ [ਆਤਾਪੀ ਸੋ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੪੨] ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਚਰੇਯ੍ਯਾ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

‘‘ਸਤ੍ਤਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤਂ ਅਪਿ ਵਿਵੇਚਿਯਮਾਨੇਨ ਪਣਾਮਿਯਮਾਨੇਨ ਗਲੇ ਪਿਸਨਮਜ੍ਜਮਾਨੇਨ [ਗਲੇਪਿ ਪਮਜ੍ਜਮਾਨੇਨ (ਸੀ॰)] ਯਾਵਜੀਵਂ ਨ ਵਿਜਹਿਤਬ੍ਬਂ। ਕਤਮੇਹਿ ਸਤ੍ਤਹਿ? ਪਿਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਮਨਾਪੋ ਚ ਗਰੁ ਚ ਭਾਵਨੀਯੋ ਚ ਵਤ੍ਤਾ ਚ ਵਚਨਕ੍ਖਮੋ ਚ ਗਮ੍ਭੀਰਞ੍ਚ ਕਥਂ ਕਤ੍ਤਾ ਹੋਤਿ, ਨੋ ਚ ਅਟ੍ਠਾਨੇ [ਨ ਚ ਅਟ੍ਠਾਨੇ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੭.੩੭] ਨਿਯੋਜੇਤਿ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਹਿ...ਪੇ॰... ਨ ਵਿਜਹਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਦਮਵੋਚ ਭਗਵਾ, ਇਦਂ ਵਤ੍ਵਾਨ ਸੁਗਤੋ। ਅਥਾਪਰਂ ਏਤਦਵੋਚ ਸਤ੍ਥਾ –

‘‘ਪਿਯੋ ਗਰੁ ਭਾਵਨੀਯੋ, ਵਤ੍ਤਾ ਚ ਵਚਨਕ੍ਖਮੋ।
ਗਮ੍ਭੀਰਞ੍ਚ ਕਥਂ ਕਤ੍ਤਾ, ਨ ਚਟ੍ਠਾਨੇ ਨਿਯੋਜਕੋ।
ਤਂ ਮਿਤ੍ਤਂ ਮਿਤ੍ਤਕਾਮੇਨ, ਯਾਵਜੀਵਮ੍ਪਿ ਸੇਵਿਯ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ?

‘‘ਯਞ੍ਚ ਕਾਮਸੁਖਂ ਲੋਕੇ, ਯਞ੍ਚਿਦਂ ਦਿਵਿਯਂ ਸੁਖਂ।
ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਸੁਖਸ੍ਸੇਤੇ [ਤਣ੍ਹਕ੍ਖਯਾ ਸੁਖਸ੍ਸੇਤੇ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਉਦਾ॰ ੧੨], ਕਲਂ ਨਾਗ੍ਘਨ੍ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਿ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

‘‘ਸੁਸੁਖਂ [ਪਸ੍ਸ ਥੇਰਗਾ॰ ੨੨੭] ਵਤ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ, ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਦੇਸਿਤਂ।
ਅਸੋਕਂ ਵਿਰਜਂ ਖੇਮਂ, ਯਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ

‘‘ਮਾਤਰਂ ਪਿਤਰਂ ਹਨ੍ਤ੍ਵਾ, ਰਾਜਾਨੋ ਦ੍ਵੇ ਚ ਖਤ੍ਤਿਯੇ।
ਰਟ੍ਠਂ ਸਾਨੁਚਰਂ ਹਨ੍ਤ੍ਵਾ’’ਤਿ ਇਦਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ॥

‘‘ਅਨੀਘੋ ਯਾਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ’’ਤਿ। ਇਦਂ ਸਤ੍ਥਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।
ਇਦਂ ਸਤ੍ਥਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ॥

‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋਮੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ [ਪਸ੍ਸ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਸਂਯੁਤ੍ਤੇ]। ਕਤਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ? ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੋ, ਵੀਰਿਯ...ਪੇ॰... ਚਿਤ੍ਤ। ਵੀਮਂਸਾਸਮਾਧਿਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੋ’’ਤਿ। ਇਦਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ।

ਸੋ ਕਾਯੇਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਮੋਦਹਤਿ, ਚਿਤ੍ਤੇਪਿ ਕਾਯਂ ਸਮੋਦਹਤਿ, ਕਾਯੇ ਸੁਖਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਲਹੁਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ। ਇਦਂ ਸਤ੍ਥਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਇਦਂ ਸਤ੍ਥਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ।

੧੧੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਞਾਣਂ?

‘‘ਯਂ ਤਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਞਾਣਂ, ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੂ ਯੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।
ਨ ਤਸ੍ਸ ਪਰਿਹਾਨਤ੍ਥਿ, ਸਬ੍ਬਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਞਾਣਂ।

‘‘ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ ਸੇਟ੍ਠਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਯਾਯਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਗਾਮਿਨੀ [ਨਿਬ੍ਬੇਧਗਾਮਿਨੀ (ਇਤਿਵੁ॰ ੪੧)]।
ਯਾਯ ਸਮ੍ਮਾ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਜਾਤਿਮਰਣਸਙ੍ਖਯ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਞਾਣਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਞੇਯ੍ਯਂ?

‘‘ਕਿਤ੍ਤਯਿਸ੍ਸਾਮਿ ਤੇ [ਵੋ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੦੭੨] ਸਨ੍ਤਿਂ, [ਧੋਤਕਾਤਿ ਭਗਵਾ,]
ਦਿਟ੍ਠੇ ਧਮ੍ਮੇ ਅਨੀਤਿਹਂ।
ਯਂ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਸਤੋ ਚਰਂ, ਤਰੇ ਲੋਕੇ ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਂ॥

‘‘ਤਞ੍ਚਾਹਂ ਅਭਿਨਨ੍ਦਾਮਿ, ਮਹੇਸਿ ਸਨ੍ਤਿਮੁਤ੍ਤਮਂ।
ਯਂ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਸਤੋ ਚਰਂ, ਤਰੇ ਲੋਕੇ ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਂ॥

‘‘ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਸਮ੍ਪਜਾਨਾਸਿ, [ਧੋਤਕਾਤਿ ਭਗਵਾ]
ਉਦ੍ਧਂ ਅਧੋ ਤਿਰਿਯਞ੍ਚਾਪਿ ਮਜ੍ਝੇ।
ਏਤਂ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਗੋਤਿ ਲੋਕੇ,
ਭਵਾਭਵਾਯ ਮਾਕਾਸਿ ਤਣ੍ਹ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਞੇਯ੍ਯਂ।

‘‘ਚਤੁਨ੍ਨਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਂ ਅਨਨੁਬੋਧਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧਾ ਏਵਮਿਦਂ ਦੀਘਮਦ੍ਧਾਨਂ ਸਨ੍ਧਾਵਿਤਂ ਸਂਸਰਿਤਂ ਮਮਞ੍ਚੇਵ ਤੁਮ੍ਹਾਕਞ੍ਚ...ਪੇ॰... ਤਯਿਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ ਅਨੁਬੁਦ੍ਧਂ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਂ, ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਂ [ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੫੫] ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ ਅਨੁਬੁਦ੍ਧਂ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਂ [ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ (ਸੀ॰ ਕ॰)] ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ ਅਨੁਬੁਦ੍ਧਂ

ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ ਅਨੁਬੁਦ੍ਧਂ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਂ। ਉਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾ ਭਵਤਣ੍ਹਾ, ਖੀਣਾ ਭਵਨੇਤ੍ਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਦਾਨਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ''ਤਿ। ਇਦਮਵੋਚ ਭਗਵਾ, ਇਦਂ ਵਤ੍ਵਾਨ ਸੁਗਤੋ, ਅਥਾਪਰਂ ਏਤਦਵੋਚ ਸਤ੍ਥਾ –

''ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਂ, ਯਥਾਭੂਤਂ ਅਦਸ੍ਸਨਾ।
ਸਂਸਿਤਂ [ਸਂਸਰਿਤਂ (ਸੀ॰)] ਦੀਘਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਤਾਸੁ ਤਾਸ੍ਵੇਵ ਜਾਤਿਸੁ॥

''ਤਾਨਿ ਏਤਾਨਿ ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ, ਭਵਨੇਤ੍ਤਿ ਸਮੂਹਤਾ।
ਉਚ੍ਛਿਨ੍ਨਂ ਮੂਲਂ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਨਤ੍ਥਿ ਦਾਨਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਞੇਯ੍ਯਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ? ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ, ਵੇਦਨਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ, ਸਞ੍ਞਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। ਇਦਂ ਞੇਯ੍ਯਂ।

ਏਵਂ ਜਾਨਂ ਏਵਂ ਪਸ੍ਸਂ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ''ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ, ''ਵੇਦਨਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ''ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ, ''ਸਞ੍ਞਂ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰੇ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ। ਇਦਂ ਞਾਣਂ।

ਸੋ ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਰੂਪੇਨ, ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਵੇਦਨਾਯ, ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਸਞ੍ਞਾਯ, ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ, ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਮ੍ਹਾ, ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਮਾਤਿ ਵਦਾਮੀਤਿ। ਇਦਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ।

''ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ''ਤਿ ਇਦਂ ਞੇਯ੍ਯਂ। ''ਯਦਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਇਦਂ ਞਾਣਂ। ''ਅਥ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਦੁਕ੍ਖੇ ਏਸ ਮਗ੍ਗੋ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ''ਤਿ ਇਦਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ।

''ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦੁਕ੍ਖਾ''ਤਿ ਇਦਂ ਞੇਯ੍ਯਂ। ''ਯਦਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਇਦਂ ਞਾਣਂ। ''ਅਥ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਦੁਕ੍ਖੇ ਏਸ ਮਗ੍ਗੋ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ''ਤਿ ਇਦਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ।

''ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਇਦਂ ਞੇਯ੍ਯਂ। ''ਯਦਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਇਦਂ ਞਾਣਂ। ''ਅਥ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਦੁਕ੍ਖੇ ਏਸ ਮਗ੍ਗੋ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ''ਤਿ ਇਦਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ।

''ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ, ਸੋਣ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੪੯], ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚੇਨ ਰੂਪੇਨ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮੇਨ 'ਸੇਯ੍ਯੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿ ਵਾ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, 'ਸਦਿਸੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿ ਵਾ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, 'ਹੀਨੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿ ਵਾ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਕਿਮਞ੍ਞਤ੍ਰ ਯਥਾਭੂਤਸ੍ਸ ਅਦਸ੍ਸਨਾ। ਅਨਿਚ੍ਚਾਯ ਵੇਦਨਾਯ...ਪੇ॰... ਅਨਿਚ੍ਚਾਯ ਸਞ੍ਞਾਯ...ਪੇ॰... ਅਨਿਚ੍ਚੇਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ...ਪੇ॰... ਅਨਿਚ੍ਚੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮੇਨ 'ਸੇਯ੍ਯੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿ ਵਾ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, 'ਸਦਿਸੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿ ਵਾ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, 'ਹੀਨੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿ ਵਾ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਕਿਮਞ੍ਞਤ੍ਰ ਯਥਾਭੂਤਸ੍ਸ ਅਦਸ੍ਸਨਾ''ਤਿ। ਇਦਂ ਞੇਯ੍ਯਂ।

''ਯੇ ਚ ਖੋ ਕੇਚਿ, ਸੋਣ, ਸਮਣਾ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚੇਨ ਰੂਪੇਨ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮੇਨ 'ਸੇਯ੍ਯੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿਪਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, 'ਸਦਿਸੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿਪਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, 'ਹੀਨੋਹਮਸ੍ਮੀ'ਤਿਪਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਕਿਮਞ੍ਞਤ੍ਰ ਯਥਾਭੂਤਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨਾ। ਅਨਿਚ੍ਚਾਯ ਵੇਦਨਾਯ...ਪੇ॰... ਅਨਿਚ੍ਚਾਯ ਸਞ੍ਞਾਯ...ਪੇ॰... ਅਨਿਚ੍ਚੇਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ...ਪੇ॰... ਅਨਿਚ੍ਚੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ

ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮੇਨ ‘ਸੇਯ੍ਯੋਹਮਸ੍ਮੀ’ਤਿਪਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ‘ਸਦਿਸੋਹਮਸ੍ਮੀ’ਤਿਪਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ‘ਹੀਨੋਹਮਸ੍ਮੀ’ਤਿਪਿ ਨ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਕਿਮਞ੍ਞਤ੍ਰ ਯਥਾਭੂਤਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨਾਤਿ। ਇਦਂ ਞਾਣਂ।

ਇਦਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦਸ੍ਸਨਂ?

‘‘ਯੇ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਵਿਭਾਵਯਨ੍ਤਿ, ਗਮ੍ਭੀਰਪਞ੍ਞੇਨ ਸੁਦੇਸਿਤਾਨਿ।

ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਤੇ ਹੋਨ੍ਤਿ ਭੁਸਂ ਪਮਤ੍ਤਾ [ਭੁਸਪ੍ਪਮਤ੍ਤਾ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਖੁ॰ ਪਾ॰ ੬੦੯], ਨ ਤੇ ਭਵਂ ਅਟ੍ਠਮਮਾਦਿਯਨ੍ਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਂ।

‘‘ਯਥਿਨ੍ਦਖੀਲੋ ਪਥਵਿਸ੍ਸਿਤੋ ਸਿਯਾ, ਚਤੁਬ੍ਭਿ ਵਾਤੇਹਿ ਅਸਮ੍ਪਕਮ੍ਪਿਯੋ।
ਤਥੂਪਮਂ ਸਪ੍ਪੁਰਿਸਂ ਵਦਾਮਿ, ਯੋ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਅਵੇਚ੍ਚ ਪਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ॥

ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਂ।

‘‘ਚਤੂਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਯਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਆਕਙ੍ਖਮਾਨੋ ਅਤ੍ਤਨਾਵ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਬ੍ਯਾਕਰੇਯ੍ਯ ‘ਖੀਣਨਿਰਯੋਮ੍ਹਿ, ਖੀਣਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿ, ਖੀਣਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯੋ, ਖੀਣਾਪਾਯਦੁਗ੍ਗਤਿਵਿਨਿਪਾਤੋ, ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋਹਮਸ੍ਮਿ ਅਵਿਨਿਪਾਤਧਮ੍ਮੋ ਨਿਯਤੋ ਸਮ੍ਬੋਧਿਪਰਾਯਣੋ, ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਪਰਮਂ [ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਪਰਮੋ (ਸੀ॰)] ਦੇਵੇ ਚ ਮਨੁਸ੍ਸੇ ਚ ਸਨ੍ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ ਸਂਸਰਿਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮੀ’ਤਿ। ਕਤਮੇਹਿ ਚਤੂਹਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਿਯਸਾਵਕਸ੍ਸ ਤਥਾਗਤੇ ਸਦ੍ਧਾ ਨਿਵਿਟ੍ਠਾ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ ਵਿਰੂਲ੍ਹਾ ਮੂਲਜਾਤਾ ਅਸਂਹਾਰਿਯਾ ਸਮਣੇਨ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੇਨ ਵਾ ਦੇਵੇਨ ਵਾ ਮਾਰੇਨ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨਾ ਵਾ ਕੇਨਚਿ ਵਾ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ ਸਹ ਧਮ੍ਮੇਨ, ਧਮ੍ਮੇ ਖੋ ਪਨ ਨਿਟ੍ਠਂ ਗਤੋ ਹੋਤਿ, ਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤੋ ਭਗਵਤਾ ਧਮ੍ਮੋ ਸਨ੍ਦਿਟ੍ਠਿਕੋ ਅਕਾਲਿਕੋ ਏਹਿਪਸ੍ਸਿਕੋ ਓਪਨੇਯ੍ਯਿਕੋ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਞ੍ਞੂਹਿ, ਯਦਿਦਂ ਮਦਨਿਮ੍ਮਦਨੋ…ਪੇ॰… ਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ, ਸਹ ਧਮ੍ਮਿਯਾ ਖੋ ਪਨਸ੍ਸ ਹੋਨ੍ਤਿ ਇਟ੍ਠਾ ਕਨ੍ਤਾ ਪਿਯਾ ਮਨਾਪਾ ਗਿਹੀ ਚੇਵ ਪਬ੍ਬਜਿਤਾ ਚ। ਅਰਿਯਕਨ੍ਤੇਹਿ ਖੋ ਪਨ ਸੀਲੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਹੋਤਿ ਅਖਣ੍ਡੇਹਿ ਅਚ੍ਛਿਦ੍ਦੇਹਿ ਅਸਬਲੇਹਿ ਅਕਮ੍ਮਾਸੇਹਿ ਭੁਜਿਸ੍ਸੇਹਿ ਵਿਞ੍ਞੁਪ੍ਪਸਟ੍ਠੇਹਿ ਅਪਰਾਮਟ੍ਠੇਹਿ ਸਮਾਧਿਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕੇਹਿ। ਇਮੇਹਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤੂਹਿ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਯਙ੍ਗੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਆਕਙ੍ਖਮਾਨੋ ਅਤ੍ਤਨਾਵ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਬ੍ਯਾਕਰੇਯ੍ਯ ‘ਖੀਣਨਿਰਯੋਮ੍ਹਿ, ਖੀਣਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿ, ਖੀਣਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯੋ, ਖੀਣਾਪਾਯਦੁਗ੍ਗਤਿਵਿਨਿਪਾਤੋ, ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋਹਮਸ੍ਮਿ ਅਵਿਨਿਪਾਤਧਮ੍ਮੋ ਨਿਯਤੋ ਸਮ੍ਬੋਧਿਪਰਾਯਣੋ, ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਪਰਮਂ ਦੇਵੇ ਚ ਮਨੁਸ੍ਸੇ ਚ ਸਨ੍ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ ਸਂਸਰਿਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮੀ’’’ਤਿ।

ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਭਾਵਨਾ?

‘‘ਯਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਭਾਵਿਤਾਨਿ [ਸੁਭਾਵਿਤਾਨਿ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੫੧੨], ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਸਬ੍ਬਲੋਕੇ।
ਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝ ਇਮਂ ਪਰਞ੍ਚ ਲੋਕਂ, ਕਾਲਂ ਕਙ੍ਖਤਿ ਭਾਵਿਤੋ ਸਦਨ੍ਤੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਂ ਭਾਵਨਾ।

‘‘ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਪਦਾਨਿ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੯]। ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ? ਅਨਭਿਜ੍ਝਾ ਧਮ੍ਮਪਦਂ, ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਧਮ੍ਮਪਦਂ, ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਧਮ੍ਮਪਦਂ, ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਧਮ੍ਮਪਦਂ, ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਧਮ੍ਮਪਦਾਨੀ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਭਾਵਨਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ? ‘‘ਪਞ੍ਚ ਛਿਨ੍ਦੇ ਪਞ੍ਚ ਜਹੇ’’ਤਿ ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਂ। ‘‘ਪਞ੍ਚ ਚੁਤ੍ਤਰਿ ਭਾਵਯੇ। ਪਞ੍ਚ ਸਙ੍ਗਾਤਿਗੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਓਘਤਿਣ੍ਣੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ ਅਯਂ ਭਾਵਨਾ। ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ।

‘‘ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ [ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੪੯੩]। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ, ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਕਤਮਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਨਭਿਸਮੇਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਸ੍ਸ ਅਭਿਸਮਯਾਯ ਛਨ੍ਦਂ ਜਨੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਆਰਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਦਹਤਿ, ਅਨਭਿਸਮੇਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਸ੍ਸ...ਪੇ॰... ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਸ੍ਸ...ਪੇ॰... ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਸ੍ਸ ਅਭਿਸਮਯਾਯ ਛਨ੍ਦਂ ਜਨੇਤਿ ਵਾਯਮਤਿ ਵੀਰਿਯਂ ਆਰਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਦਹਤਿ। ਇਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯ’’ਨ੍ਤਿ। ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਂ।

‘‘ਕਤਮਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ‘ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖ’ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ‘ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ’ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ‘ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ’ਤਿ...ਪੇ॰... ‘ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ’ਤਿ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਇਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ।

‘‘ਕਤਮਞ੍ਚ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਾ ਅਨਾਸਵਂ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਸਯਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ, ਖੀਣਾ ਜਾਤਿ, ਵੁਸਿਤਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ, ਕਤਂ ਕਰਣੀਯਂ ਨਾਪਰਂ ਇਤ੍ਥਤ੍ਤਾਯਾਤਿ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਇਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯ’’ਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਭਾਵਨਾ।

ਇਦਂ ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾ ਚ।

੧੧੬. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਕਵਚਨਂ?

‘‘ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣਂ, ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾ।
ਸਚਿਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਾਪਨਂ, ਏਤਂ ਬੁਦ੍ਧਾਨ ਸਾਸਨ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸਕਵਚਨਂ।

‘‘ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਲਸ੍ਸ ਬਾਲਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਬਾਲਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਬਾਲਾਪਦਾਨਾਨਿ, ਯੇਹਿ ਬਾਲਂ ਬਾਲੋਤਿ ਪਰੇ ਸਞ੍ਜਾਨਨ੍ਤਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਬਾਲੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਚ੍ਚਿਨ੍ਤਿਤਚਿਨ੍ਤੀ ਚ ਹੋਤਿ, ਦੁਬ੍ਭਾਸਿਤਭਾਸੀ ਚ ਹੋਤਿ, ਦੁਕ੍ਕਟਕਮ੍ਮਕਾਰੀ [ਦੁਕ੍ਕਤਕਮ੍ਮਕਾਰੀ (ਸੀ॰) ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੪੬; ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੩ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਂ] ਚ ਹੋਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਬਾਲਸ੍ਸ ਬਾਲਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਬਾਲਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਬਾਲਾਪਦਾਨਾਨਿ।

‘‘ਤੀਣਿਮਾਨਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਣ੍ਡਿਤਸ੍ਸ ਪਣ੍ਡਿਤਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਣ੍ਡਿਤਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਪਣ੍ਡਿਤਾਪਦਾਨਾਨਿ, ਯੇਹਿ ਪਣ੍ਡਿਤਂ ਪਣ੍ਡਿਤੋਤਿ ਪਰੇ ਸਞ੍ਜਾਨਨ੍ਤਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਪਣ੍ਡਿਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਚਿਨ੍ਤਿਤਚਿਨ੍ਤੀ ਚ ਹੋਤਿ, ਸੁਭਾਸਿਤਭਾਸੀ ਚ ਹੋਤਿ, ਸੁਕਤਕਮ੍ਮਕਾਰੀ ਚ ਹੋਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਪਣ੍ਡਿਤਸ੍ਸ ਪਣ੍ਡਿਤਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਣ੍ਡਿਤਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਪਣ੍ਡਿਤਾਪਦਾਨਾਨੀ’’ਤਿ।

ਇਦਂ ਸਕਵਚਨਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਪਰਵਚਨਂ?

“ਪਥਵੀਸਮੋ ਨਤ੍ਥਿ ਵਿਤ੍ਥਤੋ, ਨਿਨ੍ਨੋ ਪਾਤਾਲਸਮੋ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।
ਮੇਰੁਸਮੋ ਨਤ੍ਥਿ ਉਨ੍ਨਤੋ, ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤਿਸਦਿਸੋ ਨਤ੍ਥਿ ਪੋਰਿਸੋ”ਤਿ॥

ਇਦਂ ਪਰਵਚਨਂ।

“‘ਹੋਤੁ , ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਸੁਭਾਸਿਤੇਨ ਜਯੋਤਿ। ਹੋਤੁ, ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿ ਸੁਭਾਸਿਤੇਨ ਜਯੋਤਿ। ਭਣ, ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿ, ਗਾਥ’ਨ੍ਤਿ। ਅਥ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿ ਅਸੁਰਿਨ੍ਦੋ ਇਮਂ ਗਾਥਂ ਅਭਾਸਿ –

“ਭਿਯ੍ਯੋ ਬਾਲਾ ਪਭਿਜ੍ਜੇਯ੍ਯੁਂ [ਪਕੁਜ੍ਝੇਯ੍ਯੁਂ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੫੧], ਨੋ ਚਸ੍ਸ ਪਟਿਸੇਧਕੋ।
ਤਸ੍ਮਾ ਭੁਸੇਨ ਦਣ੍ਡੇਨ, ਧੀਰੋ ਬਾਲਂ ਨਿਸੇਧਯੇ”ਤਿ॥

“ਭਾਸਿਤਾਯ ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿਨਾ ਅਸੁਰਿਨ੍ਦੇਨ ਗਾਥਾਯ ਅਸੁਰਾ ਅਨੁਮੋਦਿਂਸੁ, ਦੇਵਾ ਤੁਣ੍ਹੀ ਅਹੇਸੁਂ। ਅਥ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿ ਅਸੁਰਿਨ੍ਦੋ ਸਕ੍ਕਂ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦਂ ਏਤਦਵੋਚ ‘ਭਣ, ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਗਾਥ’ਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਕ੍ਕੋ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ ਇਮਂ ਗਾਥਂ ਅਭਾਸਿ –

“ਏਤਦੇਵ ਅਹਂ ਮਞ੍ਞੇ, ਬਾਲਸ੍ਸ ਪਟਿਸੇਧਨਂ।
ਪਰਂ ਸਙ੍ਕੁਪਿਤਂ ਞਤ੍ਵਾ, ਯੋ ਸਤੋ ਉਪਸਮ੍ਮਤੀ”ਤਿ॥

“ਭਾਸਿਤਾਯ ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਕ੍ਕੇਨ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੇਨ ਗਾਥਾਯ ਦੇਵਾ ਅਨੁਮੋਦਿਂਸੁ, ਅਸੁਰਾ ਤੁਣ੍ਹੀ ਅਹੇਸੁਂ। ਅਥ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਕ੍ਕੋ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿਂ ਅਸੁਰਿਨ੍ਦਂ ਏਤਦਵੋਚ ‘ਭਣ, ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿ, ਗਾਥ’ਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿ ਅਸੁਰਿਨ੍ਦੋ ਇਮਂ ਗਾਥਂ ਅਭਾਸਿ –

“ਏਤਦੇਵ ਤਿਤਿਕ੍ਖਾਯ, ਵਜ੍ਜਂ ਪਸ੍ਸਾਮਿ ਵਾਸਵ।
ਯਦਾ ਨਂ ਮਞ੍ਞਤਿ [ਮਞ੍ਞਤੀ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੫੧] ਬਾਲੋ, ਭਯਾ ਮ੍ਯਾਯਂ ਤਿਤਿਕ੍ਖਤਿ।
ਅਜ੍ਝਾਰੁਹਤਿ ਦੁਮ੍ਮੇਧੋ, ਗੋਵ ਭਿਯ੍ਯੋ ਪਲਾਯਿਨ”ਨ੍ਤਿ॥

“ਭਾਸਿਤਾਯ ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿਨਾ ਅਸੁਰਿਨ੍ਦੇਨ ਗਾਥਾਯ ਅਸੁਰਾ ਅਨੁਮੋਦਿਂਸੁ, ਦੇਵਾ ਤੁਣ੍ਹੀ ਅਹੇਸੁਂ। ਅਥ ਖੋ ਵੇਪਚਿਤ੍ਤਿ ਅਸੁਰਿਨ੍ਦੋ ਸਕ੍ਕਂ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦਂ ਏਤਦਵੋਚ ‘ਭਣ, ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਗਾਥ’ਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਕ੍ਕੋ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ ਇਮਾ ਗਾਥਾਯੋ ਅਭਾਸਿ –

“ਕਾਮਂ ਮਞ੍ਞਤੁ ਵਾ ਮਾ ਵਾ, ਭਯਾ ਮ੍ਯਾਯਂ ਤਿਤਿਕ੍ਖਤਿ।
ਸਦਤ੍ਥਪਰਮਾ ਅਤ੍ਥਾ, ਖਨ੍ਤ੍ਯਾ ਭਿਯ੍ਯੋ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ॥

“ਯੋ ਹਵੇ ਬਲਵਾ ਸਨ੍ਤੋ, ਦੁਬ੍ਬਲਸ੍ਸ ਤਿਤਿਕ੍ਖਤਿ।
ਤਮਾਹੁ ਪਰਮਂ ਖਨ੍ਤਿਂ, ਨਿਚ੍ਚਂ ਖਮਤਿ ਦੁਬ੍ਬਲੋ॥

‘‘ਅਬਲਂ ਤਂ ਬਲਂ ਆਹੁ, ਯਸ੍ਸ ਬਾਲਬਲਂ ਬਲਂ।
ਬਲਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਗੁਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਪਟਿੑਤ੍ਤਾ ਨ ੑਿਜ੍ਜਤਿ॥

‘‘ਤਸ੍ਸੇੑ ਤੇਨ ਪਾਪਿਯੋ, ਯੋ ਕੁਦ੍ਧਂ ਪਟਿਕੁਜ੍ਝਤਿ।
ਕੁਦ੍ਧਂ ਅਪ੍ਪਟਿਕੁਜ੍ਝਨ੍ਤੋ, ਸਙ੍ਗਾਮਂ ਜੇਤਿ ਦੁਜ੍ਜਯਂ॥

‘‘ਉਭਿਨ੍ਨਮਤ੍ਥਂ ਚਰਤਿ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਪਰਸ੍ਸ ਚ।
ਪਰਂ ਸਙ੍ਕੁਪਿਤਂ ਞਤ੍ੑਾ, ਯੋ ਸਤੋ ਉਪਸਮ੍ਮਤਿ॥

‘‘ਉਭਿਨ੍ਨਂ ਤਿਕਿਚ੍ਛਨ੍ਤਾਨਂ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਪਰਸ੍ਸ ਚ।
ਜਨਾ ਮਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ਬਾਲੋਤਿ, ਯੇ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਕੋੑਿਦਾ’’ਤਿ॥

‘‘ਭਾਸਿਤਾਸੁ ਖੋ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖੑੇ, ਸਕ੍ਕੇਨ ਦੇੑਾਨਮਿਨ੍ਦੇਨ ਗਾਥਾਸੁ ਦੇੑਾ ਅਨੁਮੋਦਿਂਸੁ, ਅਸੁਰਾ ਤੁਣ੍ਹੀ ਅਹੇਸੁ’’ਨ੍ਤਿ। ਇਦਂ ਪਰੑਚਨਂ।

੧੧੭. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸਕੑਚਨਞ੍ਚ ਪਰੑਚਨਞ੍ਚ?

ਯਞ੍ਚ ਪਤ੍ਤਂ ਯਞ੍ਚ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਂ ਉਭਯਮੇਤਂ ਰਜਾਨੁਕਿਣ੍ਣਂ ਆਤੁਰਸ੍ਸਾਨੁਸਿਕ੍ਖਤੋ। ਯੇ ਚ ਸਿਕ੍ਖਾਸਾਰਾ ਸੀਲਂ ੑਤਂ ਜੀੑਿਤਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਉਪਟ੍ਠਾਨਸਾਰਾ, ਅਯਮੇਕੋ ਅਨ੍ਤੋ। ਯੇ ਚ ਏੑਂੑਾਦਿਨੋ ਏੑਂਦਿਟ੍ਠਿਨੋ ‘‘ਨਤ੍ਥਿ ਕਾਮੇਸੁ ਦੋਸੋ’’ਤਿ, ਅਯਂ ਦੁਤਿਯੋ ਅਨ੍ਤੋ। ਇਚ੍ਚੇਤੇ ਉਭੋ ਅਨ੍ਤਾ ਕਟਸਿੑਡ੍ਢਨਾ ਕਟਸਿਯੋ ਦਿਟ੍ਠਿਂ ੑਡ੍ਢੇਨ੍ਤਿ। ਏਤੇ ਉਭੋ ਅਨ੍ਤੇ ਅਨਭਿਞ੍ਞਾਯ ਓਲੀਯਨ੍ਤਿ ਏਕੇ ਅਤਿਧਾੑਨ੍ਤਿ ਏਕੇਤਿ। ਇਦਂ ਪਰੑਚਨਂ।

ਯੇ ਚ ਖੋ ਤੇ ਉਭੋ ਅਨ੍ਤੇ ਅਭਿਞ੍ਞਾਯ ਤਤ੍ਰ ਚ ਨ ਅਹੇਸੁਂ, ਤੇਨ ਚ ਅਮਞ੍ਞਿਂਸੁ, ੑਟ੍ਟਂ ਤੇਸਂ ਨਤ੍ਥਿ ਪਞ੍ਞਾਪਨਾਯਾਤਿ। ਇਦਂ ਸਕੑਚਨਂ। ਅਯਂ ਉਦਾਨੇ ਸਕੑਚਨਞ੍ਚ ਪਰੑਚਨਞ੍ਚ।

ਰਾਜਾ ਪਸੇਨਦਿ [ਪਸ੍ਸੇਨਦਿ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੧੩] ਕੋਸਲੋ ਭਗੑਨ੍ਤਂ ਏਤਦੑੋਚ – ਇਧ ਮਯ੍ਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਰਹੋਗਤਸ੍ਸ ਪਟਿਸਲ੍ਲੀਨਸ੍ਸ ਏੑਂ ਚੇਤਸੋ ਪਰਿੑਿਤਕ੍ਕੋ ਉਦਪਾਦਿ ‘‘ਕੇਸਂ ਨੁ ਖੋ ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ, ਕੇਸਂ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਮਯ੍ਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਏਤਦਹੋਸਿ ‘‘ਯੇ ਚ ਖੋ ਕੇਚਿ ਕਾਯੇਨ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ੑਾਚਾਯ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ਮਨਸਾ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਤੇ ਏੑਂ ੑਦੇਯ੍ਯੁਂ ‘ਪਿਯੋ ਨੋ ਅਤ੍ਤਾ’ਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਤੇਸਂ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਯਂ ਹਿ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਪ੍ਪਿਯਸ੍ਸ ਕਰੇਯ੍ਯ, ਤਂ ਤੇ ਅਤ੍ਤਨਾੑ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਰੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਯੇ ਚ ਖੋ ਕੇਚਿ ਕਾਯੇਨ ਸੁਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ੑਾਚਾਯ ਸੁਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ਮਨਸਾ ਸੁਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਤੇ ਏੑਂ ੑਦੇਯ੍ਯੁਂ ‘ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਨੋ ਅਤ੍ਤਾ’ਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਤੇਸਂ ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਯਂ ਹਿ ਪਿਯੋ ਪਿਯਸ੍ਸ ਕਰੇਯ੍ਯ । ਤਂ ਤੇ ਅਤ੍ਤਨਾੑ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿ।

‘‘ਏੑਮੇਤਂ, ਮਹਾਰਾਜ, ਏੑਮੇਤਂ, ਮਹਾਰਾਜ, ਯੇ ਹਿ ਕੇਚਿ, ਮਹਾਰਾਜ, ਕਾਯੇਨ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ੑਾਚਾਯ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ਮਨਸਾ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਤੇ ਏੑਂ ੑਦੇਯ੍ਯੁਂ ‘ਪਿਯੋ ਨੋ ਅਤ੍ਤਾ’ਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਤੇਸਂ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਯਂ ਹਿ, ਮਹਾਰਾਜ, ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਪ੍ਪਿਯਸ੍ਸ ਕਰੇਯ੍ਯ, ਤਂ ਤੇ ਅਤ੍ਤਨਾੑ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਰੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਯੇ ਚ ਖੋ ਕੇਚਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾਯੇਨ ਸੁਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ੑਾਚਾਯ ਸੁਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ਮਨਸਾ ਸੁਚਰਿਤਂ ਚਰਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਤੇ ਏੑਂ ੑਦੇਯ੍ਯੁਂ ‘ਅਪ੍ਪਿਯੋ ਨੋ ਅਤ੍ਤਾ’ਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਤੇਸਂ ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾ। ਤਂ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੁ? ਯਂ ਹਿ, ਮਹਾਰਾਜ, ਪਿਯੋ ਪਿਯਸ੍ਸ ਕਰੇਯ੍ਯ, ਤਂ ਤੇ ਅਤ੍ਤਨਾੑ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਰੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਪਿਯੋ ਅਤ੍ਤਾਤਿ। ਇਦਮੑੋਚ ਭਗੑਾ…ਪੇ॰… ਸਤ੍ਥਾ –

''ਅਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚੇ ਪਿਯਂ ਜਞ੍ਞਾ, ਨ ਨਂ ਪਾਪੇਨ ਸਂਯੁਜੇ।
ਨ ਹਿ ਤਂ ਸੁਲਭਂ ਹੋਤਿ, ਸੁਖਂ ਦੁਕ੍ਕਟਕਾਰਿਨਾ॥

''ਅਨ੍ਤਕੇਨਾਧਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ [ਮਰਣੇਨਾਭਿਭੂਤਸ੍ਸ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੧੫], ਜਹਤੋ ਮਾਨੁਸਂ ਭਵਂ।
ਕਿਂ ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਸਕਂ ਹੋਤਿ, ਕਿਞ੍ਚ ਆਦਾਯ ਗਚ੍ਛਤਿ।
ਕਿਞ੍ਚਸ੍ਸ ਅਨੁਗਂ ਹੋਤਿ, ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀ॥

''ਉਭੋ ਪੁਞ੍ਞਞ੍ਚ ਪਾਪਞ੍ਚ, ਯਂ ਮਚ੍ਚੋ ਕੁਰੁਤੇ ਇਧ।
ਤਞ੍ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਸਕਂ ਹੋਤਿ, ਤਂਵ ਆਦਾਯ ਗਚ੍ਛਤਿ।
ਤਂਵਸ੍ਸ ਅਨੁਗਂ ਹੋਤਿ, ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀ॥

''ਤਸ੍ਮਾ ਕਰੇਯ੍ਯ ਕਲ੍ਯਾਣਂ, ਨਿਚਯਂ ਸਮ੍ਪਰਾਯਿਕਂ।
ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਪਰਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਪਤਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਪਾਣਿਨ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਪਰਵਚਨਂ। ਅਨੁਗੀਤਿ ਸਕਵਚਨਂ। ਇਦਂ ਸਕਵਚਨਞ੍ਚ ਪਰਵਚਨਞ੍ਚ।

੧੧੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ?

ਪਞ੍ਹੇ ਪੁਚ੍ਛਿਤੇ ਇਦਂ ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ, ਇਦਂ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ, ਇਦਂ ਪਹਾਤਬ੍ਬਂ, ਇਦਂ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਂ, ਇਦਂ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਂ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਵਂਗਹਿਤਾ ਇਦਂ ਫਲਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਯਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਂ ਏਵਂਗਹਿਤਾਨਂ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਇਤਿ ਇਦਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ''ਉਲ਼ਾਰੋ ਬੁਦ੍ਧੋ ਭਗਵਾ''ਤਿ ਬੁਦ੍ਧਉਲ਼ਾਰਤਂ ਧਮ੍ਮਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤਤਂ ਸਙ੍ਘਸੁਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਞ੍ਚ ਏਕਂਸੇਨੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਸੇ। ''ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ''ਤਿ ''ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦੁਕ੍ਖਾ''ਤਿ ''ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਏਕਂਸੇਨੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਸੇ। ਯਂ ਵਾ ਪਨਞ੍ਞਮ੍ਪਿ ਏਵਂ ਜਾਤਿਯਂ। ਇਦਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ?

''ਆਕਙ੍ਖਤੋ ਤੇ ਨਰਦਮ੍ਮਸਾਰਥਿ [ਨਰਦਮ੍ਮਸਾਰਥੀ (ਸੀ॰)], ਦੇਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਮਨਸਾ ਵਿਚਿਨ੍ਤਿਤਂ।
ਸਬ੍ਬੇ ਨ ਜਞ੍ਞਾ ਕਸਿਣਾਪਿ ਪਾਣਿਨੋ, ਸਨ੍ਤਂ ਸਮਾਧਿਂ ਅਰਣਂ ਨਿਸੇਵਤੋ।
ਕਿਨ੍ਤਂ ਭਗਵਾ ਆਕਙ੍ਖਤੀ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ।

ਏਤ੍ਤਕੋ ਭਗਵਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਇਰਿਯਾਯਂ ਪਭਾਵੇ ਹਿਤੇਸਿਤਾਯਂ ਕਰੁਣਾਯਂ ਇਦ੍ਧਿਯਨ੍ਤਿ। ਇਦਂ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ।

''ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਲੋਕੇ ਉਪ੍ਪਾਦਾ ਤਿਣ੍ਣਂ ਰਤਨਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਬੁਦ੍ਧਰਤਨਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਰਤਨਸ੍ਸ ਸਙ੍ਘਰਤਨਸ੍ਸ''। ਕਿਂ ਪਮਾਣਾਨਿ ਤੀਣਿ ਰਤਨਾਨੀਤਿ? ਇਦਂ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ।

ਬੁਦ੍ਧਵਿਸਯੋ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯੋ। ਪੁਗ੍ਗਲਪਰੋਪਰਞ੍ਞੁਤਾ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਾ। ''ਪੁਬ੍ਬਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਾਨਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਤਣ੍ਹਾਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਸਕਿਂ ਨਿਰਯਂ ਸਕਿਂ ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿਂ ਸਕਿਂ ਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯਂ ਸਕਿਂ ਅਸੁਰਯੋਨਿਂ ਸਕਿਂ

ਦੇਵੇ ਸਕਿਂ ਮਨੁਸ੍ਸੇ ਸਨ੍ਧਾਵਿਤਂ ਸਂਸਰਿਤਂ''। ਕਤਮਾ ਪੁਬ੍ਬਾ ਕੋਟੀਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤੀਤਿ ਸਾਵਕਾਨਂ ਞਾਣਵੇਕਲ੍ਲੇਨ। ਦੁਵਿਧਾ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਭਗਵਨ੍ਤਾਨਂ ਦੇਸਨਾ ਅਤ੍ਤੂਪਨਾਯਿਕਾ ਚ ਪਰੂਪਨਾਯਿਕਾ ਚ। ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤੀਤਿ ਪਰੂਪਨਾਯਿਕਾ। ਨਤ੍ਥਿ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਭਗਵਨ੍ਤਾਨਂ ਅਵਿਜਾਨਨਾਤਿ [ਅਪ੍ਪਜਾਨਨਾਤਿ (ਸੀ॰)] ਅਤ੍ਤੂਪਨਾਯਿਕਾ। ਯਥਾ ਭਗਵਾ ਕੋਕਾਲਿਕਂ ਭਿਕ੍ਖੁਂ ਆਰਬ੍ਭ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਭਿਕ੍ਖੁਂ ਏਵਮਾਹ –

''ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ , ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿਖਾਰਿਕੋ ਕੋਸਲਕੋ ਤਿਲਵਾਹੋ...ਪੇ॰... ਨ ਤ੍ਵੇਵ ਏਕੋ ਅਬ੍ਬੁਦੋ ਨਿਰਯੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਅਬ੍ਬੁਦਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਨਿਰਬ੍ਬੁਦੋ ਨਿਰਯੋ [ਨਿਰਬ੍ਬੁਦਨਿਰਯੋ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੧)]। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਨਿਰਬ੍ਬੁਦਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਅਬਬੋ ਨਿਰਯੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਅਬਬਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਅਟਟੋ ਨਿਰਯੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਅਟਟਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਅਹਹੋ ਨਿਰਯੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਅਹਹਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਕੁਮੁਦੋ ਨਿਰਯੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਕੁਮੁਦਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਸੋਗਨ੍ਧਿਕੋ ਨਿਰਯੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਸੋਗਨ੍ਧਿਕਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਉਪ੍ਪਲਕੋ ਨਿਰਯੋ [ਉਪ੍ਪਲਨਿਰਯੋ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੧)]। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਉਪ੍ਪਲਕਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਪੁਣ੍ਡਰੀਕੋ ਨਿਰਯੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਵੀਸਤਿ ਪੁਣ੍ਡਰੀਕਾ ਨਿਰਯਾ, ਏਵਮੇਕੋ ਪਦੁਮੋ ਨਿਰਯੋ। ਪਦੁਮੇ ਪਨ, ਭਿਕ੍ਖੁ, ਨਿਰਯੇ ਕੋਕਾਲਿਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਉਪਪਨ੍ਨੋ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤਂ ਆਘਾਤੇਤ੍ਵਾ''ਤਿ। ਯਂ ਵਾ ਪਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਭਗਵਾ ਆਹ ''ਅਯਂ ਅਪ੍ਪਮੇਯ੍ਯੋ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯੋ''ਤਿ। ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਇਦਂ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ।

੧੧੮. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ, ਯਦਾ ਸੋ ਉਪਕੋ ਆਜੀਵਕੋ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਆਹ ''ਕੁਹਿਂ, ਆਵੁਸੋ ਗੋਤਮ, ਗਮਿਸ੍ਸਸੀ''ਤਿ। ਭਗਵਾ ਆਹ –

''ਬਾਰਾਣਸਿਂ ਗਮਿਸ੍ਸਾਮਿ, ਅਹਂ ਤਂ ਅਮਤਦੁਨ੍ਦੁਭਿਂ।
ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਂ ਪਵਤ੍ਤੇਤੁਂ, ਲੋਕੇ ਅਪ੍ਪਟਿਵਤ੍ਤਿਯ''ਨ੍ਤਿ॥

ਉਪਕੋ ਆਜੀਵਕੋ ਆਹ '''ਜਿਨੋ'ਤਿ ਖੋ ਆਵੁਸੋ, ਭੋ ਗੋਤਮ, ਪਟਿਜਾਨਾਸੀ''ਤਿ। ਭਗਵਾ ਆਹ –

''ਮਾਦਿਸਾ ਵੇ ਜਿਨਾ [ਜਿਨਾ ਵੇ ਮਾਦਿਸਾ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੪੧] ਹੋਨ੍ਤਿ, ਯੇ ਪਤ੍ਤਾ ਆਸਵਕ੍ਖਯਂ।
ਜਿਤਾ ਮੇ ਪਾਪਕਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤਸ੍ਮਾਹਂ ਉਪਕਾ ਜਿਨੋ''ਤਿ॥

ਕਥਂ ਜਿਨੋ ਕੇਨ ਜਿਨੋਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਕਤਮੋ ਜਿਨੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਕਤਮੋ ਆਸਵਕ੍ਖਯੋ, ਰਾਗਕ੍ਖਯੋ ਦੋਸਕ੍ਖਯੋ ਮੋਹਕ੍ਖਯੋਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਕਿਤ੍ਤਕੋ ਆਸਵਕ੍ਖਯੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਇਦਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ।

ਅਤ੍ਥਿ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਅਤ੍ਥਿ ਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਰੂਪਂ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਰੂਪਵਾ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਰੂਪੇ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਤਥਾਗਤੇ ਰੂਪਨ੍ਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਏਵਂ ਅਤ੍ਥਿ ਵੇਦਨਾ...ਪੇ॰... ਸਞ੍ਞਾ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰਾ...ਪੇ॰... ਅਤ੍ਥਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਵਾ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਤਥਾਗਤੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਅਞ੍ਞਤ੍ਰ ਰੂਪੇਨ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਅਞ੍ਞਤ੍ਰ ਵੇਦਨਾਯ...ਪੇ॰... ਸਞ੍ਞਾਯ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਅਯਂ ਸੋ ਤਥਾਗਤੋ ਅਰੂਪਕੋ...ਪੇ॰... ਅਵੇਦਨਕੋ...ਪੇ॰... ਅਸਞ੍ਞਕੋ...ਪੇ॰... ਅਸਙ੍ਖਾਰਕੋ...ਪੇ॰... ਅਵਿਞ੍ਞਾਣਕੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਇਦਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ।

ਪਸ੍ਸਤਿ ਭਗਵਾ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧੇਨ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਕੇਨ ਸਤ੍ਤੇ ਚਵਮਾਨੇ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਂ...ਪੇ॰... ਯਥਾਕਮ੍ਮੂਪਗੇ ਸਤ੍ਤੇ ਪਜਾਨਾਤੀਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਕਤਮੇ ਸਤ੍ਤਾ, ਕਤਮੋ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਇਦਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ।

ਅਤ੍ਥਿ ਤਥਾਗਤੋਤਿ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਅਤ੍ਥਿ ਤਥਾਗਤੋ ਪਰਂ ਮਰਣਾਤਿ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ। ਇਦਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਞ੍ਚ।

੧੨੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਕਮ੍ਮਂ?

''ਅਨੁਕੇਨਾਧਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ , ਜਹਤੋ ਮਾਨੁਸਂ ਭਵਂ।
ਕਿਂ ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਸਕਂ ਹੋਤਿ, ਕਿਞ੍ਚ ਆਦਾਯ ਗਚ੍ਛਤਿ।
ਕਿਞ੍ਚਸ੍ਸ ਅਨੁਗਂ ਹੋਤਿ, ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀ॥

''ਉਭੋ ਪੁਞ੍ਞਞ੍ਚ ਪਾਪਞ੍ਚ, ਯਂ ਮਚ੍ਚੋ ਕੁਰੁਤੇ ਇਧ।
ਤਞ੍ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਸਕਂ ਹੋਤਿ, ਤਂਵ [ਤਞ੍ਚ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੧੫] ਆਦਾਯ ਗਚ੍ਛਤਿ।
ਤਂਵਸ੍ਸ ਅਨੁਗਂ ਹੋਤਿ, ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀ''ਤਿ॥

ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ।

''ਪੁਨ ਚਪਰਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਲਂ ਪੀਠਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਵਾ ਮਞ੍ਚਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਵਾ ਛਮਾਯਂ [ਛਮਾਯ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੪੮] ਵਾ ਸੇਮਾਨਂ ਯਾਨਿਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇ ਪਾਪਕਾਨਿ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਕਤਾਨਿ ਕਾਯੇਨ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਵਾਚਾਯ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਮਨਸਾ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ, ਤਾਨਿਸ੍ਸ ਤਮ੍ਹਿ ਸਮਯੇ ਓਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝੋਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਹਤਂ ਪਬ੍ਬਤਕੂਟਾਨਂ ਛਾਯਾ ਸਾਯਨ੍ਹਸਮਯਂ ਪਥਵਿਯਂ ਓਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝੋਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਲਂ ਪੀਠਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਵਾ ਮਞ੍ਚਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਵਾ ਛਮਾਯਂ ਵਾ ਸੇਮਾਨਂ ਯਾਨਿਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇ ਪਾਪਕਾਨਿ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਕਤਾਨਿ ਕਾਯੇਨ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਵਾਚਾਯ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ ਮਨਸਾ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ, ਤਾਨਿਸ੍ਸ ਤਮ੍ਹਿ ਸਮਯੇ ਓਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝੋਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਲਸ੍ਸ ਏਵਂ ਹੋਤਿ 'ਅਕਤਂ ਵਤ ਮੇ ਕਲ੍ਯਾਣਂ, ਅਕਤਂ ਕੁਸਲਂ, ਅਕਤਂ ਭੀਰੁਤ੍ਤਾਣਂ। ਕਤਂ ਪਾਪਂ, ਕਤਂ ਲੁਦ੍ਦਂ, ਕਤਂ ਕਿਬ੍ਬਿਸਂ, ਯਾਵਤਾ ਭੋ ਅਕਤਕਲ੍ਯਾਣਾਨਂ ਅਕਤਕੁਸਲਾਨਂ ਅਕਤਭੀਰੁਤ੍ਤਾਣਾਨਂ ਕਤਪਾਪਾਨਂ ਕਤਲੁਦ੍ਦਾਨਂ ਕਤਕਿਬ੍ਬਿਸਾਨਂ ਗਤਿ, ਤਂ ਗਤਿਂ ਪੇਚ੍ਚ ਗਚ੍ਛਾਮੀ'ਤਿ, ਸੋ ਸੋਚਤਿ ਕਿਲਮਤਿ ਪਰਿਦੇਵਤਿ ਉਰਤ੍ਤਾਲ਼ਿਂ ਕਨ੍ਦਤਿ ਸਮ੍ਮੋਹਂ ਆਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ।

''ਪੁਨ ਚਪਰਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਣ੍ਡਿਤਂ ਪੀਠਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਵਾ ਮਞ੍ਚਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਵਾ ਛਮਾਯਂ ਵਾ ਸੇਮਾਨਂ ਯਾਨਿਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇ ਕਲ੍ਯਾਣਾਨਿ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਕਤਾਨਿ ਕਾਯੇਨ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਵਾਚਾਯ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਮਨਸਾ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ, ਤਾਨਿਸ੍ਸ ਤਮ੍ਹਿ ਸਮਯੇ ਓਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝੋਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਹਤਂ ਪਬ੍ਬਤਕੂਟਾਨਂ ਛਾਯਾ ਸਾਯਨ੍ਹਸਮਯਂ ਪਥਵਿਯਂ ਓਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝੋਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਣ੍ਡਿਤਂ ਪੀਠਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਵਾ ਮਞ੍ਚਸਮਾਰੂਲ੍ਹਂ ਵਾ ਛਮਾਯਂ ਵਾ ਸੇਮਾਨਂ ਯਾਨਿਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇ ਕਲ੍ਯਾਣਾਨਿ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਕਤਾਨਿ ਕਾਯੇਨ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਵਾਚਾਯ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਮਨਸਾ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ, ਤਾਨਿਸ੍ਸ ਤਮ੍ਹਿ ਸਮਯੇ ਓਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਜ੍ਝੋਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਭਿਪ੍ਪਲਮ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਣ੍ਡਿਤਸ੍ਸ 'ਏਵਂ ਹੋਤਿ ਅਕਤਂ ਵਤ ਮੇ ਪਾਪਂ , ਅਕਤਂ ਲੁਦ੍ਦਂ, ਅਕਤਂ ਕਿਬ੍ਬਿਸਂ। ਕਤਂ ਕਲ੍ਯਾਣਂ, ਕਤਂ ਕੁਸਲਂ, ਕਤਂ ਭੀਰੁਤ੍ਤਾਣਂ, ਯਾਵਤਾ ਭੋ ਅਕਤਪਾਪਾਨਂ ਅਕਤਲੁਦ੍ਦਾਨਂ ਅਕਤਕਿਬ੍ਬਿਸਾਨਂ ਕਤਕਲ੍ਯਾਣਾਨਂ ਕਤਕੁਸਲਾਨਂ ਕਤਭੀਰੁਤ੍ਤਾਣਾਨਂ ਗਤਿ, ਤਂ ਗਤਿਂ ਪੇਚ੍ਚ ਗਚ੍ਛਾਮੀ'ਤਿ, ਸੋ ਨ ਸੋਚਤਿ ਨ ਕਿਲਮਤਿ ਨ ਪਰਿਦੇਵਤਿ ਨ ਉਰਤ੍ਤਾਲ਼ਿਂ ਕਨ੍ਦਤਿ ਨ ਸਮ੍ਮੋਹਂ ਆਪਜ੍ਜਤਿ, 'ਕਤਂ ਮੇ ਪੁਞ੍ਞਂ, ਅਕਤਂ ਪਾਪਂ, ਯਾ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ ਗਤਿ ਅਕਤਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਤਲੁਦ੍ਦਸ੍ਸ

ਅਕਤਕਿਬ੍ਬਿਸਸ੍ਸ ਕਤਪੁਞ੍ਞਸ੍ਸ ਕਤਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਤਭੀਰੁਤ੍ਤਾਣਸ੍ਸ, ਤਂ ਪੇਚ੍ਚ ਭਵੇ ਗਤਿਂ ਪਚ੍ਚਨੁਭਵਿਸ੍ਸਾਮੀ'ਤਿ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਨ ਜਾਯਤਿ। ਅਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਿਨੋ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਤ੍ਥਿਯਾ ਵਾ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਵਾ ਗਿਹਿਨੋ ਵਾ ਪਬ੍ਬਜਿਤਸ੍ਸ ਵਾ ਭਦ੍ਦਕਂ ਮਰਣਂ ਭਦ੍ਦਿਕਾ ਕਾਲਙ੍ਕਿਰਿਯਾਤਿ ਵਦਾਮੀ''ਤਿ। ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ।

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ, ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਿ। ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਂ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤਂ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤਂ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ। ਇਦਂ ਕਮ੍ਮਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਵਿਪਾਕੋ?

''ਲਾਭਾ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਲਦ੍ਧਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਖਣੋ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਲਦ੍ਧੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਵਾਸਾਯ। ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਛ ਫਸ੍ਸਾਯਤਨਿਕਾ ਨਾਮ ਨਿਰਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ ਅਨਿਟ੍ਠਰੂਪਂਯੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਇਟ੍ਠਰੂਪਂ। ਅਕਨ੍ਤਰੂਪਂਯੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਕਨ੍ਤਰੂਪਂ। ਅਮਨਾਪਰੂਪਂਯੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਮਨਾਪਰੂਪਂ।

ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਸੋਤੇਨ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਣਾਤਿ...ਪੇ॰... ਘਾਨੇਨ...ਪੇ॰... ਜਿਵ੍ਹਾਯ...ਪੇ॰... ਕਾਯੇਨ...ਪੇ॰... ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਮਨਸਾ ਧਮ੍ਮਂ ਵਿਜਾਨਾਤਿ ਅਨਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਂਯੇਵ ਵਿਜਾਨਾਤਿ, ਨੋ ਇਟ੍ਠਧਮ੍ਮਂ। ਅਕਨ੍ਤਧਮ੍ਮਂਯੇਵ ਵਿਜਾਨਾਤਿ, ਨੋ ਕਨ੍ਤਧਮ੍ਮਂ। ਅਮਨਾਪਧਮ੍ਮਂਯੇਵ ਵਿਜਾਨਾਤਿ, ਨੋ ਮਨਾਪਧਮ੍ਮਂ। ਲਾਭਾ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਲਦ੍ਧਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਖਣੋ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਲਦ੍ਧੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਵਾਸਾਯ।

''ਦਿਟ੍ਠਾ ਮਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਛ ਫਸ੍ਸਾਯਤਨਿਕਾ ਨਾਮ ਸਗ੍ਗਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ ਇਟ੍ਠਰੂਪਂਯੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਅਨਿਟ੍ਠਰੂਪਂ। ਕਨ੍ਤਰੂਪਂਯੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਅਕਨ੍ਤਰੂਪਂ। ਮਨਾਪਰੂਪਂਯੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਅਮਨਾਪਰੂਪਂ। ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਸੋਤੇਨ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਣਾਤਿ...ਪੇ॰... ਘਾਨੇਨ ...ਪੇ॰... ਜਿਵ੍ਹਾਯ...ਪੇ॰... ਕਾਯੇਨ...ਪੇ॰... ਮਨਸਾ ਧਮ੍ਮਂ ਵਿਜਾਨਾਤਿ ਇਟ੍ਠਧਮ੍ਮਂਯੇਵ ਵਿਜਾਨਾਤਿ, ਨੋ ਅਨਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਂ। ਕਨ੍ਤਧਮ੍ਮਂਯੇਵ ਵਿਜਾਨਾਤਿ, ਨੋ ਅਕਨ੍ਤਧਮ੍ਮਂ। ਮਨਾਪਧਮ੍ਮਂਯੇਵ ਵਿਜਾਨਾਤਿ, ਨੋ ਅਮਨਾਪਧਮ੍ਮਂ। ਲਾਭਾ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸੁਲਦ੍ਧਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਖਣੋ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਲਦ੍ਧੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਵਾਸਾਯਾ''ਤਿ। ਅਯਂ ਵਿਪਾਕੋ।

''ਸਟ੍ਠਿਵਸ੍ਸਸਹਸ੍ਸਾਨਿ, ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾਨਿ ਸਬ੍ਬਸੋ।
ਨਿਰਯੇ ਪਚ੍ਚਮਾਨਾਨਂ [ਪਚ੍ਚਮਾਨਸ੍ਸ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਪੇ॰ ਵ॰ ੮੦੨], ਕਦਾ ਅਨ੍ਤੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ॥

''ਨਤ੍ਥਿ ਅਨ੍ਤੋ ਕੁਤੋ ਅਨ੍ਤੋ, ਨ ਅਨ੍ਤੋ ਪਟਿਦਿਸ੍ਸਤਿ [ਪਤਿਦਿਸ੍ਸਤਿ (ਸੀ॰) ਜਾ॰ ੧.੪.੫੫]।
ਤਦਾ ਹਿ ਪਕਤਂ ਪਾਪਂ, ਤੁਯ੍ਹਂ ਮਯ੍ਹਞ੍ਚ ਮਾਰਿਸਾ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਵਿਪਾਕੋ।

੧੨੧. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕੋ ਚ?

''ਅਧਮ੍ਮਚਾਰੀ ਹਿ ਨਰੋ ਪਮਤ੍ਤੋ, ਯਹਿਂ ਯਹਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਯੋ।
ਸੋ ਨਂ ਅਧਮ੍ਮੋ ਚਰਿਤੋ ਹਨਾਤਿ, ਸਯਂ ਗਹੀਤੋ ਯਥਾ ਕਣ੍ਹਸਪ੍ਪੋ॥

''ਨ ਹਿ [ਪਸ੍ਸ ਥੇਰਗਾ॰ ੩੦੪] ਧਮ੍ਮੋ ਅਧਮ੍ਮੋ ਚ, ਉਭੋ ਸਮਵਿਪਾਕਿਨੋ।
ਅਧਮ੍ਮੋ ਨਿਰਯਂ ਨੇਤਿ, ਧਮ੍ਮੋ ਪਾਪੇਤਿ ਸੁਗ੍ਗਤਿ''ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦੰ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕੋ ਚ।

‘‘ਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਞ੍ਞਾਨੰ ਭਾਯਿਤ੍ਥ, ਸੁਖਸ੍ਸੇਤੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਧਿਵਚਨੰ ਇਟ੍ਠਸ੍ਸ ਕਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਿਯਸ੍ਸ ਮਨਾਪਸ੍ਸ ਯਦਿਦੰ ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ। ਅਭਿਜਾਨਾਮਿ ਖੋ ਪਨਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਕਤਾਨੰ ਪੁਞ੍ਞਾਨੰ ਇਟ੍ਠੰ [ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਇਟ੍ਠੰ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਇਤਿਵੁ॰ ੨੨] ਕਨ੍ਤੰ ਪਿਯੰ ਮਨਾਪੰ ਵਿਪਾਕੰ ਪਚ੍ਚਨੁਭੂਤੰ, ਸਤ੍ਤ ਵਸ੍ਸਾਨਿ ਮੇਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤੰ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ ਸਤ੍ਤ ਸੰਵਟ੍ਟਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਨ ਇਮੰ [ਨ ਯਿਮੰ (ਇਤਿਵੁ॰ ੨੨)] ਲੋਕੰ ਪੁਨਰਾਗਮਾਸਿਂ। ਸੰਵਟ੍ਟਮਾਨੇ ਸੁਦਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਪ੍ਪੇ ਆਭਸ੍ਸਰੂਪਗੋ ਹੋਮਿ। ਵਿਵਟ੍ਟਮਾਨੇ ਕਪ੍ਪੇ ਸੁਞ੍ਞੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਮਾਨੰ ਉਪਪਜ੍ਜਾਮਿ। ਤਤ੍ਰ ਸੁਦਾਹੰ [ਸੁਦੰ (ਇਤਿਵੁ॰ ੨੨)], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਹੋਮਿ ਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਅਭਿਭੂ ਅਨਭਿਭੂਤੋ ਅਞ੍ਞਦਤ੍ਥੁਦਸੋ ਵਸਵਤ੍ਤੀ। ਛਤ੍ਤਿਂਸਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਖੋ ਪਨਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਕ੍ਕੋ ਅਹੋਸਿਂ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦੋ, ਅਨੇਕਸਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਰਾਜਾ ਅਹੋਸਿਂ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ [ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤਿ (ਕ॰)] ਧਮ੍ਮਿਕੋ ਧਮ੍ਮਰਾਜਾ ਚਾਤੁਰਨ੍ਤੋ ਵਿਜਿਤਾਵੀ ਜਨਪਦਤ੍ਥਾਵਰਿਯਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤਰਤਨਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ, ਕੋ ਪਨ ਵਾਦੋ ਪਦੇਸਰਜ੍ਜਸ੍ਸ? ਤਸ੍ਸ ਮਯ੍ਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਤਦਹੋਸਿ ‘ਕਿਸ੍ਸ ਨੁ ਖੋ ਮੇ ਇਦੰ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਫਲੰ, ਕਿਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕੋ, ਯੇਨਾਹੰ ਏਤਰਹਿ ਏਵੰਮਹਿਦ੍ਧਿਕੋ ਏਵੰਮਹਾਨੁਭਾਵੋ’ਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਮਯ੍ਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਤਦਹੋਸਿ ‘ਤਿਣ੍ਣੰ ਖੋ ਮੇ ਇਦੰ ਕਮ੍ਮਾਨੰ ਫਲੰ, ਤਿਣ੍ਣੰ ਕਮ੍ਮਾਨੰ ਵਿਪਾਕੋ। ਯੇਨਾਹੰ ਏਤਰਹਿ ਏਵੰਮਹਿਦ੍ਧਿਕੋ ਏਵੰਮਹਾਨੁਭਾਵੋ’ਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ, ਦਾਨਸ੍ਸ ਦਮਸ੍ਸ ਸੰਯਮਸ੍ਸਾ’’ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਞ੍ਚ ਦਾਨੰ ਯੋ ਚ ਦਮੋ ਯੋ ਚ ਸੰਯਮੋ, ਇਦੰ ਕਮ੍ਮੰ। ਯੋ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਪਾਕੋ ਪਚ੍ਚਨੁਭੂਤੋ, ਅਯੰ ਵਿਪਾਕੋ। ਤਥਾ ਚੂਲ਼ਕਮ੍ਮਵਿਭਙ੍ਗੋ ਵਤ੍ਥਬ੍ਬੋ।

ਯੰ ਸੁਭਸ੍ਸ ਮਾਣਵਸ੍ਸ ਤੋਦੇਯ੍ਯਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਦੇਸਿਤੰ। ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਪ੍ਪਾਯੁਕਦੀਘਾਯੁਕਤਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਬਹ੍ਵਾਬਾਧਅਪ੍ਪਾਬਾਧਤਾਯ ਅਪ੍ਪੇਸਕ੍ਖਮਹੇਸਕ੍ਖਤਾਯ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣਸੁਵਣ੍ਣਤਾਯ ਨੀਚਕੁਲਿਕਉਚ੍ਚਕੁਲਿਕਤਾਯ ਅਪ੍ਪਭੋਗਮਹਾਭੋਗਤਾਯ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞਪਞ੍ਞਵਨ੍ਤਤਾਯ ਚ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਇਦੰ ਕਮ੍ਮੰ। ਯਾ ਤਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਾਯੁਕਦੀਘਾਯੁਕਤਾ...ਪੇ॰... ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞਪਞ੍ਞਵਨ੍ਤਤਾ, ਅਯੰ ਵਿਪਾਕੋ। ਇਦੰ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕੋ ਚ।

੧੨੨. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਕੁਸਲੰ?

‘‘ਵਾਚਾਨੁਰਕ੍ਖੀ ਮਨਸਾ ਸੁਸੰਵੁਤੋ, ਕਾਯੇਨ ਚ ਨਾਕੁਸਲੰ ਕਯਿਰਾ [ਅਕੁਸਲੰ ਨ ਕਯਿਰਾ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੮੧]।
ਏਤੇ ਤਯੋ ਕਮ੍ਮਪਥੇ ਵਿਸੋਧਯੇ, ਆਰਾਧਯੇ ਮਗ੍ਗਮਿਸਿਪ੍ਪਵੇਦਿਤ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦੰ ਕੁਸਲੰ।

‘‘ਯਸ੍ਸ ਕਾਯੇਨ ਵਾਚਾਯ, ਮਨਸਾ ਨਤ੍ਥਿ ਦੁਕ੍ਕਟੰ।
ਸੰਵੁਤੰ ਤੀਹਿ ਠਾਨੇਹਿ, ਤਮਹੰ ਬ੍ਰੂਮਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦੰ ਕੁਸਲੰ।

‘‘ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ, ਅਦੋਸੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ, ਅਮੋਹੋ ਕੁਸਲਮੂਲੰ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ। ਇਦੰ ਕੁਸਲੰ। ‘‘ਵਿਜ੍ਜਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ [ਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਖੋ ਭਿਕ੍ਖਵੇ (ਸੰਯੁਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ)], ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਕੁਸਲਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨੁਦੇਵ [ਅਨ੍ਵਦੇਵ (ਸੀ॰ ਕ॰), ਸਜਾਦਿਕਣ੍ਡੇ (ਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨੇ) ੧੧ ਸੁਤ੍ਤੰ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ] ਹਿਰੀ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਞ੍ਚਾ’’ਤਿ। ਇਦੰ ਕੁਸਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਅਕੁਸਲੰ?

‘‘ਯਸ੍ਸ ਅਚ੍ਚਨ੍ਤ ਦੁਸ੍ਸੀਲ੍ਯੰ, ਮਾਲੁਵਾ ਸਾਲਮਿਵੋਤ੍ਥਤੰ।
ਕਰੋਤਿ ਸੋ ਤਥਤ੍ਤਾਨੰ, ਯਥਾ ਨੰ ਇਚ੍ਛਤੀ ਦਿਸੋ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਕੁਸਲੰ।

‘‘ਅਤ੍ਤਨਾ ਹਿ ਕਤੰ ਪਾਪੰ, ਅਤ੍ਤਜੰ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਭਵੰ।
ਅਭਿਮਤ੍ਥਤਿ [ਅਭਿਮਨ੍ਥਤਿ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੧੬੧] ਦੁਮ੍ਮੇਧੰ, ਵਜਿਰੰਵਸ੍ਮਮਯੰ ਮਣਿ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਕੁਸਲੰ।

‘‘ਦਸ ਕਮ੍ਮਪਥੇ ਨਿਸੇਵਿਯ, ਅਕੁਸਲਾਕੁਸਲੇਹਿ ਵਿਵਜ੍ਜਿਤਾ।
ਗਰਹਾ ਚ ਭਵਨ੍ਤਿ ਦੇਵਤੇ, ਬਾਲਮਤੀ ਨਿਰਯੇਸੁ ਪਚ੍ਚਰੇ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਕੁਸਲੰ।

‘‘ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ [ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੭੦], ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ, ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ, ਮੋਹੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲੰ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ’’। ਇਦੰ ਅਕੁਸਲੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਕੁਸਲਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਞ੍ਚ?

‘‘ਯਾਦਿਸੰ [ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੫੬] ਵਪਤੇ ਬੀਜੰ, ਤਾਦਿਸੰ ਹਰਤੇ ਫਲੰ।
ਕਲ੍ਯਾਣਕਾਰੀ ਕਲ੍ਯਾਣੰ, ਪਾਪਕਾਰੀ ਚ ਪਾਪਕ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਆਹ ‘‘ਕਲ੍ਯਾਣਕਾਰੀ ਕਲ੍ਯਾਣ’’ਨ੍ਤਿ, ਇਦੰ ਕੁਸਲੰ। ਯੰ ਆਹ ‘‘ਪਾਪਕਾਰੀ ਚ ਪਾਪਕ’’ਨ੍ਤਿ, ਇਦੰ ਅਕੁਸਲੰ। ਇਦੰ ਕੁਸਲਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਞ੍ਚ।

‘‘ਸੁਭੇਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਵਜਨ੍ਤਿ ਸੁਗ੍ਗਤਿੰ, ਅਪਾਯਭੂਮਿੰ ਅਸੁਭੇਨ ਕਮ੍ਮੁਨਾ।
ਖਯਾ ਚ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਮੁਤ੍ਤਚੇਤਸੋ, ਨਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਤੇ ਜੋਤਿਰਿਵਿਨ੍ਧਨਕ੍ਖਯਾ’’॥

ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਆਹ ‘‘ਸੁਭੇਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਵਜਨ੍ਤਿ ਸੁਗ੍ਗਤਿ’’ਨ੍ਤਿ, ਇਦੰ ਕੁਸਲੰ। ਯੰ ਆਹ ‘‘ਅਪਾਯਭੂਮਿੰ ਅਸੁਭੇਨ ਕਮ੍ਮੁਨਾ’’ਤਿ, ਇਦੰ ਅਕੁਸਲੰ। ਇਦੰ ਕੁਸਲਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਞ੍ਚ।

੧੨੩. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤੰ?

‘‘ਯਥਾਪਿ ਭਮਰੋ ਪੁਪ੍ਫੰ, ਵਣ੍ਣਗਨ੍ਧਮਹੇਠਯੰ [ਵਣ੍ਣਗਨ੍ਧੰ ਅਹੇਠਯੰ (ਸੀ॰) ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੪੯]।
ਪਲੇਤਿ [ਪਲ਼ੇਤਿ (ਕ॰)] ਰਸਮਾਦਾਯ, ਏਵੰ ਗਾਮੇ ਮੁਨੀ ਚਰੇ’’ਤਿ॥

ਇਦੰ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤੰ।

‘‘ਤੀਣਿਮਾਨਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੂਨੰ ਕਰਣੀਯਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ, ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਸੰਵਰਸੰਵੁਤੋ ਵਿਹਰਤਿ ਆਚਾਰਗੋਚਰਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਅਣੁਮਤ੍ਤੇਸੁ ਵਜ੍ਜੇਸੁ ਭਯਦਸ੍ਸਾਵੀ, ਸਮਾਦਾਯ ਸਿਕ੍ਖਤਿ ਸਿਕ੍ਖਾਪਦੇਸੁ, ਕਾਯਕਮ੍ਮਵਚੀਕਮ੍ਮੇਨ

ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਕੁਸਲੇਨ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਾਜੀਵੋ। ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਖੋ ਪਨ ਹੋਤਿ ਥਾਮਵਾ ਦਲ੍ਹਪਰਕ੍ਕਮੋ ਅਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਧੁਰੋ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਹਾਨਾਯ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਭਾਵਨਾਯ ਸਚ੍ਛਕਿਰਿਯਾਯ। ਪਞ੍ਞਵਾ ਖੋ ਪਨ ਹੋਤਿ ਉਦਯਤ੍ਥਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਅਰਿਯਾਯ ਨਿਬ੍ਬੇਧਿਕਾਯ ਸਮ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਯਗਾਮਿਨਿਯਾ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨਂ ਤੀਣਿ ਕਰਣੀਯਾਨੀ''ਤਿ। ਇਦਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ।

''ਦਸਯਿਮੇ [ਦਸ ਇਮੇ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਅ॰ ਨਿ॰ ੧੦.੪੮], ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਪਬ੍ਬਜਿਤੇਨ ਅਭਿਣ੍ਹਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ। ਕਤਮੇ ਦਸ? 'ਵੇਵਣ੍ਣਿਯਮ੍ਹਿ ਅਜ੍ਝੁਪਗਤੋ'ਤਿ ਪਬ੍ਬਜਿਤੇਨ ਅਭਿਣ੍ਹਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂ...ਪੇ॰... ਇਮੇ ਖੋ ਭਿਕ੍ਖਵੇ ਦਸ ਧਮ੍ਮਾ ਪਬ੍ਬਜਿਤੇਨ ਅਭਿਣ੍ਹਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾ''ਤਿ। ਇਦਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ।

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਰਣੀਯਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਂ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤਂ ਮਨੋਸੁਚਰਿਤਨ੍ਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਕਰਣੀਯਾਨੀ''ਤਿ। ਇਦਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ?

''ਨਤ੍ਥਿ ਪੁਤ੍ਤਸਮਂ ਪੇਮਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਗੋਸਮਿਤਂ [ਗੋਣਸਮਂ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੩] ਧਨਂ।
ਨਤ੍ਥਿ ਸੂਰਿਯਸਮਾ [ਸੁਰਿਯਸਮਾ (ਸੀ॰)] ਆਭਾ, ਸਮੁਦ੍ਦਪਰਮਾ ਸਰਾ''ਤਿ॥

ਭਗਵਾ ਆਹ –

''ਨਤ੍ਥਿ ਅਤ੍ਤਸਮਂ ਪੇਮਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਧਞ੍ਞਸਮਂ ਧਨਂ।
ਨਤ੍ਥਿ ਪਞ੍ਞਾਸਮਾ ਆਭਾ, ਵੁਟ੍ਠਿਵੇਪਰਮਾ ਸਰਾ''ਤਿ॥

ਏਤ੍ਥ ਯਂ ਪੁਰਿਮਕਂ, ਇਦਂ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ।

''ਤੀਣਿਮਾਨਿ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ‌ ਅਕਰਣੀਯਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਨ੍ਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤੀਣਿ ਅਕਰਣੀਯਾਨੀ''ਤਿ। ਇਦਂ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ।

੧੨੪. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਞ੍ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਞ੍ਚ?

''ਕਿਸ੍ਸੁਧ ਭੀਤਾ ਜਨਤਾ ਅਨੇਕਾ, ਮਗ੍ਗੋ ਚਨੇਕਾਯਤਨੋ ਪਵੁਤ੍ਤੋ [ਚਨੇਕਾਯਤਨਪ੍ਪਵੁਤ੍ਤਾ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੭੫)]।
ਪੁਚ੍ਛਾਮਿ ਤਂ ਗੋਤਮ ਭੂਰਿਪਞ੍ਞ, ਕਿਸ੍ਮਿਂ ਠਿਤੋ ਪਰਲੋਕਂ ਨ ਭਾਯੇਤਿ॥

''ਵਾਚਂ ਮਨਞ੍ਚ ਪਣਿਧਾਯ ਸਮ੍ਮਾ, ਕਾਯੇਨ ਪਾਪਾਨਿ ਅਕੁਬ੍ਬਮਾਨੋ।
ਬਹ੍ਵਨ੍ਨਪਾਨਂ ਘਰਮਾਵਸਨ੍ਤੋ, ਸਦ੍ਧੋ ਮੁਦੂ ਸਂਵਿਭਾਗੀ ਵਦਞ੍ਞੂ।
ਏਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਠਿਤੋ ਚਤੂਸੁ, ਧਮ੍ਮੇ ਠਿਤੋ ਪਰਲੋਕਂ ਨ ਭਾਯੇ''ਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਆਹ ''ਵਾਚਂ ਮਨਞ੍ਚ ਪਣਿਧਾਯ ਸਮ੍ਮਾ''ਤਿ, ਇਦਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ। ''ਕਾਯੇਨ ਪਾਪਾਨਿ ਅਕੁਬ੍ਬਮਾਨੋ''ਤਿ, ਇਦਂ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ। ''ਬਹ੍ਵਨ੍ਨਪਾਨਂ ਘਰਮਾਵਸਨ੍ਤੋ, ਸਦ੍ਧੋ ਮੁਦੂ ਸਂਵਿਭਾਗੀ ਵਦਞ੍ਞੂ। ਏਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਠਿਤੋ ਚਤੂਸੁ, ਧਮ੍ਮੇ ਠਿਤੋ ਪਰਲੋਕਂ ਨ ਭਾਯੇ''ਤਿ, ਇਦਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ। ਇਦਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਞ੍ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਞ੍ਚ।

“ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣੰ, ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾ।
ਸਚਿਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਾਪਨੰ, ਏਤੰ ਬੁਦ੍ਧਾਨਸਾਸਨੰ”॥

ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਆਹ “ਸਬ੍ਬਪਾਪਸ੍ਸ ਅਕਰਣ”ਨ੍ਤਿ, ਇਦੰ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ, ਯੰ ਆਹ “ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾ”ਤਿ, ਇਦੰ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤੰ। ਇਦੰ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਞ੍ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਞ੍ਚ।

“ਕਾਯਸਮਾਚਾਰਮ੍ਪਾਹੰ, ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਦੁਵਿਧੇਨ ਵਦਾਮਿ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਅਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ। ਵਚੀਸਮਾਚਾਰਮ੍ਪਾਹੰ , ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ , ਦੁਵਿਧੇਨ ਵਦਾਮਿ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਅਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ। ਮਨੋਸਮਾਚਾਰਮ੍ਪਾਹੰ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਦੁਵਿਧੇਨ ਵਦਾਮਿ... ਪੇ॰... ਪਰਿਯੇਸਨਮ੍ਪਾਹੰ, ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਦੁਵਿਧੇਨ ਵਦਾਮਿ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਅਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ”।

“ਕਾਯਸਮਾਚਾਰਮ੍ਪਾਹੰ, ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਦੁਵਿਧੇਨ ਵਦਾਮਿ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਅਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪੀ”ਤਿ ਇਤਿ ਖੋ ਪਨੇਤੰ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਕਿਞ੍ਚੇਤੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਯਥਾਰੂਪਞ੍ਚ ਖੋ ਕਾਯਸਮਾਚਾਰੰ ਸੇਵਤੋ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਭਿਵਡ੍ਢਨ੍ਤਿ, ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ, ਏਵਰੂਪੋ ਕਾਯਸਮਾਚਾਰੋ ਨ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਜਞ੍ਞਾ ਕਾਯਸਮਾਚਾਰੰ “ਇਮੰ [ਇਦੰ (ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੬੪] ਖੋ ਮੇ ਕਾਯਸਮਾਚਾਰੰ ਸੇਵਤੋ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ, ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਭਿਵਡ੍ਢਨ੍ਤੀ”ਤਿ, ਏਵਰੂਪੋ ਕਾਯਸਮਾਚਾਰੋ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬੋ। “ਕਾਯਸਮਾਚਾਰਮ੍ਪਾਹੰ ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਦੁਵਿਧੇਨ ਵਦਾਮਿ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਅਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪੀ”ਤਿ ਇਤਿ ਯੰ ਤੰ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਇਦਮੇਤੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਵੁਤ੍ਤੰ। “ਵਚੀਸਮਾਚਾਰੰ...ਪੇ॰... “ਪਰਿਯੇਸਨਮ੍ਪਾਹੰ, ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਦੁਵਿਧੇਨ ਵਦਾਮਿ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਅਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪੀ”ਤਿ ਇਤਿ ਖੋ ਪਨੇਤੰ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਕਿਞ੍ਚੇਤੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਯਥਾਰੂਪਞ੍ਚ ਖੋ ਪਰਿਯੇਸਨੰ ਸੇਵਤੋ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਭਿਵਡ੍ਢਨ੍ਤਿ, ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ, ਏਵਰੂਪਾ ਪਰਿਯੇਸਨਾ ਨ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਜਞ੍ਞਾ ਪਰਿਯੇਸਨੰ “ਇਮੰ ਖੋ ਮੇ ਪਰਿਯੇਸਨੰ ਸੇਵਤੋ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ, ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਭਿਵਡ੍ਢਨ੍ਤੀ”ਤਿ, ਏਵਰੂਪਾ ਪਰਿਯੇਸਨਾ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਾ। “ਪਰਿਯੇਸਨਮ੍ਪਾਹੰ, ਦੇਵਾਨਮਿਨ੍ਦ, ਦੁਵਿਧੇਨ ਵਦਾਮਿ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਅਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪੀ”ਤਿ ਇਤਿ ਯੰ ਤੰ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਇਦਮੇਤੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਆਹ “ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪੀ”ਤਿ, ਇਦੰ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤੰ। ਯੰ ਆਹ “ਨ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਮ੍ਪੀ”ਤਿ, ਇਦੰ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ। ਇਦੰ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਞ੍ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਞ੍ਚ।

੧੭੦. ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਥਵੋ?

“ਮਗ੍ਗਾਨਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ [ਪਸ੍ਸ ਧ॰ ਪ॰ ੨੭੩] ਸੇਟ੍ਠੋ, ਸਚ੍ਚਾਨੰ ਚਤੁਰੋ ਪਦਾ।
ਵਿਰਾਗੋ ਸੇਟ੍ਠੋ ਧਮ੍ਮਾਨੰ, ਦ੍ਵਿਪਦਾਨਞ੍ਚ ਚਕ੍ਖੁਮਾ”ਤਿ॥

ਅਯੰ ਥਵੋ।

“ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਗ੍ਗਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣਿ? ਯਾਵਤਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤ੍ਤਾ ਅਪਦਾ ਵਾ ਦ੍ਵਿਪਦਾ ਵਾ ਚਤੁਪ੍ਪਦਾ ਵਾ ਬਹੁਪ੍ਪਦਾ ਵਾ ਰੂਪਿਨੋ ਵਾ ਅਰੂਪਿਨੋ ਵਾ ਸਞ੍ਞਿਨੋ ਵਾ ਅਸਞ੍ਞਿਨੋ ਵਾ ਨੇਵਸਞ੍ਞੀਨਾਸਞ੍ਞਿਨੋ ਵਾ, ਤਥਾਗਤੋ ਤੇਸੰ ਅਗ੍ਗਮਕ੍ਖਾਯਤਿ ਸੇਟ੍ਠਮਕ੍ਖਾਯਤਿ ਪਵਰਮਕ੍ਖਾਯਤਿ , ਯਦਿਦੰ ਅਰਹੰ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ। ਯਾਵਤਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾਨੰ [ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੪; ਇਤਿਵੁ॰ ੯੧ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ] ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਸਙ੍ਖਤਾਨੰ ਵਾ ਅਸਙ੍ਖਤਾਨੰ ਵਾ, ਵਿਰਾਗੋ ਤੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਅਗ੍ਗਮਕ੍ਖਾਯਤਿ ਸੇਟ੍ਠਮਕ੍ਖਾਯਤਿ ਪਵਰਮਕ੍ਖਾਯਤਿ, ਯਦਿਦੰ ਮਦਨਿਮ੍ਮਦਨੋ...ਪੇ॰... ਨਿਰੋਧੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ। ਯਾਵਤਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਙ੍ਘਾਨੰ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ

ਗਣਾਨੰ ਪਣ੍ਣਤ੍ਤਿ ਮਹਾਜਨਸਨ੍ਨਿਪਾਤਾਨੰ ਪਣ੍ਣਤ੍ਤਿ, ਤਥਾਗਤਸਾਵਕਸਙ੍ਘੋ ਤੇਸੰ ਅਗ੍ਗਮਕ੍ਖਾਯਤਿ ਸੇਟ੍ਠਮਕ੍ਖਾਯਤਿ ਪਵਰਮਕ੍ਖਾਯਤਿ, ਯਦਿਦੰ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪੁਰਿਸਯੁਗਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਾ...ਪੇ॰... ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤੁੰ ਲੋਕਸ੍ਸਾਤਿ।

''ਸਬ੍ਬਲੋਕੁਤ੍ਤਰੋ ਸਤ੍ਥਾ, ਧਮ੍ਮੋ ਚ ਕੁਸਲਕ੍ਖਤੋ [ਕੁਸਲਮਕ੍ਖਤੋ (ਕ॰)]।
ਗਣੋ ਚ ਨਰਸੀਹਸ੍ਸ, ਤਾਨਿ ਤੀਣਿ ਵਿਸ੍ਸਿਸ੍ਸਰੇ॥

''ਸਮਣਪਦੁਮਸਞ੍ਞਯੋ ਗਣੋ, ਧਮ੍ਮਵਰੋ ਚ ਵਿਦੂਨੰ ਸਕ੍ਕਤੋ।
ਨਰਵਰਦਮਕੋ ਚ ਚਕ੍ਖੁਮਾ, ਤਾਨਿ ਤੀਣਿ ਲੋਕਸ੍ਸ ਉਤ੍ਤਰਿ॥

''ਸਤ੍ਥਾ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਸਮੋ, ਧਮ੍ਮੋ ਚ ਸਬ੍ਬੋ ਨਿਰੁਪਦਾਹੋ।
ਅਰਿਯੋ ਚ ਗਣਵਰੋ, ਤਾਨਿ ਖਲੁ ਵਿਸ੍ਸਿਸ੍ਸਰੇ ਤੀਣਿ॥

''ਸਚ੍ਚਨਾਮੋ ਜਿਨੋ ਖੇਮੋ ਸਬ੍ਬਾਭਿਭੂ, ਸਚ੍ਚਧਮ੍ਮੋ ਨਤ੍ਥਞ੍ਞੋ ਤਸ੍ਸ ਉਤ੍ਤਰਿ।
ਅਰਿਯਸਙ੍ਘੋ ਨਿਚ੍ਚੰ ਵਿਞ੍ਞੂਨੰ ਪੂਜਿਤੋ, ਤਾਨਿ ਤੀਣਿ ਲੋਕਸ੍ਸ ਉਤ੍ਤਰਿ॥

''ਏਕਾਯਨੰ ਜਾਤਿਖਯਨ੍ਤਦਸ੍ਸੀ, ਮਗ੍ਗੰ ਪਜਾਨਾਤਿ ਹਿਤਾਨੁਕਮ੍ਪੀ।
ਏਤੇਨ ਮਗ੍ਗੇਨ ਤਰਿੰਸੁ ਪੁਬ੍ਬੇ, ਤਰਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਯੇ ਚ [ਯੇ ਚਾਪਿ (ਸੀ॰ ਕ॰) ਪਸ੍ਸ ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੫.੩੮੪] ਤਰਨ੍ਤਿ ਓਘੰ॥

''ਤੰ ਤਾਦਿਸੰ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਸੇਟ੍ਠੰ।
ਸਤ੍ਤਾ ਨਮਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਪੇਕ੍ਖਾ''ਤਿ॥

ਅਯੰ ਥਵੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਲੋਕਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਦ੍ਵੀਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੇਨ ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੇਨ ਚ। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੰਪਿ ਸੁਤ੍ਤੰ ਤੀਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੇਨ ਚ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੇਨ ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੇਨ ਚ। ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ। ਯਸ੍ਮਿੰ ਸੁਤ੍ਤੇ ਯੰ ਯੰ ਪਦੰ ਦਿਸ੍ਸਤਿ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੰ ਵਾ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਵਾ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਲੋਕਿਯਨ੍ਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ, ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੰ ਵਾ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੰ ਵਾ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਵਾ ਯੰ ਯੰ ਪਦੰ ਦਿਸ੍ਸਤਿ ਤੇਨ ਤੇਨ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਨ੍ਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ।

ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨਿਗ੍ਘਾਤਾਯ, ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨਿਗ੍ਘਾਤਾਯ, ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਯ, ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਯ, ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਸੁਖਵਿਹਾਰਤ੍ਥੰ।

ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਛਬ੍ਬੀਸਤਿਯਾ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ, ਤੇ ਤੀਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਸਮਨ੍ਵੇਸਿਤਬ੍ਬਾ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੇਨ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੇਨ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੇਨ ਚਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਪਞ੍ਚਹਿ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ ਏਕਬੀਜਿਨਾ ਕੋਲੰਕੋਲੇਨ ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਪਰਮੇਨ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰਿਨਾ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰਿਨਾ ਚਾਤਿ, ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਇਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ। ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੰ ਸੁਤ੍ਤੰ ਦ੍ਵਾਦਸਹਿ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੰ ਸਕਦਾਗਾਮਿਫਲਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨੇਨ, ਸਕਦਾਗਾਮਿਨਾ, ਅਨਾਗਾਮਿਫਲਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨੇਨ, ਅਨਾਗਾਮਿਨਾ , ਅਨ੍ਤਰਾ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਿਨਾ, ਉਪਹਚ੍ਚ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਿਨਾ, ਅਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਿਨਾ, ਸਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਿਨਾ,

ਉਦ੍ਧੰਸੋਤੇਨ ਅਕਨਿਟ੍ਠਗਾਮਿਨਾ, ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ, ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੇਨ, ਕਾਯਸਕ੍ਖਿਨਾ ਚਾਤਿ, ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਇਮੇਹਿ ਦ੍ਵਾਦਸਹਿ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਵਹਿ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ, ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ, ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ, ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ ਸਮਸੀਸਿਨਾ ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੇਹਿ ਚਾਤਿ, ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਇਮੇਹਿ ਨਵਹਿ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਇਮੇਹਿ ਛਬ੍ਬੀਸਤਿਯਾ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ।

ਲੋਕਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਯਾ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਤੇ ਚਰਿਤੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾ ਸਮਨ੍ਵੇਸਿਤਬ੍ਬਾ ਕੇਚਿ ਰਾਗਚਰਿਤਾ, ਕੇਚਿ ਦੋਸਚਰਿਤਾ, ਕੇਚਿ ਮੋਹਚਰਿਤਾ, ਕੇਚਿ ਰਾਗਚਰਿਤਾ ਚ ਦੋਸਚਰਿਤਾ ਚ, ਕੇਚਿ ਰਾਗਚਰਿਤਾ ਚ ਮੋਹਚਰਿਤਾ ਚ, ਕੇਚਿ ਦੋਸਚਰਿਤਾ ਚ ਮੋਹਚਰਿਤਾ ਚ, ਕੇਚਿ ਰਾਗਚਰਿਤਾ ਚ ਦੋਸਚਰਿਤਾ ਚ ਮੋਹਚਰਿਤਾ ਚ, ਰਾਗਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਰਾਗਚਰਿਤੋ, ਰਾਗਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਦੋਸਚਰਿਤੋ, ਰਾਗਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਮੋਹਚਰਿਤੋ, ਰਾਗਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਰਾਗਚਰਿਤੋ ਚ ਦੋਸਚਰਿਤੋ ਚ ਮੋਹਚਰਿਤੋ ਚ, ਦੋਸਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਦੋਸਚਰਿਤੋ, ਦੋਸਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਮੋਹਚਰਿਤੋ, ਦੋਸਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਰਾਗਚਰਿਤੋ, ਦੋਸਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਰਾਗਚਰਿਤੋ ਚ ਦੋਸਚਰਿਤੋ ਚ ਮੋਹਚਰਿਤੋ ਚ, ਮੋਹਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਮੋਹਚਰਿਤੋ, ਮੋਹਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਰਾਗਚਰਿਤੋ ਮੋਹਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਦੋਸਚਰਿਤੋ, ਮੋਹਮੁਖੇ ਠਿਤੋ ਰਾਗਚਰਿਤੋ ਚ ਦੋਸਚਰਿਤੋ ਚ ਮੋਹਚਰਿਤੋ ਚਾਤਿ, ਲੋਕਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਇਮੇਹਿ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਯਾ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ।

ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸੀਲਵਨ੍ਤੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਤੇ ਸੀਲਵਨ੍ਤੋ ਪਞ੍ਚ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਪਕਤਿਸੀਲਂ ਸਮਾਦਾਨਸੀਲਂ ਚਿਤ੍ਤਪ੍ਪਸਾਦੋ ਸਮਥੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚਾਤਿ, ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਇਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਪੁਗ੍ਗਲੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ।

ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਤੀਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੇਨ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੇਨ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੇਨ ਚ।

ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਉਭਯੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਞਾਣਂ ਪਞ੍ਞਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਪਞ੍ਞਾਬਲੇਨ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਸਿਕ੍ਖਾਯ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗੇਨ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਤੀਰਣਾਯ ਸਨ੍ਤੀਰਣਾਯ ਧਮ੍ਮੇ ਞਾਣੇਨ ਅਨ੍ਵਯੇ ਞਾਣੇਨ ਖਯੇ ਞਾਣੇਨ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਞਾਣੇਨ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵਿਜ੍ਜਾਯ ਬੁਦ੍ਧਿਯਾ ਭੂਰਿਯਾ ਮੇਧਾਯ, ਯਂ ਯਂ ਵਾ ਪਨ ਲਬ੍ਭਤਿ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਪਞ੍ਞਾਧਿਵਚਨੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ।

ਞੇਯ੍ਯਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਹਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਬਾਹਿਰੇਹਿ ਹੀਨਪ੍ਪਣੀਤੇਹਿ ਦੂਰਸਨ੍ਤਿਕੇਹਿ ਸਙ੍ਖਤਾਸਙ੍ਖਤੇਹਿ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤੇਹਿ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਵਾ ਛਹਿ ਆਰਮ੍ਮਣੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯ੍ਯਞ੍ਚ ਤਦੁਭਯੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਪਞ੍ਞਾਪਿ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾ ਞੇਯ੍ਯਂ, ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਂ ਵਾ ਬਾਹਿਰਂ ਵਾ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਸਙ੍ਖਤੇਨ ਅਸਙ੍ਖਤੇਨ ਚ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ।

ਦਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵਨਾ [ਦਸ੍ਸਨਾ ਭਾਵਨਾ (ਸੀ॰)] ਸਕਵਚਨਂ ਪਰਵਚਨਂ ਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ ਅਵਿਸਜ੍ਜਨੀਯਂ ਕਮ੍ਮਂ ਵਿਪਾਕੋਤਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਤਦੁਭਯਂ ਸੁਤ੍ਤੇ ਯਥਾ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ, ਤਥਾ ਉਪਧਾਰਯਿਤ੍ਵਾ ਲਬ੍ਭਮਾਨਤੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਯਂ ਵਾ ਪਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਭਗਵਾ ਅਞ੍ਞਤਰਵਚਨਂ ਭਾਸਤਿ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਯਥਾਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਧਾਰਯਿਤਬ੍ਬਂ।

ਦੁਵਿਧੋ ਹੇਤੁ ਯਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮਂ ਯੇ ਚ ਕਿਲੇਸਾ, ਸਮੁਦਯੋ ਕਿਲੇਸਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਿਲੇਸਾ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੇਨ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਸਮੁਦਯੋ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੇਨ ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੇਨ ਚ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ ਕੁਸਲਂ ਚਤੂਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯੇਨ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯੇਨ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯੇਨ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯੇਨ ਚ। ਅਕੁਸਲਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯੇਨ ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ । ਕੁਸਲਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਞ੍ਚ ਤਦੁਭਯੇਨ [ਤਦੁਭਯੇਹਿ (ਸੀ॰)] ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ ਭਗਵਤੋ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਤਂ ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਸਂਵਰੋ ਪਹਾਨਂ ਭਾਵਨਾ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ ਕਪ੍ਪਿਯਾਨੁਲੋਮੋਤਿ, ਯਂ ਦਿਸ੍ਸਤਿ ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ ਭੂਮੀਸੁ, ਤਂ ਕਪ੍ਪਿਯਾਨੁਲੋਮੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ

ਭਗਵਤਾ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੁਕਾਰਣੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਞ੍ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਤਦੁਭਯੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਥਵੋ ਪਸਂਸਾਯ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਸੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਭਗਵਤੋ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਿਕ੍ਖਾਯ ਲੋਕਿਯਗੁਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾਤਿ। ਏਵਂ ਥਵੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ।

ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਭੂਮਿ ਨਵਹਿ ਪਦੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਕਿਲੇਸਭੂਮਿ ਨਵਹਿ ਪਦੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਏਵਮੇਤਾਨਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਪਦਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਨਵ ਪਦਾਨਿ ਅਕੁਸਲਾਨੀਤਿ, ਤਥਾਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾ ਕੁਹਿਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ, ਸਾਸਨਪ੍ਪਟ੍ਠਾਨੇ''ਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੋ –

''ਨਵਹਿ ਚ ਪਦੇਹਿ ਕੁਸਲਾ, ਨਵਹਿ ਚ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਅਕੁਸਲਪ੍ਪਕ੍ਖਾ।
ਏਤੇ ਖਲੁ ਮੂਲਪਦਾ, ਭਵਨ੍ਤਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਪਦਾਨੀ''ਤਿ॥

ਨਿਯੁਤ੍ਤਂ ਸਾਸਨਪ੍ਪਟ੍ਠਾਨਂ।

ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਸਮਤ੍ਤਾ ਨੇਤ੍ਤਿ ਯਾ ਆਯਸ੍ਮਤਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਯਨੇਨ ਭਾਸਿਤਾ ਭਗਵਤਾ ਅਨੁਮੋਦਿਤਾ ਮੂਲਸਙ੍ਗੀਤਿਯਂ ਸਙ੍ਗੀਤਾਤਿ।

ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।